របាយការណ៍

ប្រចាំឆ្នាំស្តីពីសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា

កង ច័ន្ទតារ័ត្ន និង ច័ន្ទ សុផល

វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៣

Cambodia’s Annual Economic Review

December 2003

Dr. Kang Chantararot and Mr. Chan Sophal

© រក្សាសិទ្ធិ២០០៣ វិទ្យាស្ថានបណ្ដុះបណ្ដាលនិងស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (វបសអ)

រក្សាសិទ្ធិគ្រប់យ៉ាង-គ្មានផ្នែកណាមួយនៃឯកសារនេះ ចម្លងទុក ឬផ្សព្វផ្សាយតាមទម្រង់ និង មធ្យោបាយផ្សេងៗដូចជាៈ អេឡិចត្រូនិក យន្ដកម្ម ថតចម្លង... ។ល។ ដោយគ្មានការអនុញ្ញាត ជាលាយល័ក្ខណ៍អក្សរពី វបសអ ឡើយ ។

របាយការណ៍ប្រចាំឆ្នាំស្ដីពីសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០៣

កង ច័ន្ទតារារ័ត្ន និង ច័ន្ទ សុផល

ទស្សនៈទាំងឡាយនៅក្នុងឯកសារនេះ គឺជាគំនិតផ្ទាល់របស់អ្នកនិពន្ធ ។ ទស្សនៈទាំងនោះ មិនមែនជាទស្សនៈរបស់វិទ្យាស្ថានបណ្ដុះបណ្ដាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជាទេ ។

វិទ្យាស្ថានបណ្ដុះបណ្ដាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា
ផ្ទះ៥៦ ផ្លូវ៣១៥ ខ័ណ្ឌទួលគោក ភ្នំពេញ កម្ពុជា (ប្រអប់សំបុត្រលេខ ៦២២ ភ្នំពេញ កម្ពុជា)
ទូរស័ព្ទៈ (៨៥៥-២៣) ៨៨១-៩១៦ ទូរស័ព្ទ/ទូរសារៈ (៨៥៥-២៣) ៨៨០-៧៣៤
អ៊ីមែលៈ cdri@camnet.com.kh website: http://www.cdri.org.kh

បកប្រែដោយៈ អែម សូវ៉ានី
កែសម្រួល និងរចនាដោយៈ យូ សិទ្ធីរិទ្ធ និងអ៊ុំ ចាន់ថា
បោះពុម្ពនៅកម្ពុជា ដោយរោងពុម្ព JSRC ភ្នំពេញ

មាតិកា

បញ្ជីក្រាហ្វិក និងតារាង....................i
បញ្ជីអក្សរកាត់....................iii
បុព្វកថា....................v
សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ....................vii

ជំពូកទី ១. សេចក្តីផ្តើម....................១

ជំពូកទី ២. លទ្ធផលសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជាឆ្នាំ២០០២....................៥

២.១. លទ្ធផលទូទៅ....................៥
២.២. ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប-តាមវិស័យ....................៧
២.៣. ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុបគិតតាមប្រភេទតំរូវការ....................២០
២.៤. ហិរញ្ញវត្ថុសាធារណៈ....................២៥
២.៥. រូបិយវត្ថុ និងកំរិតថ្លៃ....................២៩
២.៦. ជញ្ជីងទូទាត់....................៣៦
២.៧. ស្ថានភាពនៃភាពក្រីក្រ....................៣៩
២.៨. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងការប្រមើលឃើញពីអនាគត....................៤១
ឯកសារយោង....................៤៥

ជំពូកទី ៣. ដំណាំលក់យកប្រាក់ ៤៧

៣.១. សេចក្តីផ្តើម ៤៧

៣.២. ផលិតកម្មដំណាំលក់យកប្រាក់នៅកម្ពុជា ៤៩

៣.៣. ម៉ាឃីទីង និងការនាំចេញ.. ៧២

៣.៤. ការកែច្នៃកសិផល... ១០១

៣.៥. សន្និដ្ឋាន.. ១១៣

ឯកសារយោង.. ១១៥

តារាងស្ថិតិបន្ថែម... ១១៧

បញ្ជីក្រាហ្វិក និងតារាង

បញ្ជីក្រាហ្វិក

ក្រាហ្វិក ១. ការរួមចំណែកតាមវិស័យដល់ ផសស នៅកម្ពុជា.................................. ៩

ក្រាហ្វិក ២. គំរោងកែច្នៃស្បៀងនិងកសិផលអនុម័តដោយ CDC ១៥

ក្រាហ្វិក ៣. ការនាំចូលស៊ីម៉ង់ត៍ និងដែក (ពាន់តោន)... ១៦

ក្រាហ្វិក ៤. ការអភិវឌ្ឍន៏ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធឧស្សាហកម្មកម្ពុជា............................ ១៧

ក្រាហ្វិក ៥. ការវិនិយោគឯកជន និងសាធារណៈ ២១

ក្រាហ្វិក ៦. FDI និងការវិនិយោគកម្ពុជា (លានដុល្លារគិតថ្លៃបច្ចុប្បន្ន).................២២

ក្រាហ្វិក ៧. ការនាំចូលម៉ូតូ និងរថយន្ត មកកម្ពុជា ១៩៩៥-២00២ (គ្រឿង) ២៥

ក្រាហ្វិក ៨. ការនាំចូលសាំង និងម៉ាស៊ូតរបស់កម្ពុជា នៅឆ្នាំ១៩៩៥-២00២ .... ២៥

ក្រាហ្វិក ៩. ការអនុវត្តន៏ចំណូលចរន្ត (ភាគរយនៃផែនការ) ២៦

ក្រាហ្វិក ១0. ការអនុវត្តន៏ចំណាយចរន្ត (ភាគរយនៃផែនការ) ២៩

ក្រាហ្វិក ១១. អត្រាការប្រាក់ចារិកលើកំចីនៅកម្ពុជា ថៃ និងវៀតណាម.............. ៣១

ក្រាហ្វិក ១២. អត្រាការប្រាក់ ៣៣

ក្រាហ្វិក ១៣. ថ្លៃលក់ដុំសណ្តែកសៀងនៅខេត្តកំពង់ចាមឆ្នាំ១៩៩៨-២00៣....... ៧៤

បញ្ជីតារាង

តារាង ១. ផលិតកម្ម និងផលិតភាពនៃដំណាំចំបង១នៅកម្ពុជា ក្នុងឆ្នាំ២០០២...... ៥៣
តារាង ២. តំបន់ប្រមូលផល ទិន្នផល និងផលិតកម្មសណ្តែកសៀង ៥៥
តារាង ៣. ចរិកាផលិតកម្មសណ្តែកសៀងនៅខេត្តកំពង់ចាម និងព្រះវិហារ............ ៥៨
តារាង ៤. តំបន់ប្រមូលផល ទិន្នផល និងផលិតកម្មពោត ៦០
តារាង ៥. ផ្ទៃដីផលិតកម្មពោតក្រហមក្នុងស្រុកនានានៅខេត្តបាត់ដំបង................ ៦២
តារាង ៦. ចរិកាផលិតកម្មពោតនៅ ៣ស្រុកក្នុងខេត្តបាត់ដំបងនាឆ្នាំ២០០២......... ៦៣
តារាង ៧. ផ្ទៃដីប្រមូលផល ទិន្នផល និងផលិតកម្មដំឡូងឈើ................................ ៦៦
តារាង ៨. ចរិកាផលិតកម្មដំឡូងឈើនៅខេត្តកំពង់ចាមក្នុងឆ្នាំ២០០២................... ៦៨
តារាង ៩. តំបន់ដាំស្វាយចន្ទីនៅកម្ពុជាពីឆ្នាំ២០០០ ដល់ ២០០២........................... ៧០
តារាង ១០. ថ្លៃសណ្តែកសៀងនៅក្នុងខ្សែរយៈទីផ្សារ... ៧៥
តារាង ១១. ផលចំណេញនៅតាមខ្សែរយៈទីផ្សារពោតនៅឆ្នាំ២០០៣................... ៨៥
តារាង ១២. ការនាំចេញគ្រាប់ស្វាយចន្ទីជាប់សំបក ប៉ាន់ស្មានដោយអ្នកលក់ដុំ........ ៨៩
តារាង ១៣. ផលិតកម្មគ្រាប់ស្វាយចន្ទីជាប់សំបកក្នុងពិភពលោក........................... ៩០
តារាង ១៤. ការនាំចេញផលិតផលក្នុងវិស័យកសិកម្មដែលផ្អែកលើទិន្នន័យផ្លូវ ៩១
តារាង ១៥. តំលៃនាំចេញនៃផលិតផលកសិកម្មសំខាន់១ .... ៩២

បញ្ជីអក្សរកាត់

ACLEDA	សមាគមទីភ្នាក់ងារអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា (Association of Cambodian Local Economic Development Agencies)
ASEAN	សមាគមប្រជាជាតិអាស៊ីអគ្នេយ៍ (Association of Southeast Asian Nations)
CDC	ក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (Council for the Development of Cambodia)
CDRI	វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (Cambodia Development Resource Institute)
FDI	វិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស (Foreign Direct Investment)
GDP/ផសស	ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប (Gross Domestic Product)
IMF	មូលនិធិរូបិយវត្ថុអន្តរជាតិ (International Monetary Fund)
LOI	ច្បាប់ស្តីពីវិនិយោគទុន (Law on Investment)
MEF	ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ (Ministry of Economy and Finance)
NBC	ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា (National Bank of Cambodia)
NIS	វិជ្ជាស្ថានជាតិស្ថិតិ (National Institute of Statistics)
UNWFP	កម្មវិធីស្បៀងអាហាររបស់អង្គការសហប្រជាជាតិ (United Nations World Food Programme)
WTO	អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក (World Trade Organisation)

បុព្វកថា

វិទ្យាស្ថានបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា មានក្តីសោមនស្សរីករាយ ដោយបានបោះពុម្ពរបាយការណ៍សេដ្ឋកិច្ចលើកទីបីរបស់ខ្លួន ។ ដូចកាលពីលើកមុនដែរ ការសិក្សានេះមានបំណងពិនិត្យមើលឡើងវិញយ៉ាងលំអិតនូវសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា និងធ្វើវិភាគលើលទ្ធផលឆ្នាំ២០០២ ដោយផ្អែកលើទិន្នន័យថ្មីៗបំផុត ។ លើសពីនេះទៀតក្នុងឆ្នាំនីមួយៗ របាយការណ៍បានបង្ហាញពីលទ្ធផលស្រាវជ្រាវរបស់ វបសអ លើផ្នែកសំខាន់ណាមួយ ។ កាលពីឆ្នាំ២០០២ ផ្នែកសំខាន់ដែលបានលើកយកមកបង្ហាញ គឺការអភិវឌ្ឍន៍វិស័យឯកជន ។ សំរាប់ឆ្នាំ២០០៣ យើងពិនិត្យពីភាពប្រកួតប្រជែងខាងកសិកម្ម ពិសេសវិស័យដាំដុះមិនមែនស្រូវ ។ ដំណាំបួនមុខបានយកមកធ្វើជាករណីសិក្សាមាន សណ្តែកសៀង ពោត ដំឡូង និងស្វាយចន្ទី ។

វិស័យកសិកម្មកម្ពុជា មានការរីកចំរើនខ្លាំងណាស់ ដោយទិន្នផលស្រូវកើនយ៉ាងខ្ពស់ពី ១,៣ត/ហត ដល់ ២,១ត/ហត ពីឆ្នាំ១៩៩៤-២០០១ ។ ដំណាំមិនមែនស្រូវមួយចំនួន ពិសេសដំណាំបន្លែ ក៏មានកំណើនគួរឱ្យកត់សំគាល់ដែរ ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី ការសិក្សាជាច្រើនបានបង្ហាញពីដំណើរការមិនល្អនៃកសិកម្មកម្ពុជា ជាពិសេសបើធៀបនឹងប្រទេសជិតខាងក្នុងតំបន់ ដោយសារមានឧបសគ្គនៃទិន្នផលទាប អត្រាទាបនៃការប្រើប្រាស់បច្ចេកវិទ្យាទំនើប ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធអន់ និងការពឹងផ្អែកយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរលើការដាំស្រូវ ។

ការសិក្សានេះ ប្រឹងប្រែងស្វែងយល់ពីឧបសគ្គរារាំងផលិតកម្មដំណាំមិនមែនស្រូវនៅកម្ពុជា ដោយផ្តោតជាពិសេសលើពាណិជ្ជកម្ម ចំណាយម៉ាឃីទីង និងការប្រែប្រួលខុសលំនាំដើមនានា ដែលធ្វើឱ្យធ្លាក់ចុះទាបដល់ថ្លៃលក់នៅកសិដ្ឋាន និងគ្រឿងលើកទឹកចិត្តចំពោះផលិតករ ។ ការសិក្សានេះពឹងផ្អែកយ៉ាងសំខាន់លើទិន្នន័យមានស្រាប់ និងការសំភាសន៍ជាមួយនឹងភ្នាក់ងារ

ពាណិជ្ជកម្ម និងទីផ្សារសំខាន់ៗ ។ នៅក្នុងទស្សនៈរបស់យើង គំហើញជាដំបូងៗទាំងនេះ មានលក្ខណៈគួរឱ្យចាប់អារម្មណ៍ និងគួរបោះពុម្ពផ្សាយចេញជារបាយការណ៍នេះឡើង ។ បច្ចុប្បន្ន វិបសអ កំពុងស្រាវជ្រាវក្នុងដំណាក់កាលទីពីរលើប្រធានបទនេះ ដោយប្រើវិធីសាស្ត្រសិក្សាក្នុងតំបន់ និងពហុប្រទេស ដែលធ្វើឱ្យយើងអាចប្រៀបធៀបដោយផ្ទាល់នូវភាពប្រកួតប្រជែងនៃកសិកម្មកម្ពុជា តាមមុខដំណាំជាក់លាក់មួយចំនួន ជាមួយនឹងប្រទេសឯទៀតនៅក្នុងតំបន់ ដូចជា វៀតណាម ថៃ និងឡាវ ។

យើងរំពឹងថា ការវិភាគ និងគំហើញនៅក្នុងរបាយការណ៍សេដ្ឋកិច្ចប្រចាំឆ្នាំនេះ នឹងមានប្រយោជន៍ដល់អ្នកចែងគោលនយោបាយ អ្នកអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែង និងអ្នកវិភាគនៅក្នុងសហគមន៍ធំទូលាយនៃអ្នកធ្វើអភិវឌ្ឍន៍ ។ យើងសូមបញ្ជាក់ឡើងវិញផងដែរពីការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់យើង ដើម្បីធ្វើការស្រាវជ្រាវដែលទាក់ទងដល់ការចែងគោលនយោបាយឱ្យមានគុណភាពខ្ពស់ ហើយយើងទទួលស្វាគមន៍ចំពោះការជួយមតិ និងការចូលរួមផ្សេងៗនៅក្នុងដំណើរការស្វែងរកគុណភាពឱ្យកាន់តែប្រណិតឡើង ។

ភ្នំពេញ, ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៣

អេវ៉ា មីស្លីវិក

នាយិកា វិបសអ

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

ក្រុមអ្នកនិពន្ធសូមអរគុណចំពោះអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍ទាំងអស់ ដែលបានចំណាយពេលដ៏មានតំលៃដើម្បីឆ្លើយសំនួរ ជាពិសេសចំពោះមន្ត្រីរដ្ឋាភិបាល និងពាណិជ្ជករ ទាំងនៅថ្នាក់ជាតិ និងមូលដ្ឋានដែលបានឆ្លើយសំភាសន៍ ព្រមទាំងផ្តល់ពតិមានសំខាន់ៗដល់ក្រុមស្រាវជ្រាវ ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធ ទទួលបានអត្ថប្រយោជន៍យ៉ាងច្រើនពីសហប្រតិបត្តិការរបស់ក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ ធនាគារជាតិ វិជ្ជាស្ថានជាតិស្ថិតិ និងក្រសួងកសិកម្មរុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ ។

ក្រុមអ្នកនិពន្ធសូមអរគុណដល់បណ្ឌិត K.A.S Murshid, អ្នកស្រី អេវ៉ា មីស្លីវិក និងបណ្ឌិត Jayant Menon ដែលបានពិនិត្យ និងផ្តល់យោបល់ដ៏មានប្រយោជន៍ជួយកែលំអឯកសារនេះ ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធក៏សូមអរគុណដល់សហការីទាំងអស់ ពិសេសលោក តុង-គឹមស៊ុន អ្នកស្រី ប៉ុន ដូរីណា និងលោក Bruce McKenney ដែលបានរួមចំណែកផ្ទាល់ដល់ការកសាងរបាយការណ៍នេះ ។ ក្រុមអ្នកនិពន្ធសូមអរគុណជាពិសេសផងដែរដល់លោក Ray Hossinger និងបុគ្គលិករដ្ឋបាលនិងហិរញ្ញវត្ថុ ដែលបានផ្តល់ការគាំទ្រយ៉ាងសក្តិសិទ្ធខាងសំភារៈ និងភស្តុភារ ។

អ្នកនិពន្ធ រួមទាំង វិបសអ សូមថ្លែងអំណគុណចំពោះអង្គការ Danida, មូលនិធិ Rockefeller និងទីភ្នាក់ងារសហប្រតិបត្តិការអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិស៊ុយអែត, ចំពោះការគាំទ្រផ្នែកហិរញ្ញវត្ថុ ។

កង ច័ន្ទតារារ័ត្ន និង ច័ន្ទ សុផល

ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០៣ ភ្នំពេញ, កម្ពុជា

ជំពូកទី ១
សេចក្ដីផ្ដើម

នៅឆ្នាំ២០០២ ប្រទេសកម្ពុជាបានជួបព្រឹត្តិការណ៍សំខាន់ៗជាច្រើន ។ នៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០២ កម្ពុជាបានធ្វើការបោះឆ្នោតនៅក៏រិតឃុំជាលើកទី១ ក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់ខ្លួន ហើយបន្ទាប់មក បានចាប់ផ្ដើមអនុវត្តកម្មវិធីវិមជ្ឈការ និងវិសហមជ្ឈការមួយ ។ ទាក់ទិននឹងគោលនយោបាយថវិកាសាធារណៈ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានផ្ដល់អាទិភាពដល់កម្មវិធីនានាដើម្បីកសាងសមត្ថភាពខាងហិរញ្ញវត្ថុនៅក៏រិតឃុំ-សង្កាត់ និងបានអនុម័តក្របខ័ណ្ឌចំណាយរយៈពេលមធ្យមមួយ ។

វិធានការកំណែទំរង់នានាដើម្បីពង្រឹងការគ្រប់គ្រងចំណូល ជាពិសេសពន្ធដារ និងគយ និងសំរាប់កែលំអប្រសិទ្ធភាពចំណាយសាធារណៈក៏បានធ្វើបន្តដែរ ។ ដើម្បីកែលំអលទ្ធផលខាងចំណូល រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានដាក់អាករលើតំលៃបន្ថែមប្រេងម៉ាស៊ូត និងបង្កើនពន្ធចំនួន ០,០២ដុល្លារ និង ០,០៤ដុល្លារ លើប្រេងសាំង និងម៉ាស៊ូត ។ ដើម្បីកែលំអការតម្រឹមចំណាយថវិកាសាធារណៈក្រសួងទាំងបួនគឺ អប់រំ សុខាភិបាល កសិកម្ម និងអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ បានទទួលអាទិភាពនៃការបើកផ្ដល់ថវិកាឱ្យយ៉ាងពេញលេញ ។

នៅពាក់កណ្ដាលឆ្នាំ២០០២ បណ្ដាប្រទេសអ្នកផ្ដល់ជំនួយ បានសន្យាផ្ដល់ជំនួយច្រើនថែមទៀត និងបានធ្វើការប្ដេជ្ញាផ្ដល់ទុនថ្មីៗមួយចំនួនដល់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ។ កំណែទំរង់ខាងតុលាការ និងច្បាប់ បានបន្តទៅមុខ ថ្វីបើមានការខកចិត្តជាទូទៅពីល្បឿនយឺតនៃកំណែ

ទំរង់ ។ ប៉ុន្តែការប្រឹងប្រែងរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលដើម្បីសុំចូលអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក គឺជាកំលាំងជំរុញមួយដើម្បីពន្លឿនការកសាងច្បាប់ដ៏ចាំបាច់នានា ។

កំណែទំរង់ក្នុងរដ្ឋបាលសាធារណៈ បានអនុវត្តឡើងក្នុងគោលដៅផ្តល់សេវាដ៏សមស្របនានាដល់វិស័យឯកជន ហើយវិធានការដ៏សំខាន់បំផុតគឺ កំណើន ៤៤% នៃកំរិតប្រាក់បៀវត្សរ៍សំរាប់រដ្ឋបាលស៊ីវិលនៅឆ្នាំ២០០២ ។ម្យ៉ាងទៀត មានការផ្តល់ប្រាក់ឧបត្ថម្ភ ពិសេសសំរាប់រដ្ឋបាលស៊ីវិលនៅក្នុងវិស័យជាអាទិភាពមួយចំនួន ។ ប្រព័ន្ធបើកបៀវត្សរ៍ ត្រូវបានដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងកុំព្យូទ័រដល់គ្រប់ក្រសួងជំនាញនៅតាមខេត្ត-ក្រុងនិមួយៗ ដើម្បីអាចចេញតារាងបៀវត្សរ៍បានដោយគ្មានការយឺតយ៉ាវ និងជួយសំរួលដល់ការបើកបៀវត្សរ៍ ។

នៅចំពោះមុខបញ្ហាប្រឈមថ្មីៗ ទាំងពីខាងក្នុង និងខាងក្រៅប្រទេស រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានធ្វើវិសោធនកម្មលើច្បាប់វិនិយោគ និងច្បាប់ស្តីពីសារពើពន្ធនៅឆ្នាំ២០០២ ។ ច្បាប់ស្តីពីគណនេយ្យ និងសវនកម្មក្រុមហ៊ុន ត្រូវបានអនុម័តប្រើដើម្បីកែលំអតម្លាភាព ។

ការរីកលូតលាស់ក្នុងវិស័យសាធារណៈ បានរួមចំណែកជួយពង្រឹងបន្ថែមដល់សេដ្ឋកិច្ច ប៉ុន្តែការប្រែប្រួលក្នុងបរិស្ថានធម្មជាតិ បានប៉ះពាល់ជាអវិជ្ជមានដល់សេដ្ឋកិច្ចនៅឆ្នាំ២០០២ ។ គ្រោះរាំងស្ងួត និងទឹកជំនន់ដ៏ធ្ងន់ធ្ងរ បានកាត់បន្ថយផលិតកម្មកសិកម្ម និងបានធ្វើឱ្យជីវភាពប្រជាជនកម្ពុជាជាច្រើនប្រឈមនឹងគ្រោះថ្នាក់ ។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នា ដៃគូពាណិជ្ជកម្មចំបងៗរបស់កម្ពុជា គឺមានទាំងសហរដ្ឋអាមេរិក ប្រទេសមួយចំនួននៅអាស៊ី និងអាស៊ីអគ្នេយ៍ផង បានរើបឡើងវិញយឺតៗពីការធ្លាក់ចុះសេដ្ឋកិច្ច ។

ប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវប្រឈមនឹងបញ្ហាមួយចំនួនទៀតដែលផុសចេញពីការកសាងតំបន់ពាណិជ្ជកម្មសេរីក្នុងអាស៊ាន ការត្រៀមរៀបចំផ្សេងៗដើម្បីចូលជាសមាជិក WTO, និងការត្រៀមរៀបចំនានា សំរាប់កិច្ចព្រមព្រៀងលើគ្រឿងអំបោះគ្រប់មុខ (Multi-Fibre Arrangement: MFA) ដែលទាក់ទិននឹងពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិលើផលិតផលវាយនភ័ណ្ឌ ត្រូវផុតកំណត់នៅឆ្នាំ២០០៤ ។

ដោយសារមានកំលាំងជាច្រើនធ្វើសកម្មភាពយ៉ាងស្មុគស្មាញ ដូច្នេះជារឿងសំខាន់មួយដែលត្រូវពិនិត្យបូកសរុបពីលទ្ធផលនៃសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជានៅឆ្នាំ២០០២ ។

ទីមួយ លទ្ធផលនៃវិស័យសេដ្ឋកិច្ចចំបងៗ នឹងត្រូវពិភាក្សាដោយផ្អែកលើលទ្ធផល និងកំហិតផ្សេងៗ ។ ទីពីរ ការពិនិត្យបូកសរុបនេះ នឹងរាយការណ៍ពីលទ្ធផលសេដ្ឋកិច្ចដោយផ្តោតលើអថេរសំខាន់ៗ ដូចជា ការប្រើប្រាស់ វិនិយោគ និងអាហារ័ណ-នីហារ័ណ ។ បន្ទាប់មកមានការសង្ខេបត្រួសៗពីហិរញ្ញវត្ថុសាធារណៈ, ការផ្គត់ផ្គង់សាច់ប្រាក់និងក៏រិតថ្លៃ, ជញ្ជីងទូទាត់ព្រមទាំងរចនាសម្ព័ន្ធ និងសារៈសំខាន់នៃជំនួយបរទេស ។

របាយការណ៍នឹងពិនិត្យត្រួសៗពីស្ថានភាពនៃភាពក្រីក្រនៅកម្ពុជាផងដែរ ដោយផ្អែកលើលទ្ធផលនៃអង្កេតពលករងាយរងគ្រោះធ្វើដោយ វបសអ ។ ជាការសន្និដ្ឋាន របាយការណ៍រំលេចពីទស្សនវិស័យ/ប្រមើលមើលពីអនាគតនៃសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ។

ជំពូកទី ២
លទ្ធផលសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០២

២.១. លទ្ធផលទូទៅ

នៅឆ្នាំ២០០២ ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុបនៅកម្ពុជា មានកំណើនយឺតត្រឹម ៤,២% គឺធ្លាក់ចុះពីកំរិត ៦,៧% នៅឆ្នាំ២០០១ ។ បញ្ហាចំបង គឺការធ្លាក់ចុះផលិតកម្មកសិកម្ម ជាពិសេសស្រូវក្នុងឆ្នាំ២០០១-២០០២ ដោយសារទឹកជំនន់ និងគ្រោះរាំងស្ងួត ។

ក្នុងកំឡុងពេលដដែល វិស័យឧស្សាហកម្មមានអត្រាកំណើននៅនឹងស្ថិតត្រឹម ១១% នៅឆ្នាំ២០០២ គឺស្មើរតែស្មើគ្នានឹងឆ្នាំ២០០១ ។ ប៉ុន្តែអត្រាកំណើនបានបិទបាំងនូវការផ្លាស់ប្តូរយ៉ាងខ្លាំងនៃលទ្ធផលតាមអនុវិស័យ ។ ឧទាហរណ៍ ខណៈដែលឧស្សាហកម្មកាត់ដេរបានកើនឡើងយ៉ាងលឿនពី ១៧% នៅឆ្នាំ២០០១ ដល់ ២០% នៅឆ្នាំ២០០២, អត្រាកំណើនក្នុងវិស័យសំណង់បានចុះពី ១០% មកត្រឹម ៧% ។

វិស័យសេវាកម្មកើនយឺតៗត្រឹម ៧% ធៀបនឹងកំរិត ២០% នៅឆ្នាំ២០០១ ។ ផ្នែកនានាដែលមានចំណែកធំក្នុងកំណើន ដូចជា ពាណិជ្ជកម្ម និងទេសចរណ៍ជាដើម និងដែលទាក់ទងយ៉ាងជិតស្និទ្ធជាមួយនឹងកំណើនចំណូលអំពី "សណ្ឋាគារ និងភោជនីយដ្ឋាន" បានជួបការរអាក់រអួល ។ ការថយចុះចំណាយជាមធ្យមនៅកម្ពុជារបស់ភ្ញៀវទេសចរណ៍ បានរួមចំណែកធ្វើឱ្យប្រាក់ចំណូលបានពីសណ្ឋាគារ និងភោជនីយដ្ឋាន មានកំណើនយឺត ទោះបីចំនួនភ្ញៀវទេសចរណ៍កើនឡើង ៣០% បើធៀបនឹងឆ្នាំ២០០១ ក្តី ។

ខាងផ្នែកចំណាយ រូបភាពជារួម ហាក់ដូចជាបញ្ជាក់ពីការលូតលាស់ក្នុងផលិតកម្មតាមវិស័យនីមួយៗ ។ ចំណាយលើទំនិញប្រើប្រាស់ស្ទុះឡើងយ៉ាងលឿនពីអត្រាកំណើន ៣% នៅឆ្នាំ២០០១ ដល់ ៥% នៅឆ្នាំ២០០២ ។ កត្តាសំខាន់គឺការស្ទុះឡើងនៃអត្រាកំណើនក្នុងចំណាយប្រើប្រាស់ឯកជនដែលជាលទ្ធផលនៃកំណើនចំណាយលើការលំហែកំសាន្ត និងយានយន្ត ។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នានេះ ចំណាយប្រើប្រាស់សាធារណៈធ្លាក់ចុះសំខាន់ គឺដោយសារគំលាតរវាងការអនុវត្តន៍ថវិកា និងគោលដៅ បានកំណត់ក្នុងច្បាប់ថវិកា ដែលបានរាំងខ្ទប់កំណើនចំណាយប្រើប្រាស់ក្នុងវិស័យនេះ ។

វិនិយោគសរុបបានកើន ៥% នៅឆ្នាំ២០០២ គឺទាបជាងកំណើន ១៨% នៅឆ្នាំ២០០១ យ៉ាងខ្លាំង ដោយមូលហេតុនៃការថយចុះកំណើនទាំងខាងវិនិយោគសាធារណៈ (ដោយសារតែភាពខុសគ្នារវាងការអនុវត្តន៍ថវិកា និងផែនការក្នុងថវិកាឆ្នាំ២០០១ និង២០០២) និងការថយចុះខាងវិនិយោគឯកជន (ដោយសារការធ្លាក់ចុះវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេសជាសំខាន់) ។ វិស័យនាំចេញដែលមានតួនាទីសំខាន់ក្នុងការជំរុញសេដ្ឋកិច្ច បានថយកំណើនដែរ ជាពិសេសការនាំចេញផលិតផលវាយនភ័ណ្ឌ ។ ក្នុងរយៈពេលជាមួយគ្នានេះ ការនាំចូលមកកម្ពុជាក៏បានកើនឡើងដែរ ជាពិសេសការនាំចូលផលិតផលប្រេងឥន្ធនៈ សំភារៈសំណង់ និងយានយន្ត ។

តុល្យភាពថវិកាសាធារណៈមានការកែលំអ ។ ឱនភាពថវិកាសាធារណៈសរុបធ្លាក់ចុះដល់ ២២៥លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹង ២៣៨លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ។ បើគិតជាភាគរយនៃ ផសស ឱនភាពថវិកាសាធារណៈថយចុះមកត្រឹម ៦,៧% នៅឆ្នាំ២០០២ គឺចុះពី ៧% នៅឆ្នាំ២០០១ ។

ការផ្គត់ផ្គង់រូបិយវត្ថុកើន ៣១% ជាអត្រាលឿនបំផុតក្នុង ៦ឆ្នាំចុងក្រោយ ។ ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់កើន ៣,៣% ធៀបនឹងក៏រិត ០,២% នៅឆ្នាំ២០០១ ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី ប្រាក់រៀលឡើងថ្លៃបានបន្តិចដែរគឺ ០,១៥% ទល់នឹងប្រាក់ដុល្លារពីឆ្នាំ២០០១-២០០២ ។ ជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម កើនឱនភាពដល់ ២៨២លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹងឱនភាព ២២៦លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ។ ហេតុផលចំបង គឺការនាំចូល កើនដល់ ១.៧៣៦លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២

ធៀបនឹង ១.៦០០លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ដោយសារកំណើនការនាំចូលយានយន្ត និងសំភារៈសំណង់ ។ ប៉ុន្តែដោយសារកំចី និងការផ្ទេរជាផ្លូវការ បានកើនឡើង ដូច្នេះជញ្ជីងទូទាត់របស់កម្ពុជាមានអតិរេក ដែលបានកើនពី ៧៣លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ដល់ ១៧២លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ធ្វើឱ្យទ្រព្យសកម្មបរទេសសុទ្ធនៅធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា កើនបាន ១៧៧លានដុល្លារពីឆ្នាំ២០០១ ដល់ ២០០២ ។

២.២. ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប តាមវិស័យ

២.២.១. កសិកម្ម

នៅឆ្នាំ២០០២ វិស័យកសិកម្មមានការធ្លាក់ចុះ ដោយសារគ្រោះធម្មជាតិ ដូចជាទឹកជំនន់ និងការរាំងស្ងួត ។ ផលិតកម្មស្រូវធ្លាក់ដល់ ៣,៧លានតោនពី ៤,១លានតោនក្នុងឆ្នាំ២០០១ ។ មូលហេតុចំបង គឺការធ្លាក់ចុះផលិតកម្មស្រូវក្នុងរដូវវស្សាពី ៣,៣លានតោននៅឆ្នាំ២០០១ ដល់ ២,៩លានតោននៅឆ្នាំ២០០២ ។ ថ្វីបើ ផ្ទៃដីបានប្រមូលផលដែលមាន ១,៧លានហ.ត[១] គឺប្រែប្រួលតែបន្តិចបន្តួច ប៉ុន្តែ ទិន្នផលស្រូវវស្សាធ្លាក់ដល់ ១,៧ត/ហត នៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹង ១,៩ត/ហ.តនៅឆ្នាំ២០០១ ។ ការធ្លាក់ចុះនេះ បណ្តាលមកពីមានភ្លៀងយឺតយ៉ាវ ។ ខេត្តកណ្តាល ព្រៃវែង ស្វាយរៀង តាកែវ កំពង់ស្ពឺ និងកំពង់ចាម ដែលតំណាងឱ្យ ៤២% នៃផលិតកម្មស្រូវវស្សា មានការប៉ះពាល់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដោយសារគ្រោះរាំងស្ងួត ។

គិតចូលទាំងមុខដំណាំផ្សេងៗទៀតផង កម្ពុជាបង្កើតតំលៃបន្ថែមអំពីផលិតកម្មដំណាំបាន ៤៥១លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ (គិតតាមកំរិតថ្លៃឆ្នាំ១៩៩៣) ឬ ៧% ទាបជាងឆ្នាំ២០០១ ។ ផ្ទុយពីផលិតកម្មដំណាំ ផលិតកម្មសត្វចិញ្ចឹម និងបក្សី បានរួមចំណែកជាវិជ្ជមានដល់ផសស ។ នៅឆ្នាំ២០០២ ចំណូលពិតពីការចិញ្ចឹមសត្វ និងបក្សី កើន ៨% គឺផ្ទុយពីឆ្នាំ២០០១ ដែលមានការធ្លាក់ចុះ ៨% ។ ផលិតកម្មសត្វចិញ្ចឹម និងបក្សី មានចំណែក ៦% ក្នុង ផសស ពិតឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹង ៥% ក្នុងឆ្នាំ២០០១ ។ នេសាទដែលជាវិស័យផ្តល់ចំណូលសំខាន់លំដាប់

[១] ក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទៈ ស្ថិតិកសិកម្ម ២០០១- ២០០២ និងរបាយការណ៍ផ្លូវការស្តីពីកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ ២០០២ -២០០៣ ។

ទីពីរបន្ទាប់ពីស្រូវបានបន្តធ្លាក់ចុះ ។ យោងតាមទិន្នន័យក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ សកម្មភាពនេសាទផ្តល់ចំណូលពិត ២៣៨លានដុល្លារ ឬ ១៣% ទាបជាងឆ្នាំ២០០១ ។ ហេតុផលសំខាន់គឺ ការធ្លាក់ចុះផលនេសាទពី ១៧៧.០០០តោននៅឆ្នាំ២០០១ ដល់ ១៥៦.១៥០តោននៅឆ្នាំ២០០២ ព្រមទាំងការបន្តធ្លាក់ចុះនៃសមាមាត្រត្រីមានតំលៃខ្ពស់នៅក្នុងផលនេសាទសរុប[២] ។ ប៉ុន្តែផលនេសាទទឹកប្រៃបាន ៤៥.៨៥០តោន ឬ ៣.៨៥០តោន ច្រើនជាងឆ្នាំ២០០១ ដូច្នេះការធ្លាក់ចុះក្នុងផលនេសាទសរុប គឺបណ្តាលមកពីការធ្លាក់ចុះផលនេសាទទឹកសាបពី ១៣៥.០០០តោននៅឆ្នាំ២០០១ មកត្រឹម ១១០.៣០០តោននៅឆ្នាំ២០០២ ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី ផលនេសាទទឹកសាប ១១០.៣០០តោនក្នុងឆ្នាំ២០០២ វានៅតែមានកំរិត ០,២៧% ខ្ពស់ជាងផែនការជាផ្លូវការដែរ ។

ប្រភពចំណូលពីកសិកម្មផ្សេងៗទៀតដូចជា ព្រៃឈើ និងកៅស៊ូ បានធ្លាក់ចុះជាបណ្តើរៗ ។ ការកាប់ឈើខុសច្បាប់ និងការធ្វើអាជីវកម្មច្រើនហួសហេតុ បានបំផ្លាញធនធានព្រៃឈើ និងឈើមានតំលៃខ្ពស់[៣] ។ ទន្ទឹមគ្នានេះ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានអនុម័តគោលនយោបាយមួយចំនួនទាក់ទងនឹងកិច្ចការពារធនធានព្រៃឈើ ។ ប៉ុន្តែ ចំណូលពិតពីព្រៃឈើឆ្នាំ២០០២ ធ្លាក់ចុះ ៩% បានប្រហែលតែ ៩៣លានដុល្លារ ។

---

[២] McKenney B. & Prom T. (2002) ធនធានធម្មជាតិ និងការចិញ្ចឹមជីវិតនៅកម្ពុជា, ឯកសារពិភាក្សាលេខ២៣ របស់ វិបសអ ។

[៣] អាចមានការពិតច្រើនដែលថា ធនធានព្រៃឈើ និងឈើមានតំលៃខ្ពស់ ត្រូវបានបំផ្លិចបំផ្លាញ ។ ប៉ុន្តែមានការច្របូកច្របល់ច្រើនពីស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននៃធនធានព្រៃឈើនៅកម្ពុជា ។ ដូច្នេះហើយ ជាការមួយគួរត្រេកអរណាស់ដែលរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាកំពុងបន្តធ្វើបច្ចុប្បន្នភាព ផែនទីធនធានព្រៃឈើជាតិ ។ ទង្វើនេះ នឹងផ្តល់ពត៌មានច្បាស់ស្តីពីស្ថានភាពធនធានព្រៃឈើនៅកម្ពុជា ។ ផែនទីធនធានព្រៃឈើកម្ពុជា ត្រូវបានរៀបចំឡើងចុងក្រោយបំផុតនៅឆ្នាំ១៩៩៦-១៩៩៧ ដោយប្រើរូបភាពផ្កាយរណប ថតនៅឆ្នាំ១៩៩៥-១៩៩៦ ។

ក្រាហ្វិក ១. ការរួមចំណែកតាមវិស័យដល់ ផសស នៅកម្ពុជា

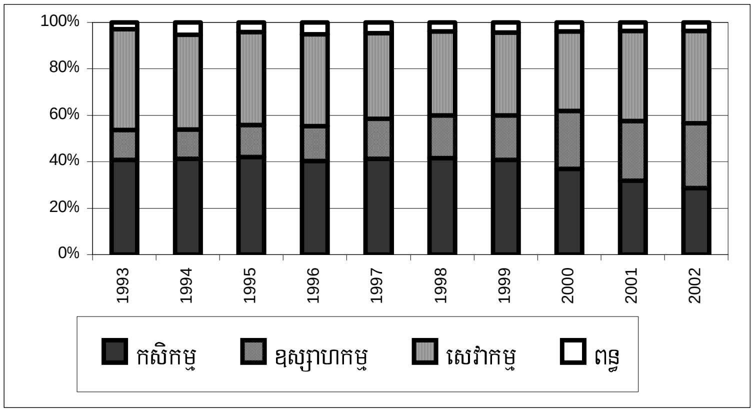

ប្រភព: វិបសអ

ការធ្លាក់ចុះជាទូទៅក្នុងផលិតកម្មផលកសិកម្មចំបង១ ធ្វើឱ្យតំលៃបន្ថែមបានពីវិស័យកសិកម្មថយចុះអស់ ៦% នៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹងឆ្នាំ២០០១ ហើយចំណែករបស់វាក្នុង ផសសសរុប ធ្លាក់ចុះដល់ ២៩% ធៀបនឹង ៣២% នៅឆ្នាំ២០០១ (ក្រាហ្វិក ១) ។

២.២.២. ឧស្សាហកម្ម និងសំណង់

ផ្ទុយពីកសិកម្ម កំណើនប្រចាំឆ្នាំនៃវិស័យឧស្សាហកម្មមានស្ថិរភាពត្រឹមប្រហែល ១២% (១១% នៅឆ្នាំ២០០១) ។ កត្តាចំបងដែលរួមចំណែកដល់កំណើនឧស្សាហកម្ម គឺកំណើនកាន់តែលឿនក្នុងផ្នែកកម្មន្តសាល ប៉ុន្តែវិស័យសំណង់មានការធ្លាក់ចុះកំណើន ។

នៅឆ្នាំ២០០២ វិស័យកម្មន្តសាលកម្ពុជា ដែលមានជាអាទិ៍ ផលិតកម្មខាង "វាយនភ័ណ្ឌ សំលៀកបំពាក់ និងស្បែកជើង" និង "ម្ហូបអាហារ ភេសជ្ជៈ និងថ្នាំជក់" កើនបាន ១៤% ធៀបនឹង ១១% នៅឆ្នាំ២០០១ ។ ជាពិសេស ផលិតកម្ម "វាយនភ័ណ្ឌ សំលៀកបំពាក់ និងស្បែកជើង" រកចំណូលពិតបាន ៥២០លានដុល្លារ គិតតាមការិតថ្លៃឆ្នាំ១៩៩៣ ឬ ២០% ខ្ពស់ជាងឆ្នាំ២០០១ ដែលមានកំណើន ១៧% ។ អត្រាកំណើនកាន់តែលឿននៃផ្នែកសំលៀកបំពាក់ បង្ក

ជាសំខាន់ដោយសារកំណើនតំរូវការពីខាងក្រៅ ជាពិសេសពីសហរដ្ឋអាមេរិក ដែលជាទីផ្សារធំចំបងសំរាប់ឧស្សាហកម្មសំលៀកបំពាក់កម្ពុជា ។ តំរូវការអាមេរិក មានកំណើន ២២% នៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹងកំណើន ៦% នៅឆ្នាំ២០០១[៤] ។ អត្រាកំណើនកាន់តែលឿនឆ្លុះបញ្ចាំងពីលក្ខខណ្ឌផលិតកម្មកាន់តែប្រសើរ (ទន់ភ្លន់ងាយបត់បែនបាន) ដែលជាលទ្ធផលនៃការកែលំអច្បាប់ ការពង្រឹងការអនុវត្តន៍ច្បាប់ និងសហប្រតិបត្តិការរវាងរដ្ឋាភិបាល និងវិស័យឯកជន ។ មានគោលនយោបាយបី បានជួយពង្រីកផលិតកម្ម ដើម្បីការឆ្លើយតបនឹងតំរូវការខាងក្រៅ:

១. ការធ្វើឱ្យសាមញ្ញជាបណ្តើរៗនូវនីតិវិធីនាំចេញ និងនាំចូល បានសំរាលការលំបាកមួយចំនួន និងបំព្រួញពេលវេលាក្នុងការងារធ្វើលិខិតស្នាម ។ ជាលទ្ធផល ផលិតករអាចឆ្លើយតបបានកាន់តែល្អទៅនឹងការបញ្ជាទិញពីខាងក្រៅ ។ ដោយឡែកពេលវេលាចំណាយលើបែបបទរដ្ឋបាល និងធ្វើលិខិតស្នាម បានបំព្រួញខ្លី បន្ទាប់ពីការចេញសេចក្តីប្រកាសលេខ ១៣០០ ចុះថ្ងៃទី២៤ សីហា ២០០១[៥] ។

២. ការរៀបចំវេទិការដ្ឋាភិបាល-វិស័យឯកជន ផ្តល់ឱកាសឱ្យរដ្ឋាភិបាលស្វែងយល់បានកាន់តែច្បាស់ពីបញ្ហានានាដែលវិស័យឯកជនត្រូវប្រឈមមុខ ព្រមទាំងផលប្រយោជន៍ និងតំរូវការផ្សេងៗរបស់ពួកគេ ។ ទន្ទឹមនេះដែរ វិស័យឯកជនទទួលពត៌មានបានច្បាស់ជាងមុន ពីការផ្លាស់ប្តូរដ៏ចាំបាច់ៗក្នុងគោលនយោបាយនៃរដ្ឋាភិបាល ដែលជាប់ទាក់ទិននឹងបញ្ហាព្រួយបារម្ភរបស់ពួកគេ ។ ជាទូទៅ ផលិតកម្មត្រូវឆ្លើយតបទៅនឹងទីផ្សារឱ្យបានបន្តជាប់រហូត និងយ៉ាងសក្តិសិទ្ធិ ។ តាមធម្មតា រឿងនេះពឹងផ្អែកលើបរិយាកាសផលិតកម្ម ដែលជារឿយៗតែងទទួលរងឥទ្ធិពលអំពីគោលនយោបាយរដ្ឋាភិបាល ។ ដូច្នេះ សហប្រតិបត្តិការរវាងរដ្ឋាភិបាល និងវិស័យឯកជន អាចជួយកែលំអបានច្រើនណាស់ដល់លទ្ធភាពឆ្លើយតបចំពោះតំរូវការទីផ្សារ ។

---

[៤] តាមទិន្នន័យពី ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មកម្ពុជា ។

[៥] ចំពោះចំណុចចំបងៗនៃកំណែទំរង់សូមអាន Hing, T. (2003): Cambodia’s Investment Potential ។

៣. ដើម្បីជួយដោះស្រាយការប្រឈមគ្នារវាងសហជីពកម្មករ និងថ្នាក់គ្រប់គ្រងរោងចក្រ យន្តការមានលក្ខណៈជាស្ថាប័នមួយចំនួន ដើម្បីស្វែងយល់ពីផលប្រយោជន៍ទៅវិញទៅមកបានកកើតឡើង ហើយបានជួយកែលំអកិច្ចសហប្រតិបត្តិការ និងជួយធ្វើឱ្យល្អប្រសើរ នូវដំណើរការផលិតកម្ម ។ ជាលទ្ធផលនៃអន្តរាគមន៍របស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា កម្មករបានយល់ដឹងកាន់តែប្រសើរឡើងពីសិទ្ធិរបស់ខ្លួន និងពីវិធី ប្រើសិទ្ធិនេះដោយសន្តិភាព អ្នកគ្រប់គ្រងរោងចក្រក៏កាន់តែមានការយល់ដឹងពីវិធីដោះស្រាយជាមួយកម្មករ ក្នុងស្ថានភាពដ៏លំបាកផ្សេងៗ ។ បរិយាកាសកាន់តែល្អ និងមានសន្តិភាពនៅក្នុងរោងចក្រ បានជួយឱ្យអ្នកគ្រប់គ្រងអាចឆ្លើយតបបានលឿនចំពោះកំណើនតំរូវការ ។

ដោយហេតុថា ឧស្សាហកម្មកាត់ដេរកម្ពុជា ពឹងផ្អែកលើកូតាសហរដ្ឋអាមេរិកផ្តល់ឱ្យ ដូច្នេះសក្តានុពលនៃការពង្រីកអាចមានកំរិត ។ នៅពេលកូតាផុតកំណត់នៅឆ្នាំ២០០៤ ការអភិវឌ្ឍន៍វិស័យកាត់ដេរ នឹងពឹងលើការពង្រឹងភាពប្រកួតប្រជែងជាអន្តរជាតិរបស់វា ។ ជាទូទៅ ភាពប្រកួតប្រជែងពឹងលើគុណភាពផលិតផល និង/ឬ ថ្លៃផលិតផល ដែលត្រូវមានកំរិតអប្បរមាមួយកំណត់ដោយបន្ទុកចំណាយផលិតកម្ម ។

ធៀបនឹងប្រទេសជិតខាង ដែលកំពុងព្យាយាមអភិវឌ្ឍន៍ឧស្សាហកម្មកាត់ដេររបស់ខ្លួនដែរ ប្រទេសកម្ពុជាមានបន្ទុកចំណាយខ្ពស់លើថាមពល[៦], ការដឹកជញ្ជូន, និងប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការ, ទោះបីរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានដាក់អនុវត្តគោលនយោបាយមួយចំនួនដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាទាំងនេះក្តី ។ ឧទាហរណ៍ យោងតាមអង្កេតធ្វើដោយទីប្រឹក្សាអន្តរជាតិមួយក្រុម ដោយរួមសហការជាមួយក្រសួងពាណិជ្ជកម្មនៅឆ្នាំ២០០១ កំពង់ផែព្រះសីហនុ ទារប្រាក់កំរៃខ្ពស់ជាងគេនៅក្នុងតំបន់ និងថ្លៃ៤ដង ច្រើនជាងកំពង់ផែដែលមានទំហំប្រហែលគ្នា ដូចជា កំពង់ផែ Songkhla នៅថៃជាដើម ។

---

[៦] ថ្លៃប្រេងនៅក្រុងភ្នំពេញគឺ ០,៥៥ដុល្លារ/លីត្រ ជាមធ្យមនៅឆ្នាំ២០០២ ចំណែកថ្លៃប្រេងសាំងនៅប្រទេសថៃគឺ ០,៣៣ ដុល្លារ/លីត្រ ។

អង្កេតស្តីពី "*ភាពប្រកួតប្រជែងនៃឧស្សាហកម្មកម្ពុជា*" ដែលធ្វើឡើងរួមគ្នានៅដើមឆ្នាំ២០០៣ ដោយ វិបសអ និងវិទ្យាស្ថានអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចរបស់ជប៉ុន បានបង្ហាញថា អ្នកគ្រប់គ្រងរោងចក្រភាគច្រើនយល់ថា មានកត្តាពីរយ៉ាងជាឧបសគ្គចំបង ចំពោះភាពប្រកួតប្រជែងរបស់រោងចក្រកាត់ដេរកម្ពុជាៈ

១. *ការពិនិត្យចាត់ចែងលើសំណុំឯកសារប្រើរយៈពេលវែង និងស្មុគ្រស្មាញៈ* ដើម្បីបានអាជ្ញាប័ណ្ណនាំចេញ រោងចក្រកាត់ដេរត្រូវរងចាំយ៉ាងតិច ៥ថ្ងៃ ចំណែកឯផលិតករនៅហ្វីលីពីន គេត្រូវការតែ ២ថ្ងៃទេ ដើម្បីបង្ហើយសំណុំលិខិតដូចគ្នា ។ ជាលទ្ធផលរោងចក្រកាត់ដេរទាំងអស់នៅកម្ពុជា ត្រូវដំណើរការនៅក្រោមសំពាធពេលវេលាជាប្រចាំ ។ ហើយសំពាធទាំងនេះកើនឡើងថែមទៀត ដោយសារមានអធិការកិច្ចជាកាតព្វកិច្ចជាច្រើនលើរាល់ការបញ្ជូនទំនិញចេញ ។ រោងចក្រកាត់ដេរមានជួបសំពាធពេលវេលាមួយទៀត ដោយសារការដឹកទំនិញចេញមានតែមួយលើកទេក្នុងមួយសប្តាហ៍នៅរៀងរាល់ថ្ងៃសៅរ៍ ។ ប្រសិនបើខកមួយជើង ត្រូវរស់សោហ៊ុយបន្ថែមនៃការរង់ចាំមួយសប្តាហ៍ទៀត ។ កត្តាទាំងពីរនៃការដឹកចេញប្រចាំសប្តាហ៍ និងបែបបទធ្វើឯកសារយូរ ធ្វើឱ្យអ្នកគ្រប់គ្រងរោងចក្រកាត់ដេរស្ថិតក្នុងស្ថានភាពត្រូវចាញ់ប្រៀប ពួកមន្ត្រីរាជការដែលទទួលខុសត្រូវពិនិត្យការងារដឹកទំនិញចេញ ហើយនៅចុងបញ្ចប់ការបង់ប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការ ក៏កើតមានឡើង ។ យោងតាមបទសំភាសន៍ "លុយបង់ក្រោមតុ" នេះជួនកាលមានសមាមាត្រយ៉ាងធំនៅក្នុងចំណាយផលិតកម្មសរុប ។

២. កង្វះឧស្សាហកម្មគាំទ្រៈ ឧស្សាហកម្មនាំចេញកម្ពុជាភាគច្រើន ត្រូវនាំចូលធាតុចូលដូចជា វត្ថុធាតុដើម និងទំនិញអន្តរការីមកពីក្រៅ ។ រឿងនេះធ្វើឱ្យចុះខ្សោយដល់ភាពប្រកួតប្រជែងរបស់កម្ពុជានៅក្នុងទីផ្សារនាំចេញ ដោយសារចំណាយខ្ពស់លើការទិញធាតុចូល ។ បញ្ហាចោទធំបំផុត គឺក្នុងករណីភាគច្រើន កម្ពុជាត្រូវនាំចូលធាតុចូលមកពី

ប្រទេសជាគូប្រកួតប្រជែងរបស់ខ្លួន ដូចជា ចិន វៀតណាម និងថៃ ។ ដូច្នេះ ភាពប្រកួតប្រជែងរបស់កម្ពុជា គ្មានមូលដ្ឋានគ្រឹះអ្វីរឹងមាំទេ ។

ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាទាំងនេះ កម្ពុជា បានពិចារណាលើគោលនយោបាយសំខាន់ៗបី សំដៅលើកកំពស់ការអភិវឌ្ឍន៍ឧស្សាហកម្មនាំចេញ:

១. *កែតំរូវច្បាប់វិនិយោគតាមការផ្លាស់ប្តូរផ្សេងៗក្នុងសេដ្ឋកិច្ច:* យោងតាមវិសោធនកម្មចុងក្រោយនៃច្បាប់វិនិយោគដែលចូលជាធរមាននៅខែមីនា ២០០៣ ឧស្សាហកម្មគាំទ្រចំពោះឧស្សាហកម្មនាំចេញ ត្រូវបានគិតគូរ ។ ដូចមានបញ្ជាក់ក្នុងអនុក្រឹត្យ "ឧស្សាហកម្មគាំទ្រ - គំរោងវិនិយោគមានលក្ខណៈសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់" អាចនាំចូលសំភារៈផលិតកម្ម សំភារៈសំណង់ វត្ថុធាតុដើម ទំនិញអន្តរការី និងគ្រឿងបន្ទាប់បន្សំផ្សេងៗនៃធាតុចូលផលិតកម្ម ដោយគ្មានបង់ពន្ធគយ ។

២. *បង្កើត "តំបន់ឧស្សាហកម្ម":* ច្បាប់ស្តីពីតំបន់ឧស្សាហកម្ម និងច្បាប់ស្តីពីការគ្រប់គ្រងឧស្សាហកម្ម នឹងត្រូវរៀបចំ[៧] ។ គោលនយោបាយនេះផ្តោតជាមូលដ្ឋានលើ ក) ពីដំបូង ត្រូវលៃចែកធនធានសំរាប់អភិវឌ្ឍន៍ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធដ៏កំរ យកទៅប្រើនៅក្នុងតំបន់ ឧស្សាហកម្ម ដើម្បីឱ្យវាមានភាពប្រកួតប្រជែងដល់កំរិតអន្តរជាតិ និង ខ) បញ្ចុះបន្ទុកចំណាយរដ្ឋបាលនៃការលើកលែងទាំងស្រុងនូវពន្ធគយ និងពន្ធផ្សេងទៀតលើការនាំចូលនៅក្នុងតំបន់ឧស្សាហកម្មដែលបានកំណត់ ។ ត្រូវមានគោលនយោបាយមួយសំរាប់ "តំបន់ឧស្សាហកម្ម" ដែលអាចទាក់ទាញផលិតករនៃប្រទេសជិតខាងឱ្យផ្លាស់ប្តូរទីតាំងនៃប្រតិបត្តិការផលិតកម្មរបស់ពួកគេ មកដាក់ក្នុងតំបន់នានានៅកម្ពុជានៅតាមបណ្តោយព្រំដែន ។

៣. *ធ្វើសេរីភាវូបនីយកម្មគោលនយោបាយពាណិជ្ជកម្ម:* មានគោលដៅពីរដែលជាប់ទាក់ទងដល់គោលនយោបាយពាណិជ្ជកម្មគឺ ១) កាត់បន្ថយបន្ទុកចំនាយផលិតកម្ម និង ២)

[៧] Hing, T. (2003) Cambodia Investment Potential ។

ស្វែងរកទីផ្សារសំរាប់ឧស្សាហកម្មនាំចេញ ។ ក្នុងចំណុចនេះ កម្ពុជាបានកសាងគោលនយោបាយផ្សេងៗ ដើម្បីជួយសំរួលដល់ពាណិជ្ជកម្ម និងការធ្វើសមាហរណកម្មទៅក្នុងអាស៊ាន និងអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក[៨] ។

ថ្វីបើលទ្ធផលជាផ្លែផ្កានៃការខិតខំប្រឹងប្រែងរបស់កម្ពុជា ដើម្បីលើកកំពស់ឧស្សាហូបនីយកម្មដែលផ្អែកលើឧស្សាហកម្មនាំចេញ ក៏ជាប់ទាក់ទងនឹងការវិវត្តន៍នៅក្នុងបណ្តាប្រទេសគូប្រកួតប្រជែងនៅក្នុងទីផ្សារនាំចេញដែរ ។ ជាលទ្ធផលការរីកចំរើនឬកែលំអផ្សេងៗនៅក្នុងលក្ខខណ្ឌផលិតកម្ម មិនមែនសុទ្ធតែមានន័យថា ឧស្សាហកម្មនាំចេញរបស់កម្ពុជា នឹងអាចប្រកួតប្រជែងបាននោះទេ ។ ប្រទេសផ្សេង ក៏នឹងអនុម័តវិធានការផ្សេងៗ ដើម្បីកែលំអស្ថានភាពរបស់ពួកគេដែរ រួមទាំង កំណែទំរង់វិសោធនកម្មលើច្បាប់ និងគោលនយោបាយពាណិជ្ជកម្មនានាដើម្បីកាត់បន្ថយបន្ទុកចំណាយ ។ ការប្រកួតប្រជែងជាមួយតួអង្គនានាក្នុងតំបន់ដែលមានជំហររឹងមាំហើយ គឺជាបញ្ហាប្រឈមមួយដ៏ធំធេង ។

ដូច្នេះ យុទ្ធសាស្ត្រដែលនាំមុខដោយការនាំចេញ វាមានហានិភ័យ និងមិនអាចទាយទុកមុនបានទាំងចំពោះដៃគូក្នុងស្រុក និងអន្តរជាតិ ។ ក្នុងបរិបទនេះ ទីផ្សារក្នុងស្រុក គួរតែធ្វើអាជីវកម្មឱ្យបានពេញលេញ ហើយឧស្សាហកម្មផលិតអីវ៉ាន់សំរាប់ជំនួសទំនិញនាំចូល និងមានម្ចាស់ជាអ្នកក្នុងស្រុក ក៏មិនគួរមានការរាំងស្ទះអ្វីដែរ ។

គួរពិនិត្យមើលឡើងវិញនូវយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ ដើម្បីពិចារណាធ្វើការផ្លាស់ប្តូរពីការពឹងផ្អែកយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរលើវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស និងកំណើននាំមុខដោយការនាំចេញទៅផ្តោតលើតួនាទីដ៏ធំធេងនៃវិនិយោគឯកជនក្នុងស្រុក[៩] និងទីផ្សារក្នុងស្រុក ។

---

[៨] ពតិមានលំអិត សូមអានឯកសារក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម (២០០២): ការសិក្សាពីសមាហរណកម្ម និងភាពប្រកួតប្រជែង ។

[៩] ការបង្កើតឱ្យមានបរិយាកាសវិជ្ជមានសំរាប់អ្នកវិនិយោគក្នុងស្រុក មិនមានន័យថា ចាត់វិធានការទប់ស្កាត់ពួកគេពីការប្រកួតប្រជែងនាំចូល "ថោក" នោះទេ ។ ផ្ទុយទៅវិញ វាជាការកែលំអប្រសិទ្ធភាពរបស់ពួកអ្នកវិនិយោគក្នុងស្រុកឱ្យមានសមត្ថភាពប្រកួតប្រជែងជាមួយការនាំចូល "ថោក" ។

ឧទាហរណ៍ វិនិយោគច្រើនៗថែមទៀតក្នុងការកែច្នៃស្បៀងនិងកសិផល សំណង់ និង ការតំលើងគ្រឿងយន្ត ដែលជាសកម្មភាពសេដ្ឋកិច្ចពឹងផ្អែកសំខាន់លើទីផ្សារក្នុងស្រុកគួរទទួល បានការលើកទឹកចិត្ត ។

យោងតាមបញ្ជីគំរោងអនុម័តដោយក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា គំរោងវិនិយោគលើ ការកែច្នៃស្បៀងនិងកសិផលកើនដល់ ៣៦,៧លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹង ៥,៧លាន ដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ។ ក្នុង ៣៦,៧លានដុល្លារនេះ វិនិយោគបរទេសមាន ៣៥,៣លានដុល្លារ ដែលជាបរិមាណខ្ពស់បំផុតតាំងពីឆ្នាំ១៩៩៦មក ។ សល់ពីនេះ គឺជាវិនិយោគក្នុងស្រុក ហើយ វាជាតួលេខដ៏ទាបបំផុត (ក្រាហ្វិក ២) ។

ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៩៧ ដល់ ២០០១ វិនិយោគលើការកែច្នៃស្បៀងនិងកសិផល មានកំរិត ទាបមិនលើសពី ២៥លានដុល្លារទេ ។ នៅឆ្នាំ២០០០-០១ វាមានប្រហែល ៦លានដុល្លារ ឬ ១% នៃវិនិយោគឯកជនសរុប ។ និន្នាការនេះបង្ហាញថា បណ្តាសហគ្រាសក្នុងឧស្សាហកម្ម កែច្នៃស្បៀងនិងកសិផល មិនបានទទួលការគាំពារផ្អែកនយោបាយគ្រប់គ្រាន់ទេ ។

ក្រាហ្វិក ២. គំរោងកែច្នៃស្បៀងនិងកសិផលអនុម័តដោយ CDC (លានដុល្លារ)

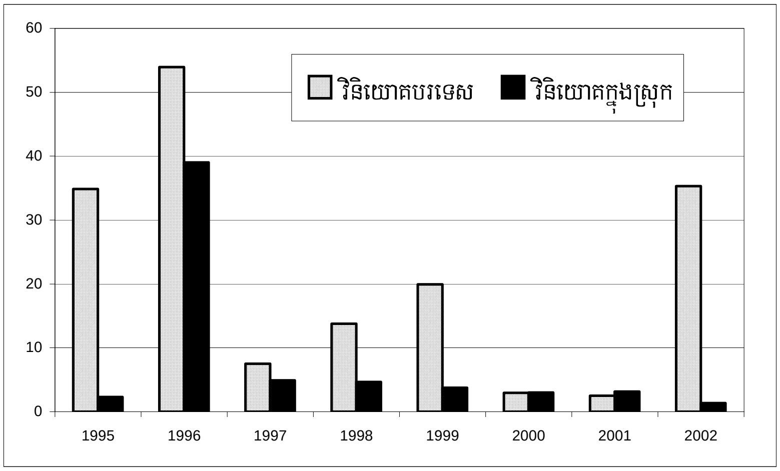

ប្រភព: ទិន្នន័យពីក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា (CDC)

វិស័យសំណង់ដែលមានទាំងសកម្មភាពសំណង់សាធារណៈនិងឯកជន ជាប់ចំណាត់ថ្នាក់លេខពីរ (បន្ទាប់ពីកម្មន្តសាល) នៅក្នុងវិស័យឧស្សាហកម្ម ដោយមានទំហំជាមធ្យម ប្រហែល ២០% នៃចំនួលឧស្សាហកម្មសរុប ។ ដោយសារកង្វះបែបបទប្រមូលទិន្នន័យនៅតាមខេត្ត សកម្មភាពសំណង់ឯកជននៅក្រៅក្រុងភ្នំពេញ មិនអាចតាមដានបានទេ គឺបានន័យថា មានការប៉ាន់ស្មានបន្ទាបលើសកម្មភាពសំណង់ក្នុងឯកសារនេះ ។ ប៉ុន្តែទិន្នន័យនាំចូលសំភារៈសំណង់ ដូចជាស៊ីម៉ង់ និងដែក (ក្រាហ្វិក ៣) បញ្ជាក់ពីកំណើនបន្តជាប់រហូតក្នុងសកម្មភាពសាងសង់ ។

បន្ទាប់ពីការធ្លាក់ចុះនៅឆ្នាំ២០០១ វិស័យសំណង់ឯកជនកម្ពុជាបានរីកលូតលាស់គួរកត់សំគាល់នៅឆ្នាំ២០០២ ។ តំលៃនៃគំរោងអនុម័តដោយនាយកដ្ឋានសូរិយោដី និងភូមិសាស្ត្រនៃសាលាក្រុងភ្នំពេញឡើងដល់ ២២០លានដុល្លារ ឬ ១២% ច្រើនជាងឆ្នាំ២០០១ ។ ចំនួនគំរោងបានអនុម័តកើនពី ៦៦២ នៅឆ្នាំ២០០១ ដល់ ៧៧៤ នៅឆ្នាំ២០០២ ក្នុងនេះមាន ៥៣០គំរោងសំរាប់សំណង់ផ្ទះល្វែង, ១៦២គំរោងសំរាប់សំណង់ភូមិគ្រឹះ និង ៨២គំរោងសំរាប់ "សំណង់ផ្សេងៗ" ដូចជាអគារពាណិជ្ជកម្មជាដើម ។

ក្រាហ្វិក ៣. ការនាំចូលស៊ីម៉ង់តិ៍ និងដែក (ពាន់តោន)

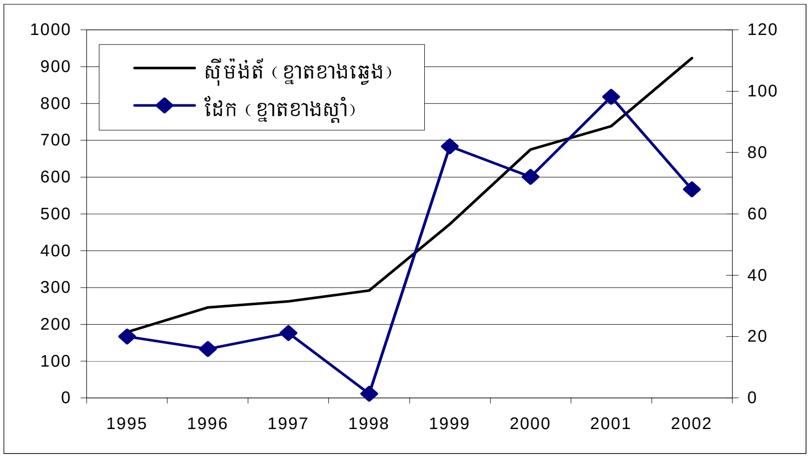

ប្រភព: ទិន្នន័យពីទីចាត់ការគយ និងរដ្ឋាករ

កំណើនសកម្មភាពសំណង់ ទាក់ទងមួយចំណែកទៅនឹងចំណាប់អារម្មណ៍របស់ប្រជាជនពីបញ្ហាសន្តិសុខក្នុងប្រទេស ។ ទោះបីនៅមានការរំជើបរំជួលម្តងម្កាលក្តី ប៉ុន្តែ សព្វថ្ងៃប្រជាជនកម្ពុជារស់នៅក្នុងសន្តិភាព និងមានស្ថិរភាពមួយកំរិតធំ ។ ប្រជាជនលែងរស់នៅក្រោមការភ័យខ្លាចសង្គ្រាមស៊ីវិលដូចក្នុងទសវត្សរ៍១៩៧០ ១៩៨០ និង ១៩៩០ ទៀតហើយ ។ ក្នុងបរិបទនេះ វាគួរឱ្យជឿបានថា ប្រជាជនអាចទិញភូមិគ្រឹះ ផ្ទះល្វែង និងអគារផ្សេងទៀត បើសិនមានប្រាក់ចំណូលគ្រប់គ្រាន់ ។

កំណើនសកម្មភាពសំណង់ បានបង្កើតប្រាក់ចំណូល និងការងារច្រើនណាស់ ។ ថ្វីបើគ្មានទិន្នន័យដ៏ពិតប្រាកដ ប៉ុន្តែ គេទទួលស្គាល់ជាទូទៅថា ភាគច្រើននៃកម្មករសំណង់ គឺជាប្រជាជនក្នុងស្រុក ។ ប្រាក់ចំណូលរបស់អ្នកទាំងនេះ តាមធម្មតាចំណាយនៅក្នុងទីផ្សារជនបទ ពីព្រោះភាគច្រើនពួកគេមកពីតំបន់ជនបទទាំងនោះ ។ រឿងនេះអាចជំរុញឱ្យមានវិនិយោគថ្មីទៀតនៅតំបន់ជនបទ ដែលនឹងជួយពង្រីកមូលដ្ឋាននៃការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច ។ ដូច្នេះ វិធានការសំដៅជំរុញសកម្មភាពសំណង់ អាចមានអត្ថប្រយោជន៍ធំធេង ។

ក្រាហ្វិក ៤. ការអភិវឌ្ឍន៍ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធឧស្សាហកម្មកម្ពុជា

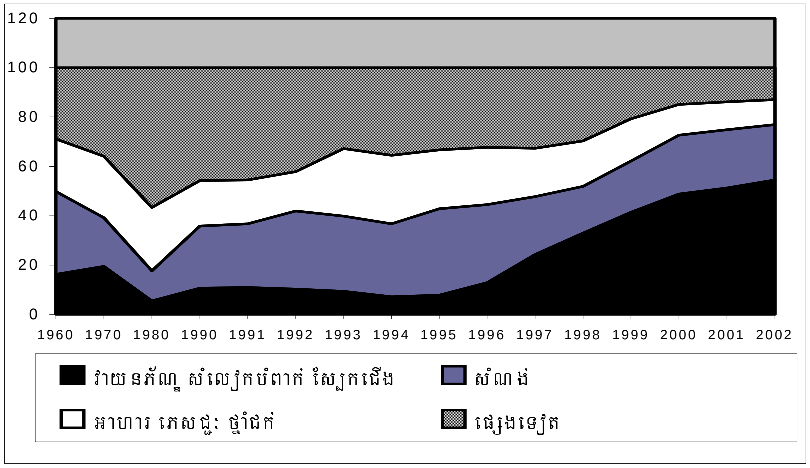

ប្រភព វបសអ ប្រមូលពី ទិន្នន័យរដ្ឋាភិបាល

វិស័យសំណង់កើន ៧% នៅឆ្នាំ២០០២ គឺយឺតជាង ២០០១ ដែលកើនបាន ១០% ។ កំណើនយឺតនៃផ្នែកសំណង់ទាំងមូល ឆ្លុះបញ្ចាំងពីកំណើនយឺតក្នុងសកម្មភាពសំណង់សាធារណៈ ដែលកើនបានត្រឹម ៤% នៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបទៅនឹង ២២% កាលពីឆ្នាំ២០០១ ។

យោងតាមនិន្នាការពីមុន ការរួមចំណែកនៃវិស័យសំណង់ចំពោះវិស័យឧស្សាហកម្ម ជាទូទៅ បានធ្លាក់ចុះដល់ ១៩% នៅឆ្នាំ១៩៩៨ ហើយក៏ចាប់ផ្តើមកើនយឺតៗរហូតដល់ ២២% នៅឆ្នាំ២០០២ (ក្រាហ្វិក៤) ។ កំនើនចំនាយសាធារណៈ សំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធរូបវន្ត ជាពិសេសនៅតំបន់ជនបទ ធ្វើឱ្យគេរំពឹងថា សកម្មភាពសំណង់នឹងបន្តរីកលូតលាស់ ។

ចំនូលមធ្យមប្រចាំថ្ងៃនៃអ្នកធ្វើការងារសំនង់ បានប្រែប្រួលតិចតួចណាស់ ។ យោងតាមអង្កេតរបស់ វិបសអ កម្មករសំណង់មានជំនាញ អាចកែលំអចំនូលប្រចាំថ្ងៃរបស់ខ្លួនបាន ១៧%[១០] ឡើងដល់ ១២.៨៥៦រៀលនៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹង ១០.៩៣៧រៀលនៅឆ្នាំ២០០១ ។ ទន្ទឹមគ្នានេះ កម្មករសំណង់គ្មានជំនាញ មានចំណូលប្រចាំថ្ងៃសឹងនៅនឹងដដែល[១១] គឺ ៦.៥៧៨ រៀលនៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹង ៦.៥៥៧រៀលនៅឆ្នាំ២០០១ ។ មូលហេតុសំខាន់គឺ លំហូរយ៉ាងខ្សោយទាត់នៃកម្មករគ្មានជំនាញចេញពីខេត្តមកក្រុងភ្នំពេញ ដើម្បីរកការងារធ្វើ[១២] ជាពិសេសក្នុងវិស័យសំណង់ ។ សក្តានុពលរកចំណូលរបស់កម្មករគ្មានជំនាញនៅតាមខេត្ត ហាក់ដូចមានកំរិតទាបជាងនៅភ្នំពេញ ។ យោងតាមអង្កេត វិសបអ នៅខែកុម្ភៈ ២០០៣ កម្មករគ្មានជំនាញនៅកំពង់ចាម រកចំណូលបានជាមធ្យម ៣.៦០០រៀល/ថ្ងៃ ឬ ២៦% ទាបជាងនៅភ្នំពេញ ។ យោងតាមអ្នកត្រូវបានសំភាសដោយ វិសបអ គំលាតរវាងកំរិតប្រាក់ចំណូលនេះ ហាក់ដូចធំគ្រប់គ្រាន់អាចជំរុញពួកគេឱ្យធ្វើចំណាកស្រុក ។

---

[១០] គិតតាមកំរិតតំលៃពិត (កាត់អតិផរណាចេញ) ចំណូលប្រចាំថ្ងៃរបស់កម្មករសំណង់មានជំនាញកើនបាន ១៣% ពីឆ្នាំ២០០១ ដល់ ២០០២ ។

[១១] គិតតាមកំរិតតំលៃពិត ចំណូលប្រចាំថ្ងៃរបស់កម្មករសំណង់គ្មានជំនាញធ្លាក់ចុះ ៣,៣% (ដែលជាអត្រាអតិផរណាពីឆ្នាំ២០០១ ដល់ ២០០២) ។

[១២] តាមសំភាសន៍ធ្វើដោយ វិបសអ នៅខែកុម្ភៈ ២០០៣ ។

២.២.៣. វិស័យសេវាកម្ម

វិស័យសេវាកម្មកម្ពុជា កើនយឺត។ នៅឆ្នាំ២០០២ ត្រឹម ៧% ធៀបនឹង ២០% កាលពី ២០០១ ។ ការធ្លាក់ចុះអត្រាកំណើននេះ បណ្តាលមកពីការថយកំណើនក្នុងវិស័យពាណិជ្ជកម្ម និង "សណ្ឋាគារ និងភោជនីយដ្ឋាន" ដែលជាប់ទាក់ទងនឹងវិស័យទេសចរណ៍ ។

វិស័យទេសចរណ៍កម្ពុជា ដែលដើរតួនាទីសំខាន់លំដាប់ទីពីរនៅក្នុងកំណើនសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា បានបន្តរីកលូតលាស់បើគិតតាមចំនួនភ្ញៀវទេសចរណ៍បរទេស ។ យោងតាមក្រសួងទេសចរណ៍ កម្ពុជាទទួលភ្ញៀវបរទេសបាន ៧៨៦.៥២៤នាក់នៅឆ្នាំ២០០២ ឬ ៣០% ច្រើនជាង ២០០១ ។ ក្នុងនេះ ៦៨% ចូលមកតាមផ្លូវអាកាស និង ៣២% ទៀត ចូលមកតាមផ្លូវគោក និងផ្លូវទឹក ។ លទ្ធផលនេះមួយភាគធំបណ្តាលមកពីការបើកច្រកព្រំដែនថ្មី ជាពិសេសនៅព្រំប្រទល់កម្ពុជាថៃ ។ ចំនួនភ្ញៀវអន្តរជាតិមកដល់តាមយន្តហោះកើន ១៦% ។ អាកាសយានដ្ឋានពោធិចិនតុង (ឥឡូវនេះឈ្មោះថា អាកាសយានដ្ឋានភ្នំពេញ) ទទួលបានភ្ញៀវទេសចរណ៍ ៣៤៨.៣១៣នាក់ នៅ ២០០២ ឬ ៥% ច្រើនជាង ២០០១ រីឯអាកាសយានដ្ឋានសៀមរាប ទទួលបាន ១៨៨.៩១៣នាក់ ឬ ៤១% ច្រើនជាងឆ្នាំមុន ។

ប៉ុន្តែ ចំណាយរបស់ភ្ញៀវបរទេសឆ្នាំ២០០២ កើនក្នុងអត្រាយឺតជាង ២០០១ ។ ក្រសួងទេសចរណ៍ប៉ាន់ប្រមាណថា ចំណាយសរុបរបស់ភ្ញៀវបរទេសគឺ ៣៧៩លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ។ ដូច្នេះវាមានកំណើន ២៥% នៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹង ៣៣%នៅ២០០១ ។ មូលហេតុចំបងនៃ កំណើនយឺត គឺការធ្លាក់ចុះចំណាយមធ្យមប្រចាំថ្ងៃ គឺភ្ញៀវម្នាក់ចំនាយ ៩ដុល្លារនៅ២០០១ ប៉ុន្តែនៅ២០០២ ចំនាយតែ ៨ដុល្លារ[១៣] ។ ម្យ៉ាងទៀត រយៈពេលមធ្យមស្នាក់នៅកម្ពុជាកើនពី ៥,៥ថ្ងៃនៅ២០០១ ដល់ត្រឹម ៥,៨ថ្ងៃនៅ២០០២ ។ ដើម្បីជំរុញឱ្យជនបរទេសចំណាយពេល វែង និងប្រាក់ច្រើននៅកម្ពុជា រដ្ឋាភិបាលបានចាប់អនុវត្តគោលនយោបាយថ្មីដែលមានទាំងការ សំរួលបែបបទទិដ្ឋាការ ជាពិសេសភ្ញៀវមកពីប្រទេសអាស៊ាន ពង្រឹងសន្តិសុខសំរាប់ភ្ញៀវទេសចរណ៍

[១៣] ក្រសួងទេសចរណ៍ (២០០២) របាយការណ៍ស្ថិតិទេសចរណ៍ ឆ្នាំ២០០២

និងផ្តោតលើការឃោសនាផ្សព្វផ្សាយពីសេវាកម្ម និងកន្លែងកំសាន្តថ្មីៗ ដូចជាខាងអេកូទេសចរណ៍ជាដើម ។ ការកែលំអហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធរូបវន្ត និងសន្តិសុខ ប្រហែលនឹងជួយជំរុញការលូតលាស់ខាងទេសចរណ៍ រួមទាំងទេសចរណ៍ក្នុងស្រុកផងដែរ ។

២.៣. ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុបគិតតាមប្រភេទតំរូវការ

២.៣.១. ការប្រើប្រាស់

ក្នុងផ្នែកចំណាយ (ដែលជាប់ទាក់ទងនឹងការបែងចែកចំណូលជាតិ) ចំណាយប្រើប្រាស់មានសមាមាត្រធំជាងគេគឺ ៨៣% នៃ ផសស នៅឆ្នាំ២០០២ ។ កំណើនចំណាយប្រើប្រាស់ដែលជាកត្តាដ៏សំខាន់មួយនៃតំរូវការផលិតកម្ម និងដែលបានជំរុញការលូតលាស់ វាកើនបាន ៥% (ធៀបនឹងកំណើន ៣% នៅឆ្នាំ២០០១) ។ កត្តាសំខាន់ គឺកំណើនកាន់តែលឿនក្នុងចំណាយប្រើប្រាស់ឯកជន ប៉ុន្តែចំណាយប្រើប្រាស់សាធារណៈថយចុះ ៦% នៅឆ្នាំ២០០២ ។

ប៉ុន្តែយោងតាមច្បាប់ថវិកាឆ្នាំ២០០២ ចំណាយសាធារណៈគួរកើន ១០,៥% ។ ការធ្លាក់ចុះ[១៤] ចំណាយសាធារណៈនៅឆ្នាំ២០០២ គឺជាលទ្ធផលនៃការអនុវត្តន៍ថវិកា និងកត្តាជាច្រើនទៀត ។ ចំណាយប្រើប្រាស់សាធារណៈ ត្រូវបានកែលំអដែលជាលទ្ធផលនៃគោលនយោបាយកំណែទំរង់សារពើពន្ធ ។ យោងតាមច្បាប់ថវិកាឆ្នាំ២០០២ ចំណាយបៀវត្សរ៍សំរាប់រដ្ឋបាលស៊ីវិលគួរកើន ១០% ខ្ពស់ជាង ២០០១ ចំណែកឯចំនាយបៀវត្សរ៍សំរាប់ការពារ និងសន្តិសុខជាតិ គួរថយចុះ ១៤% ។ តាមទិន្នន័យពីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ ចំណាយថវិកាពិត មានលំនាំប្រហាក់ប្រហែលនឹងច្បាប់ថវិកា គឺកំណើនចំនាយបៀវត្សរ៍ សំរាប់រដ្ឋបាលស៊ីវិល និងការថយចុះចំនាយបៀវត្សរ៍សំរាប់ខាងការពារនិងសន្តិសុខជាតិ ។

ប៉ុន្តែចំណាយថវិកាមិនមែនបៀវត្សរ៍ មិនបានស្របតាមច្បាប់ថវិកា២០០២ ទេគឺៈ

- ចំនាយសំរាប់ប្រតិបត្តិការរដ្ឋបាលស៊ីវិល បានត្រឹម ៧៦% នៃផែនការក្នុងច្បាប់ថវិកា និងមានកំរិត ១៦% ទាបជាងចំណាយនៅឆ្នាំ២០០១ ។

[១៤] ទាំងប្រាក់រៀល និងដុល្លារ ពីព្រោះប្រាក់រៀលឡើងថ្លៃ ០,១៣% ទល់នឹងដុល្លារ ។

- ចំនាយសំរាប់ប្រតិបត្តិការការពារនិងសន្តិសុខ គួរកើន ១១% យោងតាមច្បាប់ថវិកា ប៉ុន្តែវាបានធ្លាក់ ២១% យោងតាមទិន្នន័យអនុវត្តន៍ជាក់ស្តែង ។

ដូច្នេះ ការធ្លាក់ចុះនៃចំណាយប្រើប្រាស់សាធារណៈ មិនមែនជាលទ្ធផលនៃគោលនយោបាយសារពើពន្ធ ដែលកំណត់ដោយច្បាប់ថវិកាឆ្នាំ២០០២ នោះទេ ប៉ុន្តែគឺការអនុវត្តន៍ចំណាយប្រតិបត្តិការទាបជាងផែនការ នៅក្នុងរដ្ឋបាលស៊ីវិល និងការពារនិងសន្តិសុខ ។

២.៣.២. វិនិយោគ

ចំណាយទៅលើវិនិយោគកើនឡើង ៥% នៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹងកំណើន ១៨% នៅឆ្នាំ២០០១ ។ មូលហេតុគឺកំណើនយឺតនៅក្នុងវិនិយោគឯកជន និងសាធារណៈ (ក្រាហ្វិក ៥) ។

ក្រាហ្វិក ៥. ការវិនិយោគឯកជន និងសាធារណៈ (លានដុល្លារ នៃថ្លៃ ១៩៩៣)

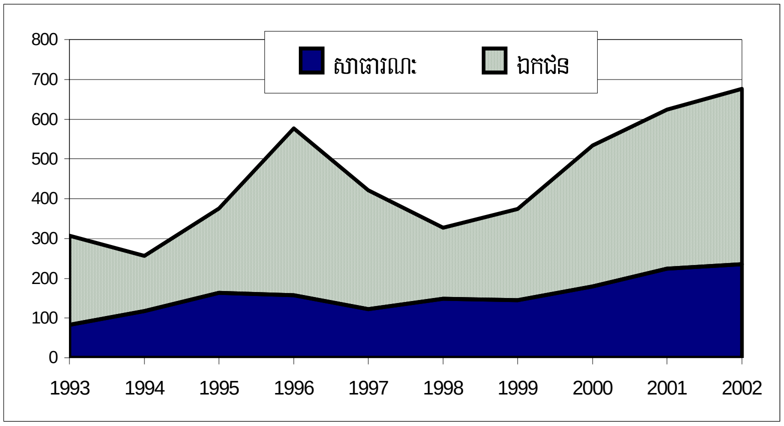

ប្រភពទិន្នន័យពីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និង ហិរញ្ញវត្ថុ

វិនិយោគសាធារណៈ កើនបាន ៥% នៅឆ្នាំ២០០២ គឺទាបជាងឆ្នាំ២០០១ ដែលមានកំណើន ២៤% ។ ការធ្លាក់ចុះកំនើនដ៏ធំនេះ មិនមែនមកពីគោលនយោបាយទេ ប៉ុន្តែមកពីការអនុវត្តន៍ច្បាប់ថវិកា ។ យោងតាមច្បាប់ថវិកា សំរាប់រយៈពេលបីឆ្នាំ (២០០០-២០០២) វិនិយោគសាធារណៈគួរកើនឡើង ០,៥% នៅឆ្នាំ២០០១ និង ០,៩% នៅឆ្នាំ២០០២ ។

អត្រាកំណើនខ្ពស់ (២៤%) នៃវិនិយោគសាធារណៈនៅឆ្នាំ២០០១ បណ្តាលមកពីចំណាយមូលធននៅឆ្នាំ២០០២ ដែលធ្វើហិរញ្ញប្បទានដោយជំនួយពីខាងក្រៅគឺបានតែ ៨៣% នៃផែនការ ចំណែកចំណាយមូលធននៅឆ្នាំ២០០១ បានដល់ ១១៧% នៃផែនការ ។

កំណើន ៥% នៃវិនិយោគសាធាណៈនៅឆ្នាំ២០០២ ដែលខ្ពស់ជាងផែនការ (០,៩%) គឺទទួលឥទ្ធិពលពីទំហំកាន់តែច្រើននៃចំណាយមូលធនធ្វើហិរញ្ញប្បទានដោយជំនួយពីក្រៅ ដែលឡើងដល់ ១២៣% នៃផែនការ ។

វិនិយោគឯកជនធ្វើដោយអ្នកវិនិយោគក្នុងស្រុក និងបរទេស បានថយអត្រាកំណើនគឺចុះពី ១៣% នៅឆ្នាំ២០០១ ដល់ ១០% នៅឆ្នាំ២០០២ ។ មូលហេតុសំខាន់គឺ ការធ្លាក់ចុះវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេសដល់ ១៤៦លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹង ១៥២លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១[១៥] (ក្រាហ្វិក ៦) ។

ក្រាហ្វិក ៦. FDI និងការវិនិយោគកម្ពុជា (លានដុល្លារគិតថ្លៃបច្ចុប្បន្ន)

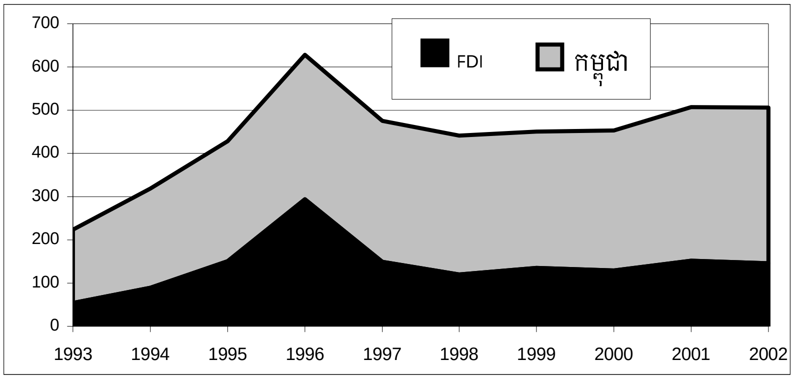

ប្រភព: ទិន្នន័យពីក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា

[១៥] ទិន្នន័យសំដៅដល់តំលៃទ្រព្យសកម្មជាប់លាប់ ដែលអនុម័តដោយក្រុមប្រឹក្សាអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា ។

មានមូលហេតុធំៗពីរចំពោះការធ្លាក់ចុះ FDI នៅកម្ពុជាៈ

- ការរើបឡើងវិញយឺតនៃសេដ្ឋកិច្ចនៅអាស៊ីខាងកើត និងអាស៊ីអគ្នេយ៍ ដែលជាប្រភពអ្នកវិនិយោគក្រៅប្រទេសភាគច្រើនរបស់កម្ពុជា
- *ការកែលំអយ៉ាងលឿននៃបរិយាកាសវិនិយោគក្នុងប្រទេសប្រកួតប្រជែង ដូចជា វៀតណាម ហ្វីលីពីន ចិន និងថៃ* ។ កំណើននៅក្នុងការកែលំអហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធរូបវន្ត និងបរិយាកាសស្ថាប័ននៅកម្ពុជា មិនបានលឿនដូចការកែលំអនៅក្នុងប្រទេសប្រកួតប្រជែងទេ ។ ឧទាហរណ៍ វៀតណាម បានកែលំអការដឹកជញ្ជូន អគ្គិសនី ការស្រោចស្រព និងប្រព័ន្ធស្ថាប័នផ្សេងៗទៀត ដល់កំរិតមួយដែលកម្ពុជា មិនអាចសំរេចបាននៅពេលបច្ចុប្បន្ន ។ ដរាបណា ប្រទេសកម្ពុជាស្ថិតនៅក្រោយប្រទេសប្រកួតប្រជែង ក្នុងការធ្វើឱ្យកាន់តែប្រសើរឡើងនូវបរិយាកាសវិនិយោគ, FDI ប្រហែលនឹងមិនកើនឡើងទេ ។ រឿងនេះតំរូវឱ្យរដ្ឋាភិបាលប្រឹងប្រែងខ្លាំងក្លា ដើម្បីអនុម័តធ្វើកំណែទំរង់តាមតំរូវការដ៏ធំ ជាពិសេសទាក់ទងទៅនឹងកំណែទំរង់រដ្ឋបាល និងការប្រយុទ្ធនឹងអំពើពុករលួយ ។

ដូច្នេះគឺមានតំរូវការគោលនយោបាយសេដ្ឋកិច្ចថ្មីមួយ ដែលសង្កត់ធ្ងន់លើយុទ្ធសាស្ត្រផ្តល់អាទិភាពដល់តួអង្គដ៏ជាក់លាក់មួយចំនួន ។ ផ្អែកលើយោបល់ខាងលើ អ្នកវិនិយោគឯកជនក្នុងស្រុកដែលផលិតសំរាប់ទីផ្សារក្នុងស្រុក និង/ឬទីផ្សារនាំចេញ គួរតែចាត់ទុកជាតួអង្គជាយុទ្ធសាស្ត្រដែលអាចជួយជំរុញកំណើនសេដ្ឋកិច្ចមានចីរភាព នៅក្នុងដំណាក់កាលសេដ្ឋកិច្ច "ចាប់ផ្តើមស្ទុះឡើង"[១៦] ។

[១៦] សំខាន់ត្រូវពិនិត្យមើលពីទំហំវិស័យវិនិយោគឯកជនក្នុងស្រុក (និងការវិនិយោគក្នុងស្រុក) ដែលអាចជំរុញបាន ។ ត្រូវមានការស្រាវជ្រាវដែលជាប់ទាក់ទិននឹងវិស័យនេះ ។

២.៣.៣. ការនាំចេញ និងការនាំចូល

តំរូវការខាងក្រៅនូវផលិតផលកម្ពុជា បានផ្តល់កំលាំងជំរុញមួយចំនួនសំរាប់សេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ។ ការនាំចេញកម្ពុជា កើន ៦% នៅឆ្នាំ២០០២ គឺចុះពី ៨% នៅឆ្នាំ២០០១ ។ ការនាំចេញសំខាន់គឺ ផលិតផលកាត់ដេរ ។ ការនាំចេញផលិតផលវាយនភ័ណ្ឌកើន ១៣% ឡើងដល់ ១.៣៣៣លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹងកំណើន ២៥% នៅឆ្នាំ២០០១ ។ ទីផ្សារនាំចេញចំបងសំរាប់ផលិតផលវាយនភ័ណ្ឌកម្ពុជាគឺ សហរដ្ឋអាមេរិក និងបន្ទាប់មក សហគមអឺរ៉ុប ។ ចាប់តាំងពីធ្វើពាណិជ្ជកម្មជាមួយសហរដ្ឋអាមេរិកនៅឆ្នាំ១៩៩៥ តំលៃនៃការនាំចេញសំលៀកបំពាក់កម្ពុជាទៅអាមេរិក កើនឡើងយ៉ាងទ្បើងទាត់ ។ បើសិន កូតាផ្តល់ដោយអាមេរិក ត្រូវផុតកំណត់នៅឆ្នាំ២០០៤ ការអភិវឌ្ឍន៍ឧស្សាហកម្មកាត់ដេរកម្ពុជា នឹងត្រូវពឹងផ្អែកទាំងស្រុងលើភាពប្រកួតប្រជែងជាលក្ខណៈអន្តរជាតិ ។

ផ្ទុយពីការនាំចេញ, ការនាំចូលរបស់កម្ពុជាកើន ៨% នៅឆ្នាំ២០០២ គឺលឿនជាងឆ្នាំ២០០១ បន្តិចដែលមានកំណើន ៧% ។ ផលិតផលចំបងៗដែលកម្ពុជានាំចូល គឺផលិតផលប្រេងឥន្ធនៈ សំភារៈសំណង់ និងយានយន្ត ។

តាមទិន្នន័យពីទីចាត់ការគយនិងរដ្ឋាករកម្ពុជា ការនាំចូលរថយន្តឡើងដល់ ៧២លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ឬ ៤២% ច្រើនជាងឆ្នាំ២០០១ ។ បន្ទាប់ពីការធ្លាក់ចុះអស់រយៈពេលបួនឆ្នាំរហូតដល់ចុងឆ្នាំ២០០១ (ក្រាហ្វិក ៧) កម្ពុជាបានបង្កើនការនាំចូលម៉ូតូឡើងវិញ រហូតដល់ ៧៤.៩២៥គ្រឿងនៅឆ្នាំ២០០២ ធៀប ៥៥.០១៨គ្រឿងនៅឆ្នាំ២០០១ ។

ពីឆ្នាំ១៩៩៥-២០០២ ការនាំចូលប្រេងសាំងធ្លាក់ពីកំរិតខ្ពស់បំផុតគឺ ១៤៩.៩៦៩តោននៅឆ្នាំ១៩៩៥ ដល់ ១១៥.១០៦តោននៅ១៩៩៩ និងដល់ ៨២.៨៦៣តោនដែលជាកំរិតទាបបំផុត នៅ២០០២ (ក្រាហ្វិក ៨)។ ប៉ុន្តែក្នុងរយៈពេលដូចគ្នា ការនាំចូលម៉ាស៊ូតកើនពីកំរិតទាបបំផុតគឺ ២១០.០៧០តោននៅ១៩៩៥ ដល់កំរិតខ្ពស់បំផុតគឺ ៤៥៩.៦៩២តោននៅ២០០១ រួចហើយធ្លាក់ចុះមកវិញ ដល់ ៣៣៤.៩៥៦តោននៅ២០០២ ។

ក្រាហ្វិក ៧. ការនាំចូលម៉ូតូ និងរថយន្ត មកកម្ពុជា ១៩៩៥-២០០២ (គ្រឿង)

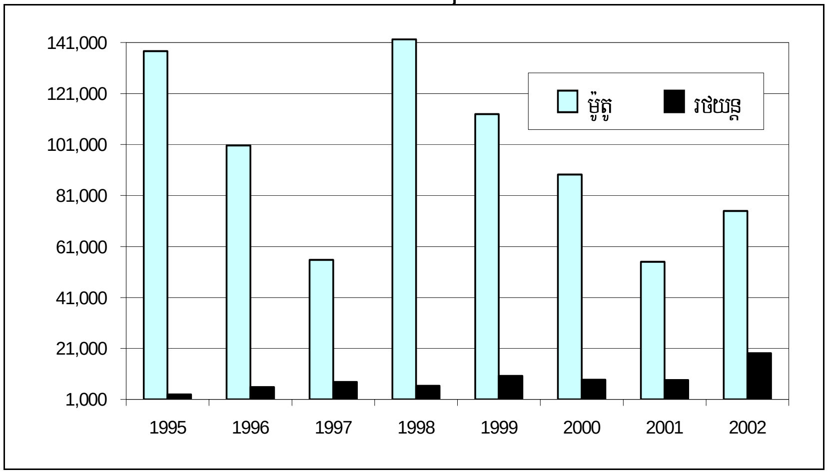

ប្រភព: ទិន្នន័យពីទីចាត់ការគយ និងរដ្ឋាករកម្ពុជា

ក្រាហ្វិក ៨. ការនាំចូលសាំង និងម៉ាស៊ូតរបស់កម្ពុជា នៅឆ្នាំ១៩៩៥-២០០២ (តោន)

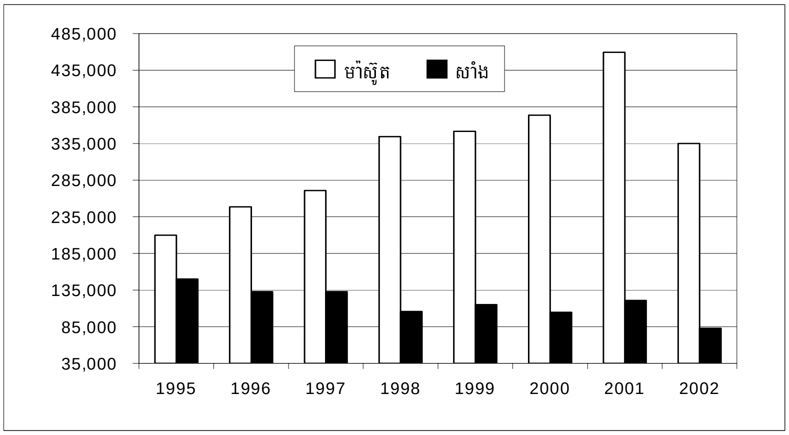

ប្រភព ទិន្នន័យពីទីចាត់ការគយ និងរដ្ឋាករកម្ពុជា

២.៤. ហិរញ្ញវត្ថុសាធារណៈ

នៅឆ្នាំ២០០២ ឱនភាពសរុបឡើងដល់ ៧៦២ពាន់លានរៀល គឺទាបជាងក៏រិត ៧៩៥ ពាន់លានរៀលកំណត់ដោយច្បាប់ថវិកាឆ្នាំ២០០២[១៧] ។ គិតជាសមាមាត្រនៃ ផសស ឱនភាពថវិកាធ្លាក់ចុះពី ៧% នៅឆ្នាំ២០០១ មកត្រឹម ៥% នៅឆ្នាំ២០០២ ។ ឱនភាពសរុបសំរាប់ការអនុវត្តន៍ថវិកា រួមទាំងការកែតំរូវចំណាយមានដល់ ៨៨១ពាន់លានរៀលនៅឆ្នាំ២០០២ (២២៥លានដុល្លារ) ឬ ១១% ច្រើនជាងផែនការ ហើយឱនភាពទាំងអស់នេះ ត្រូវធ្វើហិរញ្ញប្បទានដោយប្រភពបរទេស ។ ឱនភាពលើសផែនការនេះ បណ្តាលមកពីចំណូលទាបជាងផែនការ និងចំណាយលើសផែនការ ។

កម្ពុជាប្រមូលចំណូលសរុបបាន ១.៧២៩ពាន់លានរៀល (៤៤១លានដុល្លារ) ដែលចែកជាចំណូលចរន្ត ១.៧១៣ពាន់លានរៀល(៤៣៧លានដុល្លារ) និងចំនូលមូលធន ១៦ពាន់លានរៀល (៤លានដុល្លារ) ។ ធៀបនឹងផែនការកំណត់ដោយច្បាប់ថវិកាឆ្នាំ២០០២ ចំណូលចរន្តបាន ៩៦% នៃផែនការ ។ បរិមាណនេះរួមទាំង ចំណូលពន្ធដែលបាន ៩៧% នៃផែនការ និងចំណូលមិនមែនពន្ធដែលបាន ៩២% នៃផែនការ ។

ចំពោះចំណូលពន្ធវិញ ការប្រមូលអាករលើផលរបរបានទាបបំផុត គឺត្រឹមតែ ៧៨% នៃផែនការ ចំណែកការប្រមូលពន្ធគយបាន ៩៩% នៃផែនការ ។ អាករលើតំលៃបន្ថែមដែលមានចំណែកធំជាងគេ (៤០%) ក្នុងចំណូលពន្ធសរុប គឺបាន ៨៩% នៃផែនការ ។

ចំពោះចំណូលមិនមែនពន្ធ អាជីវកម្មព្រៃឈើឃ្លាតពីផែនការខ្លាំងជាងគេ គឺបានតែ ៣២% នៃផែនការប៉ុណ្ណោះ ចំណែកពន្ធទេសចរណ៍បានត្រឹម ៧១% នៃផែនការ ។ ការប្រមូលចំណូលពីកូតា និងអាជ្ញាបណ្ណ័នាំចេញ សំរេចបាន ២៧លានដុល្លារ ឬ ១៣៣% នៃផែនការពីការនាំចេញវាយនភ័ណ្ឌទំហំ ១.៣៣៣លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ។

ក្រាហ្វិក ៩. ការអនុវត្តន៍ចំណូលចរន្ត (ភាគរយនៃផែនការ) តាមរយៈពេលគិតជាខែ

---

[១៧] ផ្អែកតាមទិន្នន័យបានពីរបាយការណ៍ប្រចាំខែ ស្តីពី "ការអនុវត្តន៍ថវិកាជាតិ" ដោយក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និង ហិរញ្ញវត្ថុកម្ពុជា ។

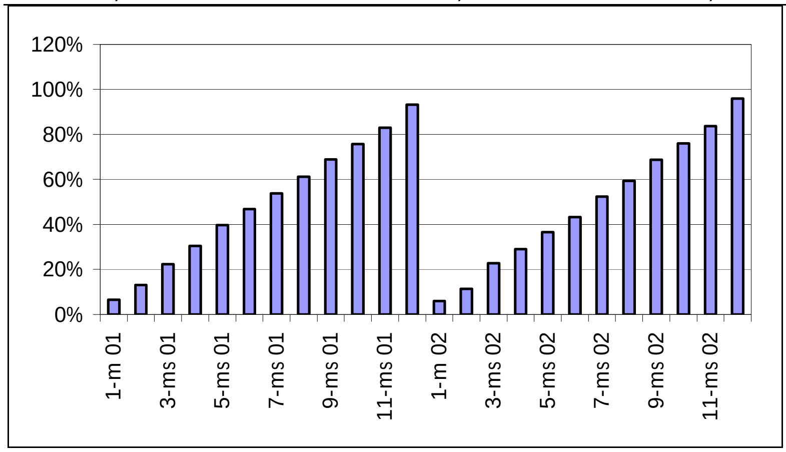

ប្រភព: ទិន្នន័យពីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ

ប៉ុន្តែតាមទិន្នន័យពីឆ្នាំមុនៗ ផែនការចំណូលតែងតែកំនត់ខ្ពស់មិនប្រាកដនិយមទេដែលច្រើនធ្វើឱ្យការប្រៀបធៀបរវាងចំណូលពិត និងផែនការមិនមានន័យអ្វី ។ ចំណូលថវិកាពិតបានប្រមូល មិនដែលបានដល់ផែនការកំណត់ដោយច្បាប់ថវិកាសោះ គឺទទួលបានជាមធ្យមត្រឹម ៩៤% នៃផែនការ ។ តាមការប្រៀបធៀបចំណូលពិត និងចំណូលក្នុងផែនការ (ក្រាហ្វិក ៩) គេឃើញមានចំណុចគួរចាប់អារម្មណ៍ពីរ ក្នុងការអនុវត្តន៍ថវិកា:

១. គំលាតរវាងចំណូលពិត និងចំណូលក្នុងផែនការ កាន់តែរួមតូចនៅពេលចុងឆ្នាំសារពើពន្ធខិតមកជិត ។ ឧទាហរណ៍ នៅឆ្នាំ២០០២ ក្នុងរយៈមួយខែដល់ខែមករា ចំណូលពិតមាន ៦% នៃផែនការ ក្នុងរយៈពេលបីខែដល់ខែមីនា វាកើនដល់ ២៣% នៃផែនការ, សំរាប់ ៦ខែដល់ខែមិថុនា វាកើនដល់ ៤៣% សំរាប់ ៩ខែដល់ខែកញ្ញា វាកើនដល់ ៦៩% និងសំរាប់ដប់ពីរខែដល់ខែធ្នូ វាកើនដល់ ៩៦% ។

២. យោងតាមទិន្នន័យពីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ លំនាំនៃការអនុវត្តន៍ថវិកាប្រចាំឆ្នាំនីមួយៗ វាមានរចនាសម្ព័ន្ធដូចគ្នា (ក្រាហ្វិក ៩) ។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងរយៈមួយខែដំបូងដល់ខែមករា ចំណូលប្រមូលបាន ៧% នៃផែនការ, ក្នុងរយៈ៥ខែដល់ខែឧសភា ចំណូលប្រមូលបាន ៤០% នៃផែនការ ។ល។

ចំពោះចំណាយចរន្តវិញ កម្ពុជាចំណាយសរុប ២.៦១០ពាន់លានរៀល (៦៦៦លានដុល្លារ) រួមទាំងការកែតំរូវចំណាយផង ។ ចំណាយចរន្តមានទំហំ ១.៣៨២ពាន់លានរៀល (៣៥២លានដុល្លារ) ឬ ៨៥% នៃផែនការ ។ ក្នុងនេះ ចំណាយរដ្ឋបាលទូទៅមាន ២៧៥ពាន់លានរៀល ការពារនិងសន្តិសុខជាតិចំណាយ ៣៦៨ពាន់លានរៀល រដ្ឋបាលសង្គមកិច្ចចំណាយ ៤៣៧ពាន់លានរៀល និងរដ្ឋបាលសេដ្ឋកិច្ច ១៤២ពាន់លានរៀល ។

ទោះបីច្បាប់ថវិកាឆ្នាំ២០០២ ឆ្លុះបញ្ចាំងយ៉ាងច្បាស់ពីគោលបំណងរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីបង្កើនចំណាយសាធារណៈសំរាប់ប្រព័ន្ធអប់រំរហូតដល់ ២៨% ក្តី ក៏ចំណាយពិតមានត្រឹមតែ ២២០ពាន់លានរៀល (៥៦លានដុល្លារ) ឬ ៧៧% នៃផែនការ ។ តួលេខនេះខ្ពស់ជាងឆ្នាំ ២០០១ តែ ៥% ប៉ុណ្ណោះ ។ ក្នុងរយៈពេលដូចគ្នានេះ ចំណាយសំរាប់រដ្ឋបាលមហាផ្ទៃ ដែលស្ថិតក្នុងរដ្ឋបាលទូទៅ មានកំណើនជាងពីរដង ឬ ១៨១% នៃផែនការ ។

ចំនាយសាធារណៈផ្សេងទៀត ដែលរួមចំណែកធ្វើឱ្យឱនភាពធំលើសផែនការគឺមានៈ

- ក្រុមប្រឹក្សារដ្ឋមន្ត្រី ១៨៤% នៃផែនការ
- ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ ១៦៣% នៃផែនការ
- ក្រសួងផែនការ ១០៨% នៃផែនការ
- គណៈកម្មាធិការជាតិរៀបចំការបោះឆ្នោត ២៦៣% នៃផែនការ
- អាជ្ញាធរសវនកម្មជាតិ ១០២% នៃផែនការ និង
- ឧបត្ថម្ភធនដល់ខេត្ត និងក្រុង ១១១% នៃផែនការ

ចំណាយមូលធននៅឆ្នាំ២០០២ មាន ១.១៤៩ពាន់លានរៀល (២៩៣លានដុលារ) ត្រូវជា ១១១% នៃផែនការ ។ ចំណាយសំរាប់គំរោងធ្វើហិរញ្ញប្បទានដោយជំនួយពីក្រៅប្រទេសមានទំហំដល់ ៨៦១ពាន់លានរៀល (២២០លានដុល្លារ) គឺខ្ពស់ច្រើនជាងផែនការដែលបានកំណត់ត្រឹម ៧០០ពាន់លានរៀល (១៧៧លានដុល្លារ) ។

ការអនុវត្តន៍ចំនាយថវិកាចរន្ត ធៀបនឹងផែនការកំណត់ក្នុងច្បាប់ថវិកា បង្ហាញនូវរចនាសម្ព័ន្ធ និងលំនាំជាមូលដ្ឋាន (ក្រាហ្វិក ១០) ដូចគ្នានឹងការអនុវត្តន៍ចំនូលចរន្តដែរ ។

ក្រាហ្វិក ១០. ការអនុវត្តន៍ចំណាយចរន្ត (ភាគរយនៃផែនការ) តាមរយៈពេលគិតជាខែ

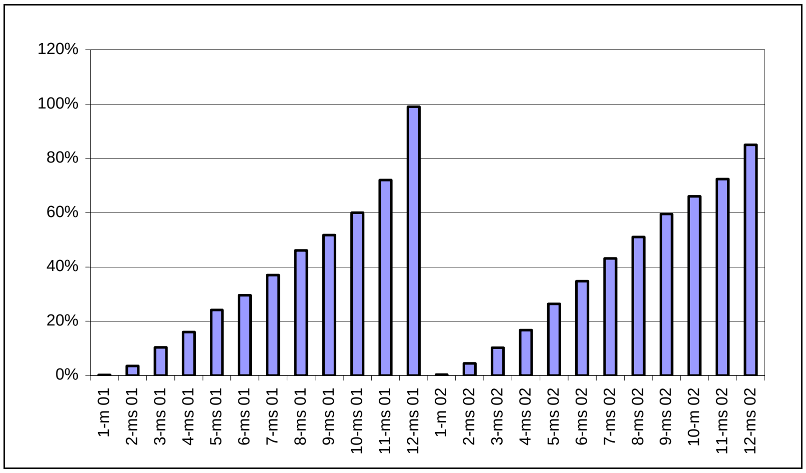

ប្រភព: ទិន្នន័យពីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច និងហិរញ្ញវត្ថុ

២.៥. រូបិយវត្ថុ និងអតិផរណា

២.៥.១. ការផ្គត់ផ្គង់រូបិយវត្ថុ

បន្ទាប់ពីការអនុម័តគោលនយោបាយរឹតបន្តឹងនៅឆ្នាំ២០០១ ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជាបានបន្ធូរសម្ពាធរូបិយវត្ថុនៅឆ្នាំ២០០២ ។ បរិមាណប្រាក់រៀលដែលមានទាំងប្រាក់រៀលក្រៅធនាគារ និងប្រាក់រៀលក្នុងគណនីបញ្ញើនៅធនាគារ កើន ៣៣.៥% ត្រូវជា ៨៨៨ពាន់លានរៀលនៅចុងឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹងកំណើន ១៤% នៅឆ្នាំ២០០១ ។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នា ប្រាក់បញ្ញើជារូបិយវត្ថុបរទេស ដែលតំណាងឱ្យមួយភាគធំនៃការផ្គត់ផ្គង់រូបិយវត្ថុនៅក្នុងប្រទេសកើនដល់ ៥០៨លានដុល្លារនៅចុងឆ្នាំ២០០២ ឬ ៣០% ច្រើនជាងកាលពីមួយឆ្នាំមុន ។ រូបិយវត្ថុ

ទូទៅរបស់កម្ពុជា (M2) ដែលរួមមានប្រាក់បញ្ញើជារៀល និងជារូបិយវត្ថុបរទេស (គិតចេញជារៀលវិញ) កើនដល់ ២.៨៨៨ពាន់លានរៀល (៧៣៤លានដុល្លារ) នៅចុងឆ្នាំ២០០២ ឬ ៣១% ច្រើនជាងឆ្នាំ២០០១ ។

កំណើនទឹកប្រាក់រៀលនៅក្នុងរូបិយវត្ថុទូទៅ (M2) របស់កម្ពុជា គឺបណ្តាលជាចំបងពីការបោះពុម្ពសាច់ប្រាក់បន្ថែមដោយធនាគារកណ្តាល ។ ពីខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០១ ដល់ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០២ ធនាគារកណ្តាលបោះពុម្ពប្រាក់រៀលបន្ថែមចំនួន ១៨៧ពាន់លានរៀល ធ្វើឱ្យស្តុកសរុបកើនដល់ ៨០៣ពាន់លានរៀលនៅចុងឆ្នាំ២០០២ ។ ធៀបនឹងចុងឆ្នាំ២០០១ ការបញ្ចេញសាច់ប្រាក់សរុបដោយធនាគារកណ្តាលកើន ៣០% គឺលឿនជាងក្នុងរយៈពេលពីឆ្នាំ២០០០ ដល់ឆ្នាំ ២០០១ ដែលមានកំណើន ១៦% ។ បរិមាណប្រាក់រៀលក្រៅធនាគារ ឬកំពុងធ្វើចរាចរកើនដល់ ៧៦៦ពាន់លានរៀលនៅចុងឆ្នាំ២០០២ ឬ ៣៣% ច្រើនជាងមួយឆ្នាំមុន ។

ដោយហេតុថាឥណទេយ្យរបស់ធនាគារកណ្តាលលើរដ្ឋាភិបាល និងលើប្រាក់បញ្ញើនៅធនាគារប្រាក់បានធ្លាក់ចុះពីឆ្នាំរវាងឆ្នាំ២០០១ ដល់ឆ្នាំ២០០២[១៨] ដូច្នេះការបញ្ចេញសាច់ប្រាក់ទៅក្នុងចរាចរទីផ្សារ គួរទាក់ទិនយ៉ាងជិតស្និទ្ធទៅនឹងកំណើនដ៏ខ្ពស់នៃទ្រព្យសកម្មបរទេសនៅធនាគារកណ្តាល និង/ឬកំណើនអចលនទ្រព្យនៃធនាគារកណ្តាល ។ យោងតាមធនាគារកណ្តាល ទ្រព្យសកម្មបរទេសនៅធនាគារកណ្តាលកើន ៣១% ពី ៦៩៦លានដុល្លារនៅឆ្នាំ ២០០១ ដល់ ៩១៤លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ។ ក្នុងរយៈពេលដដែលអចលនទ្រព្យនៅធនាគារកណ្តាលកើនពី ៧៣ពាន់លានរៀលនៅឆ្នាំ២០០១ ដល់ ១៤១ពាន់លានរៀលនៅឆ្នាំ ២០០២ ។ ការរីកធំនៃរូបិយវត្ថុទូទៅ (M2) ក៏ជាប់ទាក់ទងផងដែរជាមួយកំណើនលឿននៃបរិមាណប្រាក់បញ្ញើជារូបិយប័ណ្ណដែលមានសមាមាត្រធំជាងគេគឺ ៧០% នៃរូបិយវត្ថុទូទៅ (M2) ។ នៅចុងឆ្នាំ២០០២ រូបិយប័ណ្ណផ្ញើនៅធនាគារបញ្ញើប្រាក់កើន ៣០% ឡើងដល់ ៥០៩លានដុល្លារ ធៀបនឹងកំណើន ២១% នៅឆ្នាំ២០០១ ។ ដោយហេតុថាធនាគារកណ្តាលមិនបោះពុម្ព

---

[១៨] ទិន្នន័យពីធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា: របាយការណ៍ប្រចាំខែ ។

រូបិយប័ណ្ណទេ ដូច្នេះកំណើនក្នុងប្រាក់បញ្ញើជារូបិយប័ណ្ណត្រូវជាប់ទាក់ទងនឹងកត្តាដូចខាងក្រោម ដែលតំណាងឱ្យប្រភពរូបិយប័ណ្ណផ្សេងៗគ្នា:

- ការលូតលាស់ក្នុងការនាំចេញទំនិញនិងសេវារបស់កម្ពុជា ជាពិសេស ផលិតផលកាត់ដេរ និងទេសចរណ៍
- ការលូតលាស់នៃវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស
- ជំនួយបរទេស
- ការផ្ទេរប្រាក់ឯកជន និង
- ការផ្ទេរសាច់ប្រាក់ជារូបិយប័ណ្ណដែលមានកាន់កាប់ទៅដាក់ក្នុងខ្ទង់បញ្ញើ ។ នៅដើមឆ្នាំ២០០១ បរិមាណប្រាក់ដុល្លារធ្វើចរាចរឡើងដល់ប្រហែល ៣ពាន់លានដុល្លារ[១៩] ។

២.៥.២. អត្រាការប្រាក់

ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៩៦ មក ធនាគារនៅកម្ពុជាបានកាត់បន្ថយអត្រាការប្រាក់ជាបន្តបន្ទាប់ចំពោះកំចីរូបិយប័ណ្ណ ជាពិសេសប្រាក់ដុល្លារពី ១៨.៨% នៅឆ្នាំ១៩៩៦ ដល់ ១៦.២% នៅឆ្នាំ២០០២ ។ ប៉ុន្តែធៀបនឹងថៃ និងវៀតណាម កម្ពុជានៅតែទារអត្រាការប្រាក់ខ្ពស់ជាងគេចំពោះកំចីជារូបិយប័ណ្ណ ។ ជាទូទៅ ធនាគារនៅថៃទារអត្រាការប្រាក់កំរៃទាបជាងគេ គឺ ៦.៨៨% នៅឆ្នាំ២០០២ ហើយបន្ទាប់មក វៀតណាមដែលទារអត្រាការប្រាក់ ៩.១% នៅឆ្នាំ២០០២ (ក្រាហ្វិក ១១) ។

ក្រាហ្វិក ១១. អត្រាការប្រាក់ចារិកលើកំចីនៅកម្ពុជា ថៃ និងវៀតណាម

១៩ Zamaróczy, M. d. & Sa, S. (2002) ការកែតំរូវម៉ាក្រូសេដ្ឋកិច្ច ក្នុងសេដ្ឋកិច្ចដុល្លារូបនីយកម្មកំរិតខ្ពស់: ករណីកម្ពុជា, ឯកសារពិភាក្សា IMF (WP/02/92) ។

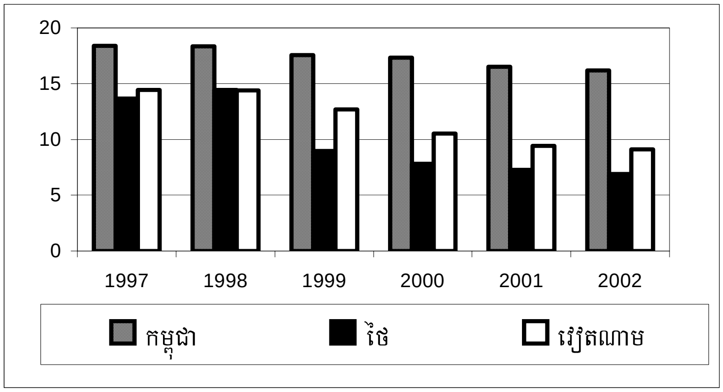

ប្រភព: ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា និង IMF

ពិនិត្យតាមគោលការណ៍ហិរញ្ញវត្ថុ អត្រាការប្រាក់ខ្ពស់ចំពោះកំចីនៅកម្ពុជា ដែលមាន ៩៥% នៃឥណទានសរុបបានបង់ជាប្រាក់ដុល្លារ វាធ្វើឱ្យការវិនិយោគទុននៅកម្ពុជាមិនសូវមានលក្ខណៈទាក់ទាញទេ បើធៀបនឹងថៃ ឬវៀតណាម ។ ជារឿយៗគេវែកញែកថា អត្រាការប្រាក់ខ្ពស់ធ្វើឱ្យវិនិយោគមានហានិភ័យខ្ពស់ ហើយធនាគារក៏មានចំណាយប្រតិបត្តិការខ្ពស់ ដោយសារចំណាយរដ្ឋបាលខ្ពស់ ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធអន់ខ្សោយ និងកត្តាផ្សេងៗទៀត[២០] ។ ឧទាហរណ៍ នៅខែមករា ឆ្នាំ២០០២ អេស៊ីលីដា ដែលជាធនាគារឯកទេសមួយនៅកម្ពុជា បានទារអត្រាការប្រាក់ខ្ពស់បំផុតដល់ ២៤% លើកំចីប្រាក់ដុល្លារ បើធៀបនឹងធនាគារផ្សេងទៀត ដូចជា ធនាគារពាណិជ្ជក្រៅប្រទេស និងធនាគារកាណាឌីយ៉ាដែលទារត្រឹមតែ ១៨% ។ មូលហេតុសំខាន់គឺ កំចីរបស់អេស៊ីលីដា ដែលមានទឹកប្រាក់តូចជាង គឺមានហានិភ័យខ្ពស់ជាង និង ចំណាយធ្វើប្រតិបត្តិការខ្ពស់ជាងកំចីដូចធម្មតា ។

[២០] ចំពោះបរិយាកាសពាណិជ្ជកម្ម វិស័យធនាគារនៅកម្ពុជា បានប្រឈមនឹងបញ្ហាដូចគ្នា ទាំងសហគ្រិន ផលិតកម្ម និងសេវាកម្ម ។ ពត៌មានលំអិតស្តីពីពាណិជ្ជកម្មនៅក្នុងវិស័យឯកជននៅកម្ពុជា សូមអាន Sok, H. & Acharya, S. (2002): *របាយការសេដ្ឋកិច្ចប្រចាំឆ្នាំ២០០២ របស់ វិបសអ* ។

អត្រាការប្រាក់ខ្ពស់បែបនេះ ជំរុញឱ្យអ្នកវិនិយោគកម្ពុជាស្វែងរកប្រភពមូលធនផ្សេងទៀត ដើម្បីធ្វើវិនិយោគ ។ នៅឆ្នាំ២០០២ ២៩% នៃវិនិយោគក្នុងវិស័យសំណង់ប្រើទុនបានពីឥណទានផ្តល់ដោយធនាគារកម្ពុជា គឺកើនពីកំរិត ១៤% នៅឆ្នាំ២០០១[២១] ។

ក្រាហ្វិក ១២. អត្រាការប្រាក់ (%) ចំពោះប្រាក់បញ្ញើនៅកម្ពុជាវៀតណាម និងថៃ

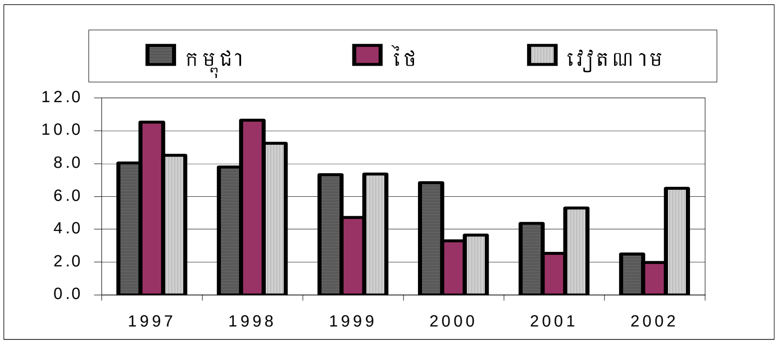

ប្រភព: ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជា និង IMF

ដូចករណីអត្រាលើកំចីដែរ ធនាគារកម្ពុជាបានកាត់បន្ថយអត្រាការប្រាក់ជាបន្តបន្ទាប់លើប្រាក់បញ្ញើជារៀលពី ៨,៨% នៅឆ្នាំ១៩៩៦ ដល់ ២,៥% នៅឆ្នាំ២០០២ (ធៀបនឹង ៦,៥% ចំពោះប្រាក់បញ្ញើជាដុងនៅវៀតណាម និង ២% ចំពោះប្រាក់បញ្ញើជាបាតនៅថៃ (ក្រាហ្វិក ១២) ។

នៅពេលគិតចូលនូវអត្រាអតិផរណាលើរូបិយវត្ថុក្នុងស្រុក[២២] ធនាគារកម្ពុជាផ្តល់អត្រាការប្រាក់ពិតអវិជ្ជមាន -០,៨% នៅឆ្នាំ២០០២ ចំណែកថៃផ្តល់អត្រា ១,៤% និងវៀតណាមផ្តល់ ២,៧%[២៣] ។ ជាលទ្ធផល គឺមានការលើកទឹកចិត្តតិចតួចណាស់ដល់ការមានប្រាក់បញ្ញើជា

---

[២១] របាយការណ៍សេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជាប្រចាំខែរបស់ វបសអ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០០៣ ។

[២២] អត្រាអតិផរណានៅកម្ពុជានៅឆ្នាំ២០០២ (រូបិយវត្ថុក្នុងស្រុក) គិតជាមធ្យម ៣,៣% ចំណែកថៃកើន ០,៦% និងវៀតណាម មាន ៣,៨% ។ សូមអាន IMF ស្ថិតិហិរញ្ញវត្ថុអន្តជាតិឆ្នាំ២០០២ ។

[២៣] ជាការស្មានថា អត្រាអតិផរណានៅប្រទេសទាំងបីមិនប្រែប្រួលធំដុំរវាងឆ្នាំ២០០២ និង២០០៣ ។

រៀល ។ ប្រាក់បញ្ញើជាដុល្លារនឹងនៅតែមានសមាមាត្រធំជាងជាបន្តទៀត បើសិនជាគ្មានការអនុវត្តន៍គោលនយោបាយរូបិយវត្ថុអ្វីផ្សេងទេ ។

២.៥.៣. អត្រាការប្រាក់

សំរាប់មួយឆ្នាំ២០០២ កម្ពុជាមានកំណើនថ្លៃ ៣,៣% ធៀបនឹងកំរិត ០,៣% នៅឆ្នាំ ២០០១ ។ កត្តាចំបងគឺកំណើនថ្លៃដ៏ធំនៅក្នុង "ការស្នាក់នៅ និងផ្គត់ផ្គង់សាធារណៈ" ដែលកើន ៧,២% នៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹង ០,៩៨% នៅឆ្នាំ២០០១ ។ ថ្លៃម្ហូបអាហារដែលមានចំណែកធំជាងគេនៅក្នុងកន្ត្រកចំនាយប្រើប្រាស់ បានធ្លាក់ចុះរហូតតាំងពីខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០០២ ។ នៅខែមករា ឆ្នាំ២០០៣ ថ្លៃអាហារធ្លាក់ចុះ ០,៨% ប៉ុន្តែនៅមានកំរិត ២,៧% ខ្ពស់ជាងឆ្នាំមុន ។ ផ្ទុយទៅវិញ ថ្លៃដឹកជញ្ជូននិងទូរគមនាគមន៍បានកើនបន្តបន្ទាប់ដោយមានកំណើន ៣,៨% ពីខែមករា ឆ្នាំ២០០២ ដល់ខែមករា ឆ្នាំ២០០៣ ។ មូលហេតុសំខាន់គឺ កំណើន ៩% នៃថ្លៃម៉ាស៊ូតពីខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០២ ដល់ខែមករា ឆ្នាំ២០០៣ ។ ការស្ទុះឡើងនេះឆ្លុះបញ្ចាំងពីកំណើនថ្លៃផលិតផលប្រេងនៅទីផ្សារអន្តរជាតិ ដែលជាប់ទាក់ទងនឹងភាពតានតឹងរវាង អាមេរិក និង អ៊ីរ៉ាក់ និង កូដកម្មរបស់ពលករនៅប្រទេសវេណេស៊ុយអេឡា ។

២.៥.៤. អត្រាប្តូរប្រាក់

ប្រាក់រៀលឡើងថ្លៃបានខ្លះត្រឹម ០,២% ទល់នឹងដុល្លារសហរដ្ឋអាមេរិក ដោយប្តូរបាន ៣.៩១៨រៀល/ដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹង ៣៩២៤រៀល/ដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ។ ប៉ុន្តែធៀបនឹងប្រាក់បាតថៃ វាធ្លាក់ថ្លៃ ៣,៧% គឺចុះពី ៨៨,៤រៀល/បាត ដល់ ៩១,៣៛/បាត ។

មានមូលហេតុពីរដែលប្រាក់រៀលឡើងថ្លៃទល់នឹងដុល្លារគឺ ទី១) តំរូវការប្រាក់រៀលច្រើននៅត្រីមាសទី១ ឆ្នាំ២០០២ និង ទី២) ការចុះខ្សោយជាទូទៅនៃប្រាក់ដុល្លារ ។ ការបោះឆ្នោតឃុំសង្កាត់នៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០២ បណ្តាលឱ្យមានតំរូវការប្រាក់រៀលច្រើន ។ ដោយហេតុថា សេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជាធ្វើដុល្លារូបនីយកម្មកំរិតខ្ពស់ ដូច្នេះវាធ្វើឱ្យអត្រាប្តូរប្រាក់ពីដុល្លារទៅរៀលបានខ្ពស់ជាងពីប្រាក់បាតទៅរៀល ។

ពីឆ្នាំ១៩៩៩ ដល់ឆ្នាំ២០០២ តំលៃមធ្យមប្រចាំឆ្នាំនៃប្រាក់រៀលធៀបនឹងដុល្លារប្រែប្រួលតិចតួចណាស់ (សូមអានឧបសម្ព័ន្ធ: តារាង១) គឺឡើងថ្លៃ ឬចុះថ្លៃប្រហែល ១% ។ ជាទូទៅ ការប្រែប្រួលតិចតួចក្នុងអត្រាប្តូរប្រាក់ គេតែងបកស្រាយថា ប្រាក់រៀលមានលំនឹង ប៉ុន្តែទស្សនៈបែបនេះអាចយកមកវែកញែកជំទាស់បាននៅឡើយទេ ។ លំនឹងនៃរូបិយវត្ថុ ក៏មានជាប់ទាក់ទងនឹងកត្តាបីថែមទៀតយ៉ាងតិចៈ

- តួនាទីធនាគារកណ្តាលក្នុងការគ្រប់គ្រងបរិមាណសាច់ប្រាក់ ដែលតាមធម្មតាតែងអនុវត្តតាមរយៈទំហំធនបំរុង និងអត្រាការប្រាក់
- គណនីចរន្តដែលពឹងផ្អែកយ៉ាងខ្លាំងលើការនាំចេញ និងលំហូរចូលមូលធន
- ថវិកាសាធារណៈដែលតំណាងឱ្យលទ្ធភាពនៃរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីធ្វើអន្តរាគមន៍ក្នុងសេដ្ឋកិច្ច

ក្នុងបរិបទបច្ចុប្បន្ន ធនាគារជាតិនៃកម្ពុជាមិនអាចគ្រប់គ្រងបរិមាណសាច់ប្រាក់ឱ្យបានសក្តិសិទ្ធិទេ ពីព្រោះមានបញ្ហាដុល្លារូបនីយកម្ម ហើយក៏មានលទ្ធផលដូចតទៅ:

- ធនាគារជាតិកម្ពុជាមិនអាចអនុវត្តបានច្រើនទេនូវគោលនយោបាយអត្រាការប្រាក់ ។ ធនាគារជាតិត្រូវពឹងលើធនបំរុងបរទេស (ដែលពឹងផ្អែកជាចំបងលើជំនួយបរទេស) ដើម្បីគ្រប់គ្រងប្រាក់រៀលដែលមានប្រហែល ៣០% នៃរូបិយវត្ថុទូទៅ (M2) ។ ជាលទ្ធផល ធនាគារកណ្តាលមានឧបករណ៍សំខាន់តែមួយគឺ "ការប្រើធនបំរុងបរទេស" សំរាប់ធ្វើឱ្យអត្រាប្តូរប្រាក់រៀល/ដុល្លារមានលំនឹង ។ ដោយហេតុថាប្រភពធនបំរុងបរទេសកន្លងមកគ្មានលំនឹងល្អ ដូច្នេះ ឧបករណ៍ខាងរូបិយវត្ថុនៃ "ការប្រើធនបំរុងបរទេស" ក៏មិនខ្លាំងប៉ុន្មានដែរ ។ ការទិញ និងលក់ប្រាក់ដុល្លារដោយធនាគារកណ្តាល អាចជួយទប់ស្កាត់ភាពរំជើបរំជួលក្នុងទីផ្សារប្តូរប្រាក់ ប៉ុន្តែមិនអាចដោះស្រាយការទន់ខ្សោយនៃប្រាក់រៀលនៅក្នុងទីផ្សារប្តូរប្រាក់បានទេ ។
- រូបិយប័ណ្ណបរទេសមានចំនែកធំជាងគេគឺ ៧០% នៃរូបិយវត្ថុទូទៅ ។ បើសិនគេគិតបញ្ចូលទាំងប្រាក់ដុល្លារនៅក្រៅធនាគារ រូបិយប័ណ្ណនឹងមានចំណែកធំជាងនេះ

ទៀត ។ គឺបានន័យថា ធនាគារកណ្តាលមានការគ្រប់គ្រងតិចតួចបំផុតលើរូបិយវត្ថុទូទៅ ។ រឿងនេះតួសរំលេចពីជំហរដ៏ខ្សោយនៃធនាគារកណ្តាលក្នុងការដឹកនាំអនុវត្តគោលនយោបាយរូបិយវត្ថុ ។

គណនីចរន្តរបស់កម្ពុជា ដោយមិនគិតពីការផ្ទេរជាផ្លូវការផ្សេងៗ មានសមតុល្យអវិជ្ជមានជានិច្ច (សូមអានឧបសម្ព័ន្ធ: តារាង ៨) ។ នៅកម្ពុជា គ្មានទីផ្សារហិរញ្ញវត្ថុអ្វីដែលអាចជំរុញលំហូរចូលមូលធនមកក្នុងប្រទេសទេ ។ ក្នុងបរិបទបច្ចុប្បន្ន ការនាំចេញរបស់កម្ពុជាជាទូទៅមិនសូវមានភាពប្រកួតប្រជែងទេ ហើយបន្តចុះខ្សោយទៀតផង ។ ជាវិបាក កម្ពុជាគ្មានប្រភពដុល្លារមានស្ថិរភាពល្អ សំរាប់ជួយធានាតំលៃប្រាក់រៀលទេ ។ ម្យ៉ាងទៀត ថវិកាសាធារណៈកម្ពុជា មានឱនភាពច្រើនឆ្នាំហើយ ។ ឱនភាពនេះត្រូវបានផ្តល់ហិរញ្ញប្បទានដោយជំនួយបរទេសសឹងតែទាំងស្រុង ។ ជាលទ្ធផល រដ្ឋាភិបាលមានលទ្ធភាពមានកំរិតដើម្បីធ្វើអន្តរាគមន៍ទៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចនៅពេលមានវិបត្តិផ្សេងៗ ។

២.៦. ជញ្ជីងទូទាត់

២.៦.១. គណនីចរន្ត

គណនីចរន្តរបស់កម្ពុជា ដែលរួមមានជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម តុល្យភាពសេវាកម្ម តុល្យភាពចំណូល និងការផ្ទេរចរន្ត, គឺមានសមតុល្យវិជ្ជមានតាំងពីឆ្នាំ២០០០មក នៅពេលគិតបញ្ចូលទាំងការផ្ទេរជាផ្លូវការផង ។ ប៉ុន្តែវាមិនវិជ្ជមានទេ នៅពេលការផ្ទេរជាផ្លូវការមិនត្រូវបានគិតបញ្ចូល (សូមមើលឧបសម្ព័ន្ធ: តារាង ៨) ។

កំណើនការនាំចូល វ៉ាលុបលើកំណើនការនាំចេញដែលនាំមុខដោយការនាំចេញផលិតផលវាយនភ័ណ្ឌ និងបង្កកំណើនឱនភាពជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម ពី ២២៦លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ដល់ ២៨២លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ។ ការលូតលាស់ជាវិជ្ជមានក្នុងឧស្សាហកម្មទេសចរណ៍នៅឆ្នាំ២០០២ បានបង្កើនចំនូលនៃអ្នកផ្តល់សេវាក្នុងស្រុកដល់ ២៨៩លានដុល្លារ គឺកើនពី ២៥៣លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ។ នៅពេលជាមួយគ្នា ការប្រើប្រាស់សេវាបរទេសរបស់កម្ពុជាឡើងដល់ ៣០៥លានដុល្លារ គឺកើនពី ២៧៣លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ។ ជាវិបាក

តុល្យភាពសេវាកម្មរបស់កម្ពុជា បន្តមានឱនភាព ប៉ុន្តែវាថយចុះបន្តិចពី ២០លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ មកត្រឹម ១៦លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ។

តុល្យភាពចំណូល ដែលតំណាងឱ្យការទទួលប្រាក់ពីជនកម្ពុជាធ្វើការនៅក្រៅប្រទេស និងការបង់ប្រាក់ឱ្យអ្នកធ្វើការបរទេសនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ព្រមទាំងការបង់ការប្រាក់ មានការរីកចំរើនបន្តិចបន្តួច ។ ឱនភាពធ្លាក់ចុះពី ៤១លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ មកត្រឹម ៣៩លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ។

ផ្ទុយពីជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម, តុល្យភាពសេវាកម្ម និងតុល្យភាពចំណូល តុល្យភាពនៃការផ្ទេរចរន្ត ដែលមានគិតទាំងការផ្ទេរផ្លូវការនិងការផ្ទេរឯកជន និងជំនួយបរទេសក្នុងទំរង់ជាជំនួយឥតសំណង មានអតិរេកចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៣ ដោយសារការបន្តផ្តល់ជំនួយឥតសំណងពីខាងក្រៅ ។ ជំនួយឥតសំណងកើនដល់ ៣៥៣លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ឬ ២,៦% ច្រើនជាងឆ្នាំ២០០១ ។ ក្នុងនេះ ២៨០លានដុល្លារទទួលបានពីការផ្ទេរផ្លូវការសុទ្ធ ហើយបរិមាណនៅសល់ ៧៣លានដុល្លារ ទទួលបានពីការផ្ទេរឯកជនសុទ្ធ ។

អតិរេកនៅក្នុងតុល្យភាពនៃការផ្ទេរចរន្ត បានប៉ះប៉ូវលើសពីគ្រប់ដល់ឱនភាពនៅក្នុងតុល្យភាពលំអិតផ្សេងៗទៀត (sub-balance) នៃគណនីចរន្តដែលធ្វើឱ្យគណនីចរន្តទូទៅ (overall current account) បូកទាំងការផ្ទេរផ្លូវការផងមានអតិរេក ។ ប៉ុន្តែ អតិរេក ១៥លានដុល្លារនេះ វាមានកំរិត ៧៤% ទាបជាងអតិរេកនៅឆ្នាំ២០០១ ហើយមូលហេតុចំបងគឺ កំណើនលឿនជាងនៃឱនភាពជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម ដោយសារកំណើនការនាំចូល និងកំណើនយឺតជាងនៃការនាំចេញ ។

២.៦.២. គណនីហិរញ្ញវត្ថុ

ដោយសារការធ្លាក់ចុះក្នុងវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេសនៅឆ្នាំ២០០២ នៅក្នុងគណនីហិរញ្ញវត្ថុកម្ពុជា លំហូចូលនៃកំចីផ្លូវការកាន់តែមានចំណែកចំបងឡើងៗ ជាពិសេសហិរញ្ញវត្ថុឧបត្ថម្ភគំរោង (ដោយមិនគិតកំចីពី IMF ផងទេ) ។ នៅឆ្នាំ២០០២ កម្ពុជាទទួលបានការបើកផ្តល់កំចី

ផ្លូវការ ១៥០លានដុល្លារ ឬ ៥៨% ច្រើនជាង ២០០១ ។ ក្នុងឆ្នាំដដែល កម្ពុជាបានសង កំចីវិញតែ ៩លានដុល្លារ ។ ជាលទ្ធផលលំហូចូលសុទ្ធនៃមូលធន ក្នុងទំរង់ជាកំចីផ្លូវការ មាន ១៤១លានដុល្លារ ឬ ៦២% ច្រើនជាងឆ្នាំ២០០១ ។

វិនិយោគសុទ្ធក្រៅផ្លូវការ ដែលជាលទ្ធផលនៃលំហូចូលនិងចេញក្រៅកម្ពុជា បានធ្វើឱ្យ ខូចខាតដល់មូលដ្ឋានហិរញ្ញវត្ថុសំរាប់ពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិកម្ពុជានៅឆ្នាំ២០០២ ។ វិនិយោគផ្ទាល់ ពីបរទេសដែលជា "វិនិយោគក្រៅផ្លូវការ" ប្រភេទទី១ ចុះដល់ប្រហែល ៩៨លានដុល្លារធៀប នឹង ១១៣លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ។ វិនិយោគឯកជនផ្សេងទៀតដែល "វិនិយោគក្រៅផ្លូវការ" ក៏ធ្លាក់ចុះដែរ ផ្អែកតាមតួលេខប៉ាន់ស្មាននៃលំហូរចេញសុទ្ធ ១១៧លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ។

ទោះយ៉ាងនេះក្តី គណនីហិរញ្ញវត្ថុកម្ពុជា ដែលមានទាំងលំហូរចូល និងលំហូរចេញ ជា ផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ ឡើងដល់ ១២២លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ ដែលកើនពី ៩៤លានដុល្លារ នៅឆ្នាំ២០០១ ។

សរុបមក ជាលទ្ធផលនៃការប្រតិបត្តិគណនីចរន្ត រួមទាំងការផ្ទេរជាផ្លូវការ និងការផ្ទេរ ក្នុងគណនីហិរញ្ញវត្ថុ លទ្ធផលសរុបនៃជញ្ជីងទូទាត់កម្ពុជា បង្ហាញនូវអតិរេកដែលស្ទុះឡើងដល់ ១៧២លានដុល្លារ ធៀបនឹង ៧៣លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ។ ដោយគិតទាំងការប្រើប្រាស់ ឥណទាន IMF ផង ធនបំរុងនៃធនាគារកណ្តាល កើនបាន ១៨៧លានដុល្លារពីឆ្នាំ២០០១ ដល់ ឆ្នាំ២០០២ ធៀបនឹងកំណើន ៩០លានដុល្លារ ពីឆ្នាំ២០០០ ដល់ឆ្នាំ២០០១ ។

បើពិនិត្យពីទិន្នាការកន្លងមក ជញ្ជីងទូទាត់កម្ពុជាមានអតិរេកតាំងពីឆ្នាំ១៩៩៣ ។ ប៉ុន្តែ ក្នុងនេះភាគច្រើនគឺជាកំចី និងជំនួយឥតសំណងពីបរទេស ។

២.៧. ស្ថានភាពនៃភាពក្រីក្រ

យោងតាមក្រសួងផែនការកម្ពុជា និងអង្គការកម្មវិធីស្បៀងអាហារពិភពលោក អត្រាភាពក្រីក្រនៅកម្ពុជាមានកំរិត ៣៦,១%[២៤] នៅឆ្នាំ១៩៩៩ ។ ក្នុងពេលជាមួយគ្នា ចំណាយប្រើប្រាស់មធ្យមក្នុងមនុស្សម្នាក់ក្នុងមួយថ្ងៃគឺ ១.៦២៩រៀលនៅភ្នំពេញ, ១.២១៤រៀលនៅតំបន់ទីក្រុងផ្សេងទៀត និង ១.០៣៦រៀលនៅជនបទ ។ ធៀបនឹងឆ្នាំ១៩៩៧ គឺមានការធ្លាក់ចុះចំណាយប្រើប្រាស់ចារិករបស់ប្រជជននៅគ្រប់តំបន់ រួមទាំងនៅភ្នំពេញ តំបន់ទីក្រុងផ្សេងៗ និងតំបន់ជនបទ ពីឆ្នាំ១៩៩៧ ដល់ឆ្នាំ១៩៩៩[២៥] ។

សំរាប់ឆ្នាំ២០០២ មិនអាចរកបានទិន្នន័យសំរាប់វាយតំលៃពីស្ថានភាពក្រីក្រនៅកម្ពុជាទេ ។ ប៉ុន្តែអង្កេតធ្វើជាទៀងទាត់ដោយ វបសអ បានផ្តល់រូបភាពខ្លះ ទោះបីមិនបានធំទូលាយក្តី អំពីស្ថានភាពក្រីក្រនៅក្នុងឆ្នាំប៉ុន្មានថ្មីៗ ដោយពិនិត្យពីចំណូលប្រចាំថ្ងៃរបស់កម្មករងាយរងគ្រោះ ។ យោងតាមអង្កេតទាំងនេះ ស្ថានភាពក្រីក្រដែលឆ្លុះបញ្ចាំងតាមរយៈចំណូលប្រចាំថ្ងៃរបស់កម្មករងាយរងគ្រោះ មានលក្ខណៈចំរុះនៅឆ្នាំ២០០២ ។

អង្កេតធ្វើដោយ វបសអ នៅភ្នំពេញ និងកំពង់ចាម នៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៣ បានបង្ហាញពីការលូតលាស់មិនស្មើគ្នា ក្នុងចំណូលប្រចាំថ្ងៃរបស់កម្មករងាយរងគ្រោះ ។ ធៀបនឹងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០២ ក្រុមពលករខ្លះមានកំណើនចំណូលប្រចាំថ្ងៃ ចំណែកក្រុមខ្លះទៀត គ្មានកំណើនទេ ។ ឧទាហរណ៍ អ្នកធាក់ស៊ីក្លូ អាចរកចំណូលប្រចាំថ្ងៃបាន ៩.២០០រៀល នៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៣ គឺកើនបន្តិចពីកំរិត ៨.៨៧៨រៀលកាលពី៣ខែមុន ។ កំណើននេះ អាចមកពីកត្តារដូវកាល ដូចជា ចូលឆ្នាំចិនជាដើម ។ ប៉ុន្តែធៀបនឹងរយៈដូចគ្នាឆ្នាំ២០០២ ចំណូលប្រចាំថ្ងៃរបស់អ្នកធាក់ស៊ីក្លូធ្លាក់ចុះ ៤% បើគិតជាតួលេខពិត ។ មូលហេតុចំបងនៃការធ្លាក់ចុះនេះ គឺមានជនចំណាកស្រុកកាន់តែច្រើនចូលមកភ្នំពេញ ដោយសារគ្រោះរាំងស្ងួត និងទឹកជំនន់ធ្ងន់ធ្ងរនៅឆ្នាំ២០០២ ។ បន្ទាប់ពីមានកំណើននៅខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០២ ចំណូលប្រចាំថ្ងៃអ្នករត់ម៉ូតូឌុប

[២៤] ក្រសួងផែនការ និង UNWFP (2002)៖ការប៉ាន់ស្មានអត្រាភាពក្រីក្រនៅកំរិតឃុំ នៅកម្ពុជា ។
[២៥] សូមអានតារាង២ ក្រសួងផែនការ និង UNWFP (2002)

ធ្លាក់ចុះវិញដល់ ១១.៤០០រៀលនៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៣ គឺចុះពី ១២.០៧៥រៀលនៅខែវិច្ឆិកា ។ ធៀបនឹងខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០២ ចំណូលពិតរបស់ពួកគេធ្លាក់ចុះ កាន់តែច្រើនដល់ ២១% ដោយសារកំណើនថ្លៃប្រេងសាំង និងម៉ាស៊ូត ។

ធៀបនឹងលទ្ធផលអង្កេតខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០២ ចំណូលប្រចាំថ្ងៃចារិករបស់អ្នកលីសែងកើនដល់ ៧.៦០០រៀលនៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៣ ។ ប៉ុន្តែធៀបនឹងឆ្នាំមុន ចំណូលចារិករបស់ពួកគេធ្លាក់ចុះ ៧%[២៦] ។ ការធ្លាក់ចុះនេះបណ្តាលជាសំខាន់ដោយសារការជួសជុលផ្លូវ ឬការកសាងផ្លូវថ្មី បានជួយសំរួលដល់ការដឹកជញ្ជូនតាមបណ្តាខេត្ត ។ អ្នកលក់បន្លែតូចតាច ដែលភាគច្រើនមកពីខេត្ត មានចំនូលប្រចាំថ្ងៃពិតនៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៣ កើន ១,១%ច្រើន ជាងខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០២ និង ១៧% ច្រើនជាងកាលពីមួយឆ្នាំមុន ។ កំណើនការប្រើប្រាស់ បន្លែក្នុងពេលចូលឆ្នាំចិន និងចូលឆ្នាំខ្មែរ បានជួយបង្កើនចំណូលប្រចាំថ្ងៃរបស់ពួកគេ ។

អ្នកបំរើតាមហាងរកចំនូលប្រចាំថ្ងៃបាន ៤.៦០០រៀលនៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៣ ធៀបនឹង ៤.០០០រៀលកាលពី៣ខែមុន ។ ក្នុងរយៈពេលដដែល ចំណូលប្រចាំថ្ងៃរបស់អ្នកស៊ីឈ្នួលធ្វើស្រែធ្លាក់ពី ៤.២១៩រៀលដល់ ៤.១៨០រៀល ។ ប៉ុន្តែធៀបនឹងខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០២ អ្នកស៊ីឈ្នួលធ្វើស្រែរកចំណូលប្រចាំថ្ងៃកើនបាន ៥% បើគិតជាតួលេខពិត ។ កំណើននេះបណ្តាលពីប្រជាជនក្មេងៗជាច្រើនបានធ្វើចំណាកស្រុកមកភ្នំពេញ ឬបណ្តាទីប្រជុំជនតាមខេត្ត ក្នុងខណៈតំរូវការអ្នកស៊ីឈ្នួលធ្វើស្រែបានកើនឡើង ។

អង្កេត វបសអ នៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៣ បង្ហាញថា ចំណូលប្រចាំថ្ងៃរបស់កម្មករកាត់ដេរបន្តកើនឡើងដល់ ១០.១២៧រៀល/ថ្ងៃ ធៀបនឹង ១០.០៩៧រៀលនៅខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០២ ។ ប្រាក់ខែមធ្យមរបស់កម្មករកាត់ដេរនៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៣ ឡើងដល់ ៦៧,៥ដុល្លារ បូកទាំងប្រាក់បន្ថែមម៉ោងផង ។

[២៦] គិតជាតួលេខពិត ចំណូលប្រចាំថ្ងៃរបស់កម្មករលីសែងធ្លាក់ចុះ ៩% ។

២.៨. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និងការប្រមើលមើលឃើញពីអនាគត

ចំណែកកសិកម្មក្នុង ផសស សរុបបន្តធ្លាក់ចុះដល់ទាបជាង ៣០% នៅឆ្នាំ២០០២ ។ តាមមើលវិស័យកសិកម្មកម្ពុជា ហាក់ដូចកំពុងបាត់បង់ឋានៈចំបងគេដែលធ្លាប់មានជាប្រពៃណីក្នុងសេដ្ឋកិច្ច ។ នៅចំពោះមុខការថយចុះធនធានព្រៃឈើ និងនេសាទ ផលិតកម្មផលដំណាំកាន់តែមានតួនាទីសំខាន់ឡើង ។ ក្នុងបរិបទនេះ មានគោលនយោបាយពីរដែលត្រូវគូសរំលេចៈ ការកសាងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធជនបទ និងជំរុះកម្មផលិតកម្មកសិកម្ម ។ ដោយមានជំនួយពីអង្គការអន្តរជាតិនានា រដ្ឋាភិបាលបានអនុវត្តវិធានការមួយចំនួនដ៏គួរឱ្យពេញចិត្តគឺមានទាំងការកែលំអហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធរូបវ័ន្តជនបទ (ឧ. ផ្លូវ ប្រព័ន្ធស្រោចស្រព) និងការជំរុញផលិតកម្មដំណាំផ្សេងទៀត ដូចជា ដំឡូងមី និងស្វាយចន្ទី ។

ផ្ទុយពីការធ្លាក់ចុះចំណែកកសិកម្មនៅក្នុង ផសស សរុប, ចំណែកនៃឧស្សាហកម្ម និងសេវាកម្មបានកើនឡើង ។ រឿងនេះកើតឡើងជាសំខាន់ដោយសារការរីកធំធាត់យ៉ាងលឿនក្នុងវិស័យទេសចរណ៍ និងវាយនភ័ណ្ឌ ។ ឧស្សាហកម្មវាយនភ័ណ្ឌកម្ពុជាបានរីកលូតលាស់នៅលើមូលដ្ឋានកូតា និងកិច្ចព្រមព្រៀងដោយអនុគ្រោះផ្សេងៗ ជាពិសេសបានពីអាមេរិក និងអឺរ៉ុប ។ នៅក្រោយឆ្នាំ២០០៤ នៅពេលដែលកិច្ចព្រមព្រៀងសំរាប់គ្រឿងអំបោះគ្រប់មុខ (Multi-Fibre Arrangement: MFA) ដែលទាក់ទិននឹងពាណិជ្ជកម្មអន្តរជាតិលើផលិតផលវាយនភ័ណ្ឌត្រូវផុតកំណត់, ឧស្សាហកម្មវាយនភ័ណ្ឌកម្ពុជាដែលមានចំណែកធំជាងគេក្នុងការនាំចេញសរុបនឹងត្រូវប្រកួតប្រជែងជាមួយប្រទេសឯទៀតនៅលើមូលដ្ឋានស្មើភាពគ្នា ។ ផលប៉ះពាល់អវិជ្ជមាននៃការប្រកួតប្រជែងពេញកំលាំងបែបនេះចំពោះសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា អាចសំរាលបានមួយកំរិតដោយការស្វែងរកមធ្យោបាយពង្រីកទីផ្សារនាំចេញ ។ ប៉ុន្តែនៅទីបំផុត កម្ពុជាត្រូវតែកែលំអភាពប្រកួតប្រជែងរបស់ខ្លួន ។ ទង្វើនេះទាមទារនូវការប្តេជ្ញាចិត្តគ្រប់បែបយ៉ាងអំពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ដើម្បីពង្រឹងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធរូបវ័ន្ត និងស្ថាប័ន សំដៅកែលំអបរិយាកាសវិនិយោគ និងពាណិជ្ជកម្ម ។

បន្ថែមលើយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចផ្តោតលើការនាំចេញ គេគួរផ្តល់អាទិភាពដល់បណ្តាតួអង្គ និងទីផ្សារក្នុងស្រុក ។ ជាការគួរពេញចិត្តណាស់ដែលរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា បានចាប់ផ្តើមយកចិត្តទុកដាក់កាន់តែច្រើនដល់ការអភិឌ្ឍន៍ជនបទ តាមការកែលំអហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធរូបវ័ន្ត ការជួយទ្រទ្រង់មីក្រូហិរញ្ញវត្ថុ និងការបង្កើតតំបន់ទេសចរណ៍ថ្មីៗ ដើម្បីបង្កើតបរិយាកាសមួយដែលអំណោយផលល្អដល់សហគ្រិនក្នុងស្រុក ។

ការចូលរួមគួរឱ្យកត់សំគាល់របស់វិស័យសាធារណៈក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍ជនបទ ទាមទារឱ្យមានវិនិយោគសាធារណៈដ៏ច្រើនៗ ។ រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានបង្កើនវិនិយោគតាំងពីឆ្នាំ១៩៩៨មក ទោះបីហាក់ដូចមានការធ្លាក់ចុះមួយនៅឆ្នាំ២០០២ ក្តី ។ ការប្រមូលចំណូលសាធារណៈគឺសំខាន់បំផុតដើម្បីផ្តល់ហិរញ្ញប្បទានដល់ចំណាយសាធារណៈ ។ ដូច្នេះហើយការអនុម័តកំណែទំរង់នានាខាងថវិកា គឺជាការសំខាន់ណាស់ ដូចជា អាករលើតំលៃបន្ថែមលើប្រេងម៉ាស៊ូត, ការប្រើក្រដាសស្អិតបញ្ជាក់ទិដ្ឋាការ (visa stickers), ការបង្កើតអង្គភាពបង់ពន្ធតូច និងមធ្យម, និងការអនុវត្តន៍បង់ប្រាក់ផ្ទាល់ទៅរតនាគារជាតិ ។

ប្រព័ន្ធរូបិយវត្ថុនៅតែទន់ខ្សោយ ។ ដុល្លារូបនីយកម្មនៃសេដ្ឋកិច្ចបន្តកាត់បន្ថយសមត្ថភាពធនាគារកណ្តាលក្នុងការអនុវត្តន៍គោលនយោបាយរូបិយវត្ថុ ។ ជាលទ្ធផល គោលនយោបាយខាងការប្រាក់ និងអត្រាប្តូរប្រាក់ មិនបានដើរតួនាទីគួរកត់សំគាល់ទេក្នុងការជំរុញកំណើនសេដ្ឋកិច្ច ។ កង្វះទំនុកចិត្តលើប្រាក់រៀល និងការប្រើប្រាស់ប្រាក់ដុល្លារជាទូទៅនៅក្នុងប្រតិបត្តិការសេដ្ឋកិច្ចសំខាន់ៗ វាមានន័យថា កម្ពុជាបន្តប្រឈមមុខនឹងភាពមិនប្រាកដប្រជា និងហានិភ័យ ក្នុងការផ្តល់ហិរញ្ញប្បទានដល់ការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច ។

អនាគតសំរាប់សេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ហាក់ដូចជាផុយស្រួយ ។ ដរាបណាគ្មានការប្តេជ្ញាចិត្តឱ្យបានគ្រប់ជ្រុងជ្រោយដើម្បីលើកកំពស់ប្រភពនានានៃកំណើនក្នុងស្រុក សេដ្ឋកិច្ចនៅតែបន្តពឹងផ្អែកលើវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស និងការនាំចេញ ។ គេតែងគិតថា វិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេសនឹងផ្តល់ជាមូលធន និងបច្ចេកវិជ្ជាសំរាប់ការអភិវឌ្ឍន៍ រីឯការនាំចេញវាតំណាងឱ្យទីផ្សារសំរាប់ផលិតផលរបស់សាមីប្រទេស ។

ប៉ុន្តែ ការពឹងផ្អែកតែលើវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស និងការនាំចេញ អាចកាត់បន្ថយលទ្ធភាពទៅអនាគតក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច ។ បញ្ហាស្នូលនៃការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចគឺមិនមែនវាយតំលៃថា តើវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស ឬការនាំចេញ វាអាចជួយជំរុញកំណើនសេដ្ឋកិច្ចបានមែនឬមិនបាននោះទេ ប៉ុន្តែត្រូវវាយតំលៃពីសមត្ថភាពធ្វើនិចលភាពរបស់ប្រទេសមួយដូចជាកម្ពុជា ដើម្បីទាក់ទាញវិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស និង/ឬធានាឱ្យមានទីផ្សារនាំចេញសំរាប់ជួយជំរុញកំណើនសេដ្ឋកិច្ច ។

ត្រូវមានទិសដៅគោលនយោបាយថ្មីមួយដែលផ្តល់អាទិភាពដល់សហគ្រិន និងទីផ្សារក្នុងស្រុក ទោះបីសក្តានុពលបច្ចុប្បន្នមានកំរិតក្តី ។ ជំហានដំបូងដ៏សំខាន់ គឺការកែលំអបរិយាកាសសំរាប់សហគ្រិនក្នុងស្រុក តាមការកសាងរៀបចំខាងស្ថាប័ន ហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ និងអភិបាលកិច្ចល្អ ។ ការឈានទៅមុខយ៉ាងរឹងប៉ឹងក្នុងកំណែទំរង់វិស័យហិរញ្ញវត្ថុ ក៏សំខាន់ណាស់ដែរ ដើម្បីបង្កើតយន្តការនានាសំរាប់ការធ្វើអន្តរការីកម្មខាងហិរញ្ញវត្ថុដ៏សក្តិសិទ្ធិ ជួយដល់យុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍វិស័យឯកជនក្នុងស្រុក ។ វាមានលទ្ធភាពច្រើនដែរ ដែលកំណែទំរង់បែបនេះអាចជួយពន្លឿនដំណើរការបដិដុល្លារូបនីយកម្មនៃសេដ្ឋកិច្ច ។

ឯកសារយោង

Cambodia Development Resource Institute (2003): Monthly Flash Report (May 2003).

Hing, T. (2003): Cambodia's Investment Potential.

International Monetary Fund (2002): International Financial Statistics 2002.

McKenney, B. & Prom, T. (2002): Natural Resources and Livelihoods in Cambodia. CDRI's Working Paper No. 23.

Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries (2002): Agricultural Statistics 2001-2002.

Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries (2003): Official Report on Agriculture, Forestry and Fisheries 2002-2003.

Ministry of Commerce (2002): Cambodia - Integration and Competitiveness Study.

Ministry of Economy and Finance: Monthly Report on “State Budget Implementation".

Ministry of Planning & UNWFP (2002): Estimation of Poverty Rates at Commune-Level in Cambodia.

Ministry of Tourism (2002): Tourism Statistical Report - Year Book 2002.

National Bank of Cambodia: Monthly Report.

Sok, H. & Acharya, S. (2002): Cambodia's Annual Economic Review - 2002, CDRI.

Zamaroczy, M. d. & Sa, S. (2002): Macroeconomic Adjustment in a Highly Dollarised Economy - the Case of Cambodia. IMF Working Paper (WP/02/92).

ជំពូកទី ៣

ជំណាំលក់យកប្រាក់៖

ផលិតកម្ម ម៉ាឃីទីង និងពាណិជ្ជកម្ម

ការទាយតំលៃពីដំបូង

៣.១. សេចក្តីផ្តើម

កំណើនផ្នែកសេវាកម្ម និងឧស្សាហកម្មរបស់ប្រទេសកម្ពុជាក្នុងរយៈពេលមធ្យម ប្រហែលមិនអាចលឿនទាន់គ្នានឹងកំណើនកំលាំងពលកម្មចំណូលថ្មីក្នុងកំរិត ២០០.០០០នាក់/ឆ្នាំនោះទេ ។ ហេតុនេះ ប្រជាជនកម្ពុជាភាគច្រើនបន្តរកចិញ្ចឹមជីវិតដោយពឹងលើការងារកសិកម្ម ។ ជាលទ្ធផល ការអភិវឌ្ឍន៍វិស័យកសិកម្ម គឺជាអាទិភាពចំបងគេក្នុងរបៀបវារៈរបស់រដ្ឋាភិបាល ដូចមានចែងនៅក្នុងផែនការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច-សង្គមកិច្ចលើកទី២ (២០០១-២០០៥) និងយុទ្ធសាស្ត្រកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រជាតិ (២០០៣-២០០៥) ។

ក្នុងវិស័យកសិកម្ម ប្រទេសកម្ពុជាមានការរីកចំរើនគួរកត់សំគាល់ ។ ឧទាហរណ៍ ទិន្នផលស្រូវកើនពី ១,៣តោន ទៅ ២,១តោន/ហ.ត នៅចន្លោះឆ្នាំ១៩៩៤ និង២០០១ (ស្ថិតិកសិកម្មរបស់ក្រសួងកសិកម្ម, បញ្ហាផ្សេងៗ និង MAFF ២០០៣) ។ អនុវិស័យបន្លែក៏បានទទួលការយកចិត្តទុកដាក់ទាំងពីស្ថាប័នរដ្ឋាភិបាល និងអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល (NGO) ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី មានការសិក្សាជាច្រើនបានកត់សំគាល់ពីផលិតភាពទាបរបស់កម្ពុជាតាមការ

ប្រៀបធៀបក្នុងតំបន់ បានបង្ហាញយ៉ាងលំអិតពីបញ្ហានានាដែលជាប់ទាក់ទង និងងបានផ្តល់អនុសាសន៍ជាច្រើនខាងគោលនយោបាយ (RGC 2002, MoC 2001; FAO, UNDP 1999; MAFF 1999; McKenney and Prum 2002) ។ អនុសាសន៍ទាំងនេះ រួមមាន ការកែលំអបច្ចេកទេសផលិតកម្ម ការជួយទ្រទ្រង់ខាងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ និងការធ្វើធំរុះកម្មមុខដំណាំ ។ ទោះបីមានការប្រឹងប្រែងយ៉ាងច្រើន ដើម្បីជំរុញកសិកម្មកម្ពុជា និងមានការសំរេចបាននូវសមិទ្ធិផលដ៏គួរឱ្យកោតសរសើរមួយចំនួនក្នុងទសវត្សរ៍កន្លងទៅក្តី ប៉ុន្តែប្រទេសកម្ពុជានៅមានសក្តានុពលច្រើនទៀតសំរាប់កែលំអ និងពង្រីកផលិតកម្មកសិកម្ម ។ ឧទាហរណ៍ កម្ពុជាអាចកាន់តែធូរធារថែមទៀតដោយៈ (១) ធ្វើធំរុះកម្មមុខដំណាំក្រៅពីស្រូវ ពីព្រោះសព្វថ្ងៃស្រូវបានដាំលើដីប្រហែល ៩០% នៃដីដាំដុះសរុប (២) កាត់បន្ថយអប្រសិទ្ធភាពខាងម៉ាឃីទីង (៣) ជំរុញការកែច្នៃផលកសិកម្ម និង (៤) ពង្រីកការនាំចេញផលិតផលកសិកម្ម ។ វិធានការនេះជួយបង្កើនឧត្តមភាពប្រៀបធៀប ដូច្នេះមានសារៈសំខាន់ណាស់ចំពោះប្រទេសកម្ពុជាដែលកំពុងធ្វើសេរីភាវូបនីយកម្មទីផ្សារ និងធ្វើសមាហរណកម្មទៅក្នុងតំបន់ពាណិជ្ជកម្មសេរីអាស៊ាន (AFTA) ព្រមទាំងបានចូលជាសមាជិកអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក (WTO) ផង ។

ដើម្បីរួមចំណែកបង្ហាញពីវិធីនានាសំរាប់ដោះស្រាយបញ្ហាប្រឈមទាំងនេះ វិបសអបានសិក្សាពីប្រសិទ្ធភាពប្រៀបធៀបនៃដំណាំមិនមែនស្រូវចំបងៗ ជាមួយគ្នានឹងបណ្តាស្ថាប័នពីខាងថៃ និងវៀតណាម ។ ការសិក្សានេះមិនពិនិត្យលើវិស័យកសិកម្មទាំងមូលទេ ប៉ុន្តែផ្តោតការយកចិត្តទុកដាក់លើបញ្ហានានាជាប់ទាក់ទិននឹង "ដំណាំលក់យកប្រាក់" ដែលមានដាំដុះកាន់តែច្រើននៅលើ "ដីថ្មី" នៅកម្ពុជា ។ ការសិក្សានេះមានបំណងបង្ហាញពីវិធីនានា ដើម្បីជំរុញដំណាំមិនមែនស្រូវ ដែលតែងបានទទួលការយកទុកដាក់តិចជាងស្រូវ ពីព្រោះស្រូវអង្ករ គឺជាស្បៀងជាមូលដ្ឋាននៅកម្ពុជា ។ ការសិក្សាបានពិនិត្យជាពិសេសលើបញ្ហាមួយចំនួនដែលទាក់ទង នឹងផលិតកម្ម ម៉ាឃីទីង ការនាំចេញ និងការកែច្នៃដំណាំលក់យកប្រាក់បួនប្រភេទសំខាន់ៗៈ សណ្តែកសៀង ពោត ដំឡូងឈើ និងស្វាយចន្ទី ។ ឯកសារនេះផ្អែកលើការវាយតំលៃជាដំបូង

មួយស្តីពីបញ្ហាសំខាន់ៗមួយចំនួនដែលនឹងត្រូវស្រាវជ្រាវថែមទៀតនៅឆ្នាំខាងមុខ ។ ទោះបីយ៉ាងនេះក្តី របាយការណ៍នេះអាចផ្តល់ពត៌មានជាទូទៅបានពីអនុវិស័យដំណាំលក់យកប្រាក់ ព្រមទាំងការកត់សំគាល់មួយចំនួនដែលផ្អែកលើគំហើញជាដំបូងៗនៃការចុះសិក្សាដល់ទីកន្លែង ។

ដើម្បីវាយតំលៃពីផលិតកម្ម ស្ថិតិកសិកម្មដែលប្រមូលនិងចងក្រងដោយ MAFF នឹងយកមកវិភាគដោយផ្ទៀងមើលជាមួយគំហើញដែលបានពីការចុះសិក្សាដល់កន្លែង ។ ទិន្នន័យក៏រិតផលិតកម្មថ្នាក់ស្រុក បានប្រមូលមកពីខេត្តបីៈ កំពង់ចាម ព្រះវិហារ និងបាត់ដំបង ។ បុគ្គលិកបច្ចេកទេសកសិកម្មនៅថ្នាក់ក្រសួង និងថ្នាក់ខេត្ត ក៏ត្រូវបានសំភាស ដើម្បីផ្ទៀងផ្ទាត់ពីភាពត្រឹមត្រូវនៃទិន្នន័យ និងប្រមូលមតិរបស់ពួកគេអំពីបញ្ហាប្រឈមសព្វថ្ងៃក្នុងមុខដំណាំដែលបានសិក្សា ។ មានការប្រឹងប្រែងពិនិត្យឡើងវិញផងដែរពីការសិក្សាមានស្រាប់នានាខាងកសិកម្មដែលអាចមានចុះពត៌មានជាប់ទាក់ទងនឹងដំណាំបួនមុខដែលបានសិក្សា ។ លើសពីនេះទៀតឯកសារអន្តរជាតិនានា ជាពិសេសទាក់ទិននឹងបរិបទស្រដៀងគ្នានឹងប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវបានពិនិត្យឡើងវិញ ដើម្បីដកស្រង់យកប្រធានបទ និងបញ្ហាសាមញ្ញៗដែលអាចជាប់ទាក់ទងនឹងស្ថានភាពប្រទេសកម្ពុជា ។

ទាក់ទិននឹងការចុះសិក្សាដល់កន្លែង មានធ្វើសំភាសន៍ពាក់កណ្តាលរៀបរយជាមួយផលិតករ ១៦នាក់ (៤នាក់ក្នុងដំណាំមួយមុខៗ), អ្នកលក់ដុំ/ពាណិជ្ជករ ១៤នាក់ (អ្នកលក់វត្ថុធាតុដើម ១២នាក់ និងអ្នកលក់ផលិតផលកែច្នៃ ២នាក់), សហគ្រាសកែច្នៃ ៤, អ្នកនាំចេញ ៣នាក់ និងមន្ត្រី ៨នាក់ (៥នាក់នៅថ្នាក់ស្រុក និង ៣នាក់នៅថ្នាក់ជាតិ) ។ ការសំភាសន៍ស៊ីជម្រៅទាំងនេះ បានធ្វើឡើងជាសំខាន់ដើម្បីប្រមូលពត៌មាន និងការយល់ដឹងផ្សេងៗដែលត្រូវមានដើម្បីដោះស្រាយចំងល់ និងមិនអាចឆ្លើយបានដោយប្រើទិន្នន័យទីពីរ (secondary data) ។

៣.២. ផលិតកម្មដំណាំលក់យកប្រាក់នៅកម្ពុជា

៣.២.១. ដំណាំលក់យកប្រាក់សំខាន់ៗនៅកម្ពុជា

កសិកម្មកម្ពុជានៅតែជាផ្នែកមួយយ៉ាងធំនៃសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ថ្វីបើការរួមចំនែករបស់វាបានធ្លាក់ចុះជាភាគរយក្តី ។ គិតតាមក៏រិតថ្លៃឆ្នាំ១៩៩៣ តំលៃបន្ថែមបានពីកសិកម្ម កើនពី

៥៩០លានដុល្លារនៅឆ្នាំ១៩៨៥ ដល់ ១.០៣៨លានដុល្លារនៅឆ្នាំ១៩៩៥ និងដល់ ១.០៨៤លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ (Sok and Acharya 2002) ។ គិតជាភាគរយក្នុង ផសស វិស័យកសិកម្មមានចំណែក ៥៩% នៅឆ្នាំ១៩៨៥, ៤២% នៅឆ្នាំ១៩៩៥ និង ៣៤% នៅឆ្នាំ២០០១ គឺបង្ហាញនូវកំណើនយឺតជាងវិស័យសេវាកម្ម និងឧស្សាហកម្ម ។ ក្នុងវិស័យកសិកម្ម ស្រូវជាដំណាំធំជាងគេដោយផលិតបាន ២៤០លានដុល្លារនៅឆ្នាំ១៩៨៥, ៤២៦លានដុល្លារនៅឆ្នាំ១៩៩៥ និង ៥២៨លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ។ ក្នុងឆ្នាំដូចគ្នា "ដំណាំផ្សេងៗ" មានតំលៃ ១១៦លានដុល្លារ, ១៥១លានដុល្លារ, និង ១៧៥លានដុល្លាររៀងគ្នា ។ ប្រភេទ "ដំណាំផ្សេងៗ" នេះ មានរាប់បញ្ចូលគ្រប់ដំណាំទាំងអស់ក្រៅពីស្រូវ ដែលប្រជាជនដាំដុះសំរាប់ការប្រើប្រាស់ផ្ទាល់ខ្លួន ។

ស្រូវគឺជាដំណាំសំខាន់ជាងគេបង្អស់នៅកម្ពុជា ហើយដាំដុះលើប្រហែល ៩០%នៃដីដាំដំណាំសរុប ។ ស្រូវអង្ករបានរួមចំណែកប្រហែល ៧០%នៃការបរិភោគប្រូតេអ៊ីន (Murshid 1998, and Chan and Acharya 2003) ។ ដូច្នេះមិនមែនជារឿងចៃដន្យទេដែល "សន្តិសុខស្បៀង" ជាប្រពៃណីតែងសំដៅដល់ "សន្តិសុខស្រូវអង្ករ" ។ នៅឆ្នាំ២០០២ តំលៃបន្ថែមក្នុងផលិតកម្មស្រូវគឺ ៤២០លានដុល្លារ ឬ ១១,៧%នៃ ផសស កម្ពុជា ។ ប៉ុន្តែការដាំដុះស្រូវភាគច្រើន គឺមានលក្ខណៈជីវព្រឹត្តិ (សំរាប់តែមួយគ្រប់ហូប) ឬក៏ពាក់កណ្តាលជីវព្រឹត្តិ ។ វិស័យនេះបានជួយឱ្យប្រជាជនរស់រានជីវិត ប៉ុន្តែវាមិនបានចូលរួមចំណែកច្រើនណាស់ណាទេដល់សេដ្ឋកិច្ចផ្តល់ចំណូលជាសាច់ប្រាក់ ។ ឧទាហរណ៍ ការិយាល័យម៉ាឃីទីងរបស់ MAFF ប៉ាន់ថា មានផលិតកម្មស្រូវតែ ១៥% ប៉ុណ្ណោះដែលត្រូវបានលក់ដូរ ។

ដំណាំនៅកម្ពុជា ចែកចេញជាស្រូវ និងដំណាំផ្សេងទៀត ឬដំណាំ "បន្ទាប់បន្សំ" ដែលឆ្លុះបញ្ចាំងម្តងទៀតពីសារៈសំខាន់ធំបំផុតដែលគេផ្តល់ឱ្យស្រូវ ។ រីឯដំណាំ "ផ្សេងទៀត" ទទួលបានការយកចិត្តទុកខាងគោលនយោបាយតិចជាងស្រូវ ហើយមានការសិក្សា និងការប្រឹងប្រែងអភិវឌ្ឍន៍តិចជាងឆ្ងាយណាស់ចំពោះមុខដំណាំមិនមែនស្រូវ ។ ប៉ុន្តែដោយសារផ្ទៃដីធំៗនៃព្រៃឈើកម្ពុជា ត្រូវបានកាប់រានប្រែក្លាយជាដីធ្វើកសិកម្ម វិស័យឯកជន រួមទាំងកសិករផង បានឆក់ឱកាសពង្រីកការដាំដុះដំណាំមិនមែនស្រូវ ។ ក្នុងតំបន់ធំៗជាច្រើននៅកម្ពុជា ដំណាំមិនមែន

ស្រូវដូចជា ពោត សណ្តែកសៀង សណ្តែកបាយ ដំឡូងឈើ ស្វាយចន្ទី ចេក និងដំណាំហូបផ្លែផ្សេងៗទៀត គឺមិនមែនជាដំណាំ "បន្ទាប់បន្សំ" ទេ ប៉ុន្តែជាដំណាំចំបងដែលប្រជាជនបានពឹងផ្អែកលើវាដើម្បីរកចិញ្ចឹមជីវិតតែម្តង ។

នៅឆ្នាំ២០០២ តួលេខកត់ត្រាជាផ្លូវការនៃតំលៃបន្ថែមផ្តល់ដោយដំណាំមិនមែនស្រូវគឺ ១៧៥លានដុល្លារ ។ តួលេខនេះទាបជាង ៦% នៃ ផសស ប៉ុន្តែនៅតែមានសារៈសំខាន់ បើពិនិត្យនៅក្នុងសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជាទាំងមូល ។ មានហេតុផលជាច្រើនដែលគេមិនគួរមើលរំលងសារៈសំខាន់នៃដំណាំលក់យកប្រាក់ទេ ។ ទី១ យោងតាមមន្ត្រីស្ថិតិជាន់ខ្ពស់នៃ MAFF តួលេខស្តីពីដំណាំមិនមែនស្រូវ គឺប្រមូលមិនបានល្អទេ ហើយប្រហែលទាបជាងការពិតយ៉ាងច្រើន ។ ទី២ ផលិតកម្មដំណាំមិនមែនស្រូវ កើនឡើងយ៉ាងលឿនតាមការរានយកផ្ទៃដីធំៗពីព្រៃឈើ ។ ទី៣ ភាគច្រើននៃដំណាំលក់យកប្រាក់ទាំងនេះ បានធ្វើពាណិជ្ជកម្ម និងនាំចេញទៅក្រៅ ដូច្នេះវាបានរួមចំណែកគួរឱ្យកត់សំគាល់ដល់សេដ្ឋកិច្ចលក់ដូរយកប្រាក់នៅមូលដ្ឋាន និងបានបង្កើតការងារក្នុងមូលដ្ឋានដែរ ។ ទី៤ ការសិក្សា និងអ្នកជំនាញការជាច្រើនខាងកសិកម្ម បានផ្តល់យោបល់ថា កម្ពុជាគួរធ្វើចំរុះកម្មបំបែរចេញពីការដាំស្រូវ ពីព្រោះការពឹងផ្អែកដំណាំតែមួយមុខវាមានហានិភ័យច្រើន ។ សំខាន់ជាងគេ គឺកម្ពុជាសំបូរដីមានជីជាតិល្អដែលបានពីការរានយកដីព្រៃ និងដែលផ្តល់សក្តានុពលច្រើនណាស់ក្នុងការពង្រីកការកែច្នៃ និងការនាំចេញផលិតផលដំណាំលក់យកប្រាក់ ។

តារាង ១ ប្រៀបធៀបពីផលិតកម្ម និងផលិតភាពនៃដំណាំចំបងៗនៅកម្ពុជា ដោយផ្អែកលើទិន្នន័យផលិតកម្មចងក្រងដោយ MAFF ហើយទិន្នន័យស្តីពីកំរិតថ្លៃ គណនាតាមពត៌មានបានពី MAFF និងអ្នកផ្តល់ពត៌មានសំខាន់ៗមួយចំនួន ។ ដំណាំទាំង ៨មុខដូចខាងក្រោម គឺជាដំណាំចំបងចុះក្នុង "ស្ថិតិកសិកម្ម" របស់ MAFF ។ ក្នុងព្រឹត្តប័ត្រនេះ ក៏មានចុះផងដែរនូវមុខដំណាំតូចៗមួយចំនួនដែលមិនសូវមានសារៈសំខាន់ដល់សេដ្ឋកិច្ច ។ ប៉ុន្តែ បន្លែ និងដំណាំរស់បានច្រើនឆ្នាំ ហាក់មានតំលៃគួរកត់សំគាល់ក្នុងសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ប៉ុន្តែគ្មានស្ថិតិច្បាស់លាស់ល្អទេសំរាប់ដំណាំទាំងនេះ គឺមានតែការប៉ាន់ស្មានចោលៗអំពីផ្ទៃដីធ្វើផលិតកម្ម ។

តំលៃដុលនៃផលដំណាំបង្ហាញក្នុងតារាង១ ផ្តល់នូវការប្រៀបធៀបត្រួសៗពីភាពមានចំណេញ ឬអត្រាទាញចំណូល ។ ការវាយតំលៃពីផលចំណេញអំពីដី និងពលកម្ម គួរមានផងដែរនូវការពិនិត្យពីចំណេញសុទ្ធ (ចំណេញដុលដកថ្លៃដើម) ។ ការគណនានេះមានធ្វើនៅក្នុងផ្នែកខាងក្រោមដែលជាប់ទាក់ទិននឹងការរកឃើញពីដំបូងៗ ក្នុងករណីសិក្សាពីដំណាំនានា ។

ក្រៅពីសណ្តែកសៀងដែលមានផលចំណេញខ្ពស់បំផុតដល់ ៣៣៥ដុល្លារ/ហ.ត. ផលិតកម្មស្រូវអង្ករ និងស្ករអំពៅ ក៏ផ្តល់ផលចំណេញដុលខ្ពស់ដែរក្នុងមួយហិកតាដីគឺ ២៣០ដុល្លារ និង ៣៣៣ដុល្លាររៀងៗគ្នា ។ ប៉ុន្តែក្នុងករណីភាគច្រើន ដំណាំពីរមុខនេះ ប្រមូលផលបានតែ ១ដង/ឆ្នាំ ។ គឺបានន័យថា តួលេខនេះ គឺជាផលចំណេញដុលលើដីមួយហិកតាក្នុង "អំឡុងពេលមួយឆ្នាំ" ។ ផលចំណេញពីពោត សណ្តែកសៀង សណ្តែកបាយ និងល្ង គឺសំរាប់តែរយៈពេល ៦ខែប៉ុណ្ណោះ ពីព្រោះដីដែលដាំដំណាំទាំងនេះ ជាទូទៅអាចដាំបានពីរដងក្នុងរយៈពេលមួយឆ្នាំ ដែលអាចជាមុខដំណាំដដែល ឬដំណាំមួយផ្សេងដែលផ្តល់ផលចំណេញប្រហែលៗគ្នា ។ តាមធម្មតាពោត សណ្តែកសៀង និងល្ង ត្រូវបានដាំដុះផ្លាស់វេនគ្នានៅរដូវប្រាំង និងរដូវវស្សា ។ បើគិតពីផលិតភាពដី និងចំណូលរបស់កសិករ ដំណាំមិនមែនស្រូវអាចមានសារៈសំខាន់ជាងស្រូវទៅទៀត ។ ពោតអាចដាំលើដីស្រែបាន ប៉ុន្តែសណ្តែកសៀង ដាំបានតែលើដីប្រភេទខ្លះ ដែលមានជាតិអាស៊ីតតិច ។ បច្ចុប្បន្ន ដីដាំស្រូវភាគច្រើនគ្មានដាំដំណាំអ្វីផ្សេងទេ ប្រហែលដោយសារវាមានទឹកជោកជាំ ឬស្ងួតហួតហែងពេក ធ្វើឱ្យវាអន់គុណភាព[២៧] ។

ការសិក្សានេះ ពិនិត្យលើដំណាំចំបងៗបួនក្រៅពីស្រូវ ដែលធ្លាប់មានការសិក្សាយ៉ាងទូលំទូលាយ ។ ក្នុងដំណាំសំខាន់ៗទាំង ៨មុខ នៃតារាង១ បានជ្រើសយកដំណាំ ៣មុខគឺ ពោត សណ្តែកសៀង និងដំឡូងឈើ ។ ដូចមានចុះក្នុងតារាង ដំណាំទាំងនេះមានតំលៃគួរកត់សំគាល់បន្ទាប់ពីស្រូវ បានជ្រើសយកស្វាយចន្ទី ជាដំណាំទី៤ មកសិក្សា សំរាប់តំណាងឱ្យដំណាំរស់បានច្រើនឆ្នាំដែលពុំមានរាយការណ៍ច្បាស់លាស់ល្អក្នុងស្ថិតិរដ្ឋាភិបាលទេ ។ បន្ថែមទៅលើសារៈ

[២៧] ការសិក្សាពីដីសមស្របសំរាប់ដំណាំផ្សេងៗ ឥលូវនេះបានធ្វើដោយ CARDI ដែលមានអ្នកជំនាញការបច្ចេកទេសផ្នែកតំបន់ ។

សំខាន់ចំពោះសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ដំណាំ ៤មុខនេះ បង្ហាញពីកសិដ្ឋានប្រភេទផ្សេងៗគ្នាក្នុងតំបន់ខុសៗគ្នានៃកម្ពុជា ព្រមទាំងមានសក្តានុពលសំរាប់ធ្វើការពង្រីក ។

តារាង ១. ផលិតកម្ម និងផលិតភាពនៃដំណាំចំបងៗនៅកម្ពុជា ក្នុងឆ្នាំ២០០២

	តោន[ក]	តោន/ហ.ត[ក]	ដុល្លារ/តោន[ខ]	ដុល្លារ/ហ.ត (ដុល)	លានដុល្លារ (ដុល)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
១. ស្រូវ	3,822,509	1.92	120	230	459
២. ពោត	148,897	2.08	80	166	12
៣. សណ្តែកសៀង	38,801	1.34	250	335	10
៤. សណ្តែកបាយ	23,925	0.68	240	163	6
៥. ដំឡូងឈើ	122,014	6.33	20	127	2
៦. ល្ង	10,157	0.51	370	190	4
៧. អំពៅ	208,819	22.23	15	333	3
៨. សណ្តែកដី	9,738	0.85	200	169	2
ចំណេញដុលសរុប ក្រៅពីស្រូវ					39

ប្រភព: [ក] MAFF ស្ថិតិកសិកម្ម ២០០២-០៣, [ខ] ផ្អែកលើស្ថិតិ MAFF និងកិច្ចសំភាសន៍នានា ។

៣.២.២. ផលិតកម្ម សណ្តែកសៀង ពោត ដំឡូងមី និងស្វាយចន្ទី

៣.២.២.១. ផលិតកម្មសណ្តែកសៀង

សណ្តែកសៀង គឺជាធញ្ញជាតិមួយដែលមានធ្វើពាណិជ្ជកម្មជាអន្តរជាតិ និងមានជាតិប្រូតេអ៊ីនខ្ពស់ និងមានជាតិខ្លាញ់តិច ។ ដោយសារប្រជាជនទូទៅកាន់តែងាកទៅរកអាហារមានជាតិប្រូតេអ៊ីនផ្តល់សុខភាពល្អ ដូច្នេះទៅអនាគតសណ្តែកសៀងនឹងមានទីផ្សារល្អ ។ ដោយមានប្រភពដើមមកពីប្រទេសចិន សណ្តែកសៀងមានដាំ និងប្រើប្រាស់ជាប្រពៃណីនៅអាស៊ីខាងកើត និងអាស៊ីអគ្នេយ៍ជាច្រើនពាន់ឆ្នាំមកហើយ ។ សព្វថ្ងៃនៅ U.S.A ក៏មានដាំវាយ៉ាងច្រើនៗដែរ (FAO, 1994) ។ កម្ពុជាផលិតសណ្តែកសៀងបានច្រើនណាស់ ហើយភាគច្រើនសំរាប់នាំចេញ ។ សណ្តែកសៀងមិនអាចដាំបាននៅគ្រប់តំបន់នៃប្រទេសកម្ពុជាទេ ពីព្រោះវាទាមទារដីមានជីជាតិល្អ និងមានជាតិអាស៊ីតតិចជាងដំណាំផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងតារាង១ ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី កម្ពុជាហាក់មានលក្ខណៈសមស្របគួរសម សំរាប់ដំណាំនេះ ដោយទទួលបានទិន្នផលជាមធ្យម

ប្រហែល ១តោន/ហ.ត ដែលជាទិន្នផលខ្ពស់ជាងគេក្នុងតំបន់អាស៊ាន (FAO, 2000) ។ យោងតាមស្ថិតិរបស់ FAO 2000 កម្ពុជាគឺជាប្រទេសនាំចេញសណ្តែកសៀងធំជាងគេនៅតំបន់អាស៊ានបន្ទាប់ពីវៀតណាម ។

ផលិតកម្មសណ្តែកសៀងប្រចាំឆ្នាំ តាមឯកសាររបស់ MAFF បានធ្លាក់ចុះពីប្រហែល ៣៥.០០០តោននៅឆ្នាំ១៩៩៩ មក ២៨.០០០តោននៅឆ្នាំ២០០០, និង ២៤.៦០០តោននៅឆ្នាំ២០០១ ។ ផលិតកម្មនៅឆ្នាំ២០០២ អាចបន្តធ្លាក់ចុះទៀត ដោយសារធាតុអាកាសមិនអំណោយផល ។ ប៉ុន្តែការធ្លាក់ចុះផលិតកម្មក្នុងពេលកន្លងមក ហាក់បណ្តាលជាសំខាន់ដោយសារការផ្លាស់ប្តូរទៅធ្វើដំណាំផ្សេងដែលផ្តល់ផលកំរៃច្រើនជាង នៅតាមខេត្តផលិតចំបងៗ ទោះបីលំនាំផលិតកម្មប្រែប្រួលខុសគ្នាពីខេត្តមួយទៅខេត្តមួយក្តី ។

កំពង់ចាម ជាខេត្តផលិតសណ្តែកសៀងច្រើនជាងគេបំផុត (តារាង ២) ថ្វីបើជួនកាលទទួលបានទិន្នផលទាបជាងមធ្យមភាគថ្នាក់ជាតិក្តី ។ រឿងនេះដោយសារកំពង់ចាមមានដីក្រហមច្រើនជាងគេ ដែលសមស្របសំរាប់សណ្តែកសៀង ។ ប៉ុន្តែផលិតកម្មសណ្តែកសៀងនៅកំពង់ចាម បានធ្លាក់ចុះជាងពាក់កណ្តាលពី ៣៣.០០០តោននៅឆ្នាំ១៩៩៩ ដល់ ១៤.៣៤៩តោននៅឆ្នាំ២០០១ តែនៅឆ្នាំ២០០២ វាស្ទុះឡើងវិញដល់ ២៧.៨៧២តោន យោងតាមស្ថិតិក្រសួងកសិកម្ម ។ ផ្អែកតាមការចុះសិក្សាដល់កន្លែង ការប្រែប្រួលនេះបណ្តាលពីការផ្លាស់ប្តូរទៅដាំដំណាំផ្សេងដែលមានផលចំណេញច្រើនជាង ជាពិសេស ចេក និងកៅស៊ូ ដែលបានរីកលូតលាស់គួរកត់សំគាល់នៅក្នុងខេត្ត ។

ខេត្តបាត់ដំបង ក៏ផលិតសណ្តែកសៀងច្រើនដែរ បន្ទាប់ពីខេត្តកំពង់ចាម ។ ខុសពីកំពង់ចាម តំបន់ផលិតកម្មនៅបាត់ដំបង បានកើន ៤ដង នៅចន្លោះឆ្នាំ១៩៩៩ និង ២០០២ ហើយទិន្នផលបានខ្ពស់ជាងមធ្យមភាគថ្នាក់ជាតិ ។ បាត់ដំបងមានអំណោយផលល្អដោយសារនៅជាប់ព្រំដែនថៃដែលជាទីផ្សារនាំចេញចំបងមួយ សំរាប់គ្រាប់ធញ្ញជាតិកម្ពុជា ។ នៅក្នុងខេត្តនេះ តាមធម្មតាគេដាំសណ្តែកសៀងក្រោយប្រមូលផលពោតរួច និងដាំលើដីថ្មីដែលរានយកពីដីព្រៃកាន់តែច្រើនឡើងៗ ។

តារាង ២. តំបន់ប្រមូលផល ទិន្នផល និងផលិតកម្មសណ្តែកសៀង

ខេត្ត	តំបន់ប្រមូលផល (ហ.ត)			ទិន្នផល (តោន/ហ.ត)			ផលិតកម្ម (តោន)		
	1999	2001	2002	1999	2001	2002	1999	2001	2002
កំពង់ចាម	32,950	20,210	19,272	1.00	0.71	1.45	33,000	14,349	27,872
បាត់ដំបង	1,500	4,279	6,012	1.04	1.28	1.30	1,560	5,469	7,816
កំពង់ធំ	260	3,220	2,023	1.03	1.08	0.83	268	3,471	1,688
ព្រះវិហារ[ក]	-	539	771	-	1.50	0.54	-	809	413
កណ្តាល	215	30	175	1.00	0.80	0.80	215	24	140
ខេត្តផ្សេងទៀត	20	409	682	..	..	..	20	536	772
សរុប	34,945	28,687	28,935	1.00	0.86	1.34	35,063	24,658	38,801

[ក] មិនអាចរកទិន្នន័យសំរាប់ឆ្នាំ១៩៩៩ បានទេ ។ ប្រភព: MAFF "ស្ថិតិកសិកម្ម ១៩៩៩-២000, ២00១-0២ និង ២00២-0៣" ។

ផលិតកម្មសណ្តែកសៀងនៅខេត្តកំពង់ធំ និងព្រះវិហារ ក៏កើនឡើងដែរ ដោយសារហេតុផលដូចគ្នានឹងខេត្តបាត់ដំបង ។ ព្រៃមួយភាគធំត្រូវបានរានយក ហើយដីថ្មីភាគច្រើនបានដាំសណ្តែកសៀង ។ ថ្វីបើខេត្តព្រះវិហារនៅដាច់ស្រយាល មិនអំណោយផលខាងការដឹកជញ្ជូនក្តី បើធៀបនឹងខេត្តកំពង់ចាម និងបាត់ដំបង គឺបានទិន្នផលមធ្យមខ្ពស់ដល់ ២តោន/ហ.ត ដែលអាចទូទាត់នឹងចំណាយដឹកជញ្ជូនដែលខ្ពស់លើសគេប្រហែល ២0ដុល្លារ/តោននោះបានហើយ ។ ទិន្នន័យថ្នាក់ស្រុកដែលទទួលបានពីខេត្តបង្ហាញថា ផលិតកម្មសណ្តែកសៀងនៅព្រះវិហារ មានទីតាំងចំបងនៅស្រុកត្បែងមានជ័យ ។ យោងតាមការចុះសិក្សាដល់កន្លែងក្នុងស្រុកនេះទិន្នផលសណ្តែកសៀងជាមធ្យមនៅឆ្នាំ២00២គឺ ២តោន/ហ.ត ប៉ុន្តែទិន្នន័យរបស់ MAFF ក្នុងតារាង២ បង្ហាញថា ទិន្នផលបានប្រហែលតែ 0,៥៤តោន/ហ.ត ។ ការចុះសិក្សាដល់កន្លែងនៅក្នុងខេត្តនេះបង្ហាញថា ផលិតកម្មមានទំហំធំជាងតួលេខកត់ត្រាជាផ្លូវការ និងបានរកឃើញថា ផលិតកម្មសណ្តែកសៀងបានពង្រីកបន្ថែមនៅលើដីថ្មីដែលរានពីព្រៃបាន ។ នៅពេលចំណាយដឹកជញ្ជូនត្រូវថយចុះតាមការកែលំអផ្លូវថ្នល់ក្នុងពេលខាងមុខ ផលិតកម្មសណ្តែកសៀងនៅក្នុងខេត្តនេះ ប្រហែលនឹងកើនឡើងថែមទៀត ។

ការសង្កេតឃើញលើផលិតកម្មសណ្តែកសៀងនៅឃុំបុសខ្នុរ ស្រុកចំការលើ ខេត្តកំពង់ចាម

នៅឃុំបុសខ្នុរ គេដាំសណ្តែកសៀងនៅខែកក្កដា និងប្រមូលផលនៅខែតុលា ឬវិច្ឆិកា ក្នុងរដូវវស្សា ដោយវាមានអាយុមធ្យម ៣ខែកន្លះ ។ ប៉ុន្តែមានពូជសណ្តែកសៀង ៣ប្រភេទ ផ្អែកតាមអាយុកាលរបស់វាដែលមានចាប់ពី ៧០ថ្ងៃ ទៅ ១០០ថ្ងៃ ។ ឃុំបុសខ្នុរផលិតបានពី ៣.០០០-៥.០០០តោន/ឆ្នាំទៅតាមលក្ខណៈអាកាសធាតុ ។ ថ្វីបើ សណ្តែកសៀងមិនត្រូវការសំណើមច្រើនក៏ដោយ តែនៅតែត្រូវពឹងលើអាកាសធាតុ ពីព្រោះគ្មានប្រព័ន្ធស្រោចស្រពនៅតំបន់នោះ ។ ឧទាហរណ៍ ដោយសារការរាំងស្ងួតនៅឆ្នាំ២០០២ ទិន្នផលសណ្តែកសៀងនៅបុសខ្នុរថយចុះពី ១,៥-២,០តោន/ហ.ត មកត្រឹម ០,៥តោន./ហ.ត ។ ក្នុងតំបន់សិក្សានេះ គេមិនឃើញមានប្រើជីគីមីទេ ដោយសារដីក្រហមសំបូរជីជាតិស្រាប់ហើយ ។ ការងារដាំដុះមានលក្ខណៈសាមញ្ញទេ រួមទាំងការរៀបចំដី ការដាំ ការជំរះស្មៅ ការប្រមូលផល និងការប្រឡេះយកគ្រាប់ ។

ទោះបីកសិដ្ឋានសឹងទាំងអស់ជា "កសិដ្ឋានប្រចាំគ្រួសារតូចៗ" មានទំហំ ២-៣ហ.ត ជាមធ្យម ប៉ុន្តែតាមធម្មតាការងារដាំដុះទាំងអស់ធ្វើដោយកំលាំងពលកម្មស៊ីឈ្នួលដែលភាគច្រើនមកពីស្រុកផ្សេងទៀត និងដោយគ្រឿងចក្រជួលគេ ។ ក្នុងការរៀបចំដី និងប្រឡេះយកគ្រាប់ គេប្រើម៉ាស៊ីន ហើយគេជួលកំលាំងពលកម្មសំរាប់ការដាំ ជំរះស្មៅ និងប្រមូលផល ។ គេជួលកម្មករពី ១០-១៥នាក់ សំរាប់ដាក់គ្រាប់ដាំ ជំរះស្មៅពីរដង និងប្រមូលផល ។ អត្រាកំរៃជាមធ្យមគឺ ៤.០០០រៀល (១ដុល្លារ)/ថ្ងៃ ដោយអាចប្រែប្រួលឡើងចុះប្រហែល ១៥% ទៅតាមតំរូវការកម្មករ ។ មានការធ្វើយន្តកម្មខ្លះៗហើយ ជាពិសេសក្នុង ២-៣ឆ្នាំកន្លងមក ។ ទោះបីការភ្ជួររាស់ដោយកំលាំងបុរស និងសត្វអូសទាញ មានតំលៃថោកត្រឹម ៤០.០០០រៀល/ហ.តក៏ដោយ ក៏ឥលូវកសិករភាគច្រើនជួលត្រាក់ទ័រដើម្បីភ្ជួររាស់ដីកសិដ្ឋានរបស់គេក្នុងតំលៃ ៦០.០០០-៧០.០០០រៀល/ហ.ត ។ ការចូលចិត្តប្រើត្រាក់ទ័រជាងសត្វអូសទាញនេះ គេប្រាប់មូលហេតុថា ការភ្ជួរដោយត្រាក់ទ័របានម៉ដ្តល្អជាង ហើយត្រាក់ទ័រអាចធ្វើការងារបានទាន់ពេលល្អដែលមានសារៈសំខាន់ជាពិសេសសំរាប់កសិដ្ឋានមានផ្ទៃដីធំៗ ។

នៅបុសខ្នុរ កសិករជាច្រើនរាយការណ៍ថា បានប្តូរពីការដាំសណ្តែកសៀង មកដាំចេក វិញកាលពី ៧ឆ្នាំមុន ពីព្រោះបានផលចំណេញច្រើនជាង ។ ផលិតកម្មចេក ១ហ.ត ផ្តល់ចំណូល ដុលប្រហែល ៥០០ដុល្លារ/ឆ្នាំ រីឯសណ្តែកសៀង ១ហ.ត ផ្តល់ចំណូលបានតែ ៣០០ដុល្លារ រួមនឹង ១០០ដុល្លារទៀតបានពីការដាំដំណាំមួយផ្សេងនៅរដូវប្រាំង ។ ជាអកុសល កសិករត្រូវ តែប្តូរទៅដាំសណ្តែកសៀងនៅរៀងរាល់ ៣ឆ្នាំម្តង ដោយសារតែមានជំងឺចម្លងដោយសត្វល្អិត ចង្រៃដែលប៉ះពាល់ដល់ដើមចេក[២៨] ។

ដូចក្នុងតំបន់ជនបទផ្សេងៗទៀតសិក្សាដោយលោក Chan និង Acharya (2003) កម្មសិទ្ធិដីនៅបុសខ្នុរ បានប្រមូលផ្តុំនៅក្នុងដៃគ្រួសារមួយចំនួនតូច ។ គេរាយការណ៍ថា គ្រួសារ ប្រហែល ២០%មានដី ២០-៣០ហ.ត/គ្រួសារ, ៥០%មានដីប្រហែល ២ហ.ត/គ្រួសារ និង ៣០%ទៀតគឺជាគ្រួសារគ្មានដី ។ គ្រួសារគ្មានដីមួយចំនួន បានជួលដីក្នុងតំលៃ ១០០ដុល្លារ/ ហ.ត/ឆ្នាំ ហើយគេអាចទទួលបានផលចំណេញសុទ្ធប្រហែល ១៩០ដុល្លារ (ពតិមានលំអិតស្តីពី ថវិកាផលិតកម្មមានបង្ហាញក្នុងតារាង ៣) ។ គួរកត់សំគាល់ថា ពលកម្មក្នុងគ្រួសារមិនបានគិត បញ្ចូលក្នុងតារាងនេះទេ ។ ដូច្នេះ ផលចំណេញសុទ្ធក្នុងតួលេខ គឺមានប្រាក់កំរៃសំរាប់កម្មករ ស៊ីឈ្នួល និងទ្រព្យសកម្មនានា ដូចជាដីជាដើម ។ MAFF (2003) បានចាត់ទុកពលកម្មក្នុង គ្រួសារថាជាចំណែកមួយនៃបន្ទុកចំណាយ ដូច្នេះបានគណនាឃើញផលចំណេញសុទ្ធទាបជាង ត្រឹម ១៣០ដុល្លារ/ហ.ត រីឯតួលេខរកឃើញក្នុងការសិក្សានេះគឺ ២៤៣ដុល្លារ ។

បុសខ្នុរ គឺជាឃុំផលិតសណ្តែកសៀងមុនគេនៅខេត្តកំពង់ចាម ។ ដូច្នេះ ផលិតភាពបាន ធ្លាក់ចុះជាបន្តបន្ទាប់ក្នុងពេលកន្លងទៅ ដោយសារការថយចុះជីជាតិដី ។ ឧទាហរណ៍ គេរាយ ការណ៍ថា ទិន្នផលជាមធ្យមគឺ ២,៥តោននៅឆ្នាំ១៩៩៥ ដោយធ្លាក់ចុះមកដល់ ២,០តោននៅឆ្នាំ ១៩៩៨ ហើយបច្ចុប្បន្នបានត្រឹម ១,៥តោនបើសិនគ្មានការរាំងស្ងួត ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី គេមិន គិតថា មានការចាំបាច់ត្រូវប្រើជីដើម្បីកែលំអដីទេ ។ តាមបច្ចេកទេស គេដឹងមិនច្បាស់ទេថា តើអាចគេដាំដុះបានប៉ុន្មានឆ្នាំទៀតមុននឹងដីក្លាយជាខ្សោះលែងដាំអ្វីកើត ។

[២៨] នៅពេលសិក្សា មិនទាន់មានការស្រាវជ្រាវអ្វីសំរាប់ទប់ទល់នឹងជំងឺនេះទេ ។

តារាង ៣. ថវិកាផលិតកម្មសណ្តែកសៀងនៅខេត្តកំពង់ចាម និងព្រះវិហារ ក្នុងឆ្នាំ២០០២

មុខចំណាយ (ក្នុង ១ហ.ត)	កំពង់ចាម	ព្រះវិហារ
គ្រាប់ពូជ (២.៥០០រៀល x ៥០គ.ក)	165,000	125,000
ការរៀបចំដីលើកទី១	75,000	120,000
ការរៀបចំដីលើកទី២	50,000	-
ការដាំ	50,000	52,000
ការជំរះស្មៅលើកទី១	35,000	52,000
ការជំរះស្មៅលើកទី២	35,000	52,000
ការប្រមូលផល	80,000	75,000
ការប្រលេះយកគ្រាប់	40,000	50,000
ចំណាយសរុបជារៀល	530,000	526,000
ចំណាយសរុបជាដុល្លារ	133	132
ផលចំណេញដុលមធ្យម (១,៥ត. x ២៥០ដុល្លារ)	375	500
ចំណូលសុទ្ធ	243	368
បន្ទុកចំណាយលើការជួលដី/ឱកាស	100	80

ប្រភព: កិច្ចសំភាសន៍ស៊ីជម្រៅជាមួយកសិករ ៥នាក់នៅកំពង់ចាម និងព្រះវិហារ មីនា ២០០៣ ។

នៅស្រុកត្បែងមានជ័យ ខេត្តព្រះវិហារ

ផលិតកម្មសណ្តែកសៀងនៅខេត្តព្រះវិហារ គឺស្រដៀងគ្នានឹងខេត្តកំពង់ចាមដែរ ។ គេធ្វើការដាំដុះពីខែកក្កដា ដល់តុលា ឬវិច្ឆិកា និងដាំឆ្លាស់វេនជាមួយសណ្តែកបាយ ឬល្ង ។ ដូចនៅខេត្តកំពង់ចាមដែរ គេជួលពលកម្មមកពីស្រុកផ្សេងៗ ដើម្បីជួយដាំ ជំរះស្មៅ និងប្រមូលផល ។ កំរៃប្រចាំថ្ងៃគឺ ៣.៥០០-៥.០០០រៀលដែលអាចឡើងចុះដូចនៅកំពង់ចាមដែរ ។ ប៉ុន្តែ ដីខេត្តព្រះវិហារ មានអំនោយផលជាងនៅកំពង់ចាម ពីព្រោះវាជាដីថ្មី (គឺទើបកាប់រានព្រៃបានភ្លាម) ។ កសិករជាច្រើនមិនភ្ជួរដីទេ ដើម្បីកាត់បន្ថយចំណាយ ។ បើគេភ្ជួរដី ទិន្នផលក្នុង១ហ.ត គឺ ២តោន ធៀបនឹង ១,៥តោនបើមិនភ្ជួរ ។ តាមធម្មតា តំលៃភ្ជួរខ្ពស់ដល់ ១២០.០០០រៀល/ហ.ត

ធៀបនឹងគីរិត ៧៥.000រៀលនៅខេត្តកំពង់ចាម ។ រឿងនេះដោយសារដីថ្មីក្នុងខេត្តព្រះវិហារនៅមានឫសឈើច្រើនដែលធ្វើឱ្យពិបាកភ្ជួរ ។

ដោយសារដីមានជីជាតិល្អជាង សណ្តែកសៀងនៅខេត្តព្រះវិហារផ្តល់ផលចំណេញជាមធ្យមខ្ពស់ជាងនៅខេត្តកំពង់ចាម ទោះបីខេត្តព្រះវិហារនៅដាច់ស្រយាល ហើយការដឹកជញ្ជូនផលិតផលអស់សោហ៊ុយច្រើនជាងក៏ដោយ ។ មានឱកាសល្អជាច្រើនដើម្បីពង្រីកផលិតកម្មសណ្តែកសៀងនៅខេត្តព្រះវិហារ ប៉ុន្តែរឿងនេះធ្វើឱ្យថយចុះតំបន់ព្រៃឈើ ។ មានគ្រួសារជាច្រើនបានចាប់យកឱកាសនេះ ។ ឧទាហរណ៍ ៥0% នៃគ្រួសារក្នុងភូមិមួយចំនួនទើបធ្វើចំណាកស្រុកថ្មីៗមកពីខេត្តដទៃ ។ សំណួរសំខាន់ៗជាច្រើនដែលទាក់ទងនឹងចំណុចនេះមានជាអាទិ៍៖ (១) តើមានផលចំណេញឬទេក្នុងការប្រែក្លាយដីព្រៃទៅជាកសិដ្ឋាន? (២) បើសិនព្រៃឈើគួរកាត់បន្ថយដើម្បីបង្កើនការធ្វើកសិកម្ម តើដីថ្មីគួរបែងចែកយ៉ាងណា? បច្ចុប្បន្ន ការរានព្រៃជាអំពើល្មើសច្បាប់ ទោះបីវានៅតែកើតមានឡើង ដោយផ្តល់ផលប្រយោជន៍ទៅឱ្យអ្នកដែលហ៊ានប្រថុយ ឬអ្នកមានអំណាចធ្វើដូច្នេះបាន ។

៣.២.២.២. ផលិតកម្មពោត

ពោត (ធញ្ញជាតិមួយទៀតដែលមានធ្វើជាពាណិជ្ជកម្មជាអន្តរជាតិ) គឺជាដំណាំពេញនិយមមួយដែលមានដាំក្នុងគ្រប់ខេត្តនៅកម្ពុជា ។ ពោតមិនទាមទារដីគុណភាពល្អដូចសណ្តែកសៀងទេ ថ្វីបើដីល្អផ្តល់ទិន្នផលខ្ពស់ជាងក្តី ។ យោងតាម FAO (FAO, 2000) កម្ពុជា វៀតណាម និងថៃ សុទ្ធតែជាប្រទេសនាំចេញពោត ។ ពោតពីរប្រភេទមានដាំនៅកម្ពុជាគឺ ពោតស សំរាប់មនុស្សបរិភោគនៅក្នុងស្រុក និងពោតក្រហមដែលភាគច្រើនសំរាប់ផលិតចំណីសត្វ និងការនាំចេញ ។ កសិករកម្ពុជាជាច្រើន ក៏មានដាំពោតជាខ្នាតតូចក្នុងលក្ខណៈដំណាំបន្ទាប់បន្សំដែរ ។

យោងតាមស្ថិតិ MAFF ផលិតកម្មពោតមានសារៈសំខាន់នៅគ្រប់ខេត្ត-ក្រុង ។ តែខេត្តបាត់ដំបងលេចធ្លោជាងគេ ដោយសារមានចំណែក ៧៤% នៃផលិតកម្មពោតសរុបនៅឆ្នាំ២00១ និង ៦២%នៅឆ្នាំ២00២ ។ ដូចមានបង្ហាញក្នុងតារាង៤ ផលិតកម្មពោតនៅបាត់ដំបង បានកើនឡើងយ៉ាងលឿនក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លីមួយ ។ កំណើនជាងបីដងក្នុងផលិតកម្មពីឆ្នាំ១៩៩៩ ដល់

២០០២ គឺជាលទ្ធផលនៃកំណើនទ្វេទាំងផ្ទៃដីប្រមូលផល និងទិន្នផល/ហ.ត ។ ទិន្នផលជាមធ្យម បានកើនពី ១,៧២ ដល់ ២,៨៦តោន/ហ.ត ។ ផ្អែកលើការចុះសិក្សាដល់កន្លែង ទិន្នផលពោតជាមធ្យមនៅបាត់ដំបងគឺ ៥តោន/ហ.ត ។ ទិន្នផល ១,៧២តោន/ហ.តនៅឆ្នាំ១៩៩៩ និង ២,៨៦តោន/ហ.ត នៅឆ្នាំ២០០២ បានកត់ត្រានេះ ប្រហែលអាចជាកំហុសមួយនៅក្នុងរបាយការណ៍រដ្ឋបាល ។

តារាង ៤. តំបន់ប្រមូលផល ទិន្នផល និងផលិតកម្មពោត

ខេត្ត	តំបន់ប្រមូលផល (ហ.ត)			ទិន្នផល (តោន/ហ.ត)			ផលិតកម្ម (តោន)		
	1999	2001	2002	1999	2001	2002	1999	2001	2002
បាត់ដំបង	14,025	29,648	32,409	1.72	4.63	2.86	24,077	137,152	92,778
កណ្ដាល	14,268	10,682	9,403	1.87	1.35	1.58	26,676	14,390	14,854
កំពង់ចាម	13,197	5,374	8,035	1.61	0.89	1.07	21,296	4,772	8,604
បន្ទាយមានជ័យ	4,624	7,598	8,435	1.13	1.14	1.11	5,203	8,698	9,329
ព្រៃវែង	2,246	2,190	1,684	1.59	1.51	1.60	3,582	3,310	2,690
ក្រចេះ	2,342	1,812	1,703	1.40	1.41	1.52	3,272	2,553	2,594
ខេត្តផ្សេងៗ	9,037	9,909	9,925	..	..	..	11,168	14,714	18,048
សរុប	59,739	67,213	71,594	1.59	2.76	2.08	95,274	185,589	148,897

ប្រភព: MAFF "ស្ថិតិកសិកម្ម ១៩៩៩-២០០០, ២០០១-០២ និង ២០០២-០៣" ។

ផលិតកម្មពោតនៅបាត់ដំបងពីឆ្នាំ១៩៩៩ ដល់ ២០០០ ក៏ស្ទុះឡើងខ្លាំងដែរក្នុងស្ថិតិរបស់ MAFF ដែលមានការខុសប្លែកគ្នា ។ ផលិតកម្មពោតនៅបាត់ដំបង ដែលបានកត់ត្រាគឺ ២៤.០៧៧តោននៅឆ្នាំ១៩៩៩ ហើយស្ទុះឡើងដល់ ៩៩.៨៨៥តោននៅឆ្នាំ២០០០ ។ មូលហេតុនៃបាតុភូតនេះគឺ ៣ស្រុក (កំរៀង ភ្នំព្រឹក និងសំពៅលូន) ស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្មែរក្រហមនៅឡើយ ដូច្នេះគ្មានបញ្ចូលក្នុងស្ថិតិខេត្តទេរហូតដល់ឆ្នាំ១៩៩៩ ។ ស្រុកទាំង៣ មានដីខ្មៅដីជាតិល្អ និងមានសំណើមគ្រប់គ្រាន់សមស្របណាស់សំរាប់ផលិតកម្មពោត ។ ម្យ៉ាងទៀតមានលទ្ធភាពទាក់ទងផ្ទាល់ទៅទីផ្សារនៅព្រំដែនថៃ ។ ស្រដៀងនឹងខេត្តព្រះវិហារដែរ ក្នុងស្រុកទាំងនេះមានការរានដីយ៉ាងលឿន ដូច្នេះមានសក្ដានុពលខ្ពស់ណាស់សំរាប់ការពង្រីកផលិតកម្ម

ពោត ។ សំរាប់ការសិក្សានេះ ការចុះសិក្សាដល់កន្លែង បានធ្វើនៅស្រុកផលិតពោតសំខាន់ៗបី នៅបាត់ដំបង ដើម្បីបានយល់ដឹងកាន់តែច្បាស់ពីផលិតកម្ម និងម៉ាឃីទីង ។

តារាង៤ បង្ហាញពីភាពខុសគ្នាខ្លះៗរវាងខេត្តកសិកម្មធំបងៗផ្សេងទៀត ។ ឧទាហរណ៍ នៅខេត្តកណ្តាល និងកំពង់ចាម មានការថយចុះច្រើនក្នុងផលិតកម្មពោត ស្របគ្នានឹងការធ្លាក់ចុះយ៉ាងខ្លាំងនៃទិន្នផល ។ នៅខេត្តកណ្តាលពីឆ្នាំ១៩៩៩-២០០១ ផ្ទៃដីប្រមូលផលថយចុះជិត ៥០% ហើយទិន្នផលថយចុះ ២៨% ។ កត្តាទាំងពីរនេះ បានបញ្ចុះផលិតកម្មពី ២៦.៦៧៦តោន ដល់ ១៤.៣៩០តោន ។ ផលិតកម្មពោតនៅកំពង់ចាមមានការថយចុះកាន់តែច្រើន ដល់ទៅ ៣ដង ។ យោងតាមការសំភាសន៍ជាមួយអ្នកលក់ដុំ មូលហេតុចំបង់គឺ កសិករប្តូរទៅដាំដំណាំផ្សេងដែលផ្តល់ផលចំណេញច្រើនជាង ពីព្រោះទីផ្សារពោតនៅវៀតណាមនៅនឹងស្ពឹកមិនរីកចំរើនទៅមុខ ។

ការសង្កេតលើផលិតកម្មពោតនៅបាត់ដំបង

ផលិតកម្មពោតនៅបាត់ដំបង ប្រមូលផ្តុំក្នុង ៣ស្រុក គឺ សំពៅលូន ភ្នំព្រឹក និងកំរៀង (តារាង ៤) ។ យោងតាមស្ថិតិផ្លូវការ ១០ស្រុកផ្សេងទៀតនៅក្នុងខេត្ត មានផលិតកម្មពោតតិចតួចណាស់ ។ ស្រុកទាំង៣ នៅជាប់ព្រំដែនថៃ និងស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្មែរក្រហមរហូតដល់ឆ្នាំ១៩៩៨ ។ កសិដ្ឋានភាគច្រើន ស្ថិតនៅលើដីថ្មីទើបរានបានពីដីព្រៃ ហើយគេដាំពោតក្រហមសំរាប់នាំចេញទៅថៃ ។ ក្រុមហ៊ុនផលិតកម្មចិញ្ចឹមសត្វ C.P. ដែលមានទីតាំងនៅភ្នំពេញ បានទិញយកតែមួយភាគតូចនៃផលិតកម្មសរុបប៉ុណ្ណោះ ។

ដូចមានបង្ហាញក្នុងតារាង៥ ផ្ទៃដីផលិតកម្មពោតក្រហមសរុបនៅបាត់ដំបង កើនពី ១២.២៧៤ហ.ត នៅឆ្នាំ១៩៩៩ ដល់ ៣០.៣៨៣ហ.តនៅឆ្នាំ២០០១ ។ តួលេខនេះមិនដូចបេះបិទនឹងតួលេខកត់ត្រានៅកំរិតជាតិ ដូចមានចុះក្នុងតារាង៣ នោះទេ ប៉ុន្តែតួលេខខុសគ្នាមានទំហំតូចអាចមិនបាច់គិតគូរបាន ។ ក្នុងទិន្នផលមធ្យម ៥តោន/ហ.ត ផលិតកម្មពោតឆ្នាំ២០០២ មានប្រហែល ១៥០.០០០តោន ឬ ១២លានដុល្លារ គិតតាមតំលៃនៅកសិដ្ឋាន ៨០ដុល្លារ/តោន ។ ប៉ុន្តែតាមការសំភាសន៍ជាមួយមន្ត្រីស្រុក ផ្ទៃដីផលិតកម្មរាយការណ៍ជាផ្លូវការនៅ

ថ្នាក់ខេត្ត ដូចមានចុះក្នុង តារាង៤ គឺតិចជាងផ្ទៃដីជាក់ស្តែងឆ្ងាយណាស់ ។ ឧទាហរណ៍ ប្រធានការិយាល័យកសិកម្មស្រុកកំរៀងរាយការណ៍ថា ផ្ទៃដីដាំពោតមាន ១៩.០០០ហ.តនៅឆ្នាំ ២០០២ បើធៀបនឹង ១២.៧១៣ហ.ត ដែលបានកត់ត្រានៅមន្ទីរកសិកម្មខេត្ត ។ ដូច្នេះ ផលិតកម្មពោតជាក់ស្តែង គួរមានតួលេខខ្ពស់ជាងនេះច្រើនណាស់ ។

តារាង ៥. ផ្ទៃដីផលិតកម្មពោតក្រហមក្នុងស្រុកនានានៅខេត្តបាត់ដំបង ១៩៩៩ - ២០០២ (ហ.ត)

ស្រុក	1999	2000	2001	2002
សំពៅលូន	8,000	10,598	12,472	12,713
ភ្នំព្រឹក	585	3,308	9,500	8,600
កំរៀង	3,615	6,596	8,357	8,221
ស្រុកផ្សេងទៀត	74	299	54	139
សរុប	12,274	20,801	30,383	29,673

ប្រភព: "ស្ថិតិដំណាំឧស្សាហកម្មនិងបន្ទាប់បន្សំ" ឯកសារចេញផ្សាយពីឆ្នាំ១៩៩៩-២០០២ មន្ទីរកសិកម្មខេត្តបាត់ដំបង ។

នៅបាត់ដំបង គេច្រើនដាំពោតនៅខែមីនា-មេសា ហើយប្រមូលផលនៅខែកក្កដា-សីហា ។ ពោតអាចដាំបានដែរនៅចន្លោះខែសីហា និងធ្នូ នៅពេលសំណើមនៅមានគ្រប់គ្រាន់នាចុងរដូវវស្សា។ ដំណាំពោតត្រូវចំនាយ១២០ថ្ងៃ ទើបអាចប្រមូលផលបាន ។ នៅរដូវប្រាំង តាមធម្មតាកសិករដាំដំណាំផ្សេងដែលត្រូវការទឹកតិច ដូចជាសណ្តែកបាយ សណ្តែកដី ឬសណ្តែកសៀង ។ បន្ទាប់មក កសិករជួបបញ្ហាត្រូវជ្រើសមុខដំណាំណាដែលត្រូវដាំក្នុងចំណោមពោត ដំឡូងឈើ សណ្តែកសៀង និងសណ្តែកបាយ ។ ការស្រាវជ្រាវរកឃើញថា ក្នុងកិរិតណាមួយ កសិករមួយចំនួនបានផ្លាស់ប្តូរចុះឡើងក្នុងចំណោមដំណាំផ្សេងៗ សំដៅរកផលចំណេញឱ្យបានច្រើន ដើម្បីឆ្លើយតបនឹង "សញ្ញាទីផ្សារ" ឬការផ្លាស់ប្តូរក្នុងកំរិតថ្លៃប្រៀបធៀប ។ ឧទាហរណ៍ នៅរដូវប្រាំងឆ្នាំ២០០៣ កសិករជាច្រើនចាប់ផ្តើមដាំដំឡូងឈើជំនួសពោតវិញ ។

រហូតដល់ពេលថ្មីៗនេះ គេទិញពូជពោតមកពីថៃ ។ ប៉ុន្តែកាលពី ២ឆ្នាំមុន ក្រុមហ៊ុន C.P. ដែលមានម្ចាស់ជាថៃដែរនោះ បានផ្សព្វផ្សាយជំរុញពូជពោតរបស់ខ្លួន ហើយកសិករនៅ

បាត់ដំបងជាច្រើននាក់បានដាំវាសាកមើល ។ ពូជមួយបាវ ១៤គ.ក ថ្លៃ ១.២០០បាត ឬ ១១៤.០០០រៀល ។ យោងតាមការឆ្លើយសំភាសន៍ តំលៃនេះនៅថេរ ២-៣ឆ្នាំមកហើយ[២៩] ។

សព្វថ្ងៃ ការងារដាំដុះភាគច្រើនធ្វើដោយម៉ាស៊ីន និងកំលាំងពលកម្មស៊ីឈ្នួល ។ ការភ្ជួររាស់ដោយត្រាក់ទ័រ ចាប់ផ្តើមនៅខែមីនា ក្រោយពីសណ្តែក និងដំណាំផ្សេងទៀតប្រមូលផលរួចភ្លាម ។ តំលៃភ្ជួររាស់ដីគឺ ២៥០-២៨០បាត/រ៉ៃ[៣០] ។ តំលៃនេះគឺប្រហែល ១៥៤.០០០រៀល ឬ ៣៨ដុល្លារ/ហ.ត ។ គេត្រូវភ្ជួរដី ២លើកៈ លើកទី១ ភ្ជួរដោយត្រាក់ទ័រមាន ៧ស្លាប និងលើកទី២ ភ្ជួរដោយត្រាក់ទ័រមាន ៣ស្លាប ។ ចំពោះកសិដ្ឋានថ្មីដែលនៅមានឫសឈើច្រើន កសិករច្រើនតែមិនភ្ជួរទេ ពីព្រោះដីនៅមានជីជាតិល្អ ហើយថ្លៃភ្ជួរខ្ពស់ ២ដង ជាងកសិដ្ឋានគ្មានឫសឈើ ។

តារាង ៦. ថវិកាផលិតកម្មពោតនៅ ៣ស្រុកក្នុងខេត្តបាត់ដំបងនាឆ្នាំ២០០២

មុខចំណាយ	បាត/ហ.ត[ក]	រៀល/ហ.ត	ដុល្លារ/ហ.ត
ពូជ (២.៥០០រៀល x ៥០គ.ក)	1,875	178,125	45
ការរៀបចំដី	3,125	296,875	74
ការដាំ	750	71,250	18
ការជំរះស្មៅ	1,250	118,750	30
ការប្រមូលផល	2,500	237,500	59
សរុបចំណាយជាបាត	9,500	902,500	226
ផលចំណេញដុលជាមធ្យម	15,000	1,425,000	356
ផលចំណេញសុទ្ធ	5,500	522,500	131
បន្ទុកចំណាយលើការជួល/ឱកាសប្រើដី	1,500	148,438	37

[ក] ក្នុងតំបន់ដែលសិក្សា ថ្លៃគ្រប់ប្រភេទគេកំណត់ជាបាត ។ ប្រភពៈ សំភាសន៍ជាមួយកសិករ ៤នាក់នៅបាត់ដំបង ខែមីនា ២០០៣ ។

[២៩] នៅតំបន់ភាគច្រើននៃខេត្តបាត់ដំបង គេប្រើប្រាក់បាតជាទូទៅជាងប្រាក់រៀល ។ ថ្លៃគ្រប់ប្រភេទត្រូវបានកំណត់ និងរាយការណ៍ជាប្រាក់បាតថៃ ។

[៣០] "រ៉ៃ" ជារង្វាស់ផ្ទៃក្រឡាមួយប្រើនៅថៃ ។ ១រ៉ៃ ស្មើនឹង ៤០ម. x ៤០ម. ឬ ១.៦០០ម^{២} ។ ដូច្នេះ ១ហ.ត ស្មើនឹង ៦,២៥រ៉ៃ ។

បច្ចុប្បន្ន កសិករមួយចំនួនតូចប្រើថ្នាំគីមីជំនួសកំលាំងពលកម្មជំរះស្មៅ ។ ប៉ុន្តែកសិករភាគច្រើនបានដឹងពីគ្រោះថ្នាក់នៃថ្នាំគីមី ហើយបន្តជួលកំលាំងពលកម្មឱ្យជំរះស្មៅ ។ អត្រាកំរៃកំលាំងពលកម្មប្រចាំថ្ងៃ គឺប្រហែល ៥០បាត ឬ ៤.៥០០រៀល/ថ្ងៃ ។ កម្មករភាគច្រើនជាជនចំណាកមកពីតំបន់ផ្សេងទៀតនៃកម្ពុជា ។ ពួកគេធ្វើការទាំងនៅកម្ពុជា និងថៃ និងភាគច្រើនជាការងារកសិដ្ឋាន ។ ពតិមានលំអិតស្ដីពីថវិកាផលិតកម្មពោតមានចុះក្នុងតារាង៦ ។

សរុបមក ៣ស្រុកដែលផលិតពោតក្នុងខេត្តបាត់ដំបង មានជីវភាពធូរធារ ។ មូលហេតុសំខាន់ គឺដីសំបូរ និងមានជីជាតិល្អណាស់ ។ គ្រួសារជាមធ្យម មានដីប្រហែល ៦ហ.ត ដែលផ្ដល់ផលចំណេញសុទ្ធប្រហែល ១.០០០ដុល្លារ/ឆ្នាំ (Chan and Charya, 2003) ។ ប៉ុន្តែ សព្វថ្ងៃគំលាតចំណូលបានផុសឡើង បន្ទាប់ពីការិតចំណូលទាបនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ខ្មែរក្រហមនៅមុនឆ្នាំ១៩៩៨ ។ អ្នកមានអំណាចខ្លាំង ទទួលបានដីច្រើនជាង និងបានក្លាយជាអ្នកមានដោយមានដី ២០-៣០ហ.ត/គ្រួសារ ។ ភូមិខ្លះ។ដូចជា ស្រឡៅជ្រំ ជាដើម គឺមានត្រាក់ទ័រប្រហែល ១០-៥០គ្រឿង ដែលមានតំលៃ ៥.០០០-៦.០០០ដុល្លារ/គ្រឿង ដូច្នេះប្រសើរច្រើនណាស់ជាងភូមិឯទៀត។នៅកម្ពុជា ។ តាមការប្រមើល តំបន់ទាំងនេះមានអនាគតល្អ ទោះបីអាចបាត់បង់ព្រៃអស់ក៏ដោយ ។

៣.២.២.៣ ផលិតកម្មដំឡូងមី/ឈើ

គេផលិតដំឡូងឈើភាគច្រើនសំរាប់ការប្រើប្រាស់ក្នុងស្រុក ជានំចំណី ឬអាហារបំពេញបន្ថែមលើបាយនៅទូទាំងកម្ពុជា ។ ដំឡូងឈើងាយដាំដុះណាស់ ហើយគ្រួសារជាច្រើនបានដាំវាក្នុងច្បារតាមផ្ទះ ។ "ដំឡូងមី" ជាដំណាំក្នុងអំបូរដូចគ្នា ប៉ុន្តែគេកែច្នៃវាទៅជាម្សៅសំរាប់ធ្វើអាហារមនុស្ស និងចំណីសត្វ ។ ក្នុងប្រទេសមួយចំនួន គេប្រើពាក្យ "ដំឡូងឈើ" និង "ដំឡូងមី" ជំនួសគ្នាចុះឡើង ។ ក្នុងស្ថិតិរដ្ឋាភិបាល គេប្រើពាក្យដំឡូងឈើ សំរាប់ទាំងដំឡូងឈើ និងដំឡូងមី ។ ដើម្បីសំរួលការងារ ឯកសារនេះបានប្រើពាក្យដំឡូងឈើសំរាប់ទិន្នន័យផលិតកម្មក្នុងតារាង៧ ។ ប៉ុន្តែការសិក្សារបស់យើងផ្ដោតលើដំឡូងមី ហើយនឹងប្រើពាក្យនេះក្នុងការពិភាក្សាលំអិតពីដំណាំនេះ ។

ដំឡូងមីមានតំលៃទាបប្រហែល ២០ដុល្លារ/តោន ។ ប៉ុន្តែដីល្អមួយហិកតាផ្តល់ផល ដំឡូង ៣០តោន ឬផលចំណេញដុល ៦០០ដុល្លារ ។ តួលេខនេះខ្ពស់ជាខ្លាំងជាងស្រូវដែលផ្តល់ជាមធ្យម ២២០ដុល្លារ/តោន ។ នៅឆ្នាំ២០០២ ផលិតកម្មសរុបដំឡូងឈើ/មី មានប្រហែល ១២២.០១៤តោន ។ ក្នុងតំលៃ ២០ដុល្លារ/តោន, ចំណូលដុលដល់សេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា មាន ២,៤លានដុល្លារ ដែលអាចជាតួលេខតូចបន្តិចក្នុងបរិបទសេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជាទាំងមូល ។ ប៉ុន្តែស្ថិតិនានាហាក់ដូចទាបជាងការពិតច្រើនណាស់ យោងតាមការស៊ើបសួរដល់កន្លែងរបស់យើង ។ ឧទាហរណ៍ ក្នុងតំបន់ខ្លះ នៅកំពង់ចាម និងបាត់ដំបង ផលិតកម្មដំឡូងឈើដែលគេរាយការណ៍វាធំពីរដងជាងចំនួនចុះក្នុងស្ថិតិផ្លូវការនានា ។

ដោយសារសមត្ថភាពកែច្នៃមានកំរិតនៅកម្ពុជា ដំឡូងមីនៅភាគច្រើន បាននាំចេញទៅវៀតណាម និងថៃ ដើម្បីកែច្នៃ ។ យោងតាមស្ថិតិ MAFF បង្ហាញក្នុងតារាង៧, ខេត្តផលិតដំឡូងមីចំបង៧គឺ កំពង់ចាម កំពង់ធំ និងសៀមរាប ។ ផលិតកម្មដំឡូងឈើសរុប ថយចុះពី ២២៨.៦២២តោននៅឆ្នាំ១៩៩៩ មកត្រឹម ១៤២.២៦២តោននៅឆ្នាំ២០០១ និងចុះដល់ ១២២.០១៤តោននៅឆ្នាំ២០០២ ។ ការធ្លាក់ធ្ងន់ធ្ងរបែបនេះ គឺដោយសារការថយចុះទិន្នផលយ៉ាងខ្លាំងពី ១៦តោន/ហ.តនៅឆ្នាំ១៩៩៩ មក ១០តោន/ហ.ត នៅឆ្នាំ២០០១ និង ៤,៧តោន/ហ.តនៅឆ្នាំ២០០២ ។ ការធ្លាក់ចុះមានមូលហេតុមិនច្បាស់លាស់សោះ ហើយមន្ត្រី MAFF មិនអាចបកស្រាយបានទេ ។ វាអាចគ្រាន់តែជាកំហុសក្នុងស្ថិតិ ឬការរាយរបាយការណ៍ក្នុងបែបបទរដ្ឋបាលខុស ។ ឧទាហរណ៍ ការចុះសិក្សាដល់កន្លែងនៅកំពង់ចាមរកឃើញថា ទិន្នផលដំឡូងមីជាមធ្យមគឺ ២០តោន/ហ.ត ដូចមុននៅឆ្នាំ២០០២ និង ២០០៣ ។ គេក៏សង្កេតឃើញកំហុសស្រដៀង៧គ្នា ក្នុងទិន្នន័យរបស់ខេត្តបាត់ដំបង និងក្រចេះ ។ ការធ្លាក់ចុះនៅឆ្នាំ២០០១ ប្រហែលដោយសារ "រឿងស្ថិតិ" ជាជាងការពិតជាក់ស្តែង ។

ដោយសារមានដីសំបូរនៅកំពង់ចាម បាត់ដំបង រតនគិរី និងមណ្ឌលគិរី សក្តានុពលសំរាប់ពង្រីកផលិតកម្មដំឡូងឈើមានច្រើនណាស់ ។ នៅស្រុកខ្លះក្នុងបាត់ដំបង ទិន្នផលដំឡូងមី គឺ ៥០តោន/ហ.តនៅឆ្នាំ២០០២

យោងតាមការចុះសិក្សាដល់កន្លែងរបស់យើង ។ ប៉ុន្តែទិន្នផលមធ្យមកត់ត្រាជាផ្លូវការសំរាប់ខេត្តបាត់ដំបង បានតែ ៦,១៨ តោន/ហ.ត ដែលខុសឆ្ងាយពីគ្នាគួរកត់សំគាល់ ។ ការធ្លាក់ចុះទិន្នផលយ៉ាងខ្លាំងក្នុងខេត្តផ្សេងទៀត ដូចជា កំពត ស្ទឹងត្រែង និងក្រចេះ គួរឱ្យសង្ស័យខ្លាំងណាស់ និងគួរពិនិត្យមើលដោយប្រុងប្រយ័ត្ន ។

តារាង ៧. ផ្ទៃដីប្រមូលផល ទិន្នផល និងផលិតកម្មដំឡូងឈើ[ក]

ខេត្ត	ផ្ទៃប្រមូលផល (ហ.ត)			ទិន្នផល (តោន/ហ.ត)			ផលិតកម្ម (តោន)		
	1999	2001	2002	1999	2001	2002	1999	2001	2002
កំពង់ចាម	4,855	4,740	8,532	21.36	14.15	4.74	103,700	67,051	40,421
កំពង់ធំ	940	1,880	1,321	11.83	10.46	7.66	11,120	19,660	10,125
សៀមរាប	845	865	1,060	14.64	11.84	15.62	12,375	10,243	16,555
បាត់ដំបង	619	146	949	19.04	6.18	11.43	11,785	903	10,847
កំពត	1,059	770	800	16.53	5.18	7.71	17,510	3,990	6,169
ស្ទឹងត្រែង	943	150	223	11.86	4.00	4.34	11,180	600	968
ក្រចេះ	607	334	120	16.84	9.03	15.13	10,220	3,016	1,816
ខេត្តផ្សេងៗ	4,135	4,705	6,279	..	..	..	50,622	36,799	33,113
សរុប	14,003	13,590	19,284	16.32	10.47	6.33	228,512	142,262	122,014

[ក] យោងតាមប្រធានការិយាល័យស្ថិតិនៃក្រសួងកសិកម្ម, ដំឡូងមីបានបូកបញ្ចូលក្នុងទិន្នន័យដំឡូងឈើ ។
ប្រភព: MAFF "ស្ថិតិកសិកម្ម ១៩៩៩-២០០០, ២០០១-០២ និង ២០០២-០៣" ។

មានសញ្ញាខ្លះបង្ហាញថា ផលិតកម្មដំឡូងឈើនៅកំពង់ចាមកំពុងកើនឡើង ព្រោះឥលូវនេះមានរោងចក្រកែច្នៃដំឡូងឆៅនៅក្នុងខេត្តផ្ទាល់ ។ រោងចក្រស្រូបយកប្រហែល ១ភាគ៣នៃផលិតកម្មក្នុងខេត្ត ចំណែកឯ ២ភាគ៣ ទៀត ត្រូវរកទីផ្សារនៅវៀតណាមជាទូទៅតាមច្រក មិនផ្លូវការ ។ ដោយសារដំឡូងឈើឆៅវាធ្ងន់ និងមានតំលៃទាបដូច្នេះការពឹងផ្អែកលើការ នាំចេញដំឡូងមិនកែច្នៃទៅវៀតណាមប្រហែលមិនអាចរស់រានបានទេ ។ ការបង្កើតរោងចក្រ កែច្នៃនិងកែលំអហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធដឹកជញ្ជូន អាចផ្តល់គ្រឿងលើកទឹកចិត្តចំទិសដៅមួយសំរាប់ការពង្រីកផលិតកម្មដំឡូងឈើ ។ ដោយសារជាតំបន់ផលិតដំឡូងឈើធំជាងគេ ដូច្នេះបាន

ជ្រើសយកខេត្តកំពង់ចាមធ្វើជាកន្លែងចុះសិក្សា ដើម្បីបានយល់ដឹងកាន់ស៊ីជម្រៅពីផលិតកម្ម ម៉ាឃីទីង ការនាំចេញ និងការកែច្នៃដំឡូងមី ។

ការសង្កេតលើផលិតកម្មដំឡូងមីនៅមេមត់ ខេត្តកំពង់ចាម

ដីក្រហមនៅខេត្តកំពង់ចាម សមស្របល្អណាស់សំរាប់ផលិតកម្មដំឡូងមី ។ កសិករភាគច្រើនមានដីកសិកម្ម ២-៣ហ.ត[៣១] ។ នៅតំបន់ខ្លះ ទិន្នផលខ្ពស់ដល់ ៣៥តោន/ហ.ត បើសិនមានដីល្អ និងការគ្រប់គ្រងល្អលើការដាំដុះ ។ ប៉ុន្តែទិន្នផលមធ្យមនៅកំពង់ចាម បានប្រហែល ២០តោន/ហ.ត បើគ្មានប្រើជី ។ ដោយម្ចាស់កសិដ្ឋានជាច្រើនពុំមានលទ្ធភាពភ្ជួរ ទិន្នផលមធ្យមក៏ត្រូវថយចុះ ពីព្រោះទិន្នផលនៅកសិដ្ឋានទាំងនេះ បានប្រហែល ១៥តោន/ហ.ត ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី ទិន្នផលនៅតែខ្ពស់ច្រើនជាងនៅតំបន់ឯទៀត លើកលែងតែនៅបាត់ដំបងដែលដីមានគុណភាពល្អជាង ។ ឧទាហរណ៍ នៅក្រុងព្រះសីហនុ និងកំពង់ស្ពឺ រោងចក្រកែច្នៃរបស់ក្រុមហ៊ុន ម៉ុង រិទ្ធី ដែលនៅទីនោះបានបិទទ្វារ ដោយសារការផ្គត់ផ្គង់ដំឡូងមីមានចំនួនមិនគ្រប់គ្រាន់ ដោយទិន្នផលនៅទីនោះបានប្រហែលតែ ៨តោន/ហ.ត ។

គេដាំដំឡូងឈើនៅខែមេសា-ឧសភា ហើយប្រមូលផលនៅខែធ្នូ-មីនា ។ ទោះជាការប្រមូលផលអាចពន្យាពេលបានក្តី ប៉ុន្តែរយៈពេលដាំដុះប្រសើរបំផុតដើម្បីកិនយកម្សៅបានច្រើនជាអតិបរមាគឺ ១០ខែ ។ ជាលទ្ធផល គេអាចដាំបានតែម្តងទេក្នុងមួយឆ្នាំ ។ គេយកដើមដំឡូងមកពីវៀតណាមក្នុងតំលៃ ១៥០រៀល/២ម៉ែត្រដើមដំឡូង ។ ពូជដើមដំឡូងនេះ គេអាចយកវាទៅដាំបានដើមដំឡូងជាច្រើនថែមទៀត ។

ការដាំដំឡូងមីមានលក្ខណៈសាមញ្ញបំផុត ។ ការងារមានជាអាទិ៍ ការរៀបចំដី ការដាំ ការជំរះស្មៅ និងការប្រមូលផល ។ ក្នុង៥ឆ្នាំកន្លងមក នៅកសិដ្ឋានជាច្រើនគេប្រើត្រាក់ទ័រជំនួសសត្វអូសទាញ ដើម្បីរៀបចំដី ។ ហើយការជំរះស្មៅធ្វើ ២ដងក្នុងរយៈពេលដាំដុះ និងត្រូវជួលកំលាំងពលកម្មក្នុងតំលៃប្រហែល ៣.៥០០រៀល/ថ្ងៃ/ម្នាក់ៗ ។ ការប្រមូលផលក៏ធ្វើ

[៣១] កសិករជាច្រើន (ភាគច្រើនជាអ្នកតាំងទីលំនៅថ្មីនៅក្នុងតំបន់សិក្សា) ជាអ្នកគ្មានដីទេ ។

ដោយកម្មករដែរ ។ ចំណាយសរុប គឺប្រហែល ១៧០ដុល្លារ/ហ.ត ឬ ៣០% នៃចំណូលដុល ចំពោះកសិដ្ឋានដែលបានភ្ជួររាស់ ។ ពតិមានលំអិតនៃថវិកាដាំដំណាំមានបង្ហាញក្នុងតារាង៨ ។

តារាង ៨. ថវិកាផលិតកម្មដំឡូងឈើនៅខេត្តកំពង់ចាមក្នុងឆ្នាំ២០០២

មុខចំណាយ	រៀល/ហ.ត	ដុល្លារ/ហ.ត
ពូជ	40,000	10
ការរៀបចំដីលើកទី១	70,000	18
ការរៀបចំដីលើកទី២	70,000	18
ការដាំ	50,000	13
ការជំរះស្មៅលើកទី១	105,000	26
ការជំរះស្មៅលើកទី២	105,000	26
ការប្រមូលផល	200,000	50
សរុបចំណាយ	640,000	160
សរុបចំណាយរួមទាំងការជួលដី	940,000	235
ចំណូលដុលមធ្យម	2,250,000	563
ចំណូលសុទ្ធ ដកថ្លៃជួលដី	1,610,000	403
តំលៃ ជួលដី/ឱកាសប្រើដី	300,000	75

ប្រភព: កិច្ចសំភាសន៍ស៊ីជំរៅជាមួយកសិករបីនាក់នៅមេមត់ ខេត្តកំពង់ចាម មីនា ២០០៣ ។

សំគាល់: តួលេខខាងលើគឺជាការចំណាយជាសាច់ប្រាក់សុទ្ធ គ្មានគិតចូលការប្រើពលកម្មគ្រួសារទេ ។

ក្នុងការទទួលផលចំណេញ អ្នកក្រត្រូវចាញ់ប្រៀបគេ ដោយសារគ្មានប្រាក់គ្រប់គ្រាន់សំរាប់ជួលត្រាក់ទ័រភ្ជួរដីកសិដ្ឋានដែលត្រូវចំណាយប្រហែល ៤០ដុល្លារ/ហ.ត សំរាប់ការភ្ជួរពីរដង ។ ឥណទានក្រៅផ្លូវការ ដែលអាចរកខ្ចីបានក្នុងអត្រាការប្រាក់ ១២០%/ឆ្នាំ វាថ្លៃហួសពេកសំរាប់ពួកគេ ។ ដីអ្នកក្រ ១ហ.ត ផ្តល់ផលប្រហែល ១៥តោន ធៀបនឹង ២៣តោន/ហ.ត សំរាប់អ្នកមានលទ្ធភាពភ្ជួរដីកសិដ្ឋានរបស់គេ ។ ដីបានភ្ជួរ និងមិនបានភ្ជួរ ផ្តល់ទិន្នផលខុសគ្នាប្រហែល ៨តោន ឬ ១៦០ដុល្លារ ។ ផ្អែកលើការចុះសិក្សាដល់កន្លែងពីដំបូងៗ កសិករក្រីក្រអាចរកប្រាក់បានប្រហែល ១០០ដុល្លារ/ហ.ត បើសិនគេអាចរកឥណទានបាន ។

៣.២.២.៤. ផលិតកម្មស្វាយចន្ទី

ស្វាយចន្ទី ជាដំណាំរស់បានច្រើនឆ្នាំ គឺខុសប្លែកពីដំណាំបីប្រភេទខាងលើ ។ គ្រាប់ស្វាយចន្ទី ស្ថិតក្នុងចំណោមអាហារផ្តល់សុខភាពល្អដែលកាន់តែមានប្រជាប្រិយភាពក្នុងពិភពលោក ។ ឧទាហរណ៍ ឥណ្ឌា មានប្រវត្តិក្នុងការដាំ កែច្នៃ និងនាំចេញគ្រាប់ស្វាយចន្ទីដ៏យូរលង់មកហើយ ។ ដំណាំនេះ បង្កើតការងារបានច្រើនណាស់ ទាំងក្នុងផ្នែកផលិតកម្ម និងការកែច្នៃ (Kannan, 1983) ។ ជាទូទៅ គេដាំកូនស្វាយចន្ទីនៅរដូវវស្សា ហើយវាអាចរស់បានដល់ ៣០ឆ្នាំ ។ គេត្រូវចំណាយប្រាក់ ១០០ដុល្លារ ដើម្បីដាំស្វាយចន្ទីលើដីកសិដ្ឋានពាណិជ្ជកម្ម ១ហ.ត ។ ដើមស្វាយចន្ទី ចាប់មានផ្លែនៅ ៣ឆ្នាំក្រោយមក ហើយចំនួនផ្លែនឹងកើនឡើងជាបណ្តើរៗទៅតាមទំហំដើម ។ ស្វាយចន្ទី ១ហ.ត អាចផលិតគ្រាប់ជាប់សំបកបានពី ៥០០គ.ក ទៅ ២.០០០គ.ក ដែលសព្វថ្ងៃលក់បាន ៥៣០ដុល្លារ/តោន ។ ដូច្នេះ ដីមួយហិកតា អាចផ្តល់ចំណូលដុលជាមធ្យមប្រហែល ៣០០ដុល្លារ ។

ស្វាយចន្ទីមានដាំនៅកម្ពុជាជាយូរមកហើយ ប៉ុន្តែផលិតកម្មនេះទើបធ្វើពាណិជ្ជកម្មក្នុងប៉ុន្មានឆ្នាំថ្មីៗនេះទេ ។ ក្នុងទសវត្សរ៍កន្លងទៅ គេបានពង្រីកផលិតកម្មគួរកត់សំគាល់សំរាប់ការនាំចេញ ហើយទទួលបានច្រើនលានដុល្លារ សំរាប់សេដ្ឋកិច្ចកម្ពុជា ។ កសិដ្ឋានថ្មីៗជាច្រើនបានដាំស្វាយចន្ទី ហើយរឿងនេះទំនងកើនឡើងទៀតក្នុងអនាគត ។ ដោយស្វាយចន្ទីមានថ្លៃខ្ពស់នៅទីផ្សារអន្តរជាតិ កម្ពុជាមានសក្តានុពលពង្រីកដំណាំនេះថែមទៀតសំរាប់នាំចេញ ។ ក្នុង៣ឆ្នាំកន្លងមក ផលិតកម្មប្រចាំឆ្នាំសរុបនៅកម្ពុជាតាមការប៉ាន់ស្មានរបស់ពាណិជ្ជករ និងអ្នកលក់ដុំគឺពី ១០.០០០ ទៅ ១៥.០០០តោនគ្រាប់ស្វាយចន្ទីជាប់សំបក ដែលភាគច្រើននាំចេញទៅវៀតណាម ។

ស្ថិតិផ្លូវការស្ទើរតែគ្មានសោះទេសំរាប់ផលិតកម្មស្វាយចន្ទី ។ MAFF មានតែទិន្នន័យស្តីពីផ្ទៃដីដាំដុះប៉ុណ្ណោះដែលជាតួលេខប៉ាន់ស្មានច្បោលៗ ប្រហែលទាបហួសពេកហើយ ។ រឿងនេះដោយសារស្វាយចន្ទីជាច្រើនគេដាំវាក្នុងដីឡូត៍ផ្ទះ ឬក្នុងចំការដំណាំដែលពិបាកវាស់ផ្ទៃដីឱ្យបានជាក់លាក់ ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី ទិន្នន័យរបស់ MAFF ដូចមានចុះក្នុងតារាង៩ អាចជួយផ្តល់រូបភាពជារួមមួយនៃទំហំមុខដំណាំរស់បានយូរឆ្នាំនេះ ។

ស្វាយចន្ទីអាចដាំក្នុងលក្ខខណ្ឌច្រើនបែបយ៉ាង និងមានដីដាំស្វាយចន្ទីនៅគ្រប់ខេត្ត យោងតាមស្ថិតិ MAFF ។ ប៉ុន្តែក្នុងផ្ទៃដីដាំស្វាយចន្ទីសរុប ៣៦.២៨៥ហ.ត, ភាគច្រើនស្ថិតនៅខេត្តរតនគីរី កំពង់ចាម និងកំពង់ធំ ។ ថ្វីបើមានស្វាយចន្ទីជាច្រើនបានដាំនៅក្នុងចំការ ឬកសិដ្ឋានគ្រួសារ ប៉ុន្តែក្នុងចំការក្រុមហ៊ុនក៏មានដាំវាច្រើនដែរ ។ នៅកំពង់ចាម ចំការធំជាងគេមានទំហំប្រហែល ២.០០០ហ.ត ជារបស់ក្រុមហ៊ុនឯកជនឈ្មោះ Agrostar ។ ចំការនេះមានម្ចាស់ ១០នាក់ចូលហ៊ុនគ្នា និងតំណាងឱ្យជិត ២០%នៃផ្ទៃដីដាំស្វាយចន្ទីសរុបនៅកំពង់ចាម ។ រតនគីរីមានសក្តានុពលធំណាស់សំរាប់ពង្រីកផលិតកម្មស្វាយចន្ទី ពីព្រោះដីមានជីជាតិល្អ ។ នៅខេត្តនេះ ដើមស្វាយចន្ទីភាគច្រើនជារបស់ចំការក្រុមហ៊ុននានា ។ ប៉ុន្តែបញ្ហាទាក់ទិននឹងការកាន់កាប់ដី ក៏ត្រូវដោះស្រាយផងដែរ ។

តារាង ៩. តំបន់ដាំស្វាយចន្ទីនៅកម្ពុជាពីឆ្នាំ២០០០ ដល់ ២០០២

ខេត្ត	ផ្ទៃដីបានដាំដុះ (ហ.ត)		
	2000	2001	2002
រតនគីរី	917	15,848	16,485
កំពង់ចាម	10,872	10,872	10,758
កំពង់ធំ	4	1,016	2,744
កោះកុង	840	873	894
កំពង់ស្ពឺ	162	236	1,086
ក្រចេះ	228	228	1,295
តាកែវ	207	207	970
បន្ទាយមានជ័យ	427	427	1
សៀមរាប	416	416	390
មណ្ឌលគីរី	380	380	380
កំពង់ឆ្នាំង	376	379	226
ពោធិសាត់	0	326	334
កំពត	319	5,796	305
ស្វាយរៀង	248	312	136
ខេត្តផ្សេងទៀត	257	357	281
សរុប	15,653	37,673	36,285

សំគាល់: គ្មានទិន្នន័យស្តីពីស្វាយចន្ទីទេសំរាប់ឆ្នាំ១៩៩៩ ទោះបីនៅពេលនោះមានដាំវាហើយក៏ដោយ ។
ប្រភព: ក្រសួងកសិកម្ម "ស្ថិតិកសិកម្មឆ្នាំ១៩៩៩-២០០០, ២០០១-០២ និង ២០០២-០៣ ។

ផ្ទៃដីដាំដុះសរុបក្នុងតារាង៩ មិនទាន់ផ្តល់ផលទាំងអស់ទេ ពីព្រោះដើមស្វាយចន្ទីដាំថ្មីត្រូវមានអាយុ ៣-៤ឆ្នាំ ទើបមានផ្លែ[៣២] ។ យោងតាមការចុះសិក្សាដល់កន្លែង ដី១ហ.ត ផ្តល់ផលជាគ្រាប់ជាប់សំបក ០,៥-២តោន ទៅតាមគុណភាពដី និងដំណាក់កាលលូតលាស់ ។ បើទិន្នផលមធ្យមបាន ១តោន/ហ.ត ដូច្នេះដើមពេញវ័យ ៣៦.២៨៥ហ.ត អាចផ្តល់គ្រាប់ស្វាយចន្ទីជាប់សំបកប្រហែល ៣៦.២៨៥តោន ។ ដោយថ្លៃមធ្យម (ក្នុង៣ឆ្នាំកន្លងមក) គឺ ៥០០ដុល្លារ/តោន ដូច្នេះកម្ពុជាអាចរកចំណូលបាន ១៨លានដុល្លារ/ឆ្នាំពីដំណាំនេះ ។ ក្នុងពេលនេះ តំលៃប៉ាន់ស្មាននៃការនាំចេញស្វាយចន្ទីគឺពី ៥-៧,៥លានដុល្លារ ពីព្រោះគេប៉ាន់ស្មានថាផលិតកម្មប្រចាំឆ្នាំមានទំហំពី ១០.០០០តោនទៅ ១៥.០០០តោនក្នុង ៤ឆ្នាំកន្លងមក ។

៣.២.៣. បញ្ហាចំបងៗក្នុងផលិតកម្ម

ផលិតកម្មជាលក្ខណៈពាណិជ្ជកម្មនៃដំណាំមិនមែនស្រូវ គឺជារឿងថ្មី ។ ការចុះសិក្សាដល់ទីកន្លែងបានរកឃើញបញ្ហាចំបងៗខ្លះ ព្រមទាំងបញ្ហាទូទៅមួយចំនួន ដូចជា ការកែលំអទិន្នផល ភាពអាចរកបានធាតុចូល និងចលនាថ្លៃ ។ បញ្ហាចំបងៗដែលគួរបង្ហាញគឺ :

៣.២.៣.១. ឥណទាន

កង្វះឥណទាន ហាក់ដូចជាឧបសគ្គមួយចំពោះការពង្រីកផលិតកម្មពោត សណ្តែកសៀង និងដំឡូងឈើ ។ កង្វះឥណទានបានពង្រីកគំលាតរវាងកសិករធូរធារ និងកសិករក្រីក្រ ។ នៅកម្ពុជាគ្មានគំរោងឥណទានពិសេសអ្វីសំរាប់ជំរុញផលិតកម្មដំណាំលក់យកប្រាក់ទេ ។ អ្នកផ្តល់ឥណទានដែលមានតិចនាក់ អាចសំលឹងឃើញថា តំបន់ផលិតកម្មនៅដាច់ស្រយាលទើបកើតថ្មី ដូចជា ខេត្តព្រះវិហារ និងស្រុកនានាក្នុងអតីតតំបន់ខ្មែរក្រហមនៅបាត់ដំបង វាមានហានិភ័យខ្ពស់ពេក ។

[៣២] ដើមស្វាយចន្ទីអាចរស់បាន ៤០ឆ្នាំ ប៉ុន្តែវាមានផលិតភាពខ្ពស់បំផុតពីឆ្នាំទី១០ ទៅឆ្នាំទី២០ ។

៣.២.៣.២. ការពង្រីកកសិដ្ឋាន និងការបំផ្លិចបំផ្លាញព្រៃឈើ

ការបន្តពង្រីកដំណាំទាំងបួនដែលបានសិក្សា បានកើតមានឡើងតាមរយៈការកាប់បំផ្លាញព្រៃឈើ ។ រឿងនេះបានបំផុសសំណួរសំខាន់មួយៈ "តើការបង្វែរព្រៃឈើទៅជាដីកសិដ្ឋានអាចជួយឱ្យរស់រានបានទេ?" ពិតហើយ កំនើនប្រជាជនខ្ពស់ បានដាក់សំពាធប្រជាសាស្ត្រលើការប្រើប្រាស់ដី ក្នុងពេលមិនទាន់បង្កើតការងារបានច្រើនគ្រប់គ្រាន់នៅខាងក្រៅវិស័យកសិកម្ម ។ បច្ចុប្បន្ននេះ ការរានដីកំពុងកើតយ៉ាងអនាធិបតេយ្យ និងបានចំណេញច្រើនដល់អ្នកមានអំណាចដែលអាចទទួលបានសិទ្ធិកាន់កាប់ដីក្នុងរូបភាពណាមួយ ហើយធ្វើឱ្យខូចប្រយោជន៍ដល់អ្នកក្រ ។

៣.២.៣.៣. អវត្តមាននៃការជួយទ្រទ្រង់ផ្នែកបច្ចេកទេស

កន្លងមក មានការជួយទ្រទ្រង់តិចតួចពីវិស័យសាធារណៈចំពោះដំណាំមិនមែនស្រូវក្រៅពីបន្លែ ដោយសារគេបានប្រឹងប្រែងខ្លាំងណាស់ដើម្បីបង្កើនផលិតផលស្រូវដែលមាន ដូចជាការផ្តោតលើពូជស្រូវមានទិន្នផលខ្ពស់ និងការប្រើប្រាស់ជីឱ្យបានសមស្របជាដើម ។ ប៉ុន្តែក្នុងចំណោមអ្នកបច្ចេកទេស និងបុគ្គលិកផ្សព្វផ្សាយរបស់រដ្ឋាភិបាល ហាក់ដូចខ្វះខាតក៏រិតជំនាញក្នុងបញ្ហាផលិតកម្មជាប់ទាក់ទិននឹងដំណាំមិនមែនស្រូវ ។

៣.៣. ម៉ាឃីទីង និងការនាំចេញ

៣.៣.១. ម៉ាឃីទីង និងការនាំចេញសណ្តែកសៀង

ម៉ាឃីទីងដើរតួនាទីជាគន្លឹះក្នុងការកំណត់ថ្លៃ និងអនាគតនៃផលិតកម្មមុខទំនិញនានា ។ បើគ្មានម៉ាឃីទីងទេ ផលិតផលនឹងមានតំរូវការតិចតួច ហើយគ្មានអ្វីជួយលើកទឹកចិត្តឱ្យផលិតទេ ។ "ម៉ាឃីទីងធ្វើឱ្យប្រែប្រួលផលិតផលទៅតាមពេលវេលា ទីកន្លែង និងទ្រង់ទ្រាយ តាមរយៈការស្តុក ការដឹកជញ្ជូន និងការកែច្នៃ ។ តាមរយៈម៉ាឃីទីង ទំនិញត្រូវបានដោះដូរ និងកំណត់ថ្លៃ ។ ទីផ្សារផ្តល់ជាសញ្ញាទៅឱ្យអ្នកផលិត អ្នកកែច្នៃ អ្នកផ្គត់ផ្គង់ធាតុចូល និងអ្នកប្រើប្រាស់អំពីតំលៃទិញ តំលៃលក់ ការស្តុក ការកែច្នៃ និងការដឹកជញ្ជូន" (Norton and Alwang 1993:251) ។ ដូចក្នុងប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍តិចជាងគេជាច្រើនទៀតដែរ កម្ពុជាមានចំណុច

ខ្សោយធ្ងន់ធ្ងរខាងម៉ាឃីទីង ដោយសារកង្វះខាតខាងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធ កង្វះពតិមានក្នុងចំណោមផលិតករ និងការប្រែប្រួលខុសលំនាំដើមបង្កដោយរដ្ឋាភិបាល ។ ប៉ុន្តែមានការប្រឹងប្រែងច្រើនណាស់ហើយដើម្បីអភិវឌ្ឍប្រព័ន្ធម៉ាឃីទីងនៅកម្ពុជា ហើយវាបានកាត់បន្ថយកំសោយផ្នែកម៉ាឃីទីង និងជួយឱ្យរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារប្រកួតប្រជែងផុសចេញមក (MAFF 1997 and PRASAC II 2003) ។

ភាគច្រើននៃសណ្តែកសៀងផលិតនៅកម្ពុជា បាននាំចេញទៅវៀតណាម និងថៃ (ភាគច្រើននាំចេញក្រៅផ្លូវការ) ។ ពាណិជ្ជករថៃ និងវៀតណាម ដែលតាមដានថ្លៃនៅទីផ្សារអន្តរជាតិជាអ្នកកំណត់ថ្លៃសណ្តែកឱ្យកម្ពុជា ។ ទីផ្សារសណ្តែកសៀងនៅកម្ពុជា មានការប្រែប្រួលថ្លៃយ៉ាងខ្លាំងក្នុងឆ្នាំនិមួយៗ ដូចបង្ហាញក្នុងក្រាហ្វិក ១៣ ។ ឧទាហរណ៍ យោងតាមការសំភាសន៍នៅកន្លែងសិក្សា សណ្តែកសៀងគុណភាពលេខ១ លក់បាន ១.២០០រៀល/គ.ក នៅខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០០២ ក្រោយពេលប្រមូលផលភ្លាម តែថ្លៃធ្លាក់ចុះយ៉ាងរហ័សដល់ ៩០០រៀល/គ.ក នៅខែធ្នូ រួចឡើងថ្លៃវិញដល់ ១.៣០០រៀល/គ.ក នៅខែមីនា ឆ្នាំ២០០៣ ។ ប៉ុន្តែ គួរកត់សំគាល់ជាសំខាន់ថា ក្នុងអំឡុងខែវិច្ឆិកា-មករា ដែលជាពេលទើបប្រមូលផលភ្លាមៗ ថ្លៃមិនប្រែប្រួលខ្លាំងទេ បើធៀបនឹងរយៈពេលមុនប្រមូលផល ។ ក្នុង ៥ឆ្នាំកន្លងមកដែលមានស្ថិតិថ្លៃចងក្រងដោយ MAFF ចលនាថ្លៃពុំមានលំនាំអ្វីច្បាស់លាស់ទេ ។ នៅឆ្នាំ១៩៩៩ និង ២០០១ ថ្លៃឡើងខ្ពស់នៅខែធ្នូ និងមករា ធ្វើឱ្យអ្នកលក់ដុំដែលមានស្តុកសណ្តែកសៀងត្រូវខាតអស់ ។ ប៉ុន្តែបទពិសោធន៍នៅឆ្នាំ១៩៩៨, ២០០០ និង ២០០២ គឺផ្ទុយគ្នាស្រឡះវិញ ។ តាមការពន្យល់របស់អ្នកលក់ដុំដែលឆ្លើយសំភាសន៍ ចលនាថ្លៃដ៏គំហុកបែបនេះ មានមូលហេតុទាក់ទងនឹងទីផ្សារវៀតណាម ជាជាងកំលាំងទីផ្សារនៅកម្ពុជា ។

ការចុះសិក្សាដល់ទីកន្លែងរកឃើញថា រចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារសណ្តែកសៀងក្នុងស្រុកមានលក្ខណៈប្រកួតប្រជែង ដោយសារមានការប្រកួតប្រជែងយ៉ាងតឹងតែងរវាងឈ្មួញកណ្តាលធ្វើឱ្យកសិករអាចទទួលបានថ្លៃប្រកួតប្រជែងនៅឯកសិដ្ឋានដែរ ។ លើកលែងតែនៅតំបន់ឆ្ងាយៗចេញ ជាទូទៅកសិករមានឈ្មួញច្រើននាក់អាចជ្រើសរើសបាន ។ ឧទាហណ៍ នៅឃុំបុសខ្នុរ

មានអ្នកលក់ដុំ៧នាក់ និងឈ្មួញកណ្តាល ៣នាក់ទៀតមកពីទីផ្សារស្រុកនានាដែលមកទិញសណ្តែកសៀងផ្ទាល់ពីកសិករ ។ ប៉ុន្តែ កសិករក្រីក្រមួយចំនួនត្រូវតែលក់ទៅឱ្យពាណិជ្ជករខ្លះដែលជាម្ចាស់បំណុលរបស់ខ្លួន ។ ម្យ៉ាងទៀត មានឈ្មួញកណ្តាលច្រើនស្រទាប់ពេក ធ្វើឱ្យថយចុះតំលៃបន្ថែមដែលត្រូវបានដល់កសិករ ។

ក្រាហ្វិក ១៣. ថ្លៃលក់ដុំសណ្តែកសៀងនៅខេត្តកំពង់ចាមឆ្នាំ១៩៩៨-២០០៣

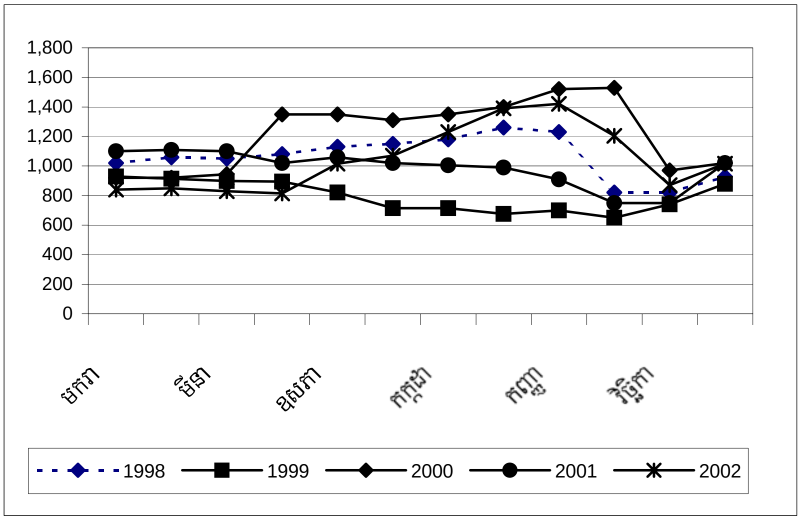

ប្រភព: ព្រឹត្តិប័ត្រថ្លៃលក់ដុំ ការិយាល័យម៉ាឃីទីង ក្រសួងកសិកម្ម សំរាប់ឆ្នាំ១៩៩៨-២០០២ ។

នៅកំរិតភូមិ ពាណិជ្ជករមានពីរកំរិត ។ ពាណិជ្ជករកំរិតទី១ ប្រមូលផលិតផលផ្ទាល់ពីកសិករសំរាប់លក់ទៅឱ្យពាណិជ្ជករកំរិតទី២ ដែលស្តុកផលិតផលសំរាប់លក់ដុំទៅឱ្យពាណិជ្ជករមកពីក្រៅ ។ ក្នុងករណីភូមិបុសខ្នុរ មានពាណិជ្ជករកំរិតទី៣ មកពីទីរួមស្រុកព្រៃទទឹងដែលមានទីផ្សារធំនៅតាមផ្លូវជាតិលេខ ៦ ។ ពាណិជ្ជករកំរិតទី៣ អាចទិញសណ្តែកសៀងស្តុកទុក ឬលក់ចេញឱ្យអ្នកលក់ដុំនៅភ្នំពេញ ឬអ្នកលឿង ។ បន្ទាប់មក អ្នកលក់ដុំ ឬឈ្មួញ នៅអ្នក

លឿងលក់ផលិតផលទៅឱ្យពាណិជ្ជកររៀតណាមដែលដឹកវ៉ារហូតទៅដល់វៀតណាម ។ បើសិនសណ្តែកសៀងនោះសំរាប់នាំចេញបន្ត ត្រូវបូកពាណិជ្ជករ២-៣កំរិតថែមទៀតនៅវៀតណាម ។

ផលចំណេញរបស់ពាណិជ្ជករម្នាក់ៗពិបាកប៉ាន់ស្មានណាស់ ។ ពួកគេអាចបានចំណេញច្រើន ឬត្រូវខាត ទៅតាមកំលាំងទីផ្សារដែលមិនអាចគ្រប់គ្រងបាន ។ តួលេខប៉ាន់ស្មានក្នុងតារាង១០ ផ្អែកលើពាណិជ្ជករច្រើននាក់ដែលបានរាយការណ៍ថា ពួកគេពេញចិត្តនឹងផលចំណេញ៥ដុល្លារ ចំពោះការទិញ និងលក់ផលិតផល ១តោន ដែលជាផលចំណេញជាតួយ៉ាងមួយបានពីការលក់ផលិតផលកសិកម្មភ្លាមៗក្រោយពេលទិញបាន ។ ក្នុង ៥ដុល្លារនេះ ត្រូវចំណាយ១ដុល្លារលើពលកម្មលើកដាក់ទំនិញ ។ ផ្អែកលើការប៉ាន់ស្មាននេះ និងចំណាយលើការដឹកជញ្ជូនបន្ទុកចំណាយក្នុងខ្សែរយៈទីផ្សារសំរាប់សណ្តែកសៀងដឹកពីបុសខ្នុរទៅវៀតណាម អាចបំបែកលំអិតដូចបង្ហាញក្នុងតារាង១០ ។

តារាង១០. ថ្លៃសណ្តែកសៀងនៅក្នុងខ្សែរយៈទីផ្សារ (ដុល្លារ/តោន) នៅតាមផ្លូវពាណិជ្ជកម្មពីឃុំបុសខ្នុរ ខេត្តកំពង់ចាម ទៅតាំងចូវ ប្រទេសវៀតណាម

ផ្លូវពាណិជ្ជកម្ម	ដុល្លារ/តោន				
	ចំនេញជាមធ្យម	ដឹកជញ្ជូន	លើក និងដាក់	សរុប	ថ្លៃលក់
	(1)	(2)	(3)	(1+2+3)	
កសិករ					230
ឈ្មួញកណ្តាលកំរិតទី១ (ក្នុងភូមិ)	5	2	0	7	237
ឈ្មួញកណ្តាលកំរិតទី២ (ក្នុងភូមិ និងទីផ្សារ)	5	0	2	7	244
ឈ្មួញកណ្តាលកំរិតទី៣ (ក្រៅភូមិៈ ព្រៃទទឹង)	5	2.5	2	9.5	253.5
កំរិតទី៤ (អ្នកលឿង)	5	7	2.5	14.5	268
កំរិតទី៥ (វៀតណាម-តាំងចូវ)	5	15	3	23	291
សរុប	25	26.5	9.5	61	

ប្រភពៈ កិច្ចសំភាសន៍ជាមួយអ្នកលក់ដុំ និងអ្នកដឹកជញ្ជូន នៅខេត្តកំពង់ចាម និងអ្នកលឿង មីនា ២០០៣ ។

នៅខែមីនា ២០០៣ កសិករលក់សណ្តែកសៀង ១តោនបាន ២៣០ដុល្លារ ។ គិតទាំងផលចំណេញម៉ាឃីទីងតូចៗ និងចំនាយដឹកជញ្ជូនទាំងអស់ផង សណ្តែកសៀង១តោន ដឹកដល់តាំងចូវនៅវៀតណាមមានតំលៃ ២៩១ដុល្លារ ។ ដូច្នេះបន្ទុកចំណាយលើម៉ាឃីទីងគឺ ៦១ដុល្លារ/តោន ឬ ២៧%នៃថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន ។ ក្នុងចំណាយនេះ គ្មានគិតចូលទេនូវប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការដែលគេរាយការណ៍ថាមិនធំដុំទេនៅតាមផ្លូវនេះ ។

កម្ពុជាជាប្រទេសមួយតូច និងជាអ្នកទទួលយកថ្លៃ ជាជាងអ្នកកំណត់ថ្លៃ ។ ដើម្បីបង្កើនថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន ត្រូវតែកាត់បន្ថយចំណាយដឹកជញ្ជូន និងចំនួនស្រទាប់ឈ្មួញកណ្តាល ។ គេទទួលស្គាល់ជាទូទៅថា ចំណាយដឹកជញ្ជូននៅកម្ពុជា អាចកាត់បន្ថយបានច្រើនណាស់ តាមរយៈការកែលំអ និងការកសាងផ្លូវគមនាគមន៍ និងការបញ្ចុះពន្ធលើប្រេងឥន្ធនៈ ។ ដោយកសិដ្ឋានកម្ពុជាភាគច្រើនគឺតូចៗ ដូច្នេះ ការបង្កើតសហករណ៍កសិករអាចជួយកាត់បន្ថយចំនួនស្រទាប់ឈ្មួញកណ្តាល ។

៣.៣.១.១. អត្រាបញ្ចុះតំលៃខ្ពស់សំរាប់អ្នកក្រ

បញ្ហាសំខាន់មួយគឺ កសិករប្រហែលពី ៤០-៥០% ដែលសឹងតែជាអ្នកក្រទាំងអស់គ្នារាយការណ៍ថា បានលក់សណ្តែកសៀងរបស់ខ្លួនមុនពេលប្រមូលផល ។ ជាលទ្ធផល គេទទួលបានតែ ៤០០-៦០០រៀល/គ.កប៉ុណ្ណោះ ទៅតាមប្រវែងរយៈពេលមុនការប្រមូលផល ។ ថ្លៃដែលពួកគេទទួលបានគឺ ៤០-៦០%នៃថ្លៃក្រោយពេលប្រមូលផល ដែលតាមធម្មតាគឺប្រហែល ១.០០០រៀល ។ នេះជាបញ្ហាមួយធ្ងន់ធ្ងរដែលធ្វើឱ្យអ្នកក្រនៅតែក្រ ហើយវាកើតមានឡើងជាសំខាន់ដោយសារកង្វះឥណទានមានតំលៃសមរម្យសំរាប់អ្នកក្រ ។

មានឈ្មួញកណ្តាលជាច្រើនដែលជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងទីផ្សារ "អនាគត" បែបនេះ ។ ពាណិជ្ជករ តូចៗយកប្រាក់ពីអ្នកលក់ដុំ ហើយឱ្យកសិករខ្ចីបន្ត ដូច្នេះគេបានកាត់យកផលចំណេញជា សក្តានុពលមួយចំនួនពីកសិករ ។ ជាមធ្យម គ្រួសារនៅបុសខ្នុរលក់សណ្តែកសៀងប្រហែល ៤០០គ.ក ឬ ២០% នៃផលសណ្តែកទាំងអស់របស់គេនៅមុនពេលប្រមូលផល ។ ក្នុងចំណោម តំរូវការផ្សេងៗ

កសិករត្រូវការប្រាក់ជាពិសេសសំរាប់ចំណាយប្រើប្រាស់ និងការចូលបច្ច័យនៅវត្តក្នុងឱកាសបុណ្យភ្ជុំបិណ្ឌ ។

នៅក្នុងភូមិគ្មានគំរោងឥណទានផ្លូវការទេ ប្រហែលដោយសារភូមិនៅឆ្ងាយដាច់ស្រយាលពេក ។ ជាលទ្ធផល អ្នកចងការប្រាក់ក្រៅផ្លូវការដើរតួនាទីចំបងក្នុងការផ្តល់ឥណទាន ។ គ្រួសារមានដីច្រើនជាង ៣ហ.ត អាចទទួលបានកំចីថោកបន្តិចពីអ្នកចងការប្រាក់ក្នុងអត្រាថេរ ៥%/ខែ ។ ប៉ុន្តែ គ្រួសារមានដីតិចតួច ឬគ្មានដីសោះ ត្រូវបង់អត្រាការប្រាក់ដល់ ១០%/ខែ ឬខ្ពស់ជាងនេះទៀត ។ ករណីបែបនេះ ឃើញមាននៅគ្រប់កន្លែងបានចុះសិក្សានៅខេត្តកំពង់ចាម ព្រះវិហារ និងបាត់ដំបង ។

គេឱ្យថ្លៃទាបខ្លាំងបែបនេះដល់កសិករដែលលក់សណ្តែកមុនពេលប្រមូលផល គឺដោយសារ "បន្ទុកចំណាយលើជំនួញ" មានកំរិតខ្ពស់ ។ កសិករក្រីក្រអាចមិនគោរពតាមកិច្ចសន្យា ដោយលក់ផលិតផលទៅឱ្យពាណិជ្ជករផ្សេង ហើយនៅជំពាក់បំណុលម្ចាស់កំចីដដែលនោះតទៅទៀត ។ ដើម្បីអនុវត្តឱ្យបានតាមកិច្ចព្រមព្រៀង ម្ចាស់កំចីត្រូវត្រួតពិនិត្យកូនបំណុលរបស់ខ្លួនឱ្យបានជិតដល់ និងយកសំណងសណ្តែកភ្លាម នៅពេលប្រមូលផលបានហើយ ។ មធ្យោបាយនេះពុំមានប្រសិទ្ធភាពល្អទេ ដោយសារគ្មានពេលហាលគ្រាប់សណ្តែក ។ នៅពេលម្ចាស់កំចីយកសណ្តែកសៀងនេះទៅហាល វាត្រូវស្រកទំងន់អស់ប្រហែល ១០% ។

នៅបុសខ្នុរ កសិករចង់បានការធានាថ្លៃពីអ្នកចង់ទិញផលិតផល ដើម្បីពួកគេបង្កើនផលិតកម្មសណ្តែកសៀង ។ បច្ចុប្បន្ននេះ ការដាំចេកហាក់ដូចបានចំណេញច្រើនជាង ពីព្រោះវាផ្តល់ចំនូលប្រចាំឆ្នាំប្រហែល ៦០០ដុល្លារ/ហ.ត សំរាប់ទីផ្សារក្នុងស្រុក ។ កសិករប្រាប់ថា បើសណ្តែកសៀងមួយហិកតាផ្តល់ចំណូលដុលបាន ៤០០-៥០០ដុល្លារ ពួកគេនឹងប្តូរពីការដាំចេកទៅដាំសណ្តែកសៀងវិញ ។ នៅពេលនេះ កសិករជាច្រើននាក់ជ្រើសយកការដាំចេក ទោះបីដើមចេកត្រូវអន់ក្រោយពេលដាំបាន៣ឆ្នាំដោយសារជម្ងឺ និងត្រូវប្តូរបង្វិលមុខដំណាំទៅដាំអ្វីផ្សេងសិនក្តី ។

៣.៣.១.២. ការបន្លំថ្លៃកជញ្ជីង

បញ្ហាសំខាន់មួយទៀតគឺ ការបន្លំថ្លៃកជញ្ជីងពីឈ្មួញកណ្តាល ។ កសិករ និងពាណិជ្ជករអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍មានជំនឿជាទូទៅថា មានការបន្លំនៅពេលថ្លឹង ។ អតីតពាណិជ្ជករម្នាក់សារភាពថា នៅឆ្នាំ១៩៩៦ ឈ្មួញកណ្តាល រួមទាំងខ្លួនគាត់ផង បានចំណេញ ៧០គ.ក ពីការបន្លំថ្លៃកជញ្ជីងលើការថ្លឹងសណ្តែក ៥០០គ.ក ។ ប៉ុន្តែជាបណ្តើរៗ កសិករចេះយកបាន់ផលិតផលរបស់ខ្លួនទៅឱ្យអ្នកលក់ដុំក្នុងភូមិ ហើយលក់ឱ្យពួកនេះដោយផ្ទាល់តែម្តង ។ ការលក់បែបនេះជួយបញ្ចៀសការបន្លំពីពាណិជ្ជករនៅក៏រិតទី១ ។ កសិករមួយចំនួនក៏មានជញ្ជីងខ្លួនឯងដែរ ប៉ុន្តែនៅតែត្រូវបាត់អស់ប្រហែល ៥គ.ក ដោយសារឈ្មួញកណ្តាលនៅតែបន្លំបានដដែល ដោយគេផ្តល់ឱកាសឱ្យកសិករប្រៀបធៀបជញ្ជីងរបស់គេ ជាមួយនឹងជញ្ជីងរបស់កសិករផ្ទាល់ ។ ក្រោយពីសាកបាវទី១ កសិករជឿថា ជញ្ជីងរបស់ពាណិជ្ជករ អំណោយផលដល់គាត់ជាង ហើយក៏សំរេចចិត្តប្រើជញ្ជីងនោះដើម្បីថ្លឹងបាវនានាដែលនៅសល់ ។ នៅពេលថ្លឹងបាវទី១ ពាណិជ្ជករ "ចេះកែកុន" ជញ្ជីងខ្លួនធ្វើឱ្យកសិករពេញចិត្តនឹងវា ហើយក៏អាចបន្លំបានពី ៣-៥គ.ក/បាវ ដោយកែជញ្ជីងឱ្យស៊ីទំងន់ ពេលថ្លឹងបាវឯទៀតៗដែលនៅសល់ ។ ពតិមាននេះយោងតាមរបាយការណ៍ពីឈ្មួញកណ្តាលក៏រិតទី១ដែលសារភាពថាបានធ្វើដូច្នេះ ។

ពាណិជ្ជករតូចៗក្នុងភូមិ ព្យាយាមរៀបចំការទិញលក់ដែលគេអាចយកចំណេញបាន ទោះបីកសិករជាច្រើនចេះរំលងពួកគេចោល ហើយលក់ផលិតផលផ្ទាល់ទៅឱ្យអ្នកលក់ដុំនៅក្នុងភូមិតែម្តងក្តី ។ ប៉ុន្តែ ពាណិជ្ជករតូចៗហ៊ានឱ្យថ្លៃខ្ពស់ជាងអ្នកលក់ដុំ ដោយគេរំពឹងបានចំណេញខ្លះពីការបន្លំថ្លៃកជញ្ជីង ដើម្បីទូទាត់នឹងការហ៊ានឱ្យថ្លៃខ្ពស់ដល់កសិករ ។ ឧទាហរណ៍ពាណិជ្ជករមួយចំនួនតូចបានបញ្ជាក់និងរាយការណ៍ថា ពាណិជ្ជករក៏រិតទី១ ឱ្យថ្លៃ ៩២០រៀល/គ.ក ទៅកសិករនៅខែមករា ២០០៣ ។ ប៉ុន្តែ គេលក់សណ្តែកសៀងក្នុងតំលៃ ៩០០រៀល/គ.ក ទៅឱ្យអ្នកលក់ដុំក្នុងភូមិ ។ ក្នុងនេះពាណិជ្ជករហាក់ដូចជាត្រូវខាត តែតាមពិតពួកគេនៅតែបានចំណេញខ្លះដែរ ។ មធ្យោបាយតែមួយ ដើម្បីអាចបានចំណេញ (ដូចដែលពាណិជ្ជករអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍បានសារភាពប្រាប់) គឺការបន្លំថ្លៃកជញ្ជីង ។ ផលចំណេញដែលពាណិជ្ជករតូចៗ

ទទួលបាន វាមិនច្រើនណាស់ណាទេ ប៉ុន្តែពួកគេនៅតែអាចស្រូបយកចំណូលបានពីពួកកសិករដែលមិនចង់ទាំងលក់ផលិតផលឱ្យពួកគេផង ។

៣.៣.១.៣. បន្ទុកចំណាយការដឹកជញ្ជូន

នៅពេលចុះសិក្សា ផ្លូវទៅកាន់ភូមិនៅតែយ៉ាប់យ៉ឺននៅឡើយ ទោះបីអ្នកភូមិមានចិត្តត្រេកអរនឹងការជួសជុលខ្លះៗក្នុងពេលកន្លងមកក្តី ។ គេត្រូវចំណាយ ១០.០០០រៀល ដើម្បីដឹកសណ្តែកសៀង ១តោន ពីភូមិបុសខ្នុរទៅផ្សារព្រៃទទឹងដែលនៅចំងាយ ២៦គ.ម ។ ចំណាយដឹកជញ្ជូនបានថយចុះជាបន្តបន្ទាប់ ដោយសារកំណើនការប្រជែងគ្នាក្នុងចំណោមអ្នកដឹកជញ្ជូន និងវត្តមានឡានប្រើហើយតំលៃថោកៗផលិតនៅកូរ៉េដែលគេលក់មានច្រើននៅកម្ពុជា ។ ស្ថានភាពផ្លូវក៏ជាកត្តាជួយកាត់បន្ថយបន្ទុកចំណាយលើការដឹកជញ្ជូនដែរ ។ ផ្លូវល្អសំរួលឱ្យមានឈ្មួញកណ្តាលច្រើននាក់ទៀតធ្វើដំណើរមកភូមិ និងបង្កើនការប្រជែងគ្នាទិញផលិតផលរបស់កសិករ ដែលអាចជួយបង្កើនកំរិតថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន ។ នៅក្នុងភូមិ គេប្រើរទេះសេះ ដើម្បីដឹកសណ្តែកសៀងទៅទីតាំងអ្នកលក់ដុំ ។ ចំណាយដឹកជញ្ជូនតាមបែបបុរាណនេះគឺ ២.៥០០រៀល/បាវនៅរដូវវស្សា ឬ ៥០០រៀល/បាវនៅរដូវប្រាំង ។

៣.៣.១.៤. កំរៃនៅតាមផ្លូវដឹកជញ្ជូន

គេរាយការណ៍ថា បច្ចុប្បន្ននេះកំរៃនៅតាមផ្លូវមិនចោទបញ្ហាទេ ។ ប៉ុន្តែនៅមុនឆ្នាំ១៩៩៧ គេត្រូវចំណាយ ២២ដុល្លារ/តោន ពីបុសខ្នុរទៅអ្នកលឿង ធៀបនឹងតំលៃគេលក់ត្រឹម ៨ដុល្លារ/តោន ។ ការធ្លាក់ចុះយ៉ាងខ្លាំងនៃចំណាយដឹកជញ្ជូន បានជួយដល់ទីផ្សារសណ្តែកសៀងយ៉ាងពិតប្រាកដ ។ មូលហេតុមួយដែលធ្វើឱ្យចំណាយដឹកជញ្ជូនខ្ពស់ខ្លាំងណាស់កាលពីមុន គឺដោយសារវត្តមានកំលាំងប្រដាប់អាវុធអនាធិបតេយ្យនៅតាមផ្លូវដែលទាមទារប្រាក់ពីអ្នកដឹកជញ្ជូន ។ ម្យ៉ាងទៀត រថយន្តដឹកទំនិញប្រជែងគ្នាក៏មានតិចដែរ ។

ប្រអប់ទី ១. លោក អ៊ី សុផល អ្នកលក់ដុំ/ពាណិជ្ជករ នៅបុសខ្នុរ ខេត្តកំពង់ចាម

លោក អ៊ី សុផល ជាអ្នកលក់ដុំនៅឃុំបុសខ្នុរ ហើយគេគិតថា គាត់ជាអ្នករកស៊ីធំជាងគេក្នុងចំនោមអ្នកលក់ដុំទាំង ៧នាក់ក្នុងឃុំនេះ ។ សណ្ដែកសៀងប្រហែល ១.០០០ត.ក បានលក់ដូរតាមរយៈគាត់ ។ ក្នុងចំនួននេះប្រហែល ៣០% បញ្ជូនទៅទីផ្សារស្រុកនៅព្រៃទទឹងដែលនៅជិត, ៥០%បញ្ជូនទៅអ្នកលឿង និង ២០% ទៅភ្នំពេញ ។

សុផល រកស៊ីតាមម្ដាយគាត់ដែលប្រកបរបរនេះជាង ២០ឆ្នាំមកហើយ ។ គាត់ស្គាល់ពាណិជ្ជករជាច្រើនទាំងនៅកម្ពុជា និងវៀតណាម ។ គាត់អះអាងថា មានស្គាល់ពាណិជ្ជករវៀតណាមប្រហែល ១០នាក់ តាមរយៈម៉ូយគាត់នៅអ្នកលឿងដែលទិញទំនិញពីគាត់ទៅលក់ឱ្យពាណិជ្ជករវៀតណាម ។ ពាណិជ្ជករវៀតណាមជាកត្តាចំបងក្នុងការសំរេចចិត្តថា តើគាត់គួរ ឬមិនគួរស្តុកទុកផលិតផលថែមទៀត ។ គាត់និយាយថា គាត់ជឿតាមភាគច្រើននៃឈ្មួញកណ្ដាលទាំង ១០នាក់នោះ ហើយឈ្មួញវៀតណាមមិនដែលបោកប្រាសគាត់ទេ ។ គេបានសង្កេតឃើញថា ចំពោះអ្នកលក់ដុំថ្មី វាមិនមែនជាការងាយស្រួលទេក្នុងការកសាងទំនាក់ទំនងជាលក្ខណៈបុគ្គលឱ្យបានរឹងមាំល្អជាមួយពាណិជ្ជករវៀតណាមឱ្យបានយូរឆ្នាំ ។ ទំនាក់ទំនងបែបនេះបានជួយសំរួលពាណិជ្ជកម្មក៏ពិតមែន ប៉ុន្តែវាក៏ដើរតួជារបាំងមួយដែលរារាំងអ្នកចូលរកស៊ីថ្មីដែរ ។

លោក អ៊ី សុផល ពេញចិត្តហើយនឹងកំរិតចំណេញ ៥ដុល្លារ/តោន ។ ក្នុងនេះ ១ដុល្លារគឺសំរាប់ជួលកម្មករ លើកដាក់ផលិតផល និង ១ដុល្លារទៀតសំរាប់ចំណាយលើបាវ ។ ក្រោយពេលប្រមូលផលភ្លាម គាត់ទិញផលិតផលផ្ទាល់ពីកសិករ ។ ក្រោយមកទៀតគាត់ទិញពីពាណិជ្ជករតូចៗដែលដើរប្រមូលទិញពីកសិករអ្នកមានលទ្ធភាពស្តុកសណ្ដែកទុក រង់ចាំឱ្យវាឡើងថ្លៃ ។ គាត់ជឿថា ថ្លៃសណ្ដែកសៀង និងសណ្ដែកបាយដែលគេឱ្យថ្លៃគាត់ ត្រូវបានកំនត់ជាប្រយោលដោយពាណិជ្ជករវៀតណាម និងមិនជាប់ទាក់ទងជាមួយការផ្គត់ផ្គង់ និងតំរូវការនៅកម្ពុជាទេ ។ គេប្រាប់គាត់ថា សណ្ដែកសៀងគាត់ គេបញ្ជូនវាហួតទៅដល់ប្រទេសចិន ។

ក្នុង ១០ឆ្នាំកន្លងមកដែលគាត់រកស៊ីដោយឯករាជ្យនេះ លោក សុផល មិនដែលខាតបង់ក្នុងការជួញសណ្ដែកសៀងទេ ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តីនៅឆ្នាំ២០០២-០៣ គាត់ត្រូវខាតអស់

ប្រហែល ១០.០០០ដុល្លារ ដោយសារសណ្ដែកបាយធ្លាក់ថ្លៃខ្លាំងពេក ។ គាត់ទិញសណ្ដែកបាយថ្លៃ ៣២០ដុល្លារ/តោនមកស្ដុកទុក តែក្រោយមកវាបានធ្លាក់ថ្លៃដល់ ១២០ដុល្លារ/តោន ។ នៅខែមីនា សណ្ដែកឡើងថ្លៃវិញដល់ ២១០ដុល្លារ/តោន ហើយគាត់ក៏បានពិចារណាលក់ចេញខ្លះនូវស្ដុកសណ្ដែកគាត់ដែលមានប្រហែល ១០០តោន ។

ដោយគាត់ជាអ្នកមានដើមទុនច្រើនណាស់នៅក្នុងឃុំ ដូច្នេះ មានគេត្រូវការខ្ចីឥណទានពីគាត់ ។ គាត់បានចូលរួមជាមួយអ្នកផ្សេងៗទៀត ដើម្បីធ្វើសកម្មភាពក្នុងទីផ្សារ "អនាគត" (ពាក្យប្រើក្នុងមូលដ្ឋានគឺ បណ្ដាក់) ។ ជារៀងរាល់ឆ្នាំ គាត់ឱ្យប្រាក់គេខ្ចីប្រហាក់ប្រហែលនឹងតំលៃសណ្ដែក ២០តោន ។ ប្រតិបត្តិការនេះជាច្រើន ធ្វើតាមរយៈពាណិជ្ជករតូចៗដែលយកកំរៃ ៥០-១០០រៀល/គ.ក ពីកសិករអ្នកខ្ចីប្រាក់ ។ គាត់គិតថា មានតំរូវការឥណទានសំរាប់សណ្ដែកដល់ទៅ ១០០តោន បើសិនគាត់ចង់ពង្រីកវាឱ្យធំ ។ មុនពេលភ្ជុំបិណ្ឌ ឬពីរខែមុនការប្រមូលផល គេលក់សណ្ដែកសៀងឱ្យគាត់ថ្លៃ ៤០០រៀល/គ.ក ។ នៅពេលភ្ជុំបិណ្ឌ ឬមួយខែមុនការប្រមូលផល ថ្លៃឡើងដល់ ៥០០រៀល/គ.ក ។ ក្រោយប្រមូលផលរួចថ្លៃឡើងដល់ ៩០០-១.០០០រៀល/គ.ក ។ ប៉ុន្តែគាត់និយាយថា ជារៀងរាល់ឆ្នាំ អតិថិជនរបស់គាត់ប្រហែល ២០% មិនអាចផ្ដល់សណ្ដែកតាមចំនួនក្នុងកិច្ចសន្យាទេ ដូច្នេះគេត្រូវរង់ចាំរហូតដល់ឆ្នាំបន្ទាប់ ដោយមិនអនុវត្តតាមលក្ខខណ្ឌដដែលទេ ។ គាត់គិតថា វាមានការពិបាកសំរាប់កសិករក្រីក្រនៅក្នុងឃុំនេះ ហើយគាត់និយាយថា "កសិករក្រីក្រកាន់តែក្រថែមទៀត ។ បញ្ហានេះបង្កឱ្យមានចោរកម្មច្រើនជាងមុន" ។

៣.៣.១.៥. នៅត្បែងមានជ័យ ខេត្តព្រះវិហារ

នៅតំបន់ដាច់ស្រយាលនេះ មានពាណិជ្ជករ ៧នាក់ប្រជែងគ្នាទិញសណ្ដែកសៀងប្រហែល ២.០០០តោន[៣៣] ។ ពួកគេមិនស្ដុកផលិតផលយូរទេ ព្រោះគេមិនហ៊ានប្រថុយនឹងការ

[៣៣] ពាណិជ្ជករប៉ាន់ស្មានថា ផលិតកម្មសណ្ដែកសៀងក្នុងស្រុកគាត់មានប្រហែល ២.០០០តោននៅឆ្នាំ ២០០២ ប៉ុន្តែស្ថិតិផ្លូវការបង្ហាញថា មានត្រឹម ៤១៣តោននៅឆ្នាំ២០០២នេះ ។

ធ្លាក់ថ្លៃ ។ ជាធម្មតា ពួកគេដឹកសណ្តែកសៀងទៅកំពង់ធំ ក្នុងតំលៃ ១០ដុល្លារ/តោន ដើម្បីលក់ទៅឱ្យអ្នកលក់ដុំនៅទីនោះ និងនៅកំពង់ចាម ។

ដូចនៅកំពង់ចាមដែរ ពាណិជ្ជករតែងពេញចិត្តនឹងផលចំណេញប្រហែល ១៥-២០រៀល/គ.ក ឬ ៤-៥ដុល្លារ/តោន ។ នៅកំពង់ចាមមានឈ្មួញកណ្តាល ៥នាក់ដែលទិញសណ្តែកសៀងពីព្រះវិហារ ។ ពាណិជ្ជករទាំងនេះ ផ្តល់ប្រាក់ឱ្យឈ្មួញកណ្តាលនៅព្រះវិហារខ្ចី ដោយសារឈ្មួញនៅព្រះវិហារច្រើនខ្វះសាច់ប្រាក់ ។ ជាលទ្ធផល ពាណិជ្ជករនៅព្រះវិហារ ត្រូវចងភ្ជាប់នឹងពាណិជ្ជករនៅកំពង់ធំក្នុងកំរិតណាមួយ ។ តាមមតិរបស់ពាណិជ្ជករអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍នៅកំពង់ធំ គឺមានការប្រជែងគ្នាខ្លាំងណាស់ក្នុងចំណោមពាណិជ្ជករនៅទីនោះ ។ ពាណិជ្ជករដែលយកសណ្តែកសៀងមកពីព្រះវិហារ គេមានជំរើសអាចលក់ផលិតផលទៅអ្នកលក់ដុំនៅភ្នំពេញ នៅអ្នកលឿង ឬនៅកំពង់ធំ ។ គេតែងទូរស័ព្ទទៅគ្រប់ពាណិជ្ជករ មុននឹងធ្វើការសំរេចចិត្ត ។ ប៉ុន្តែពាណិជ្ជករនៅព្រះវិហារជាច្រើនបានទទួលកំចីពីអ្នកលក់ដុំនៅកំពង់ធំ ដូច្នេះច្រើនតែត្រូវលក់សណ្តែករបស់ខ្លួនទៅឱ្យពួកនេះ ។

ការប្រជែងគ្នាក្នុងចំណោមឈ្មួញកណ្តាលនៅត្បែងមានជ័យ មិនតឹងតែងខ្លាំងទេ ។ ពាណិជ្ជករហាក់ទទួលបានផលកំរៃច្រើនពីសកម្មភាពផ្តល់កំចី និងពាណិជ្ជកម្មរបស់ខ្លួន ។ ពាណិជ្ជករអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍ម្នាក់ប្រាប់ថា គាត់បានចាប់ធ្វើរបរនេះកាលពី ៤ឆ្នាំមុនដោយពេលនោះមានប្រាក់តែ ៣.០០០ដុល្លារក្នុងដៃ ។ ក្នុងទឹកប្រាក់នេះ គាត់បានខ្ចី ១.០០០ដុល្លារពីសាច់ញាតិ ។ បច្ចុប្បន្នគាត់ប្រើទុនផ្ទាល់ខ្លួន ២០.០០០ដុល្លារធ្វើជាទុនបង្វិល ។ សកម្មភាពផ្តល់កំចីរបស់គាត់ ប្រហែលផ្តល់ផលចំណេញបានច្រើនជាងសកម្មភាពធ្វើពាណិជ្ជកម្មជាក់ស្តែងទៅទៀត ។

តាមគេរាយការណ៍ប្រាប់ កសិករភាគច្រើននៅព្រះវិហារបានខ្ចីប្រាក់ក្នុងអត្រាការប្រាក់ ៥-៦%/ខែ ដែលភាគច្រើនខ្ចីពីពាណិជ្ជករ ។ គេត្រូវការសាច់ប្រាក់ដើម្បីបង់ថ្លៃជួលកំលាំងពលកម្មមកដាំ ជំរះស្មៅ និងប្រមូលផល ។ ដូច្នេះគេត្រូវបង្ខំលក់ផលិតផលរបស់ខ្លួនទៅឱ្យម្ចាស់បំណុលតាមថ្លៃនៅទីផ្សារទូទៅ ។ ក្នុងការអនុវត្តជាក់ស្តែងគឺ មានបង្កប់ការគំរាមថា បើកសិករមិនស្មោះត្រង់លក់ផលិតផលរបស់ខ្លួនទៅឱ្យពាណិជ្ជករផ្សេងដើម្បីបានថ្លៃខ្ពស់ជាង នឹងមានការ

ពិន័យដោយមិនឱ្យខ្ចីប្រាក់ទៀតនៅពេលក្រោយ ។ របៀបអនុវត្តន៍នេះ ខុសប្លែកគ្នាពីខេត្តកំពង់ចាម ដែលតាមរបាយការណ៍មានកសិករ ២០%បានលក់ផលិតផលមុនរដូវប្រមូលផលដូចនៅព្រះវិហារដែរ ។ កសិករទទួលបានថ្លៃតែ ៤០០-៥០០រៀល/គ.ក នៅពេលយកប្រាក់គេមុនដូច្នេះ ធៀបនឹង ៩០០រៀល/គ.ក បើលក់ក្រោយពេលប្រមូលផលរួច ហើយរឿងនេះបង្ហាញពីការបញ្ចុះថ្លៃយ៉ាងច្រើនសំរាប់រយៈពេលប្រហែលតែ ២ខែ ។ អត្រាមិនសងបំណុលរបស់ពាណិជ្ជករម្នាក់ដែលមានអ្នកសុំខ្ចីប្រាក់ប្រហែល ២០០នាក់ គឺប្រហែល ២០% ។

៣.៣.២. ម៉ាឃីទីង និងការនាំចេញពោតនៅខេត្តបាត់ដំបង

ផលិតផលពោតនៅបាត់ដំបង ពឹងផ្អែកសឹងតែទាំងស្រុងលើទីផ្សារថៃ ដោយសារទីផ្សារក្នុងស្រុកស្រូបយកតែសមាមាត្រមួយតូចប៉ុណ្ណោះ (តិចជាង ១០%) នៃផលិតកម្មពោតសរុបនៅបាត់ដំបង ។ ឧទាហរណ៍ ការសំភាសន៍បានឱ្យដឹងថា កសិករដាំពោតភាគច្រើនមានការព្រួយបារម្ភជាខ្លាំងនៅពេលព្រំដែនខ្មែរ-ថៃ ត្រូវបិទ ក្រោយពីមានកុប្បកម្មប្រឆាំងថៃនៅភ្នំពេញកាលពីថ្ងៃទី២៩ មករា ២០០៣ ។

ថ្វីបើហាក់ដូចពុំមានរបាំងអ្វីធំដុំចំពោះការចូលប្រកបរបរនេះ ប៉ុន្តែឃើញមានឈ្មួញតែ ២-៣នាក់ប៉ុណ្ណោះ ។ រឿងនេះអាចបង្កឱ្យមានទីផ្សារផ្តាច់មុខដោយជនមួយក្រុម (oligopolistic market) ។ នៅស្រុកកំពង់រៀង ខ្មែរមួយចំនួនធ្វើការប្រមូលពោតឱ្យពាណិជ្ជករថៃ ដោយ ទទួលបានកំរៃ ២បាត/បាវទំងន់១២០គ.ក ។ អ្នកប្រមូលទិញនៅមូលដ្ឋានទាំងនេះ ប្រមូលពោតពីកសិដ្ឋានក្រោយពេលប្រមូលផល រួចច្រកដាក់បាវ ហើយស្តុកវាទុកក្នុងឃ្លាំងនៅកសិដ្ឋាន ។ ពាណិជ្ជករថៃ រកស៊ីតែជាមួយអ្នកណាដែលគេស្គាល់ និងជឿទុកចិត្ត ។ មានខ្មែរតែម្នាក់គត់ដែលបានក្លាយជាពាណិជ្ជករខ្លួនឯង ក្រោយពីធ្វើការឱ្យពាណិជ្ជករថៃអស់រយៈពេល ៤ឆ្នាំ ។

ប៉ុន្តែនៅស្រុកសំពៅលូនដែលជាកន្លែងផលិតពោតធំជាងគេនៅកម្ពុជា ឃើញមានពាណិជ្ជករ-អ្នកនាំចេញពោតច្រើននាក់ ។ មួយចំនួនមកពីក្រុងបាត់ដំបង ដោយសារតាម

ពតិមានទទួលបាន គឺអ្នកនៅក្នុងមូលដ្ឋានមិនសូវហ៊ានប្រកបរបរនេះ ។ ជាលទ្ធផល នៅសំពៅលូនហាក់ដូចមានការប្រកួតប្រជែងខ្លាំងជាង ទោះបីថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន មិនខុសគ្នាច្រើនក្ដី ។

ជាទូទៅ កសិករនៅស្រុកទាំងនេះ ហាក់ដូចមានការប្រុងប្រយ័ត្នច្រើនចំពោះបញ្ហាបន្លំភ្នែកជញ្ជីង គឺដូចកសិករដាំសណ្ដែកសៀងនៅកំពង់ចាមដែរ ។ អ្នកឆ្លើយសំភាសន៍ម្នាក់ដែលបានចាប់អារម្មណ៍ភ្លាម១លើបញ្ហានេះបានប្រាប់ថា មានលទ្ធភាពជាច្រើនដែលការបន្លំអាចកើតមានឡើង ។ ប៉ុន្តែដោយសារពោតមានតំលៃថោក និងមានទិន្នផលខ្ពស់ ដូច្នេះបញ្ហាបន្លំភ្នែកជញ្ជីងប្រហែលមិនសូវសំខាន់ប៉ុន្មានទេចំពោះកសិករឯទៀត១ ។

លទ្ធភាពធ្វើកម្ពុជាភាវូបនីយកម្មលើពាណិជ្ជកម្មពោត គឺពិតជាមាន ទោះជាឥលូវនេះពាណិជ្ជករថៃក្នុងឋានៈជាអ្នកទិញពោតមានតែម្នាក់ឯងក្នុងតំបន់ គេមានអំណាចតថ្លៃកាន់តែច្រើនក្ដី ។ នៅខាងកម្ពុជា មានកិច្ចប្រឹងប្រែងមួយចំនួន ដើម្បីបង្កើតទីផ្សារពោត ឬបង្កើតសមាគម ដើម្បីបង្កើនកំលាំងរបស់កសិករខ្មែរក្នុងការចរចាថ្លៃ ។ ប៉ុន្តែ មកទល់សព្វថ្ងៃ រឿងនេះមិនទាន់បានជោគជ័យទេ ដោយសារមូលហេតុផ្សេង១ ។

នៅឆ្នាំ២០០២ មានគំនិតផ្ដួចផ្ដើមមួយដើម្បីបង្កើតសមាគមកសិករ និងទីផ្សារ សំដៅពង្រឹងកំលាំងកសិករក្នុងការចរចា ។ ប៉ុន្តែយោងតាមមន្ត្រីស្រុក "ពាណិជ្ជករថៃមិនយល់ព្រមនឹង គំនិតនេះទេ" ហើយគំរាមបិទព្រំដែន បើខាងកម្ពុជាធ្វើតាមគំនិតនេះ ។ នៅខាងកម្ពុជា មាន ការបារម្ភពីល្បឿននៃការលក់ដូរ បើពោតត្រូវឆ្លងកាត់សមាគមសិន មុននឹងទៅដល់អ្នកទិញ នៅថៃ ។ លំហូរសាច់ប្រាក់លឿន គឺចំណុចបារម្ភដ៏ធំរបស់កសិករ ពីព្រោះឥណទានមានការ ប្រាក់ខ្ពស់ណាស់សំរាប់ពួកគេ ។

កាលពី ៧ឆ្នាំមុន ថ្លៃពោតនៅកសិដ្ឋាន មានសភាពនឹងនរ ដោយប្រែប្រួលតែ ២,៨-៣,២បាត/គ.ក ឬប្រហែល ៧០ដុល្លារ/តោន ។ អ្នកលក់ដុំថៃដែលមានចំងាយតែ ១ម៉ោងក្នុងការធ្វើដំណើរពីព្រំដែន គេហ៊ានឱ្យថ្លៃដល់ ៣,៨-៣,៩បាត/គ.ក ។ បន្ទុកចំណាយដឹកជញ្ជូនគឺ ១៥០បាត/តោន ឬ ០,១៥បាត/គ.ក ។ កសិករថៃរាយការណ៍ថាទទួលបាន

៣.៦បាត/គ.ក ទោះជាពោតរបស់គេអន់ជាងក៏ដោយ ។ កសិករថៃ ប្រើជីគីមីសំរាប់ផលិតកម្មពោត ឯកសិករកម្ពុជាមិនប្រើទេដោយសារដីថ្មីមានជីជាតិល្អស្រាប់ហើយ ។

អាជ្ញាធរព្រំដែន និងស្រុក ក៏ទាមទារប្រាក់កំរៃខ្ពស់ដែរ ដែលគាបសង្កត់ដល់កំរិតថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន ។ សេចក្តីលំអិតពីបន្ទុកចំណាយ និងអត្រាចំណេញក្នុងពាណិជ្ជកម្មពោត មានបង្ហាញក្នុងតារាង១១ ។

តារាង ១១. ផលចំណេញនៅតាមខ្សែរយៈទីផ្សារពោតនៅឆ្នាំ២០០៣

	បាត/តោន	រៀល/តោន	ដុល្លារ/តោន
ថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន	2,900	275,500	69.05
ប្រាក់កំរៃតាមផ្លូវ (៣០-៤០បាត/កន្លែង)	10	950	0.24
ប្រាប់កំរៃត្រូវបង់ចំពោះរថយន្ត	20	1,900	0.48
"ភាស៊ី" ត្រូវបង់នៅកម្ពុជា	100	9,500	2.38
"ភាស៊ី" ត្រូវបង់នៅថៃ	183	17,417	4.37
ប្រាក់កំរៃសំរាប់នគរបាលព្រំដែន	10	950	0.24
វិភាគទានផ្លូវបង់ឱ្យអាជ្ញាធរខាងដឹកជញ្ជូន	15	1,425	0.36
ប្រាក់កំរៃសរុប	338	32,142	8.06
ការប្រលេះយកគ្រាប់	167	15,833	3.97
ការលើក-ដាក់នៅកម្ពុជា	125	11,875	2.98
ចំណាយដឹកជញ្ជូនពីកសិដ្ឋានទៅផ្លូវធំ	167	15,833	3.97
ចំណាយដឹកជញ្ជូននៅថៃ	150	14,250	3.57
បន្ទុកចំណាយម៉ាឃីទឹងសរុប	947	89,933	22.54
ផលចំណេញសុទ្ធសំរាប់ពាណិជ្ជករ	100	9,500	2.38
ថ្លៃដែលផ្តល់ឱ្យនៅថៃ	3,947	374,933	93.97
ថ្លៃនៅកសិដ្ឋានជា %នៃថ្លៃដែលផ្តល់នៅថៃ			73.5%
ប្រាក់កំរៃសរុបជា %នៃថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន			11.7%
ប្រាក់កំរៃសរុបជា %នៃចំណេញសុទ្ធសំរាប់កសិករ			31.4%
ប្រាក់កំរៃសរុបជា% នៃចំនេញសុទ្ធសំរាប់ពាណិជ្ជករ			336%
ចំនេញសុទ្ធសំរាប់ពាណិជ្ជករជា %ថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន			3.4%

ប្រភព: ផ្អែកលើបទសំភាសន៍ស៊ីជំរៅជាមួយពាណិជ្ជករ ២នាក់ និងមន្ត្រីស្រុកនៅបាត់ដំបង ២នាក់ នៅខែមីនា ២០០៣
សំគាល់: គោលបំណងនៃការបង្ហាញជា ៣រូបិយវត្ថុគឺដើម្បីសំរួលការគណនារបស់មជ្ឈដ្ឋានខុសៗគ្នា ។

៣.៣.៣. ម៉ាឃីទីង និងការនាំចេញដំឡូងឈើនៅខេត្តកំពង់ចាម

បើគិតតាមទំងន់ ដំឡូងមីមានតំលៃថោកជាងគេក្នុងចំនោមដំណាំបានសិក្សាទាំងបួន ។ នៅឆ្នាំ២០០៣ វាថ្លៃ ៨០-៩០រៀល/គ.ក ឬ ២០-២២ដុល្លារ/តោន ។ ដំឡូងមីភាគច្រើន ទោះនៅទាំងមើម ឬបកសំបក ហាន់ និងហាល ស្ងួត ត្រូវបាននាំចេញទៅវៀតណាម ដូច្នេះមាន ការពឹងផ្អែកក៏រិតខ្ពស់លើទីផ្សារនៅវៀតណាម ។ ពាណិជ្ជកម្មនេះមានលក្ខណៈក្រៅផ្លូវការ ដែលធ្វើឱ្យពាណិជ្ជករនិងកសិករកម្ពុជាចាញ់ប្រៀបគេ ។ ឧទាហរណ៍ មានសេចក្តីរាយការណ៍ ថា នៅខែមីនា ឆ្នាំ២០០៣ អាជ្ញាធរវៀតណាមបានសំរេចចិត្តឈប់ទិញមើមដំឡូងមីពីកម្ពុជា ភ្លាមៗ ដោយសារមានផលិតផលគ្រប់គ្រាន់ហើយនៅវៀតណាម ។ រឿងនេះធ្វើឱ្យកសិករ កម្ពុជាមានបញ្ហាខ្លាំង ដោយមិនអាចលក់ផលិតផលរបស់ខ្លួនក្នុងចំនួនច្រើនៗទៅកន្លែងណា ផ្សេង ។ ម្យ៉ាងទៀត កសិករនិងពាណិជ្ជករអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍ប្រាប់ថា ពួកគេមិនដឹងពីការ សំរេចចិត្តនេះជាមុន ដូច្នេះហើយបានខាតបង់ធ្ងន់ធ្ងរណាស់នៅពេលដឹកជញ្ជូនផលិតផលរហូត ទៅដល់ព្រំដែន ។ ជាភ័ព្វល្អ ខាងវៀតណាមនៅអនុញ្ញាតប្រភេទដំឡូងបកសំបក-ហាន់ និងហាល ស្ងួតឱ្យចូលទៅទីផ្សាររបស់គេ ។ ដូច្នេះហើយប្រជាជនត្រូវធ្វើការកែច្នៃនេះដោយខ្លួនឯង ។ ប៉ុន្តែទោះបីគេទទួលបានតំលៃបន្ថែមខ្លះពីការកែច្នៃនេះក្តី ក៏ចំណូលសរុបបានពីផលិតផលគឺមាន កំរិតតិចជាងមុន ។

នៅក្នុងស្រុកមានសមត្ថភាពកែច្នៃមិនគ្រប់គ្រាន់ទេ ដើម្បីស្រូបយកដំឡូងមីដែលផលិត រួចនៅកំពង់ចាម ។ ក្នុងរោងចក្រទើបតំលើងថ្មីនៅក្នុងខេត្ត អាចកែច្នៃបានប្រហែល ១/៣ នៃ ផលិតផលសរុបប៉ុណ្ណោះ ។ កសិករប្រជែងគ្នាលក់ទៅឱ្យរោងចក្រ ហើយមានកសិករមួយចំនួន មិនសប្បាយចិត្តនៅពេលគេមិនទិញផលិតផលខ្លួន ។ ពួកគេជឿថាមានការរើសអើង ដោយ សារពុំមានទំនាក់ទំនងស្គាល់អ្នកណានៅក្នុងរោងចក្រ ។ ប៉ុន្តែកសិករត្រូវចុះឈ្មោះសិន ទើប រោងចក្រអាចទិញផលិតផលរបស់ពួកគេ ។ ដូច្នេះប្រហែលត្រូវចំណាយពេលខ្លះ ទើបគ្រប់ៗគ្នា បានយល់ច្បាស់ពីបទបញ្ជា និងនីតិវិធីបែបនេះ ។

មានពាណិជ្ជករមួយចំនួនទិញដំឡូងជាមើមពីកសិករហើយនាំចេញទៅវៀតណាម ។ តាមធម្មតា កសិករលក់ផលដំឡូងរបស់ខ្លួនក្នុងចំនួនច្រើន៧ ដោយផ្អែកលើការប៉ាន់ស្មានច្បោល១ពីបរិមាណសរុប ។ ប៉ុន្តែធ្វើបែបនេះកសិករ ប្រហែលត្រូវចាញ់ប្រៀប ពីព្រោះពាណិជ្ជករមានបទពិសោធន៍ច្រើនជាងក្នុងការប៉ាន់ស្មានចំនួនផលិតផល ។

ទោះបីគ្មានការប្រមូលប្រាក់កំរៃផ្លូវការលើពាណិជ្ជកម្មដំឡូងមីក្តី ប៉ុន្តែពាណិជ្ជករនៅតែត្រូវចំនាយប្រាក់ និងពេលវេលាច្រើន ដើម្បីដោះស្រាយការទារប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការនៅតាមផ្លូវ ។ ពាណិជ្ជករអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍ម្នាក់រាយការណ៍ថា គាត់ត្រូវបង់កំរៃនៅ ៩កន្លែងក្នុងចំងាយផ្លូវតែ ១២គ.ម នៅពេលបញ្ជូនទំនិញទៅវៀតណាម ។ ចំណុចត្រួតពិនិត្យភាគច្រើនសុទ្ធតែខុសច្បាប់ និងចល័ត ។ គេទារប្រាក់មិនច្រើនទេត្រឹម ៥០០រៀល ឬ ១.០០០រៀល/រថយន្តដឹកដំឡូង៧តោន ប៉ុន្តែវាធ្វើឱ្យយឺតដំណើរ និងបង្កការរំខាន ។ នៅបាត់ដំបង ដំឡូងជាមើមក៏មាននាំចេញទៅថៃដែរ ។ សំរាប់ដំណាំប្រភេទនេះគ្មានការតំរូវឱ្យបង់ប្រាក់កំរៃលើការនាំចេញទេ ប៉ុន្តែអាជ្ញាធរកម្ពុជានៅព្រំដែន បានទារយក ២០០បាតចំពោះការដឹកដំឡូងមួយរថយន្ត១ ។

៣.៣.៤. ម៉ាឃីទីង និងការនាំចេញស្វាយចន្ទី

ថ្លៃគ្រាប់ស្វាយចន្ទី អាចប្រែប្រួលខ្លាំងណាស់ ។ ឧទាហរណ៍ ថ្លៃគ្រាប់ស្វាយចន្ទីជាប់សំបក បានប្រែប្រួលពីជាង ១.០០០ដុល្លារ/តោននៅឆ្នាំ១៩៩៩ មកត្រឹម ៤០០ដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ហើយ ៤៥០ដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០២ និង ៥៣០ដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០៣ ។ ការធ្លាក់ថ្លៃយ៉ាងខ្លាំងពីឆ្នាំ១៩៩៩-២០០១ អាចបណ្តាលពីការធ្លាក់ថ្លៃក្នុងទីផ្សារអន្តរជាតិ និងបញ្ហាទាក់ទិននឹងរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារក្នុងស្រុក ។ ដោយសារផលិតកម្មទំហំតូច ប្រហែល ១% នៃផលិតកម្មពិភពលោក (ប្រហែល ១លានតោន) ប្រទេសកម្ពុជាគឺជាអ្នកទទួលថ្លៃ និងសឹងតែគ្មានឥទ្ធិពលទៅលើថ្លៃទីផ្សារអន្តរជាតិ (តារាង ១០) ។ ប៉ុន្តែ ការធ្លាក់ថ្លៃពីឆ្នាំ១៩៩៩-២០០០ ប្រហែលមិនមែនជាលទ្ធផលនៃការធ្លាក់ថ្លៃនៅទីផ្សារអន្តរជាតិទេ ប៉ុន្តែជាលទ្ធផលនៃតំរូវការខ្ពស់ជាង

ធម្មតាក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ ពីអ្នកកែច្នៃនៅវៀតណាមដែលកាលនោះហ៊ានអោយថ្លៃខ្ពស់ខ្លាំងណាស់ ។

ក្នុងចំណោមឈ្មួញកណ្តាល មានការប្រជែងគ្នាកំរិតខ្ពស់ ។ ឧទាហរណ៍ នៅខេត្តកំពង់ធំ កសិករនិងពាណិជ្ជករ អាចជ្រើសរើសអ្នកលក់ដុំបាន ពីព្រោះពួកនេះមានដល់ទៅ ៧នាក់នៅឯផ្សារកំពង់ធំ ។ អ្នកលក់ដុំនៅកំពង់ធំ ក៏មានជំរើសអាចលក់ទៅឱ្យពាណិជ្ជករនៅអ្នកលឿង ភ្នំពេញ ឬនៅកំពង់ចាមដែរ ។ មុននឹងមានការលក់ដូរ គេចរចាថ្លៃគ្នាតាមទូរស័ព្ទចល័ត ។

ប៉ុន្តែនៅក្នុងភូមិ កសិករ ជាពិសេសអ្នកមានដើមស្វាយចន្ទីតិច និងនៅឆ្ងាយពីទីផ្សារ មិនសូវមានពាណិជ្ជករ ច្រើនមករកទិញផលិតផលរបស់គេទេ ។ លើសពីនេះទៀត ជារឿយៗ កសិករមិនបានដឹងពីកំរិតថ្លៃនៅទីផ្សារទេ ។

កសិករជាច្រើនខ្ចីប្រាក់ពីពាណិជ្ជករមុនពេលប្រមូលផល ។ ទោះបីជាគោលការណ៍ គេត្រូវលក់ផលិតផលតាមថ្លៃទីផ្សារក៏ដោយ ប៉ុន្តែកំលាំងតថ្លៃរបស់គេបានថយចុះ ។ ក្នុងករណីនេះ ឈ្មួញកណ្តាលអាចកំណត់ថ្លៃឱ្យអតិថិជនដែលជាប់ខសន្យាជាមួយខ្លួន ។

មានឈ្មួញកណ្តាលជាច្រើនស្រទាប់នៅក្នុងខ្សែរយៈទីផ្សារគ្រាប់ស្វាយចន្ទី ។ តាមផ្លូវពាណិជ្ជកម្មចេញពីកំពង់ចាម គឺកសិករលក់ផលិតផលទៅឱ្យឈ្មួញកណ្តាលកំរិតទី១ (កូនដៃតាមពាក្យអ្នកមូលដ្ឋាន) នៅក្នុងភូមិ រួចលក់បន្តទៅឈ្មួញកណ្តាលកំរិតទី២នៅឯផ្សារក្នុងស្រុក ក្រោយមកលក់បន្តឱ្យឈ្មួញនៅភ្នំពេញ ឬអ្នកលឿង មុននឹងបញ្ជូនទៅវៀតណាម ។ ផ្លូវពាណិជ្ជកម្មមួយទៀតគឺ ពីកំពង់ចាមទៅសួង (ស្រុកមួយក្នុងខេត្តកំពង់ចាម) ដែលនៅជិតវៀតណាម ហើយបន្ទាប់មកបញ្ជូនទៅវៀតណាមតែម្តង ។

ដោយសារផលិតកម្មកសិកម្ម និងថ្លៃកសិកម្ម វាប្រែប្រួលតាមអាកាសធាតុ ដូច្នេះថ្លៃដែលប្រជាជនកម្ពុជាទទួលបាន ក៏ប្រែប្រួលដែរ ។ ម្យ៉ាងទៀតកម្ពុជាហាក់ដូចជាទីផ្សារទ្រទាប់សំរាប់វៀតណាមដែលទទួលកិច្ចសន្យាផ្ទាល់ពីប្រទេសអ្នកប្រើប្រាស់ ហើយមកប្រមូលទិញគ្រាប់ស្វាយចន្ទីពីកម្ពុជា បើសិនការផ្គត់ផ្គង់ក្នុងស្រុករបស់ខ្លួន មិនបានគ្រប់តាមចំនួនក្នុងកិច្ច

សន្យា ។ កម្ពុជាមិនទាន់នាំចេញគ្រាប់ស្វាយចន្ទីបកសំបកហើយឱ្យបានច្រើនគួរសមទៅកាន់ប្រទេសអ្នកប្រើប្រាស់ចុងក្រោយទេ ។ មានរោងចក្រកែច្នៃមួយទើបបានបង្កើតនៅពេលថ្មីៗ ដែលទទួលកែច្នៃបានប្រហែល ៥% នៃផលិតផលស្វាយចន្ទីសរុបនៅកម្ពុជា (ពតិមានលំអិតមានចុះក្នុងផ្នែកកែច្នៃ) ។ ជាលទ្ធផល ថ្លៃទីផ្សារសំរាប់ស្វាយចន្ទីកម្ពុជា អាចត្រូវវៀតណាមកំណត់ឱ្យជាបន្តទៀត លើកលែងតែមានការប្រជែងគ្នាក្នុងចំណោមអ្នកទិញនៅវៀតណាម ។ ម្យ៉ាងទៀត ទីផ្សារស្វាយចន្ទីនៅកម្ពុជាមានលក្ខណៈក្រៅផ្លូវការ និងមានការប្រែប្រួលខុសលំនាំដើមជាច្រើនដែលអាចប៉ះពាល់គួរកត់សំគាល់ដល់ការិតថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន ។ ទន្ទឹមនឹងនេះ វៀតណាមដែលនាំចេញគ្រាប់ស្វាយចន្ទីប្រហែល ១00.000តោន/ឆ្នាំ នៅតែជាទីផ្សារដ៏សំខាន់សំរាប់កម្ពុជា ។ ការចុះសាកសួរដល់កន្លែងបានឱ្យដឹងថា នៅឆ្នាំ២00១ គ្រាប់ស្វាយចន្ទីភាគច្រើនបានទៅវៀតណាមតាមច្រកស្នាច់ ដែលជាតំបន់ព្រំដែននៅខេត្តកំពង់ចាម ។ ការនាំចេញបែបនោះមានលក្ខណៈក្រៅផ្លូវការ និងគ្មានការកត់ត្រាទេ ។

តារាង ១២. ការនាំចេញគ្រាប់ស្វាយចន្ទីជាប់សំបក ប៉ាន់ស្មានដោយអ្នកលក់ដុំ

	1999	2000	2001	2002	2003
គ្រាប់ស្វាយចន្ទីជាប់សំបក នាំចេញ(ត.)	11,000	12,000	10,000	12,000	15,000
ថ្លៃមធ្យមដែលកសិករទទួលបាន (ដុល្លារ/តោន)	$1,000	$600	$400	$450	$530
តំលៃនាំចេញដែលបានដល់កសិករ (លានដុល្លារ)	$11m	$7.2m	$4.0m	$5.4m	$7.9

ប្រភព: យោងតាមការសំភាសន៍ជាមួយកសិករនៅខេត្តកំពង់ចាម និងកំពង់ធំ និងអ្នកលក់ដុំនិងពាណិជ្ជករនៅកំពង់ចាម កំពង់ធំ និងអ្នកលឿងនៅខែមីនា ២00៣ ។

សក្តានុពលសំរាប់ពង្រីកផលិតកម្មស្វាយចន្ទីហាក់ដូចមានច្រើនសំបើមណាស់ ។ ស្វាយចន្ទីអាចដាំដុះលើដីច្រើនប្រភេទ ហើយនៅមានដីជាច្រើនទៀតសំរាប់បង្កើនផលិតកម្ម ។ តំរូវការគ្រាប់ស្វាយចន្ទីក្នុងទីផ្សារពិភពលោក ហាក់ដូចមានអនាគតល្អ ពីព្រោះវាមានជីវជាតិល្អច្រើន ។ ចំពោះរឿងដីធ្លីវិញ ផលិតកម្មស្វាយចន្ទីហាក់ដូចអាចពង្រីកបានច្រើនក្នុងខេត្តរតនគិរី មណ្ឌលគិរី និងស្ទឹងត្រែង (ដែលគេអាចនាំចេញផលិតផលទៅទីផ្សារវៀតណាមនៅជិតនោះ)

និងនៅខេត្តកំពង់ធំ សៀមរាប និងខេត្តផ្សេងៗជាច្រើនទៀត ។ ដោយសារការរាំងស្ទះខាងម៉ាឃីទីង ថ្លៃស្វាយចន្ទីនៅកសិដ្ឋានកន្លងមកមានកំរិតទាប ដែលបានកាត់បន្ថយការលើកទឹកចិត្តចំពោះកសិករដើម្បីធ្វើវិនិយោគ ឬពង្រីកការវិនិយោគទុន ។ ផលិតកម្មប្រហែលអាចកើនច្រើនថែមទៀត បើសិនគេអាចកាត់បន្ថយបន្ទុកចំណាយផ្នែកម៉ាឃីទីង ។

កត្តាមួយទៀតជាប់ទាក់ទិននឹងសក្តានុពលផលិតកម្មគឺ ថ្លៃកសិដ្ឋានអាចកើនឡើងនៅពេលកម្ពុជាមានកន្លែងបកសំបកគ្រាប់ស្វាយចន្ទី ។ បន្ទាប់មកកម្ពុជាអាចលក់វាដោយផ្ទាល់នៅបណ្តាប្រទេសអ្នកប្រើប្រាស់ធំៗ ដូចជា ជប៉ុន និងសហរដ្ឋអាមេរិក ។ ក្នុងសេណារីយ៉ូបែបនេះត្រូវមានវិនិយោគទុនថែមទៀតលើការដាំ ហើយអាចបង្កើតតំលៃបន្ថែមមួយកំរិតទៀតនៅកម្ពុជា ។ បច្ចុប្បន្ន នៅខេត្តកំពង់ចាម មានកសាងសហគ្រាសមួយសំរាប់បកសំបកគ្រាប់ស្វាយចន្ទី ។ គេរង់ចាំមើលថាតើរោងចក្រនោះមានប្រសិទ្ធភាព និងអាចរស់រានបានឬទេ ពីព្រោះរោងចក្រនេះ ប្រហែលពុំមានកំរិតសេដ្ឋកិច្ចវិមាត្រ (ទំហំផលិតកម្ម) និងបន្ទុកចំណាយទាបលើប្រេងឥន្ធនៈ ដូចរោងចក្រនៅវៀតណាមទេ ។

តារាង ១៣. ផលិតកម្មគ្រាប់ស្វាយចន្ទីជាប់សំបកក្នុងពិភពលោកពីឆ្នាំ១៩៩៧-២០០១ (ពាន់តោន)

	1997-98	1998-99	1999-00	2000-01
ឥណ្ឌា	430	360	300	325
ប្រេស៊ីល	185	175	115	180
វៀតណាម	140	110	70	100
តង់ហ្សានី	80	110	80	100
ម៉ូហ្សំប៊ិក	30	40	40	40
ឥណ្ឌូនេស៊ី	20	40	20	30
កម្ពុជា	11	12	10	12
ប្រទេសផ្សេងៗ	104	58	60	138
សរុប	1,000	905	695	925

ប្រភព: ក្រុមប្រឹក្សាគ្រាប់ឈើអន្តរជាតិ ព្រឹត្តប័ត្រស្ថិតិពិភពលោក មេសា ២០០១ អេឡិចត្រូនិច ចុះផ្សាយក្នុង http://inc.treenuts.org/stats_cashew_apr01.html " ព៌ាទ័ស្មានដោយផ្នែកលើការចុះសិក្សាដល់កន្លែង

៣.៣.៥. ការប៉ាន់ស្មាននៃការនាំចេញផលិតផលកសិកម្មបច្ចុប្បន្ន

មានការយល់ស្របជាទូទៅថា ប្រទេសកម្ពុជាមានធនធានធម្មជាតិសំបូរ និងធាតុអាកាសអំណោយផល ដូច្នេះហើយមានឧត្តមភាពប្រៀបធៀបជាសក្តានុពលខាងកសិកម្ម ។ ប៉ុន្តែឧត្តមភាពប្រៀបធៀបពិតជាក់ស្តែងខាងកសិកម្ម មិនទាន់លេចជារូបរាងនៅឡើយទេ (Kato, *et al,* 1998 and Chan, 2000) ។ ការសិក្សាមួយចំនួនបានបង្ហាញពីឧបសគ្គក្នុងការពង្រីកការនាំចេញខាងកសិកម្ម ។ ឧបសគ្គគេតែងលើកឡើងជាទូទៅគឺមានអប្រសិទ្ធិភាពក្នុងការងារក្រោយពេលប្រមូលផល លំហូរពត៌មានមិនគ្រប់គ្រាន់ បន្ទុកចំណាយដឹកជញ្ជូនខ្ពស់ កន្លែងត្រួតពិនិត្យមិនស្របច្បាប់ និងកង្វះទីផ្សារខាងក្រៅ[៣៤] ។ ការសិក្សានេះព្យាយាមវាយតំលៃថា តើសក្តានុពលនាំចេញខាងកសិកម្មរបស់កម្ពុជាអាចពង្រីកបានឬទេ ដោយមិនចាំបាច់ធ្វើការងារជាន់គ្នានឹងការសិក្សាផ្សេងៗទៀតដែលបានធ្វើហើយ ក្នុងពេលថ្មីៗ ដូចជា ការសិក្សាដ៏ទូលំទូលាយឈ្មោះថា "ការសិក្សាពីសមាហរណកម្ម និងភាពប្រកួតប្រជែង" ដែលក្រសួងពាណិជ្ជកម្មបានបញ្ចប់ហើយជាដើម ។ គំហើញថ្មីៗបានពីការវិភាគលើទិន្នន័យមានស្រាប់ និងការចុះសាកសួរដល់ទីកន្លែង គឺជាចំណុចផ្តោតចំបងនៃការពិភាក្សា ប៉ុន្តែនៅមានបញ្ហាដ៏សំខាន់ៗមួយចំនួនទៀតដែលគួរបញ្ជាក់ឡើងវិញ ។

តារាង ១៤. ការនាំចេញផលិតផលក្នុងវិស័យកសិកម្មដែលផ្អែកលើទិន្នន័យផ្លូវ

HS	មុខទំនិញ	តំលៃនាំចេញ (លានដុល្លារ)	
		2000	2001
01	សត្វរស់	0.05	1.07
03	ត្រី ក្តាម ខ្យង បង្គា, និងសត្វគ្មានឆ្អឹងខ្នងផ្សេងទៀត	5.90	6.07
10	ធញ្ញជាតិ	0.96	2.39
40	កៅស៊ូ និងសំភារៈធ្វើពីកៅស៊ូ	31.99	25.83

[៣៤] ឧទាហរណ៍ សូមអាន MoC, 2001 ការសិក្សាពីសមាហរណកម្ម និងភាពប្រកួរប្រជែង និងឯកសារ MAFF (1999) "កម្ពុជាៈ យុទ្ធសាស្ត្រកសិកម្ម និងក្របខណ្ឌគោលនយោបាយសំរាប់សន្តិសុខស្បៀង និងការកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រមានចីរភាព", MAFF, FAO, UNDP (Phnom Penh: January 1999) ។

44	ឈើ និងសំភារៈធ្វើពីឈើ, ធ្យូង	34.07	23.10
	សរុប (ដកឈើចេញ...)	38.90	35.36
	សរុប (រាប់ទាំងឈើ...)	72.97	58.46
	សំលៀកបំពាក់	985.00	1112.00
	សរុបការនាំចេញ	1408.00	1438.00
	នាំចេញកសិកម្ម ដកឈើ ធៀបនឹងសំលៀកបំពាក់	3.9%	3.2%
	នាំចូលកសិកម្ម ដកឈើ ធៀបនឹងសំលៀកបំពាក់	7.4%	5.3%
	នាំចេញកសិកម្ម ដកឈើ ធៀបនឹងនាំចេញសរុប	2.8%	2.5%
	នាំចូលកសិកម្ម ដកឈើ ធៀបនឹងនាំចេញសរុប	5.2%	4.1%

ប្រភព: ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ការនាំចេញឆ្នាំ២០០០ និង ២០០១ ។

ដូចមានចុះក្នុងតារាង១៤ តាមតួលេខផ្លូវការចងក្រងដោយរដ្ឋាភិបាល ការនាំចេញផលិតផលសរុបក្នុងវិស័យកសិកម្មរួមទាំងឈើ មាន ៥៨,៥លានដុល្លារនៅឆ្នាំ២០០១ ។ តួលេខនេះតិចណាស់ ធៀបនឹងការនាំចេញសំលៀកបំពាក់សរុបដែលមានដល់ទៅ ១.១១២លានដុល្លារក្នុងឆ្នាំដូចគ្នា ។ គឺបានន័យថា ការនាំចេញកសិកម្មក្រៅពីឈើ បានត្រឹមតែ ៣,២% នៃការនាំចេញសំលៀកបំពាក់ ឬ ២,៥%នៃការនាំចេញសរុបនៅឆ្នាំ២០០១ ។

តារាង ១៥. តំលៃនាំចេញនៃផលិតផលកសិកម្មសំខាន់ៗផ្អែកតាមការប៉ាន់ស្មានរបស់អ្នកលក់ដុំ និងពាណិជ្ជករ និងផ្អែកលើតួលេខផ្លូវការ

ផលិតផល	តំលៃនាំចេញប៉ាន់ស្មាន សំរាប់ឆ្នាំ២០០២ (លានដុល្លារ)	សក្តានុពលពង្រីកការនាំចេញ [ក]
គ្រាប់ធញ្ញជាតិ		
ស្រូវ	7.0	ខ្ពស់
សណ្តែកសៀង	8.0	ខ្ពស់ណាស់
ស្វាយចន្ទី	5.4	ខ្ពស់ណាស់
សណ្តែកបាយ	1.5	ខ្ពស់ណាស់
ពោត	12.0	ខ្ពស់ណាស់
ល្ង	3.5	ខ្ពស់
ដំឡូងឈើ	2.0	ខ្ពស់ណាស់
អំពៅ	0.5	ខ្ពស់
សរុបរងគ្រាប់ធញ្ញជាតិ	39.9	

ត្រី	6.0	ខ្ពស់ណាស់
គោនិងក្របីរស់	2.0	ខ្ពស់ណាស់
កៅស៊ូ	25.8	ខ្ពស់ណាស់
សរុបរង	33.8	
សរុប	73.7	

[ក] ការវិនិច្ឆ័យនេះផ្អែកតាមពត៌មានប្រមូលបានក្នុងការសិក្សានេះ ។ ប្រភព: ផ្អែកលើការសំភាសន៍ជាមួយកសិករនៅកំពង់ចាម កំពង់ធំ និងអ្នកលក់ដុំ/ពាណិជ្ជករនៅកំពង់ចាម កំពង់ធំ អ្នកលឿង ក្រុងព្រះសីហនុ ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៣ ។

ប៉ុន្តែបើវិនិច្ឆ័យតាមពត៌មានប្រមូលបានក្នុងពេលចុះសាកសួរដល់កន្លែង ការនាំចេញកសិកម្មពិត គួរតែខ្ពស់ជាងនេះច្រើន ។ មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ខាងស្ថិតិនៅក្រសួងកសិកម្ម ក៏ទទួលស្គាល់ដែរថា តួលេខរបស់ខ្លួនប៉ាន់ស្មានទាបជាងចំនួនពិត ។ ផ្អែកលើបទសំភាសន៍ជាមួយនឹងអ្នកលក់ដុំ និងពាណិជ្ជករ ផលិតផលកសិកម្មមិនមែនឈើបាននាំចេញសរុបនៅឆ្នាំ២០០១ គួរបានប្រហែល ៧០លានដុល្លារ មិនមែន ៣៥លានដុល្លារដូចក្នុងស្ថិតិរដ្ឋាភិបាលទេ ហើយពត៌មាននេះជាដំណឹងល្អមួយ ។ តួលេខខុសគ្នាខ្លាំងទាក់ទិននឹងធញ្ញជាតិ ដែលរដ្ឋាភិបាលរាយការណ៍ថាមាន ២,៣៩លានដុល្លារ តែការប៉ាន់ស្មានរបស់យើងគឺប្រហែល ៤០លានដុល្លារ ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី សូម្បីតួលេខសុទិដ្ឋិនិយមក្នុងតារាង ១៥ ក៏បង្ហាញថា ការនាំចេញកសិកម្មនៅទាបខ្លាំងណាស់ បើធៀបនឹងការនាំចេញសំលៀកបំពាក់ ។ តារាង ១៥ ក៏បានប៉ាន់ស្មានពីកំរិតសក្តានុពលដើម្បីពង្រីកផលិតកម្ម និងការនាំចេញផលដំណាំ ហើយនិងអនុវិស័យខ្លះៗខាងកសិកម្ម ។

ប្រអប់ ២. បន្ទុកចំណាយដឹកជញ្ជូន តាមផ្លូវពាណិជ្ជកម្មមួយចំនួន

ស្រូវ សណ្តែកសៀង ស្វាយចន្ទី សណ្តែកបាយ ពោត អំពៅ ល្ងរ គ្រាប់ឈូក ដំឡូងឈើ និងសូម្បីតែ គោនិងក្របី ក៏បច្ចុប្បន្នបាននាំចេញជាវត្ថុធាតុដើមសុទ្ធសាធ ។ ធៀបនឹងប្រទេសដទៃទៀតដែលមានផ្លូវថ្នល់ល្អច្រើនជាង និងពន្ធលើប្រេងឥន្ទនៈទាបជាងច្រើន, បន្ទុកចំណាយលើការលក់ដូរគួរមានកំរិតខ្ពស់ណាស់នៅកម្ពុជា ដែលមានហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធទន់ខ្សោយ និងការធ្វើកសិកម្មជាទ្រង់ទ្រាយតូច ។ បន្ទុកចំណាយដឹកជញ្ជូនប្រៀបធៀប មានបង្ហាញក្នុងដំណាក់កាលទី២ នៃការសិក្សា ។ កម្ពុជាជាប្រទេសមួយតូច ហេតុនេះគឺជាអ្នក

ទទួលយកថ្លៃសំរាប់គ្រប់ផលិតផល ។ ជាលទ្ធផល បន្ទុកចំណាយលក់ដូរនិងដឹកជញ្ជូនខ្ពស់ បានគាបសង្កត់ថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន ។ ចំពោះផលិតផលធ្ងន់ៗមានតំលៃទាប ដូចជា អំពៅ និង ដំឡូងឈើជាដើម, បន្ទុកចំណាយដឹកជញ្ជូនស្ទើរតែបានរាំង ទាំងស្រុងដល់តំបន់មួយចំនួន ក្នុងការទទួលបានថ្លៃនៅកសិដ្ឋានដែលអាចមានចំណេញ ។ តទៅនេះគឺជាបន្ទុកចំណាយដឹក ជញ្ជូននៅតាមផ្លូវជាក់ស្តែងមួយចំនួន ដែលបានរកឃើញក្នុងការចុះអង្កេតដល់កន្លែង ។

ពីឃុំបុសខ្នុរ (ខេត្តកំពង់ចាម) ទៅអ្នកលឿង ដោយកាត់តាមទីរួមខេត្តព្រៃវែង បន្ទុកចំណាយដឹកជញ្ជូន ផលិតផលកសិកម្មគឺ ៨ដុល្លារ/តោន និងត្រូវចំណាយពេល ៦ម៉ោង ចំពោះរថយន្តដឹកទំនិញ ១៨តោន ដែលប្រើម៉ាស៊ូតអស់ប្រហែល ១០០លីត្រ (៤០ដុល្លារ) ដើម្បីធ្វើដំណើរចំងាយផ្លូវ ១២០គ.ម រវាងចំណុចទាំងពីរ ។ អត្រា ៨ដុល្លារ/តោន គឺរួម បញ្ចូលទាំងកំរៃនានានៅតាមផ្លូវដែលមានប្រហែល ១ដុល្លារនាពេលបច្ចុប្បន្ន ប៉ុន្តែគ្មានបូក ថ្លៃលើក-ដាក់ទេ ដែលអស់ប្រហែល ១ដុល្លារថែមទៀត ។ ក្នុងពេលមានអសន្តិសុខនៅមុន ឆ្នាំ១៩៩៨ បន្ទុកចំណាយនេះគឺ ២២ដុល្លារ/តោន ។

ផ្លូវមួយទៀតគឺពីបុសខ្នុរទៅអ្នកលឿង ដោយកាត់តាមភ្នំពេញ ។ ចំងាយផ្លូវមាន ១៨០គ.ម ត្រូវចំណាយពេលប្រហែល ៨ម៉ោង និងប្រើម៉ាស៊ូតអស់ ១២០លីត្រ ។ ប្រាក់កំរៃ ក្រៅផ្លូវការសរុបនៅតាមផ្លូវ គឺប្រហែល ៨០.០០០រៀល ឬ ២០ដុល្លារ ។ យោងតាមអ្នក ដឹកជញ្ជូនម្នាក់ ប្រាក់កំរៃនេះមានបូកទាំងការបង់ដើម្បីជៀសផុតពីការថ្លឹងផង ។

គេចំណាយ ១០ដុល្លារ/តោន ដើម្បីដឹកជញ្ជូនសណ្តែកសៀងតាមរថយន្តពីស្រុកត្បែង មានជ័យ ព្រះវិហារ ទៅទីរួមខេត្តកំពង់ធំ ។ បន្ទាប់មកពីខេត្តកំពង់ធំទៅអ្នកលឿងត្រូវចំនាយ ដឹកជញ្ជូនអស់ ១០ដុល្លារ/តោន បើដឹកតាមរថយន្តដឹកទំនិញតូចៗ ឬ ៨ដុល្លារ/តោន បើដឹកតាម រថយន្តធំៗ ។ ការបង់កំរៃតាមផ្លូវពីខេត្តព្រះវិហារទៅកំពង់ធំ គឺអស់ប្រហែល ៥.០០០រៀល/

រថយន្ត/កន្លែង ។ អាចមាន ២ ឬ ៣កន្លែងបែបនេះ ដែលសុទ្ធតែមិនស្របច្បាប់ទាំងអស់ ។

៣.៣.៦. ចំណុចខ្សោយចំបងៗក្នុងប្រព័ន្ធម៉ាឃីទីង និងការនាំចេញ

៣.៣.៦.១. លំហូរពតិមាននៅខ្សោយ

មានការនិយាយច្រើនគ្រប់គ្រាន់ហើយ ពីលំហូរពតិមានអន់ខ្សោយក្នុងទីផ្សារកសិកម្ម ហើយក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ក៏បានប្រឹងប្រែង និងធ្វើផែនការធ្វើរួចហើយ ដើម្បីកែលំអលំហូរពតិមាន ជាពិសេសទៅដល់កសិករ ។ ការងារនេះច្បាស់ជាជួយកាត់បន្ថយការកេញប្រវ័ញ្ចលើពីកសិករដែលមានពតិមានមិនគ្រប់គ្រាន់អំពីផលិតផលរបស់ខ្លួន ។ ប៉ុន្តែចំពោះលំហូរពតិមាននៅកំរិតអន្តរជាតិ គឺមានការយកចិត្តទុកដាក់តិចជាង ។ ការចុះសាកសួរដល់កន្លែងបានរកឃើញថា អ្នកលក់ដុំធំៗជាងគេនៅកម្ពុជា ភាគច្រើនមិនទាន់មានប្រភពពតិមានដ៏គួរទុកចិត្តទេ ដើម្បីធ្វើការទស្សន៍ទាយពីការប្រែប្រួលក្នុងផលិតកម្ម និងកំរិតថ្លៃ ។ ជារឿយៗមានការសំរេចចិត្តខុសអំពីចំនួនផលិតផលត្រូវស្តុកទុក ដោយសារទទួលបានពតិមានមិនពិតពីគូរប្រជែង ។ ភាពមិនច្បាស់លាស់របស់អ្នកលក់ដុំដែលផុសចេញពីពតិមានមិនពិត វាមានផលប៉ះពាល់ដោយផ្ទាល់ចំពោះផលិតករ រួមទាំងកសិករក្រីក្រផងដែរ ។ នៅកម្ពុជា អ្នកទិញនៅតំបន់ដាច់ស្រយាលគឺជាអ្នកផ្តាច់មុខ ហើយអាចកំណត់កំរិតថ្លៃសំរាប់ទីផ្សារក្នុងតំបន់បាន ។ អ្នកលក់ដុំ ឬពាណិជ្ជករភាគច្រើន គ្មានប្រើទេនូវអ៊ិនធឺណែតដែលអាចផ្តល់ពតិមានជួយដល់មុខរបររបស់ខ្លួនបាន ។

៣.៣.៦.២. បន្ទុកចំណាយខ្ពស់លើការលក់ដូរ

គេទទួលស្គាល់ជាទូទៅថា បន្ទុកចំណាយលក់ដូរខ្ពស់ វារារាំងដល់ពាណិជ្ជកម្ម និងបន្ទុចបង្អាក់ផលិតកម្ម ។ គេឃើញច្បាស់ហើយថា បន្ទុកចំណាយនៅកម្ពុជាលើការលក់ដូរ វាខ្ពស់ជាងនៅប្រទេសជិតខាង ដោយសារប្រព័ន្ធស្ថាប័ន និងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សាររូបវ័ន្តនៅអន់ខ្សោយជាងគេ ។ ដូច្នេះគួរលើកឡើងពីកត្តាធំៗមួយចំនួន ដែលបានបង្កើនបន្ទុកចំណាយលើការលក់ដូរនេះ ។

- **ផ្លូវអន់:** បញ្ហានេះបានលើករួចហើយ ប៉ុន្តែគួរបញ្ជាក់ឱ្យច្បាស់ម្តងទៀត ។ ទោះបីក្នុងពីរទសវត្សរ៍កន្លងទៅ កម្ពុជាបានប្រឹងប្រែងស្តារឡើងវិញទាំងបរិមាណ និងគុណភាពផ្លូវ និងក្នុងករណីខ្លះមានទាំងស្ពានផង ប៉ុន្តែនៅមិនទាន់បានគ្រប់គ្រាន់ទេ ។ ស្ថានភាពផ្លូវគឺអន់ខ្លាំងណាស់ ធ្វើឱ្យអស់សោហ៊ុយច្រើនក្នុងការដឹកជញ្ជូនផលិតផល

និងមនុស្ស ។ នេះជាឧបសគ្គជាមូលដ្ឋានមួយដែលរារាំងវិស័យកសិកម្មក្នុងការរីកលូតលាស់ចេញពីកិរិតជីវព្រឹត្តិ ។ ផ្លូវអន់ បង្កការចាញ់ប្រៀបគេនៃផលិតផលធ្ងន់មានតំលៃទាប ដូចជា ដំឡូងឈើ និងអំពៅ ។ ដូច្នេះត្រូវពន្លឿនសកម្មភាពកសាងផ្លូវគមនាគន៍ និងស្ពាន បើសិនចង់ពង្រីកផលិតកម្ម និងពាណិជ្ជកម្មខាងកសិកម្ម ។

- **បន្ទុកចំណាយដឹកជញ្ជូនខ្ពស់:** បន្ថែមទៅលើផ្លូវគមនាគមន៍អន់ មានកត្តាមួយចំនួនទៀតដែលបង្កើនបន្ទុកចំណាយដឹកជញ្ជូន ។ ទី១ ពន្ធខ្ពស់លើប្រេងឥន្ទនៈគឺជាមុខចំណាយខ្ពស់បំផុតនៃការដឹកជញ្ជូន ។ "ការសិក្សាពីសមាហរណកម្ម និងភាពប្រកួតប្រជែង" របស់ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម បានបង្ហាញច្បាស់ថា ពន្ធលើប្រេងឥន្ទនៈនៅកម្ពុជា មានកិរិតខ្ពស់ជាងគេនៅក្នុងតំបន់[៣៥] ។ រឿងនេះបានកាត់បន្ថយយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដល់សមត្ថភាពប្រកួតប្រជែងរបស់កម្ពុជានៅក្នុងតំបន់ ។ ដូចកត្តាផ្លូវអន់ដែរ ពន្ធខ្ពស់លើប្រេង បានបង្កើនបន្ទុកចំនាយដឹកជញ្ជូនទំនិញ និងមនុស្ស, រាំងស្ទះពាណិជ្ជកម្ម, សង្កត់ចុះកិរិតថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន, ហើយជាលទ្ធផលបានធ្វើឱ្យបាក់ទឹកចិត្តក្នុងការផលិត ។ ទី២. យានយន្តដឹកជញ្ជូននៅកម្ពុជា ពុំមានប្រសិទ្ធភាពទេបើធៀបនឹងប្រទេសនៅជិតខាង ហើយមួយភាគធំគឺដោយសារផ្លូវ ស្ពាន គុណភាពអន់ ។ កត្តានេះបានបង្កើនបន្ទុកចំណាយឯកតាសំរាប់ការដឹកជញ្ជូនផលិតផលកសិកម្មមួយកិរិតទៀត ដោយវាបង្កើនបន្ទុកចំណាយលើការថែទាំ និងជួសជុល ។
- **បន្ទុកចំណាយលើការិយាធិបតេយ្យខ្ពស់:** អ្នកនាំចេញជាផ្លូវការនៃផលិតផលកសិកម្ម បានត្អូញត្អែរពីចំណាយខ្ពស់ក្នុងការបញ្ជូនផលិតផល ឆ្លងកាត់អាជ្ញាធរផ្សេងៗ ដូចជា ការិយាល័យគយ និងនគរបាល ។ ពួកគេអះអាងថា "បន្ទុកចំណាយលើការិយាធិបតេយ្យ" គឺជាឧបសគ្គចំបងមួយចំពោះការធ្វើជំនួញឱ្យមានភាពប្រកួតប្រជែងល្អ ហើយបន្ទុកចំណាយទាំងនេះត្រូវបានផ្ទេរទៅលើផលិតករ ។

---

[៣៥] MOC (2001)c, "ការសិក្សាពីសមាហរណកម្ម និងភាពប្រកួតប្រជែង- ផ្នែក គ." ភ្នំពេញ

ប៉ុន្តែ អ្នកនាំចេញក្រៅផ្លូវការមិនបានត្អូញត្អែរច្រើនពីបន្ទុកចំណាយទាំងនេះទេ ។ ពួកគេមិនទាមទារក្រដាសស្នាមអ្វីពីអាជ្ញាធរជាប់ទាក់ទិនទេ ទោះបីពួកគេបានបង់ប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការទៅឱ្យមន្ត្រីនានានៅតាមផ្លូវ និងនៅតាមចំណុចត្រួតពិនិត្យក៏ដោយ ។

- **បន្ទុកចំណាយខ្ពស់លើការប្រមូលទិញ:** កសិកម្មកម្ពុជា មានលក្ខណៈសំខាន់ជាកសិដ្ឋានខ្នាតតូច ។ ដោយសារមានកសិដ្ឋានតូចៗច្រើន ការប្រមូលផលិតផល និងទិញដុំ ត្រូវចំណាយអស់ច្រើន ។ម្យ៉ាងទៀត មានឈ្មួញកណ្តាលច្រើនស្រទាប់ពេកក្នុងខ្សែរយៈទីផ្សារ ។ ឧទាហរណ៍ សំរាប់ទីផ្សារគ្រាប់ធញ្ញជាតិខ្លះ គឺមានអ្នកប្រមូល (អ្នកមូលដ្ឋានហៅថា កូនកំព្រូង) ទិញផលិតផលផ្ទាល់ពីកសិករ ។ បន្ទាប់មក អ្នកប្រមូលទាំងនេះលក់ផលិតផលទៅឱ្យពាណិជ្ជករនៅទីផ្សារស្រុក (ហៅថា មេកំព្រូង) ។ ពាណិជ្ជករទាំងនេះមិនស្តុកទំនិញយូរទេ ហើយលក់វាចេញវិញទៅឱ្យពាណិជ្ជករធំៗនៅខេត្តដែលមានលទ្ធភាពស្តុកទុកបានយូរជាង បើសិនគេចង់ ។ពាណិជ្ជករថ្នាក់ខេត្តទាំងនេះ លក់ទំនិញទៅឱ្យអ្នកលក់ដុំធំៗ ដែលធ្វើការលក់ដូរផ្ទាល់ជាមួយអ្នកទិញបរទេស ។ រចនាសម្ព័ន្ធបែបនេះដែលឃើញមានជាទូទៅក្នុងទីផ្សារគ្រាប់ធញ្ញជាតិ មានឈ្មួញកណ្តាលបួនស្រទាប់ ហើយវាបានបង្កើនបន្ទុកចំណាយច្រើនណាស់លើការលក់ដូរផលិផលកសិដ្ឋាន មុននឹងបានទៅដល់អ្នកប្រើប្រាស់ចុងក្រោយ ជាពិសេសនៅឯប្រទេសផ្សេងទៀត ។ នៅពេលប្រទេសមួយដែលមានកសិដ្ឋានតូចៗច្រើនបែបនេះ ត្រូវប្រកួតប្រជែង នឹងប្រទេសមួយទៀតដែលមានកសិដ្ឋានតូចៗតិចជាងនិងកសិដ្ឋានធំៗច្រើនជាង ក្នុងការនាំចេញផលិតផលជាក់លាក់ណាមួយ ប្រទេសដែលមានកសិដ្ឋានតូចៗច្រើននឹងមានកំលាំងប្រកួតប្រជែងតិចជាង (បើសិនកត្តាផ្សេងទៀតមានដូចគ្នា) ។ រឿងនេះគឺដោយសារមានបន្ទុកចំណាយខ្ពស់លើការប្រមូលទិញ ដែលគាបសង្កត់ចុះកំរិតថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន ។

៣.៣.៦.៣. កង្វះស្តង់ដាគុណភាព ឬការគិតគូររយៈពេលវែង

អ្នកលក់ដុំមួយចំនួនបានឆ្លើយសំភាសន៍ប្រាប់ពីការអនុវត្តន៍ "មិនល្អ" ខ្លះក្នុងពាណិជ្ជកម្ម ផលិតផលកសិកម្មជាច្រើន ដែលធ្វើឱ្យបរាជ័យដល់ការព្យាយាមចាប់យកទីផ្សារខ្លះ ។ បញ្ហាទូទៅមួយគឺ ផលិតផលដូចជា សណ្តែកសៀង និងគ្រាប់ឈូក បានយកទៅត្រាំទឹកដើម្បីបង្កើនទំងន់ ។ ក្នុងរយៈពេល២-៣សប្តាហ៍ គ្រាប់ធញ្ញជាតិឃើញនៅល្អទេ តែក្រោយមកវានឹងខូចអស់ ។ ថ្វីបើគំនិតខ្លីបែបនេះមិនទាន់ច្រើនណាស់ណាក៏ដោយ ប៉ុន្តែវាបានកំចាត់អ្នកលក់ដុំអស់មួយចំនួនដែលបានបាត់បង់ទីផ្សារខ្លះ ។ ឧទាហរណ៍ គេរាយការណ៍ថា នៅមុនទសវត្សរ៍១៩៩០ ថៃជាទីផ្សារសណ្តែកសៀងមួយធំរបស់កម្ពុជា ។ ប៉ុន្តែដោយសារបញ្ហាខាងលើ កម្ពុជាបានបាត់បង់ទីផ្សារនេះទៅ ។ ដូចគ្នាដែរ នៅចុងទសវត្សរ៍១៩៨០ គ្រាប់ឈូកលែងរកទីផ្សារបាននៅសិង្ហបុរី ឬកន្លែងផ្សេងទៀត ដោយសារតែទង្វើបែបនេះ ។ គេដឹងមិនច្បាស់ទេថា ទង្វើបែបនេះបានចាប់ផ្តើមឡើងដោយហេតុអ្វី ប៉ុន្តែគំនិតខ្លីកើតចេញពីភាពក្រីក្រអាចជាមូលហេតុមួយ ហើយមនុស្សដែលចង់បានចំណេញទទេៗក៏អាចជាមូលហេតុមួយទៀត ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី ការបន្លំបែបនេះគេជឿថានៅមាននៅឡើយ ក្នុងទីផ្សារកសិកម្មខ្លះៗ ។ ឧទាហរណ៍នៃការអនុវត្តន៍មិនល្អផ្សេងទៀតមានដូចជា ការយកគ្រាប់ស្វាយចន្ទីទុំទៅលាយជាមួយគ្រាប់ស្វាយចន្ទីមិនទាន់ទុំនៅពេលបានថ្លៃខ្ពស់, យកល្ងទៅលាយជាមួយខ្សាច់, យកទឹកចាក់បញ្ចូលក្នុងសាច់មាន់កាប់លក់, យកដែកគោលនិងលោហធាតុផ្សេងទៀតទៅញាត់ក្នុងបង្កង... ។ ការអនុវត្តន៍ទាំងអស់នេះ មានគោលដៅបង្កើនទំងន់ផលិតផល ។ ការអនុវត្តន៍បែបនេះអាចបាត់ទៅវិញអស់ក្នុងរយៈពេលវែងនៅពេលទីផ្សារមានស្ថិរភាព ប៉ុន្តែការអប់រំសាធារណៈមានសារៈសំខាន់បំផុតដើម្បីបន្ទឿនការបញ្ឈប់ទង្វើនេះ ។ បន្ទុកចំណាយក៏ខ្ពស់ពេកដែរ បើសិនគេពិចារណាពីសក្តានុពលដើម្បីនាំចេញ ។ នៅក្នុងគំនិតនេះដែរ អនាម័យហ្វីតូ មានសារៈសំខាន់បំផុត បើសិនកម្ពុជាមានបំណងចូលទៅទីផ្សារអឺរ៉ុប និងប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍ផ្សេងៗទៀត ។

៣.៣.៦.៤. "ទីផ្សារស្តើង (thin markets) "

គួរឱ្យយកចិត្តទុកដាក់ដែរដែលអ្នកលក់ដុំបានប្រាប់ថា នៅពេលមានតំរូវការច្រើនពីក្រៅប្រទេសនូវផលិតផលណាមួយ, កសិករនិងអ្នកលក់រាយដែលបានដឹងពីរឿងនេះ គេទាមទារថ្លៃខ្ពស់ខ្លាំងណាស់ ។ ថ្លៃថ្មីដែលគេទាមទារវាខ្ពស់ជាងថ្លៃទីផ្សារយ៉ាងច្រើន ធ្វើឱ្យអ្នកលក់ដុំមិនអាចប្រមូលទិញផលិតផលបានគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីបំពេញតាមកិច្ចសន្យានាំចេញ ។ ជាទូទៅវាត្រឹមត្រូវហើយដែលតំរូវការខ្ពស់ធ្វើឱ្យថ្លៃឡើងខ្ពស់ (បើកត្តាផ្សេងៗទៀតនៅដដែល) ហើយវាគ្មានអ្វីខុសទេដែលកសិករឬអ្នកលក់រាយទាមទារថ្លៃខ្ពស់ ។ ប៉ុន្តែគឺការកេងយកចំណេញច្រើនហួសហេតុពីសំណាក់អ្នកទាមទារថ្លៃខ្ពស់បែបនេះ ដែលធ្វើឱ្យការលក់ដូរបរាជ័យ ។ ដំណើរការក្នុងរឿងនេះ មានជាសង្ខេបដូចតទៅ ។ តំរូវការពីក្រៅប្រទេស ផ្អែកលើថ្លៃជាទូទៅនៅទីផ្សារកម្ពុជា ។ នៅពេលថ្លៃកើនឡើង ការលក់ដូរមិនធ្វើបានចប់សព្វគ្រប់ទេ ។ ពិតណាស់ថ្លៃនឹងត្រូវធ្លាក់ចុះវិញ តែបើសិនជាវាយឺតពេលពេក វាបង្កើតបន្ទុកចំណាយថែមទៀតចំពោះអ្នកលក់ដុំ ។ នេះជាបញ្ហាចំបងមួយ ក្នុងការចុះកិច្ចសន្យាធំៗជាមួយបរទេស ។ បច្ចុប្បន្ននេះ អ្នកលក់ដុំគ្រាន់តែទិញផលិតផលតាមថ្លៃនៅទីផ្សារដោយមិនបង្កការប៉ះទង្គិចដល់តំរូវការ ហើយស្តុកវា រង់ចាំលក់ឱ្យពាណិជ្ជករថៃ ឬវៀតណាម ដែលមករកទិញនៅកម្ពុជាដើម្បីនាំចេញបន្ត ។ នេះជាឧទាហរណ៍ទីផ្សារ "ស្តើង" ឬ ទំហំតូចនៃផលដំណាំខ្លះៗក្រៅពីស្រូវ ។

៣.៣.៦.៥. កិច្ចសន្យាធ្វើកសិកម្មពិបាកបង្កើត

វិធីមួយដើម្បីដោះស្រាយរឿង "ទីផ្សារស្តើង" គឺការធ្វើ "កិច្ចសន្យាធ្វើកសិកម្ម" ។ អ្នកលក់ដុំរាយការណ៍ថា ពួកគេបានអនុវត្តរួចហើយ តែមិនបានសំរេចទេ ។ ពួកគេថែមទាំងបានផ្តល់សាច់ប្រាក់ និងមធ្យោបាយផ្សេងទៀត ដល់កសិករដើម្បីឱ្យផលិតមុខដំណាំដែលគេត្រូវការ ។ ពួកគេក៏បានយល់ព្រមទិញផលិតផលក្នុងថ្លៃមួយជាក់លាក់ដែរ ដែលត្រូវតែទាបជាងថ្លៃនៅទីផ្សារ ។ ប៉ុន្តែនៅពេលព្រមព្រៀងគ្នាសព្វគ្រប់ហើយ ជារឿយៗកសិករមិនគោរពតាមកិច្ចសន្យាទេ ។ ពួកគេអាចលក់ផលិតផលរបស់ខ្លួនមួយភាគទៅឱ្យអ្នកចុះកិច្ចសន្យា ហើយលក់ចំនួននៅសល់ដោយស្ងាត់ៗទៅទីផ្សារដែលបានថ្លៃខ្ពស់ជាង ។ ដូច្នោះ ទីផ្សារអនាគត (ឬការបណ្តាក់)

ហាក់ដូចមិនដំនើរការទេ ក្នុងបរិបទកម្ពុជាបច្ចុប្បន្ន ដែលមានអ្នកក្រីក្រខ្លាំង និងខ្វះមធ្យោបាយសក្តិសិទ្ធិសំរាប់បង្ខំឱ្យអនុវត្តកិច្ចសន្យា ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី ទីផ្សារបែបនេះគួរតែបង្កើតឡើង បើសិនអ្នកលក់ដុំត្រូវនាំចេញផលិតផលក្នុងចំនួនច្រើនៗ និងដោយផ្ទាល់ទៅប្រទេសឯទៀត ក្រៅពីវៀតណាម និងថៃ ដែលគ្រាន់តែកាត់យកតំលៃបន្ថែមមួយកំរិតអំពីកសិករកម្ពុជា ។

៣.៤. ការកែច្នៃកសិផល

ការជំរុញផលិតកម្មដំណាំលក់យកប្រាក់ វាដើរស្របគ្នានឹងការជំរុញសហគ្រាសកែច្នៃកសិផល ។ ផលិតផលកសិកម្មរបស់កម្ពុជាភាគច្រើន បច្ចុប្បន្នត្រូវបាននាំចេញទៅធ្វើការកែច្នៃ និងនាំចេញបន្តនៅកន្លែងផ្សេងទៀត ។ មួយភាគធំនៃស្រូវ សណ្តែកសៀង គ្រាប់ស្វាយចន្ទី សណ្តែកបាយ ពោត អំពៅ ល្ង គ្រាប់ឈូក ដំឡូងមី គោ ក្របី ត្រី និងជ័រទឹក ត្រូវបាននាំចេញទាំងដុលទៅវៀតណាម ថៃ និងម៉ាឡេស៊ី ។ រឿងនេះបានជួយបង្កើនតំរូវការផលិតផលកម្ពុជា ប៉ុន្តែ វាបានកាត់បន្ថយតំលៃបន្ថែមជាសក្តានុពលដែលអាចទទួលបានតាមការបង្កើតរោងចក្រកែច្នៃនៅកម្ពុជា ។ ដូចជាគ្មានមូលហេតុអ្វីទេដែលធ្វើឱ្យកម្ពុជាមិនអាចអភិវឌ្ឍន៍បាននូវឧស្សាហកម្មកែច្នៃកសិផល (ដែលមិនចាំបាច់តែមានបច្ចេកវិទ្យាខ្ពស់នោះទេ) ។ ជាលទ្ធផលគឺមានសក្តានុពលធំណាស់ក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍វិស័យនេះ ។

តាមពិត សកម្មភាពកែច្នៃកសិផលទំនើប ទើបកើតមានក្នុងពេលថ្មីៗនៅកម្ពុជា ។ រោងចក្រកែច្នៃមួយចំនួនតូចបានបង្កើតឡើង និងធ្វើប្រតិបត្តិការក្នុង២-៣ឆ្នាំចុងក្រោយ ។ បើសិនឧស្សាហកម្មថ្មីរីកធំធាត់ ផលចំណេញផ្ទាល់ គឺការបង្កើតការងារ និងតំលៃបន្ថែមច្រើនទៀតក្នុងផ្នែកនេះ ។ វានឹងជួយស្រូបយកយ៉ាងហោចណាស់ក៏មួយភាគនៃកម្មករថ្មីប្រមាណ ២០០.០០០នាក់ដែលចូលទៅក្នុងកំលាំងពលកម្មក្នុងមួយឆ្នាំៗ ។ ផលចំណេញប្រយោល អាចជាការបង្កើនផលិតកម្មផលដំណាំ ដើម្បីបំរើតំរូវការធាតុចូលតាមសហគ្រាសនានា ។ លើសពីនេះទៀត ផលិតផលកែច្នៃនៅក្នុងស្រុក អាចចូលមកជំនួសផលិតផលនាំចូលដែលមានលក់ជាច្រើនក្នុងទីផ្សារកម្ពុជា គឺវាអាចជួយសន្សំសំចៃបានច្រើនណាស់នូវរូបិយប័ណ្ណដែលត្រូវចំណាយលើការនាំចូលម្ហូបអាហារកែច្នៃ ។

ការបង្កើតឡើងរោងចក្រកែច្នៃនៅជិតតំបន់កសិកម្ម (មិនមែននៅប្រទេសដទៃ) យ៉ាងហោចណាស់បានជួយសន្សំសំចៃបន្ទុកចំណាយលើការដឹកជញ្ជូន និងអាចជួយបង្កើនកំរិតថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន ។ គ្រឿងលើកទឹកចិត្តបែបនេះកសិករត្រូវការខ្លាំងណាស់ដើម្បីពង្រីកផលិតកម្មកសិកម្ម និងកាត់បន្ថយភាពក្រីក្រ ។ យោងតាមសមត្ថភាពកែច្នៃមានកំរិតនាពេលបច្ចុប្បន្នផលិតផលដើមរបស់កម្ពុជាភាគច្រើន ត្រូវដឹករហូតទៅដល់វៀតណាម និងថៃ ។ បន្ទុកចំណាយពាណិជ្ជកម្មដែលកើតមាននៅតាមផ្លូវ បានកាត់បន្ថយកំរិតថ្លៃនៅកសិដ្ឋានយ៉ាងជាក់ស្តែង ពីព្រោះថ្លៃ នៅរោងចក្រនៅថៃ និងវៀតណាម ប្រហែលមិនត្រូវបានបង្កើនទេសំរាប់ផលិតផលរបស់កម្ពុជាដែលតំណាងឱ្យតែមួយភាគតូចនៃធាតុចូលសរុប ។

ដូច្នេះ សំខាន់ត្រូវធ្វើការវាយតំលៃពីការអភិវឌ្ឍន៍រោងចក្រកែច្នៃកសិផលដំក្មេងខ្ចីនៅកម្ពុជា ។ សំរាប់គោលដៅនេះ បានធ្វើសំភាសន៍សហគ្រាសចំនួនបួន ពីព្រោះពុំមានសហគ្រាសកែច្នៃកសិផលច្រើនទេនៅកម្ពុជា ។ តាមពិតទៅ សហគ្រាសកែច្នៃកសិផលដែលមានទំហំគួរកត់សំគាល់ហាក់ដូចជាគ្មានក្រៅពីនេះទេ ។ គោលដៅមួយនៃការចុះសាកសួរ គឺដើម្បីវាយតំលៃពីសក្តានុពលនៃការពង្រីកវិស័យនេះដោយមានផលចំណេញ ។

ទាក់ទងនឹងបញ្ហានេះ មានកិច្ចប្រឹងប្រែងមួយចំនួនរួចហើយ ដោយបានលទ្ធផលចំរុះ ។ សរុបមកគេអាចនិយាយបានថា វិស័យឯកជនបានផ្តួចផ្តើមធ្វើខ្លះហើយក្នុងផ្នែកកែច្នៃនេះ ។ ប៉ុន្តែគេមិនទាន់អាចមើលឃើញនៅឡើយថា តើអាជីវកម្មទាំងអស់នេះនឹងទទួលបានជោគជ័យឬយ៉ាងណា ។ លក្ខណៈអំណោយផលនៃការមានទីតាំងនៅជិតកសិដ្ឋាន គឺជាកត្តាមួយក្នុងចំណោមកត្តាជាច្រើន ដែលកំណត់ពីផលចំណេញនៃរបរជំនួញក្នុងផ្នែកនេះ ។

៣.៤.១. ក្រុមហ៊ុនវិនិយោគទុនម្សៅដំឡូងមី ម៉ុង រិទ្ធី (ក្រុងព្រះសីហនុ)

ក្រុមហ៊ុន ម៉ុង រិទ្ធី បានដាក់ទុន ២,៨លានដុល្លារ ដើម្បីតំលើងរោងចក្រកែច្នៃដំឡូងមីមួយនៅក្រុងព្រះសីហនុ នាឆ្នាំ១៩៩៩ ។ រោងចក្រនេះនាំចូលពីថៃ និងមានសមត្ថភាពកែច្នៃមើមដំឡូងមីឆៅ ២០០តោន/ថ្ងៃ ដើម្បីផលិតម្សៅដំឡូង ៥០តោន ។ វាជារោងចក្រប្រភេទនេះទី១ក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជា ។ ដើម្បីដំណើរការពេញកំលាំង រោងចក្រត្រូវការបុគ្គលិក

៥២នាក់ គិតទាំងអ្នកយាម និងកម្មករប្រចាំថ្ងៃ ។ ប្រាក់កំរៃប្រចាំថ្ងៃសំរាប់កម្មករ ម្នាក់គឺ ៧.០០០រៀល (១,៧៥ដុល្លារ) ហើយនៅពេលរោងចក្រដំណើរការ មានកម្មករ ២៨នាក់ ត្រូវធ្វើការជាច្រើនថ្ងៃក្នុងមួយខែ។ ។ បុគ្គលិកមានប្រាក់ខែទទួលបាន ៥០-៨០ដុល្លារ /ខែ ។ និយោជិត និងកម្មករភាគច្រើន ជ្រើសរើសយកមកពីភូមិកំណើតរបស់លោក ម៉ុង រិទ្ធី ។

ក្រុមហ៊ុន ម៉ុង រិទ្ធី បានប្រើដី ១.៨០០ហ.ត ក្នុងដីសម្បទានសរុប ១១.០០០ហ.ត ដែលទទួលបានពីរដ្ឋាភិបាល ដើម្បីដាំដំឡូងមី ។ ប៉ុន្តែមានតែ ៣៨៧ហ.តប៉ុណ្ណោះ ដែលសមស្រប សំរាប់ដំណាំនេះ ដោយបានទិន្នផលមើមដំឡូងមីឆៅ ១២តោន/ហ.ត ។ ផលដំឡូងនេះមិនគ្រប់គ្រាន់ទេ ហើយក្រុមហ៊ុនត្រូវពឹងផ្អែកលើកសិករនៅជិត។ ក្នុងការផ្គត់ផ្គង់មើមដំឡូងមីឱ្យរោងចក្រ ។

មើមដំឡូងមីដែលក្រុមហ៊ុនផលិត រួមទាំងមើមដំឡូងដែលទិញពីក្រៅ នៅតែតិចខ្លាំងណាស់សំរាប់ដំណើរការពេញកំលាំងរបស់រោងចក្រ ។ ចំណុចល្អបំផុត គឺរោងចក្របានផ្តល់ទីផ្សារមួយដែលលើកទឹកចិត្តកសិករឱ្យផលិតដំឡូងមីច្រើនថែមទៀត និងបានប្រាក់ចំណូលច្រើនដែរ ។ ដីសំរាប់ដាំដំឡូងមីហាក់ដូចឃើញមានច្រើនណាស់ ហើយដើម្បីលើកទឹកចិត្តឱ្យមានការដាំដំឡូងមីច្រើន ក្រុមហ៊ុនបានផ្តល់ពូជ (ពូជពីដំបូងគេនាំចូលពីថៃ និងវៀតណាម) ដោយមិនគិតថ្លៃទៅកសិករ ឬវិនិយោគិនផ្សេងទៀត ដែលចង់ដាំវា ។ ក្រុមហ៊ុនអាចជួយក្នុងការងាររៀបចំដីផងដែរ ដោយទារប្រមូលប្រាក់កំរៃនៅក្រោយពេលប្រមូលផលរួច ដែលជាក់ស្តែង គឺជាការផ្តល់កំចីគ្មានយកការប្រាក់ក្នុងកំរិត ៩០ដុល្លារ/ហ.ត ។ ក្រុមហ៊ុនក៏ធានាទិញដំឡូងមីពីផលិតករក្នុងកំរិតថ្លៃនៅរោងចក្រ ២០ដុល្លារ/តោន ។ ប៉ុន្តែ ការលើកទឹកចិត្តរបស់ក្រុមហ៊ុន ហាក់ដូចតិចតួចពេកដើម្បីបំផុសឱ្យមានការឆ្លើយតបច្រើន។ពីសំណាក់ពួកម្ចាស់ដី ។

នៅខេត្តកំពង់ស្ពឺ ថ្លៃកសិដ្ឋានគឺ ១៧-១៨ដុល្លារ/តោន ។ គិតតាមទិន្នផលមធ្យម ១២តោន/ហ.ត, ចំណូលដុលអាចបានប្រហែល ១៥០ដុល្លារ/ហ.ត ប៉ុន្តែបន្ទុកចំនាយលើការរៀបចំដី និងពលកម្ម អស់ជាង ១០០ដុល្លារ/ហ.ត ។ គេមើលឃើញច្បាស់ថា ចំណូលនេះមិនទាន់គ្រប់គ្រាន់ទេសំរាប់ផលិតករក្នុងបណ្តាខេត្តដូចជា កំពង់ស្ពឺ និងកំពត ដែលមានដីគុណភាព

អន់ ។ ដូច្នេះ ឬមួយកំរិតថ្លៃ ឬមួយទិន្នផល ត្រូវកើនឡើងដើម្បីឱ្យកសិករបានផលចំណេញពីការដាំដំឡូងមី ។ ចំពោះកំរិតថ្លៃ ក្រុមហ៊ុនប្រាប់ថាមិនអាចតំលើងខ្ពស់ថែមទៀតទេ ពីព្រោះថ្លៃអន្តរជាតិបន្តនៅទាប ។ ក្រុមហ៊ុនលក់ផលិតផលខ្លួនប្រហែល ៤០%នៅក្នុងស្រុកក្នុងតំលៃ ១៧០ដុល្លារ/តោនម្សៅដំឡូងមី ហើយ ៦០%ទៀតនាំចេញទៅកូរ៉េ ។

ដោយសារពុំមានដំឡូងមីគ្រប់គ្រាន់នៅជិតៗ ក្រុមហ៊ុនបានទៅប្រមូលទិញមើមដំឡូងមីពីតំបន់ឆ្ងាយនៅខេត្តកំពង់ចាមដែលមានដីមានជីជាតិល្អ ។ កសិករមួយចំនួនបានលក់ដំឡូងមីរបស់ខ្លួនទៅឱ្យក្រុមហ៊ុន នៅមុនពេលមានបង្កើតរោងចក្រប្រភេទដូចគ្នាមួយផ្សេងទៀតឈ្មោះថា T.T.Y. នៅក្នុងខេត្ត ។ លោក ម៉ុង រិទ្ធី ហ៊ានទិញពីឈ្មួញកណ្តាលក្នុងតំលៃ ១៥ដុល្លារ/តោន ហើយក្រុមហ៊ុនត្រូវដឹកផលិតផលទៅរោងចក្រដោយអស់សោហ៊ុយលើសពី ៥ដុល្លារ/តោន ។ ប្រេងឥន្ធនៈជាធាតុចូលដែលថ្លៃជាងគេសំរាប់ការងារដឹកជញ្ជូន ហើយម្តងម្កាលរថយន្តដឹក ត្រូវគេឃាត់ដំណើរនៅចំណុចត្រួតពិនិត្យ ។ នៅតំបន់ដីក្រហមខេត្តកំពង់ចាម ទិន្នផលបានខ្ពស់ដល់ ២៥តោន/ហ.ត ។ ដោយថ្លៃនៅកសិដ្ឋានគឺប្រហែល ១៤ដុល្លារ/តោន ចំណូលដុលសំរាប់ផលិតករអាចបានដល់ ៣៥០ដុល្លារ/ហ.ត ធៀបនឹង ១៥០ដុល្លារនៅខេត្តកំពង់ស្ពឺ ។ ជាការប្រសើរ រោងចក្រគួរផ្លាស់ទីតាំងទៅទីនោះវិញ ពីព្រោះមើមដំឡូងមីភាគច្រើនផលិតនៅខេត្តកំពង់ចាម ហើយនាំចេញទៅវៀតណាម ។

នៅឆ្នាំ២០០៣ រោងចក្របានផ្អាកដំណើរការដោយសារខ្វះមើមដំឡូងមី ។ តាមពិតផលិតកម្មដំឡូងមីអាចពង្រីកទៅបានលុះត្រាតែបានថ្លៃខ្ពស់គ្រប់គ្រាន់ ។ ក្រុមហ៊ុនបានអះអាងថា មិនអាចតំឡើងថ្លៃបានទេ ពីព្រោះមិនអាចតំឡើងថ្លៃផលិតផលកែច្នៃបាន ។ ប៉ុន្តែ ថ្លៃមើមដំឡូងមីអាចតំឡើងបាន បើសិនបន្ទុកចំណាយលើផលិតកម្ម ជាពិសេសប្រេងឥន្ធនៈ ត្រូវបានកាត់បន្ថយ ។ ពន្ធលើប្រេងឥន្ធនៈនៅកម្ពុជា វាខ្ពស់ជាងគេឆ្ងាយណាស់ក្នុងតំបន់នេះ ។ លោក ម៉ុង រិទ្ធី បានកត់សំគាល់ថា សហគ្រាសកែច្នៃកសិផលនៅថៃ អាចស្នើសុំការបង្វិលសងប្រាក់ពន្ធលើប្រេងឥន្ធនៈ ហើយនេះជាគ្រឿងលើកទឹកចិត្តដ៏សំខាន់មួយដែលគេត្រូវការ ដើម្បីជំរុញវិស័យកែច្នៃកសិផល ។

៣.៤.២. ក្រុមហ៊ុនអភិវឌ្ឍន៍ដំណាំកសិកម្មផ្កាច់មុខ T.T.Y. និង IMEX. (ស្រុកមេមត់ ខេត្តកំពង់ចាម)

អាជីវករកម្ពុជាម្នាក់បានវិនិយោគទុន ៦លានដុល្លារ កសាង T.T.Y. នេះ ដែលបានចាប់ធ្វើប្រតិបត្តិការនៅខែធ្នូ ២០០១ ។ សហគ្រាសនេះមានរោងចក្រមួយសំរាប់កែច្នៃមើមដំឡូងឈើ ២០០តោន ដើម្បីទទួលបានម្សៅដំឡូង ៥០តោន ក្នុងមួយថ្ងៃៗ ។ នៅពេលដំណើរការរោងចក្រប្រើកម្មករសរុប ១០៨នាក់ ធ្វើការជា ៣វេន ចំនួន ៨ម៉ោងក្នុងមួយវេន ។ កម្មករមានប្រាក់កំរៃជាមធ្យម ៨.០០០រៀល/នាក់/ថ្ងៃ (២ដុល្លារ) ។ T.T.Y. មានបុគ្គលិក ៣១នាក់ថែមដែលបំរើការងារមិនមែនផលិតកម្ម ។ កម្មករភាគច្រើនមកពីតំបន់ជិតខាង ។

គេទិញរោងចក្រមកពីថៃ ហើយដាក់តំលើងវានៅស្រុកមេមត់ ខេត្តកំពង់ចាម ។ វាជារោងចក្រប្រភេទនេះទី២ ដែលដាក់តំលើងនៅកម្ពុជា គឺបន្ទាប់ពីការតំលើងរោងចក្រមួយរបស់ក្រុមហ៊ុន ម៉ុង រិទ្ធី នៅក្រុងព្រះសីហនុ ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៩ ។ រោងចក្រ T.T.Y. មានទីតាំងនៅតំបន់យុទ្ធសាស្ត្រ ហើយមិនប្រឈមនឹងកង្វះការផ្គត់ផ្គង់មើមដំឡូងមីដូចរោងចក្រ ម៉ុង រិទ្ធីទេ ។

ពីខែធ្នូ ២០០១ ដល់ មីនា ២០០២ រោងចក្រមិនអាចរកមើមដំឡូងមីបានគ្រប់ ពីព្រោះវាថ្លៃហួសពេក ។ ពាណិជ្ជករវៀតណាមម្នាក់បានទិញមើមដំឡូងមីក្នុងថ្លៃ ១០៥រៀល/គ.ក ពីកសិករ ឬ ២៧ដុល្លារ/តោន។ ក្រុមហ៊ុនគិតថា មិនអាចមានចំណេញទេនៅក៏រិតថ្លៃនេះ ហេតុនេះរោងចក្រដំណើរការតែមួយខែ ដោយកែច្នៃដំឡូងមីបាន ៦.០០០តោន និងផលិតម្សៅដំឡូងបាន ១.៥០០តោន ។ នៅឆ្នាំ២០០២-០៣ រោងចក្រអាចដំណើរការពេញសមត្ថភាពបាន ៩ខែ ពីខែធ្នូ ២០០២ ដល់ឧសភា ២០០៣ ដោយទិញបានមើមដំឡូងមី ៣០.០០០តោន និងផលិតម្សៅដំឡូងបាន ៧.៥០០តោន ។ ថ្លៃមើមដំឡូងមីគឺប្រហែល ៨៧រៀល/គ.ក ឬ ២២ ដុល្លារ/តោន ។

នៅឆ្នាំ២០០២-០៣ ក្នុងស្រុកមេមត់តែមួយ ផលិតកម្មមើមដំឡូងមីមានប្រហែល ៩០.០០០តោន យោងតាមការសិក្សាមួយរបស់ក្រុមហ៊ុន ។ ដូច្នេះការទិញចូលរបស់ T.T.Y. គឺបានត្រឹមតែមួយភាគបីនៃផលិតកម្មសរុបនៅស្រុកមេមត់ប៉ុណ្ណោះ គឺមិនទាន់គិតដល់ខេត្តទាំង

មូលទេ ។ ហេតុនេះក្រុមហ៊ុនមិនប្រឈមនឹងកង្វះការផ្គត់ផ្គង់មើមដំឡូងមីទេ លើកលែងតែវៀតណាមហ៊ានឱ្យថ្លៃខ្ពស់ដែលក្រុមហ៊ុនមិនហ៊ានឱ្យ ។ នៅខែមីនា ២០០៣ វៀតណាមបានបិទការនាំចូលមើមដំឡូងមីពីកម្ពុជា ដែលប្រហែលដោយសារការផ្គត់ផ្គង់ក្នុងស្រុកមានចំនួនគ្រប់គ្រាន់ ។ រឿងនេះបានជួយឱ្យ T.T.Y. មានអំណាចទិញមើមដំឡូងមីផ្តាច់មុខ ។ ចំពោះដំឡូងនៅសល់ គេបក ចិត និងហាលវា ហើយលក់ទៅឱ្យវៀតណាមក្នុងតំលៃមួយដែលថោកជាង ។

វៀតណាមបានទិញដំឡូងឈើពីខេត្តកំពង់ចាម ដើម្បីផ្គត់ផ្គង់ទៅឱ្យរោងចក្រកែច្នៃសំរាប់នាំចេញ ។ មន្ត្រីក្រុមហ៊ុនម្នាក់ដែលបានទៅធ្វើទស្សនកិច្ចនៅខេត្តតៃនិញរបស់វៀតណាមដែលនៅជាប់ព្រំដែនបានរាយការណ៍ថា ក្នុងតំបន់ជិតខេត្តកំពង់ចាម វៀតណាមមាន ៧ រោងចក្រខ្នាតមធ្យមដែលនីមួយៗមានសមត្ថភាពកែច្នៃមើមដំឡូងមី ១០០-២០០តោន/ថ្ងៃ ហើយមានជាង ១០០រោងចក្រដែលនីមួយៗអាចកែច្នៃបាន ៥តោន ។ ផលិតផលកែច្នៃរួចសំរាប់បំរើការនាំចេញជាសំខាន់ ។ តាមសេចក្តីរាយការណ៍ វៀតណាមផលិតដំឡូងមីបានច្រើនណាស់សំរាប់ផ្គត់ផ្គង់រោងចក្រនានា ។ ដូច្នេះខេត្តកំពង់ចាម ហាក់ដូចជាតំបន់ទ្រទាប់មួយសំរាប់វៀតណាម ។ នៅពេលមានកង្វះខាតនៅវៀតណាម ពាណិជ្ជករវៀតណាមទិញមើមដំឡូងឈើពីខេត្តកំពង់ចាម ហើយនៅពេលមានច្រើនគ្រប់គ្រាន់ ពាណិជ្ជករវៀតណាមមិនទិញដំឡូងមីកំពង់ចាមទេ ។ បំរាមនៅខែមីនា ២០០៣ គឺជាឧទាហរណ៍ដ៏ជាក់ស្តែងមួយ ។ ប៉ុន្តែក្នុងពេលកន្លងមក ផលិតផលភាគច្រើនអាចរកទីផ្សារបាន ទោះបីបានថ្លៃទាបបន្តិចក្តី ។

T.T.Y. គឺជារោងចក្រតែមួយគត់នៅខេត្តកំពង់ចាម ជារោងចក្រមួយក្នុងចំណោមរោងចក្រពីរនៅកម្ពុជាដែលកែច្នៃដំឡូងមី ។ សំនួរសំខាន់នៅទីនេះគឺថា នៅពេលរោងចក្រនៅវៀតណាមអាចទិញមើមដំឡូងពីកម្ពុជា ដើម្បីកែច្នៃនិងនាំចេញទៅម៉ាឡេស៊ី និងកូរ៉េ តើហេតុអ្វីរោងចក្រនៅកម្ពុជាមិនអាចធ្វើដូច្នេះបាន? យ៉ាងហោចណាស់ក៏រោងចក្រកម្ពុជាមានទីតាំងអំណោយផលជាងរោងចក្រនៅវៀតណាមដែលត្រូវចំណាយច្រើនជាងលើការដឹកជញ្ជូន និងបង់ប្រាក់កំរៃនៅតាមផ្លូវ ។

T.T.Y. រាយការណ៍ថា ខ្លួនពុំមានសមត្ថភាពប្រកួតប្រជែងដូចរោងចក្រនៅវៀតណាមទេ ទោះបីកិរិតបច្ចេកវិទ្យា និងប្រសិទ្ធភាពផលិតកម្ម អាចប្រៀបធៀបគ្នាបានក្តី ។ ការបញ្ជាទិញពីម៉ាឡេស៊ី បានផ្តល់ថ្លៃ (f.o.b) ដូចគ្នា សំរាប់កំពង់ផែក្រុងព្រះសីហនុ នឹងកំពង់ផែក្រុងហូជីមិញ ។ ប៉ុន្តែចំណាយដឹកជញ្ជូនពីរោងចក្រនៅខេត្តកំពង់ចាម ទៅដល់កំពង់ផែក្រុងព្រះសីហនុ វារុញបញ្ចុះថ្លៃនៅរោងចក្រដល់កំរិតមួយដែល T.T.Y. មិនអាចរកចំណេញបាន ។ បន្ទុកចំណាយដឹកជញ្ជូនពីទីតាំងរោងចក្រនៅមេម៉ត់ ទៅក្រុងព្រះសីហនុគឺ ២០-២៥ដុល្លារ/តោន ។ លើសពីនេះទៀត ក្រុមហ៊ុនត្រូវចំណាយអស់ច្រើនគួរសមទាក់ទិននឹងការបង់កំរៃផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការនៅឯកំពង់ផែ ។ គេមិនបានប្រាប់ពីចំនួនពិតប្រាកដទេ ប៉ុន្តែចំណុចសំខាន់គឺការគណនាឃើញថា បន្ទុកចំណាយសរុប ត្រូវអស់ច្រើនជាងក្នុងការបញ្ជូនផលិតផលតាមកំពង់ផែក្រុងហូជីមិញ ដោយឆ្លងកាត់ចំណុចត្រួតពិនិត្យនានានៅព្រំដែន និងឈ្មួញកណ្តាលច្រើននាក់នៅវៀតណាម ។ មូលហេតុលើកឡើងមួយទៀតគឺ បន្ទុកចំណាយខ្ពស់នៃការដឹកជញ្ជូនតាមកប៉ាល់ពីក្រុងព្រះសីហនុ ទៅផែណាមួយក្នុងតំបន់ ពីព្រោះកំពង់ផែក្រុងព្រះសីហនុ យកថ្លៃខ្ពស់ជាងគេបំផុតនៅក្នុងតំបន់ ។

នៅឆ្នាំ២០០២ ក្រុមហ៊ុនបាននាំចេញម្សៅដំឡូងមី ៥០០តោន ទៅម៉ាឡេស៊ី ។ ក្នុងការបញ្ជូនផលិតផលពីរោងចក្រទៅចំណុចត្រួតពិនិត្យស្ទាច់ ត្រូវចំណាយ ៨ដុល្លារ/តោន គឺមាន ៥ដុល្លារសំរាប់ការដឹកជញ្ជូន និង ៣ដុល្លារ ជាប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការ ហើយពីស្ទាច់ទៅកំពង់ផែក្រុងហូជីមិញត្រូវចំណាយអស់ ៣៧ដុល្លារ/តោន ។ ដូច្នេះបន្ទុកចំណាយដឹកជញ្ជូនសរុបគឺ ៤៥ដុល្លារ/តោន ។ ក្រុមហ៊ុនអះអាងថា មិនបានចំណេញអ្វីទេ ប៉ុន្តែចង់ផ្សព្វផ្សាយផលិតផលរបស់ខ្លួននៅទីផ្សារអន្តរជាតិ ។ យោងតាមមន្ត្រីអ្នកឆ្លើយសំភាសន៍ មានអតិថិជនមកពីវៀតណាម ថៃ ម៉ាឡេស៊ី បារាំង និងអង់គ្លេស បានមកស្រាវជ្រាវចង់ទាក់ទងទិញដូរជាមួយក្រុមហ៊ុន ពីព្រោះគេគិតថា ម្សៅដំឡូងមីរបស់រោងចក្រ T.T.Y. ល្អជាងគេ ដោយសារដី និងទឹកនៅក្នុងតំបន់នេះមានគុណភាពល្អ ។

ប៉ុន្តែ T.T.Y. មិនចាំបាច់បារម្ភអ្វីច្រើនពេកពីការនាំចេញទេ ពីព្រោះម្សៅដំឡូងមីមានតំរូវការក្នុងស្រុកច្រើនណាស់ ។ គេប៉ាន់ស្មានថា ការប្រើប្រាស់ក្នុងស្រុកមានទំហំ ៧០០តោន/ខែ គឺខ្ពស់ជាងផលិតកម្មបច្ចុប្បន្នរបស់ រោងចក្រ ។ T.T.Y. បានលក់ម្សៅដំឡូង ១.០០០តោន តាមថ្លៃនៅរោងចក្រ ១៥០ដុល្លារ/តោន ។ តាមពិត ក៏មានការនាំចូលម្សៅដំឡូងមកជួយបំពេញតំរូវការក្នុងស្រុកដែរ យោងតាមការប៉ាន់ស្មានរបស់ T.T.Y.។ ដូច្នេះអនាគតសំរាប់ T.T.Y. មើលឃើញថាល្អ ដូច្នេះហើយក្រុមហ៊ុនមានបំណងបង្កើនសមត្ថភាពកែច្នៃរបស់ខ្លួនឱ្យបានទ្វេដង ។ ប៉ុន្តែក្រុមហ៊ុនត្អូញត្អែរពីចំណាយច្រើនលើប្រេងឥន្ធនៈ ដែលភាគច្រើនមកពីការយកពន្ធដ៏ខ្ពស់ ។ ដោយសារបន្ទុកចំណាយម៉ាឃីទីងខ្ពស់ ក្រុមហ៊ុនមិនរំពឹងថា អាចប្រកួតប្រជែងបានល្អជាមួយសហគ្រាសវៀតណាមទេ ក្នុងការពង្រីកទីផ្សារនាំចេញរបស់ខ្លួន ។

៣.៤.៣. ក្រុមហ៊ុនផលិតកម្មសត្វចិញ្ចឹម និងចំណីសត្វ (AAFP)

AAFP គឺជាសហគ្រាសរបស់អាជីវករថៃខាងកែច្នៃកសិផលដែលមានជួលប្រើបុគ្គលិក-កម្មករ ២៣០នាក់ ។ AAFP កសាងឡើងនៅខែធ្នូ ១៩៩៧ នៅខេត្តកណ្តាល ចំងាយ ២៥គ.ម ពីខាងលិចក្រុងភ្នំពេញ ។ AAFP ផលិតចំណីសត្វ សំរាប់ផលិតកម្មជ្រូកជាសំខាន់ទី១ និងសំរាប់បសុសត្វជាសំខាន់ទី២ ។ ជាមួយគ្នានឹងសកម្មភាពកែច្នៃនេះ AAFP មានកម្មវិធីមួយដើម្បីជំរុញផលិតកម្មពោតក្រហមក្នុងវិស័យខាងក្រោម (downstream sectors) និងផលិតកម្មជ្រូកនិងបសុបក្សីក្នុងវិស័យខាងលើ (upstream sectors) ។

AAFP ស្រូបយកជាធាតុចូលរបស់ខ្លួន នូវសមាមាត្រមួយគួរកត់សំគាល់នៃផលិតកម្មកសិកម្មកម្ពុជា ។ ធាតុចូលក្នុងស្រុកសំរាប់សហគ្រាស រួមមាន ពោត សណ្តែកសៀង ស្រូវចុងអង្ករ កន្ទក់អង្ករ កន្ទក់ស្រូវសាលី ត្រីងៀត សំបកងាវ និងថ្មកំបោរ។ នៅឆ្នាំ២០០២ ក្រុមហ៊ុនទិញពោតក្រហម ៨.០០០តោន, សណ្តែកសៀង ១.០០០តោន, ស្រូវ ចុងអង្ករ និងកន្ទក់ ៣.០០០តោន, និងត្រីងៀតប្រហែល ១.០០០តោន ។ ទោះបីផលិតផលអន្តរការីទិញចូលទាំងនេះមានចំនួនច្រើនគួរកត់សំគាល់ ប៉ុន្តែវាតំណាងឱ្យតែមួយភាគតូចនៃផលិតកម្ម

សរុបនៅកម្ពុជា ។ ផ្អែកលើទិន្នន័យផលិតកម្មផ្លូវការឆ្នាំ២០០២ មានចុះនៅក្នុងតារាង១ ដែលទំនងជាទាបជាងផលិតកម្មជាក់ស្តែងដូចបានពិភាក្សាខាងលើ, AAFP បានទិញយកតែ ៥% នៃផលិតកម្មពោតសរុប, ៣% នៃផលិតកម្មសណ្តែកសៀងសរុប, និង ៣% នៃផលិតកម្មដំឡូងមីសរុប ។

បន្ថែមទៅលើធាតុចូលក្នុងស្រុក, AAFP ត្រូវនាំចូលផលិតផលអន្តរការីមួយចំនួនដូចជាម្សៅសណ្តែកសៀង ជាតិប្រូតេអ៊ីននិងវីតាមីន និងបរិក្ខារសំរាប់ផលិតកម្មជ្រូកនិងបសុសត្វ ។ បទសំភាសន៍បានបង្ហាញថា ទំនិញអន្តរការីនាំចូល និងបរិក្ខារទាំងនេះត្រូវជាប់ពន្ធនាំចូលពី ៧-៣៥% ។ តាំងពីឆ្នាំ១៩៩៩ មក AAFP បាននាំចូលម្សៅសណ្តែកសៀង ៥.០០០តោនពីឥណ្ឌាកាត់តាមវៀតណាម ។ ម្សៅសណ្តែកសៀងមានតំលៃប្រហែល ២១០ដុល្លារ/តោន (c.i.f. នៅភ្នំពេញ) ដូច្នេះតំលៃសរុបនៃការនាំចូលគឺ ១,០៥លានដុល្លារ ។ មានការបង់ពន្ធនាំចូល ៣៥% ត្រូវជាទឹកប្រាក់ពន្ធសរុប ៣៦៧.៥០០ដុល្លារ ។ នេះជាបន្ទុកចំណាយមួយយ៉ាងខ្ពស់ដែលបានផ្ទេរទៅឱ្យកសិករអ្នកមកទិញចំណីសត្វពីសហគ្រាស ហើយរឿងនេះបានធ្វើឱ្យខូចខាតដល់ភាពប្រកួតប្រជែងនៃផលិតផលរបស់ AAFP ។ ឯធាតុចូលអន្តរការីផ្សេងៗទៀតក៏ត្រូវជាប់ពន្ធនាំចូលពី ៧-១៥% ដែរ ។

AAFP ជាសហគ្រាសផលិតកម្មចំណីសត្វតែមួយគត់នៅកម្ពុជា ហើយគេអាចគិតថាសហគ្រាសបានចំណេញពីការរកស៊ីផ្តាច់មុខនៅកម្ពុជា ។ ប៉ុន្តែក្រុមហ៊ុនបានប្រាប់ថា ផលិតផលចំណីសត្វរបស់ខ្លួនតាមពិតត្រូវប្រកួតប្រជែងជាមួយផលិតផលរបស់វៀតណាម និងថៃ ដែលភាគច្រើនចូលមកទីផ្សារកម្ពុជាជាលក្ខណៈក្រៅផ្លូវការ ឬតាមការរត់ពន្ធ និងដែលលក់បានថោកជាងផលិតផលរបស់ AAFP ។ រឿងនេះហាក់ដូចជាករណីជាទូទៅមួយដែល សហគ្រាសក្នុងស្រុកនានាតែងរាយការណ៍ប្រាប់ ហើយវាបំផុសចំងល់ដ៏ធំមួយគឺ ហេតុអ្វីបានជាយ៉ាងដូច្នេះពីព្រោះសហគ្រាសក្នុងស្រុកយ៉ាងហោចណាស់ក៏មានប្រៀបលើគេខាងទីតាំងដែរ រីឯកត្តាផ្សេងៗទៀតក៏អាចអាចប្រៀបធៀបគ្នាបានដែរ ។

មូលហេតុចំបងដែលគេបានលើកឡើង ជាប់ទាក់ទិននឹងកត្តាមួយចំនួនដែលរួមឱ្យផ្សំគ្នាធ្វើឱ្យបន្ទុកចំណាយផលិតកម្មកើនខ្ពស់ជាងនៅ ថៃ និងវៀតណាម ។ ទី១ ធាតុចូលខ្លះដូចជាម្សៅសណ្តែកសៀង និងជាតិវីតាមីន និងប្រូតេអីន មិនទាន់មានផលិតនៅកម្ពុជាទេ ដោយសារកង្វះសមត្ថភាពកែច្នៃ ដូច្នេះត្រូវតែនាំចូល និងត្រូវបង់ពន្ធនាំចូលយ៉ាងខ្ពស់ ។ ទី២ ប្រេងឥន្ធនៈដែលជាធាតុចូលដ៏ចំបងសំរាប់ដំណើរការរោងចក្រ វាមានថ្លៃខ្ពស់ជាងនៅប្រទេសជិតយ៉ាងច្រើន ដោយសាររដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាយកពន្ធខ្ពស់ជាងគេ ។ ទី៣ តាមធម្មតា សហគ្រាសនានានៅកម្ពុជា ត្រូវបង់ចំណាយបង្កប់ខ្ពស់ ដោយសារការកែលំអយឺតខាងអភិបាលកិច្ច ។ ទី៤ ទំហំសេដ្ឋកិច្ច កត្តាសេដ្ឋកិច្ចវិមាត្រ (economies of scale) ហាក់ដូចមិនអាចជួយអ្វីទេដល់ AAFP នៅក្នុងការប្រកួតប្រជែងជាមួយ ថៃ និងវៀតណាម ពីព្រោះប្រទេសទាំងពីរនេះមានសេដ្ឋកិច្ចធំជាងកម្ពុជាឆ្ងាយណាស់ ។ កត្តាអស់ទាំងនេះបានគួបផ្សំគ្នា ធ្វើឱ្យខូចខាតដល់ភាពប្រកួតប្រជែងជាសក្តានុពលរបស់ AAFP និងបង្កឧបសគ្គដល់ការរីកចំរើនរបស់គេ ។

ក្នុងការប្រមើលពីអនាគត គេអាចអះអាងបានថា តំរូវការចំណីអាហារសត្វអាចរីកធំច្រើនថែមទៀត បើសិនមានគំរោងឥណទានសំរាប់ជួយកសិករដែលចង់ផលិតបសុសត្វ និងជ្រូកឱ្យបានច្រើន ។ បច្ចុប្បន្ននេះ បើសិនជាមានមីក្រូឥណទាន ក៏វាមានថ្លៃខ្ពស់ពេកមិនអាចធ្វើគំរោងកសិកម្មបានចំណេញទេ ។ សព្វថ្ងៃ ស្ថាប័នមីក្រូហិរញ្ញវត្ថុ និង NGOs គិតអត្រាការប្រាក់ ៤០-៦០%/ឆ្នាំ ដែលខ្ពស់ហួសពេកចំពោះកសិករអ្នកចង់ចិញ្ចឹមជ្រូក ឬបសុសត្វ ។ តាមរបាយការណ៍ កសិករនៅវៀតណាម និងថៃ អាចទទួលបានឥណទានថោកជាងតាមរយៈកម្មវិធីជួយទ្រទ្រង់ ពិសេសនៃរដ្ឋាភិបាលរបស់ពួកគេ ។

ទោះយ៉ាងនេះក្តី AAFP នៅតែរីកលូតលាស់បានថ្វីបើមានជួបបញ្ហានានាដូចបង្ហាញខាងលើក្តី ។ នៅពេលចាប់ផ្តើមនៅឆ្នាំ១៩៩៧ ផលិតកម្មអាហារសត្វមានកំរិតទាបជាងសព្វថ្ងៃឆ្ងាយណាស់ បានប្រហែល ២.០០០តោន/ឆ្នាំប៉ុណ្ណោះ។ នៅឆ្នាំ២០០៣ ទំហំផលិតកម្មគឺ ៣០០តោន/ថ្ងៃ គឺវាអាចឡើងដល់ជាង ១០.០០០តោន/ឆ្នាំ ។ ប៉ុន្តែគេអាចជជែកវែកញែកបានថា សហគ្រាសមានសក្តានុពលធំជាងនេះច្រើនទៀតដើម្បីរីកលូតលាស់ ។ ទី១ វាហាក់

ដូចជាមិនមានឧសគ្គអ្វីចំបងទេ ទាក់ទិននឹងការផ្គត់ផ្គង់ទំនិញអន្តរការីទៅឱ្យ AAFP ពីព្រោះសព្វថ្ងៃវាស្រូបយកប្រហែលតែ ៥% នៃគ្រាប់ធញ្ញជាតិសំខាន់ៗប៉ុណ្ណោះសំរាប់ប្រើជាធាតុចូល ។ ទី២ តំរូវការផលិតកម្មបសុសត្វ និងជ្រូក នឹងអាចកើនឡើង បើសិនគេអាចបញ្ចុះថ្លៃចំណីសត្វបាន ។ ការវិភាគលើផលិតកម្មជ្រូកបង្ហាញថា ផលចំណេញគឺបានទាប ដោយសារឥណទាន និងចំណីសត្វ មានថ្លៃខ្ពស់ ។

៣.៤.៤. ផលិតផលកសិកម្មខ្មែរ (ស្រុកជើងព្រៃ ខេត្តកំពង់ចាម)

បង្កើតឡើងនៅឆ្នាំ២០០១ ផលិតផលកសិកម្មខ្មែរ (KAP) គឺជាក្រុមហ៊ុនមួយដែលកែច្នៃគ្រាប់ស្វាយចន្ទី ភាគច្រើនសំរាប់នាំចេញ ។ ក្រុមហ៊ុនមានរោងចក្រមួយមានទីតាំងនៅតាមផ្លូវជាតិលេខ៧ ក្នុងខេត្តកំពង់ចាម ។ វាជាសហគ្រាសតែមួយគត់ដែលធ្វើជំនួញនេះក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជា ថ្វីបើកម្ពុជាមានដាំស្វាយចន្ទីជាច្រើនទសវត្សរ៍មកហើយក្តី ។ គេជំរះសំបកចេញពីគ្រាប់ស្វាយចន្ទី ហើយវេចខ្ចប់វាសំរាប់នាំចេញ ដោយប្រើបច្ចេកវិទ្យាដែលប្រើកំលាំងពលកម្មច្រើន ។ ក្រុមហ៊ុនប្រើកម្មករប្រហែល ២៨០នាក់ ដែលភាគច្រើនជាស្ត្រីវ័យក្មេងមកពីតំបន់ជិតៗ ។ កម្មករម្នាក់ទទួលបានជាមធ្យម ៣០ដុល្លារ/ខែ ដោយផ្អែកទៅលើទិន្នផល ។ សំភារៈ និងឧបករណ៍ សំរាប់ជំរះសំបកគ្រាប់ស្វាយចន្ទី គឺសាមញ្ញទេ ហើយអាចធ្វើចម្លងតាមនៅកម្ពុជា បន្ទាប់ពីបាននាំវាចូលពីដំបូងពីប្រទេសក្រៅ ។

ក្នុងសមត្ថភាពបច្ចុប្បន្នមានកំលាំងកម្មករ ២៨០នាក់ រោងចក្រអាចកែច្នៃគ្រាប់ស្វាយចន្ទីបានប្រហែល ១.០០០តោន/ឆ្នាំ ។ ចំនួននេះគឺមិនដល់ ១០%នៃផលិតកម្មគ្រាប់ស្វាយចន្ទីសរុបនៅកម្ពុជាផងដែលគេប៉ាន់ថាមាន ១២.០០០តោន/ឆ្នាំ ។ គ្រាប់ស្វាយចន្ទីដែលនៅសល់គេបញ្ជូនទៅវៀតណាមដើម្បីកែច្នៃយ៉ាងសាមញ្ញដូចគ្នា ហើយនាំចេញបន្តទៅប្រទេសទី៣ ។ ក្រុមហ៊ុនមានសក្តានុពលអាចពង្រីក និងជួលកម្មករដល់ទៅ ៣.០០០នាក់ ដើម្បីកែច្នៃបាន ៤០តោន/ថ្ងៃ ឬ ១២.០០០តោន/ឆ្នាំ ដែលជាផលិតកម្មសរុបប៉ាន់ស្មានបច្ចុប្បន្នរបស់កម្ពុជា ។ ក្នុងនេះសំនួរមានតែមួយទេ គឺទីផ្សារនាំចេញ ។

កន្លងមក KAP ដណ្តើមបានទីផ្សារមួយនៅកាណាដា ។ ម្ចាស់ក្រុមហ៊ុនមានសាច់ញាតិរស់នៅកាណាដា ដែលចាត់ចែងការងារទីផ្សាររបស់ក្រុមហ៊ុននៅទីនោះ ។ គាត់រាយការណ៍ថាផលិតផលគាត់លក់ដាច់ល្អនៅកាណាដា ដោយសារមានការផ្សព្វផ្សាយពិសេសថា ជាស្វាយចន្ទីដាំមិនប្រើជាតិគីមីមកពីប្រទេសកម្ពុជា ឃីហោ KAP ហើយក្រុមហ៊ុនមានបំណងពង្រីកទីផ្សារទៅចិន និងសហរដ្ឋអាមេរិកទៀត ។ ប៉ុន្តែ KAP ត្រូវប្រជែងជាមួយវៀតណាម សំរាប់ទីផ្សារនាំចេញ ហើយវាជាការលំបាកមួយសំរាប់ក្រុមហ៊ុន ។

យោងតាមម្ចាស់ក្រុមហ៊ុន បញ្ហាសំខាន់គឺ គូប្រជែងវៀតណាម ដែលទិញគ្រាប់ស្វាយចន្ទីឆៅពីកម្ពុជា ដើម្បីបង្គ្រប់កិច្ចសន្យានាំចេញ គេអាចលក់គ្រាប់ស្វាយចន្ទីកែច្នៃរួចក្នុងតំលៃមួយដែលទាបជាងតំលៃរួចដើមរបស់ KAP ។ ថ្លៃដែលបង់ដោយអតិថិជនជាសក្តានុពលគឺ ៣.០០០-៣.៣០០ដុល្លារ/តោនគ្រប់ស្វាយចន្ទីបករួច ។ អ្នកកែច្នៃនៅវៀតណាមគេពេញចិត្តនឹងថ្លៃនេះហើយ ប៉ុន្តែសំរាប់ KAP វាមិនទាន់ខ្ពស់គ្រប់គ្រាន់ទេដើម្បីបានផលចំណេញខាងសេដ្ឋកិច្ច ។ មូលហេតុចំបងដែលលើកឡើង វាជាប់ទាក់ទងនឹងបន្ទុកចំណាយដែលចោទដូចគ្នានឹងសហគ្រាសផ្សេងៗទៀតដែរ ។

យោងតាមម្ចាស់ក្រុមហ៊ុន បន្ទុកចំណាយសរុបលើការកែច្នៃនិងម៉ាឃីទីងគឺប្រហែល ១.០០០ដុល្លារ/តោនគ្រាប់ស្វាយចន្ទីបករួច ។ ក្នុងនេះមួយចំនួនធំគឺជាការបង់កំរៃក្រៅផ្លូវការមុនពេលដឹកចេញពីក្រុងព្រះសីហនុទៅទីផ្សារបរទេស ។ បន្ទុកចំណាយលើពលកម្ម ដែលមានប្រហែល ៣០ដុល្លារ/ខែ/កម្មករម្នាក់ ឬប្រហែល ៣៥០ដុល្លារ/តោនគ្រាប់ស្វាយចន្ទីបករួចគឺទាប និងប្រកួតប្រជែងបានជាមួយវៀតណាម ។ ប៉ុន្តែប្រេងឥន្ទនៈនៅកម្ពុជាវាថ្លៃជាងនៅវៀតណាមច្រើនណាស់ ។

ទោះយ៉ាងនេះក្តី KAP ហាក់ដូចមានអនាគតល្អ ពីព្រោះមានស្វាយចន្ទីឆៅច្រើនណាស់សំរាប់ឱ្យក្រុមហ៊ុនធ្វើការកែច្នៃ ឱ្យតែមានតំរូវការគ្រប់គ្រាន់នូវគ្រាប់ស្វាយចន្ទីបករួចរបស់ KAP ។ ដូចបានពិភាក្សានៅខាងលើ សក្តានុពលសំរាប់ពង្រីកផលិតកម្មស្វាយចន្ទីមានធំធេងណាស់ បើសិនមានការលើកទឹកចិត្តគ្រប់គ្រាន់សំរាប់កសិករ ។ ក្រៅពីការប្រមើលឃើញលើការផ្គត់ផ្គង់

គ្រាប់ស្វាយចន្ទីនៅ ម្ចាស់ក្រុមហ៊ុនមានសុទិដ្ឋិនិយមពីការរកបានទីផ្សារនានាដែលផ្តល់ថ្លៃកំរិតអន្តរជាតិ ដល់គ្រាប់ស្វាយចន្ទីបកររួចរបស់គាត់ ។ បញ្ហាប្រឈមចំបងបំផុតក្នុងការពង្រីកអាជីវកម្ម គឺការកាត់បន្ថយបន្ទុកចំណាយម៉ាឃីទីងពីរោងចក្រទៅដល់នាវានៅក្រុងព្រះសីហនុ ។ ការកាត់បន្ថយបន្ទុកចំណាយក្នុងខ្សែរយៈទីផ្សារ អាចបង្កើនផលចំណេញជាសក្តានុពលទាំងសំរាប់អ្នកកែច្នៃ និងកសិករ ហើយទាំងអស់នេះនឹងជួយជំរុញកំណើនផលិតកម្ម និងការនាំចេញ ។

៣.៥. សន្និដ្ឋាន

ផលិតកម្មដំណាំមិនមែនស្រូវនៅកម្ពុជា មានសក្តានុពលខ្ពស់ដើម្បីពង្រីក សំខាន់ដោយសារសំបូរដីមានជីជាតិល្អ ដែលទើបរានយកថ្មីៗពីដីព្រៃ ។ សក្តានុពលនេះកំពុងសំរេចបាននៅកន្លែងជាច្រើន ថ្វីបើស្ថិតិផ្លូវការហាក់មិនបានបង្ហាញទាន់ពេលពីកំណើនក្នុងវិស័យដំណាំលក់យកប្រាក់ ។ ការចុះសាកសួរដល់កន្លែងអំពី សណ្តែកសៀង ពោត ដំឡូងមី និងស្វាយចន្ទី បានឱ្យដឹងថា ផលិតកម្មនៅក្នុងតំបន់សិក្សាត្រូវបានប៉ាន់ស្មានទាបជាខ្លាំងនៅក្នុងស្ថិតិផ្លូវការ ។ ប្រហែលដល់ពេលវេលាដែលកម្ពុជាត្រូវធ្វើជំរឿនកសិកម្មហើយ ដើម្បីមានទិន្នន័យត្រឹមត្រូវសំរាប់ធ្វើវិភាគលើវិស័យកសិកម្ម ។

សំនួរចំបងទាក់ទងនឹងការពង្រីកដំណាំលក់យកប្រាក់ គឺការដោះដូរគ្នា (trade-off) រវាងការអភិរក្សព្រៃ និងការពង្រីកកសិដ្ឋាន ។ ថ្មីៗនេះ នៅកម្ពុជាមានការកាប់បំផ្លាញព្រៃឈើច្រើនណាស់ ទាំងដើម្បីយកឈើហ៊ុប និងការពង្រីកកសិដ្ឋាន ។ សំពាធប្រជាសាស្ត្រទៅលើដីធ្លីកំពុងកើនឡើង ដោយសារប្រជាជនបានកើនឡើងពី ៦លាននាក់នៅទសវត្សរ៍១៩៦០ ដល់ ៩លាននាក់នៅចុងទសវត្សរ៍១៩៨០ និង ១៣លាននាក់នៅឆ្នាំ២០០៣ ។ លើកលែងតែប្រពលវប្បកម្មកសិកម្មអាចធ្វើបានសំរេចដោយមានចីរភាព ការពង្រីកកសិដ្ឋានទៅក្នុងតំបន់ព្រៃទំនងជានៅតែបន្តទៀត បើសិនគេសន្មតថា វិស័យមិនមែនកសិកម្មមានអត្រាកំណើនដូចគ្នានឹងកាលពី ៥ឆ្នាំកន្លងទៅ ។

តាមធម្មតាគេផលិតដំណាំលក់យកប្រាក់សំរាប់លក់ដូរ ។ ដូច្នេះម៉ាឃីទីងមានសារៈសំខាន់បំផុតចំពោះផលិតកម្ម ។ នៅកម្ពុជា រចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារហាក់ដូចមានការប្រកួតប្រជែង

គួរសម ពីព្រោះមានអ្នកទិញ និងអ្នកលក់ផលដំណាំចំបងៗជាច្រើននាក់ ប៉ុន្តែរចនាសម្ព័ន្ធទីផ្សារ (មានទាំងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធរូបវ័ន្ត និងស្ថាប័ន) នៅទន់ខ្សោយខ្លាំងណាស់ ទោះបីរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបានញុំាងឱ្យមានការរីកចំរើនមួយចំនួនហើយក្តី ។ កម្ពុជាត្រូវប្រឈមនឹងឧបសគ្គជាច្រើនមានជាអាទិ៍ កង្វះធូទ់ធូរនូវផ្លូវថ្នល់ និងស្ថាប័នទ្រទ្រង់ផ្សេងៗដូចជា សហករណ៍ និងទីផ្សារ, លំហូរពត៌មានអន់ដែលកាន់តែយ៉ាប់យ៉ឺនដោយសារអត្រាអក្ខរកម្មទាបក្នុងចំណោមកសិករ, ហើយនិងការប្រែប្រួលខុសលំនាំដើម (distortions) បង្កដោយរដ្ឋាភិបាលក្នុងរូបភាពជាការយកប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការលើការដឹកជញ្ជូន និងពាណិជ្ជកម្ម ។

ការនាំចេញខាងកសិកម្ម ហាក់ដូចខ្ពស់ជាងតួលេខក្នុងឯកសារផ្លូវការរបស់គយ ។ ការនាំចេញភាគច្រើន មានលក្ខណៈក្រៅផ្លូវការ ហើយត្រូវបង់ប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការខ្ពស់នៅច្រកព្រំដែន ។ ប្រាក់កំរៃក្រៅផ្លូវការទាំងនេះ វាដើរតួដូចជាពន្ធដាក់ស្ពែងមួយយកលើពាណិជ្ជករដែលមិនអាចតំលើងថ្លៃអន្តរជាតិបានទេ ហើយក៏ផ្ទេរបន្ទុកចំណាយនេះទៅលើកសិករ ។ ការកាត់បន្ថយប្រាក់កំរៃបែបនេះ ប្រហែលអាចបង្កើនកំរិតថ្លៃនៅកសិដ្ឋាន ហើយជាលទ្ធផលចំណូលរបស់កសិករនឹងកើនឡើង ។

ការនាំចេញខាងកសិកម្មភាគច្រើន គឺជាផលិតផលដើម ដោយសារកម្ពុជាមានសមត្ថភាពកែច្នៃកសិផលបានតិចតួចណាស់ ។ មានសហគ្រាសកែច្នៃកសិកម្មទំនើបមួយចំនួនបានកសាងរួចហើយ ដូចជា សហគ្រាសចំបងៗទាំងបួននៅក្នុងការសិក្សានេះ ។ តាមការប្រមើលមើលសហគ្រាសទាំងនេះហាក់ដូចមានអនាគតល្អ ពីព្រោះមានផលិតផលវត្ថុធាតុដើមផ្គត់ផ្គង់យ៉ាងសំបូរដូចជា ពោត សណ្តែកសៀង ដំឡូងមី និងស្វាយចន្ទី, ព្រមទាំងមានទីផ្សារល្អសំរាប់ផលិតផលសំរេច ។ ប៉ុន្តែបើធៀបនឹងគូប្រជែងនៅក្នុងប្រទេសជិតខាងសហគ្រាសកម្ពុជាសព្វថ្ងៃត្រូវចាញ់ប្រៀបដោយសារមានបន្ទុកចំណាយខ្ពស់លើ ប្រេងឥន្ធនៈ ពន្ធលើធាតុចូល និងការយកកំរៃក្រៅផ្លូវការនៅឯព្រំដែន ។ វិធានការខាងគោលនយោបាយដើម្បីជួយពង្រឹងភាពប្រកួតប្រជែង នឹងអាចជួយបង្កើនផលិតកម្មដំណាំ ដែលនឹងផ្តល់ផលចំណេញដល់ទាំងកសិករ និងពាណិជ្ជករ ។

ដោយសារការសិក្សាកំពុងស្ថិតក្នុងដំណាក់កាលដំបូងៗនៅឡើយ ដូច្នេះរបាយការណ៍នេះជួយបំផុសសំនួរជាច្រើនសំរាប់ការស្រាវជ្រាវប្រៀបធៀបនិងស៊ីជម្រៅថែមទៀត ដោយរួមសហការជាមួយស្ថាប័ននានានៅវៀតណាម និងថៃ ។ ឧទាហរណ៍ ពតិមានលំអិតស្តីពីបន្ទុកចំណាយផលិតកម្ម នឹងត្រូវស្រាវជ្រាវឱ្យបានកាន់តែស៊ីជម្រៅថែមទៀត ។ បន្ថែមលើបន្ទុកចំណាយលើផលិតកម្ម ការស្រាវជ្រាវ និងយកចិត្តទុកដាក់ទៅលើចម្ងល់ផ្សេងៗទៀតដែរ ។ តើកត្តាចំបងៗដែលកំណត់ក៏រិតថ្លៃនៅកសិដ្ឋាននៅកម្ពុជាមានអ្វីខ្លះ និងវាមានលក្ខណៈយ៉ាងណាបើប្រៀបធៀបនឹងកត្តានានានៅវៀតណាម និងថៃ? តើបន្ទុកចំណាយចំបងៗក្នុងការបញ្ជូនផលិតផលកសិកម្មពីកសិដ្ឋានទៅដល់កន្លែងនាំចេញមានអ្វីខ្លះ? ការសិក្សានឹងរកមើលនូវខ្សែរយៈទីផ្សារជាតួយ៉ាង (កសិករ ពាណិជ្ជករ អ្នកលក់ដុំ អ្នកដឹកជញ្ជូន អ្នកនាំចេញ) សំរាប់មុខដំណាំនីមួយៗ ដើម្បីវាយតំលៃពីបន្ទុកចំណាយ និងប្រសិទ្ធភាព រួមទាំងបែបបទ និងតំលៃដឹកជញ្ជូន, ប្រាក់កំរៃផ្លូវការ និងក្រៅផ្លូវការ, បន្ទុកចំណាយលើការលក់ដូរ (ការរកពតិមាន និងការចរចា), របៀបរៀបចំខាងស្ថាប័ន (ទីផ្សាររូបវ័ន្ត, សហករណ៍), បច្ចេកវិទ្យាក្រោយពេលប្រមូលផល (ការស្តុក, ការកាត់បន្ថយការខូច/បាត់បង់, និងការត្រួតពិនិត្យគុណភាព) ។ល។ នៅទីបញ្ចប់ តើគោលនយោបាយ និងបទប្បញ្ញត្តិនានារបស់រដ្ឋាភិបាល បានប៉ះពាល់យ៉ាងណាខ្លះដល់ផលិតកម្ម ពាណិជ្ជកម្ម ម៉ាឃីទីង និងការនាំចេញ? ក្នុងនេះការសិក្សានឹងស្វែងរកមើលនូវគោលនយោបាយ បទប្បញ្ញត្តិ ពន្ធដារ អាជ្ញាប័ណ្ណ ឧបត្ថម្ភធន និងឥទ្ធិពល នានារបស់រដ្ឋាភិបាលទៅលើផលិតកម្មកសិកម្ម ពាណិជ្ជកម្ម និងការនាំចេញ ព្រមទាំងធ្វើការវាយតំលៃអំពីការរួមចំណែករបស់វានៅក្នុងភាពប្រកួតប្រជែងខាងកសិកម្ម ។

ឯកសារយោង

Chan Sophal and Sarthi Acharya (2002), *Land Transactions in Cambodia: An Analysis of Transfers and Transaction Records*, Working Paper 22 (Phnom Penh: Cambodia Development Resource Institute)

Chan Sophal, Tep Saravy, and Sathi Acharya (2001), *Land Tenure in Cambodia: A Data Update*, Working Paper 19 (Phnom Penh: Cambodia Development Resource Institute)

Chan Sophal (2000), "Cambodia's Agricultural Sector in the ASEAN Free Trade Area", Unpublished Master's Dissertation, Imperial College at Wye, University of London.

FAO (1999) "Selected Indicators of Food and Agriculture Development in Asia-Pacific Region, 1988-98", Regional Office for Asia and the Pacific, (Bangkok: October 1999)

FAO (1999) *Trade Yearbook 1998*, Vol. 52, FAO Statistics Series No. 151 (Rome: 1999)

FAO (1994) "The Asian Soybean Network: Proceedings" Regional Office for Asia and the Pacific (Bangkok: 1994)

FAO, UNDP (Phnom Penh: January 1999) International Tree Nut Council, *Global Statistical Review*, April 2001, Spain,

Kato, Toshiyasu, Chan Sophal, and Long Vou. Piseth (1998) “Regional Economic Integration for Sustainable Development in Cambodia”, Cambodia Development Resource Institute, (Phnom Penh: September 1998)

K. P. Kannan (1983) "Cashew Development in India: Potentialities and Constraints" Agricole Publishing Academy.

MAFF (1999) “Cambodia: Agricultural Strategies and Policy Framework for Sustainable Food Security and Poverty Alleviation”, Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries,

MAFF “*Agricultural Statistics*”, Statistics Office, Various Issues from 1999-2002, Phnom Penh

MAFF (2003) "Annual Conference on Agriculture, Forestry and Fisheries” (Phnom Penh, 10-11 April 2003)

MAFF (2003) "*Report on the Pilot Cost of Production Survey*" (Department of Planning, Statistics and International Cooperation: Phnom Penh, 28 February 2003)

MAFF (2003) "*Report of Agricultural Marketing in Cambodia*" (Department of Planning, Statistics and International Cooperation: Phnom Penh, July 1997)

MAFF (1998) "*Final Report on Agricultural Marketing Costs and Margins*" (Department of Planning, Statistics and International Cooperation: Phnom Penh, June 1998)

McKenney, Bruce and Prum Tola (2002), *Natural Resources and Rural Livelihoods in Cambodia: A Baseline Survey*, Working Paper 23 (Phnom Penh: Cambodia Development Resource Institute)

MOC (2001)a, Integration and Competitiveness Study - Part A, Phnom Penh

MOC (2001)b, Integration and Competitiveness Study - Part B, Phnom Penh

MOC (2001)c, Integration and Competitiveness Study - Part C, Phnom Penh

MOC (2001)d, Integration and Competitiveness Study - Part D, Phnom Penh

Murshid, K.A.S, (1998) *Food Security in an Asian Transitional Economy: The Cambodian Experience*, Working Paper 6, Phnom Penh: Cambodia Development Resource Institute.

Norton, A. and J. Alwang (1993), Agricultural Development, McGrawHill, New York.

PRASAC II (2003) "Report on the Workshop on Assessment of the Agro-Industry Situation in Cambodia Held on 03 February 2003 at MAFF" (Phnom Penh: February 2003)

PRASAC II (2003) "Assessment of the Agro-Industry Situation in Cambodia: Final Report" (Phnom Penh: February 2003)

Royal Government of Cambodia (2002) "Second Five Year Socio-economic Development Plan 2001-2005" (Phnom Penh, Cambodia).

Sok Hach, Chea Huot and Sik Boreak (2001) *"Cambodia's Annual Economic Review – 2001"*, (Phnom Penh: Cambodia Development Resource Institute, CDRI).

Sok Hach and Sarthi Acharya (2002) *"Cambodia's Annual Economic Review – 2002"*, (Phnom Penh: Cambodia Development Resource Institute, CDRI).

តារាងស្ថិតិបន្ថែម

តារាង១. អាំងឌីការទ័រសេដ្ឋកិច្ចសំខាន់ ១១៩

តារាង២. ផសស តាមផ្នែកក្នុងថ្លៃចរន្ត ១២១

តារាង៣. ផសស តាមផ្នែកក្នុងថ្លៃថេរនៅឆ្នាំ១៩៩៣ (លានដុល្លារ) ១២៣

តារាង៤. ផសស តាមចំណាយនៅថ្លៃចរន្ត (លានដុល្លារ) ១២៥

តារាង៥. ផសស តាមការចំណាយនៅថ្លៃថេរឆ្នាំ១៩៩៣ (លានដុល្លារ) ១២៦

តារាង៦. ការអនុវត្តន៏ថវិកា (លានដុល្លារ) ១២៧

តារាង៧. ការអង្កេតរូបិយប័ណ្ណ (លានដុល្លារ) ១២៩

តារាង៨. ជញ្ជីងទូទាត់ (លានដុល្លារ) ១៣១

តារាង៩. ពលកម្ម ផលិតភាព និងប្រាក់កំរៃ ១៣៣

តារាង១. អាំងឌីការទ័រសេដ្ឋកិច្ចសំខាន់

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ផសស ថ្លៃចរន្ត (ពាន់លានរៀល)	5973.9	6197.9	7639.8	8278.2	9104.9	10985.5	12088.9	12280.9	13232.2	14082.9
ផសស ថ្លៃចរន្ត (លានដុល្លារ)	2135.8	2412.6	3096.8	3135.7	3044.1	2910.8	3169.6	3186.5	3372.1	3594.4
ផសស ថ្លៃថេរឆ្នាំ១៩៩៣ (ពាន់លានរៀល)	5973.9	6357.3	6876.2	7116.1	7377.1	7484.3	8006.7	8594.6	9166.6	9549.3
ផសស ថ្លៃថេរឆ្នាំ១៩៩៣ (លានដុល្លារ)	2135.8	2272.9	2458.4	2544.2	2637.5	2675.8	2862.6	3072.8	3277.3	3414.1
ផសស ថ្លៃចរន្ត/ម្នាក់ (ដុល្លារ)	205.3	244.5	303.6	303.3	293.6	235.9	250.4	245.3	253.4	268.2
ផសស/ម្នាក់ ថ្លៃថេរឆ្នាំ១៩៩៣ (ដុល្លារ)	205.3	230.3	241.0	246.1	254.4	216.8	226.1	236.6	246.2	254.8
ផសស ពិត (កំណើនជា%)	7.76%	6.42%	8.16%	3.49%	3.67%	1.45%	6.98%	7.34%	6.66%	4.18%
ផសស បរិត្តផរណាជារៀល (បំរែបំរួលជា%)	91%	-3%	14%	5%	6%	19%	3%	-5%	1%	2%
ផសស បរិត្តផរណាជាដុល្លារ (បំរែបំរួលជា%)	13%	6%	19%	-2%	-6%	-6%	2%	-6%	-1%	2%
អតិផរណាជារៀល (ធ្នូ ២000=១00, ម.ប្រចាំឆ្នាំ)	75.15%	-0.50%	7.80%	7.15%	7.96%	14.78%	4.03%	-0.79%	0.22%	3.29%
អតិផរណាជាដុល្លារ (ធ្នូ ២000=១00, ម.ប្រចាំឆ្នាំ)	3.50%	8.33%	12.26%	0.13%	-4.71%	-9.03%	2.94%	-1.82%	-1.57%	3.45%
អត្រាប្តូរប្រាក់រៀល/ដុល្លារ (ផ្លូវការ ម.ប្រចាំឆ្នាំ)	2,797	2,569	2,467	2,640	2,991	3,774	3,814	3,854	3,924	3,918
ចំណូលក្នុងស្រុក (ផសស ជា%)	4.8%	9.5%	8.1%	9.1%	9.3%	8.6%	11.0%	11.6%	11.6%	12.3%
ចំណាយថវិកា (ផសស ជា%)	10.1%	16.3%	15.6%	16.0%	13.9%	14.3%	15.1%	16.9%	19.0%	17.7%
ឱនភាពសាធារណៈទូទៅ (ផសស ជា%)	-5.3%	-6.8%	-7.0%	-7.2%	-4.5%	-5.7%	-4.2%	-5.3%	-7.0%	-6.3%
នាំចេញទំនិញ (ផសស ជា%)	15.4%	20.3%	27.6%	20.5%	24.2%	30.9%	27.9%	39.6%	40.7%	40.4%
នាំចូលទំនិញ (ផសស ជា%)	23.9%	30.8%	38.3%	34.2%	35.0%	39.5%	36.6%	47.8%	47.4%	48.3%
ជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម (ផសស ជា%)	-8.5%	-10.5%	-10.7%	-13.6%	-10.8%	-8.6%	-8.7%	-8.3%	-6.7%	-7.9%

គណនីចរន្ត រួមទាំង ការផ្ទេរផ្លូវការ (ផសស ជា%)	-4.2%	-6.5%	-3.5%	-3.4%	-4.8%	-3.9%	-1.6%	0.6%	1.7%	0.4%
រួមវិភាគទានបរទេសដល់សេដ្ឋកិច្ច (ផសស ជា%)	13.4%	15.4%	19.4%	26.4%	14.9%	12.6%	12.9%	14.7%	14.6%	15.0%
សញ្ជ័យសរុប (ផសស ជា%)	17.2%	18.6%	20.2%	26.4%	20.6%	20.9%	20.2%	21.4%	23.4%	22.2%
ធនបំរុងបរទេសសុទ្ធ (លានដុល្លារ)	62	70	109.9	164.3	197	322.9	349.2	410.8	466.9	547.7
ធនបំរុងបរទេសសុទ្ធ (ខែនាំចូល G&S)	1.3	0.9	1.0	1.5	1.9	3.0	3.1	2.8	3.0	3.2
ធនបំរុងបរទេសដុល (លានដុល្លារ)	71	99.6	181.7	233.7	262.1	390.1	422.2	484.1	548.2	636.7
ធនបំរុងបរទេសដុល (ខែនាំចូល G&S)	1.5	1.4	1.6	2.2	2.5	3.6	3.7	3.3	3.5	3.7
បំណុលក្រៅប្រទេសទទួលស្គាល់ (ផសស ជា%)	0.2%	3.2%	4.9%	9.0%	11.3%	13.5%	14.0%	16.4%	18.2%	21.3%
ចំនួនប្រាក់រៀលសរុប (លានដុល្លារ)	100.0	84.8	114.9	127.6	167.2	149.3	147.8	152.5	168.7	225.6
ចំនួនប្រាក់រៀលសរុប (បំរែបំរួលជា%)	16.6%	-15.1%	35.5%	11.0%	31.1%	-10.7%	-1.0%	3.2%	10.6%	33.7%
ចំនួនប្រាក់រៀលសរុប (M2 ជា%)	66.0%	48.4%	43.7%	36.9%	42.9%	45.8%	39.1%	32.0%	30.1%	30.7%
បញ្ញើរូបិយប័ណ្ណបរទេសសរុប (លានដុល្លារ)	51.5	90.5	148.2	217.7	222.3	176.5	230.4	323.8	392.3	508.6
បញ្ញើរូបិយប័ណ្ណបរទេសសរុប (បំរែបំរួលជា%)	82.0%	75.8%	63.7%	46.9%	2.1%	-20.6%	30.6%	40.5%	21.2%	29.6%
បញ្ញើរូបិយប័ណ្ណបរទេសសរុប (M2 ជា%)	34.0%	51.6%	56.3%	63.1%	57.1%	54.2%	60.9%	68.0%	69.9%	69.3%
រូបិយវត្ថុទូទៅ M2 (លានដុល្លារ)	151.5	175.3	263.1	345.3	389.5	325.8	378.2	476.3	561.0	734.2
រូបិយវត្ថុទូទៅ M2 (កំណើនជា%)	32.1%	15.8%	50.1%	31.2%	12.8%	-16.4%	16.1%	25.9%	17.8%	30.9%
រូបិយវត្ថុទូទៅ M2 (ផសស ជា%)	7.1%	7.3%	8.5%	11.0%	12.8%	11.2%	11.9%	14.9%	16.6%	20.4%
ប្រជាជន (លាននាក់)	10.48	9.869	10.2	10.34	10.368	12.34	12.66	12.99	13.31	13.4
កំលាំងពលកម្ម (%ចំនួនប្រជាជន)	41.1%	45.0%	45.0%	45.9%	47.4%	41.2%	41.5%	41.8%	42.3%	43.5%
អ្នកគ្មានការងារធ្វើ (%កំលាំងពលកម្ម)	2%	11%	3%	6%	10%	3%	7%	8%	10%	11%

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។

តារាង២. ផសស តាមផ្នែកក្នុងថ្លៃថេរ (លានដុល្លារ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
កសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ	872	1,009	1,422	1,315	1,290	1,170	1,233	1,134	1,020	1,018
ដំណាំ	404.9	440.5	804.1	744.4	689.7	632.1	649.8	608.2	524.1	541.8
បសុសត្វ និងបក្សី	172.9	172.6	198.0	208.8	190.4	180.9	219.1	191.4	181.3	188.4
នេសាទ	192.6	192.4	216.8	210.0	197.9	192.5	244.7	227.9	203.1	181.3
រុក្ខាប្រមាញ់ និងការកាប់ឈើ	101.9	203.1	202.6	151.4	211.5	164.1	119.6	106.0	111.3	106.2
ឧស្សាហកម្ម	272	319	417	442	473	598	677	762	844	951
រ៉ែ	4.9	4.3	4.7	4.9	4.6	4.1	4.5	4.5	4.9	5.3
កម្មន្តសាលកម្ម	175.5	208.5	237.9	288.0	337.2	352.6	385.4	513.2	568.2	653.3
ម្ហូបអាហារ ភេសជ្ជៈ និងថ្នាំជក់	74.6	85.7	100.9	113.2	110.2	103.4	110.1	103.6	109.8	111.0
វាយនភ័ណ្ឌ សំលៀកបំពាក់ ស្បែកជើង	25.3	19.6	27.9	50.1	101.8	134.3	187.9	324.5	374.9	454.6
ឈើ ក្រដាស បោះពុម្ពផ្សាយ	20.8	37.6	33.7	42.7	49.4	59.3	24.4	22.9	20.8	21.5
គីមី ប្លាស្ទិក និងកៅស៊ូ	28.9	32.8	40.1	44.8	34.2	20.4	22.3	21.5	20.8	22.5
កម្មន្តសាលកម្មផ្សេងៗ	25.8	32.8	35.3	37.3	41.5	35.2	40.7	40.6	42.0	43.7
អគ្គីសនី ឧស្ម័ន និងទឹក	8.6	12.0	16.0	15.2	13.6	12.3	11.4	13.1	15.8	19.0
សំណង់	82.8	94.3	158.7	133.4	117.8	228.8	275.7	231.6	255.4	273.0
សេវាកម្ម	927	961	1,127	1,220	1,143	1,023	1,129	1,166	1,376	1,488
ពាណិជ្ជកម្ម	340.5	338.5	394.3	408.5	384.0	328.8	349.3	341.5	390.5	429.1
សណ្ឋាគារ និងភោជនីយដ្ឋាន	69.8	92.1	115.4	132.7	125.4	110.8	137.5	151.1	253.3	279.2

ដឹកជញ្ជូន និងគមនាគន៏	131.4	150.1	171.5	193.2	178.7	155.5	186.7	200.5	210.3	227.9
ហិរញ្ញវត្ថុ	8.5	10.7	31.0	32.8	32.7	26.6	29.3	34.8	43.0	51.7
រដ្ឋបាលសាធារណៈ	50.8	88.9	94.7	112.2	102.0	88.3	97.0	97.6	129.7	138.9
អចនវត្ថុ និងអាជីវកម្ម	222.5	175.8	195.9	203.5	200.8	194.1	200.2	213.2	219.0	228.0
សេវាកម្មផ្សេងៗទៀត	104.1	105.4	124.3	137.3	119.4	118.9	129.2	127.6	130.5	133.6
ពន្ធលើផលិតផល	70.4	131.9	165.1	188.8	181.6	157.3	170.4	173.6	182.4	190.7
ដកចេញៈ ឧបត្ថម្ភកធន	0.8	1.7	4.8	5.7	2.1	3.8	3.1	8.1	7.4	7.8
ដកចេញៈ កំរៃធនាគារជាប់ទាក់ទិន	5.3	6.7	29.6	23.9	41.1	33.0	37.2	41.3	43.3	45.1
ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប (ផសស)	2,136	2,413	3,097	3,136	3,044	2,911	3,170	3,187	3,372	3,594

ប្រភពៈ CDRI, *ផ្អែកលើទិន្នន័យពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក*, IMF *និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៏អាស៊ី ។*

តារាង៣. ផសស តាមផ្នែកក្នុងថ្លៃថេរនៅឆ្នាំ១៩៩៣ (លានដុល្លារ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
កសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ	872	940	1,034	1,028	1,086	1,114	1,166	1,136	1,039	976
ដំណាំ	404.9	362.8	465.1	485.6	472.2	475.2	541.9	532.0	486.1	451.5
បសុសត្វ និងបក្សី	172.9	171.6	190.3	198.5	200.8	211.8	211.5	194.5	178.4	192.7
នេសាទ	192.6	218.7	240.2	225.3	242.7	255.9	296.6	301.6	273.0	238.6
រុក្ខាប្រមាញ់ និងការកាប់ឈើ	101.9	187.1	138.8	118.3	170.9	170.7	116.4	107.7	101.8	93.0
ឧស្សាហកម្ម	272	287	341	378	455	490	571	765	848	954
រ៉ែ	4.9	4.2	4.4	4.2	4.2	4.2	4.6	4.6	5.0	5.4
កម្មន្តសាលកម្ម	175.5	188.5	204.2	241.2	331.0	380.2	417.3	560.8	623.2	711.9
ម្ហូបអាហារ ភេសជ្ជៈ និងថ្នាំជក់	74.6	79.7	81.2	87.7	89.2	90.4	93.9	95.5	96.3	97.2
វាយនភ័ណ្ឌ សំលៀកបំពាក់ ស្បែកជើង	25.3	20.6	26.5	48.4	110.5	161.8	227.6	372.9	434.6	519.8
ឈើ ក្រដាស បោះពុម្ពផ្សាយ	20.8	30.6	37.7	42.5	66.1	63.7	25.2	20.0	18.0	17.0
គីមី ប្លាស្ទិក និងកៅស៊ូ	28.9	29.0	29.0	32.4	31.3	30.2	34.5	34.7	34.8	37.1
កម្មន្តសាលកម្មផ្សេងៗ	25.8	28.7	29.8	30.1	34.0	34.0	36.2	37.7	39.4	40.8
អគ្គីសនី ឧស្ម័ន និងទឹក	8.6	9.3	12.7	12.8	13.0	13.5	14.0	17.0	19.8	23.1
សំណង់	82.8	84.7	119.5	120.1	107.1	92.3	134.9	182.8	200.1	213.7
សេវាកម្ម	927.5	927	980	1,010	973	967	1,003	1,055	1,270	1,358
ពាណិជ្ជកម្ម	340.5	330.7	328.4	327.9	320.1	303.0	303.1	311.1	370.1	398.0
សណ្ឋាគារ និងភោជនីយដ្ឋាន	69.8	86.9	118.7	108.9	105.3	101.0	129.5	143.3	215.4	237.0

ដឹកជញ្ជូន និងគមនាគន៍	131.4	144.5	144.6	157.4	134.7	131.2	149.4	150	169.6	182.4
ហិរញ្ញវត្ថុ	8.5	10.3	24.7	26.3	27.3	24.7	25.5	30.9	38.7	46.4
រដ្ឋបាលសាធារណៈ	50.8	77.4	76.7	90.0	93.2	99.4	93.5	95.6	128.2	137.0
អចលនវត្ថុ និងអាជីវកម្ម	222.5	171.0	176.2	177.9	182.6	189.7	196.8	203.9	210.7	218.4
សេវាកម្មផ្សេងៗទៀត	104.1	105.9	110.5	121.7	109.6	118.2	105.5	119.9	136.9	139.1
ពន្ធលើផលិតផលនានាដកឧបត្ថម្ភកធនចេញ	69.5	125.7	127.4	147.5	154.8	134.6	155.0	154.1	159.5	166.3
ដកចេញៈ កំរៃធនាគារជាប់ទាក់ទិន	5.3	6.5	24.0	19.2	31.8	29.8	32.8	37.1	39.2	40.5
ផលិតផលក្នុងស្រុកដុល (ផសស)	2,136	2,273	2,458	2,544	2,637	2,676	2,863	3,073	3,277	3,414

ប្រភពៈ CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។

តារាង៤. ផសស តាមចំណាយនៅថ្លៃចរន្ត (លានដុល្លារ)

	1993	**1994**	**1995**	**1996**	**1997**	**1998**	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**
ចំណាយលើការប្រើប្រាស់	**2,073**	**2,305**	**2,876**	**2,787**	**2,773**	**2,604**	**2,814**	**2,779**	**2,830**	**3,094**
សាធារណៈ	132.6	262.3	284.2	299.4	271.0	248.5	287.3	307.3	360.8	342.3
ឯកជន	1940.1	2042.3	2591.8	2487.7	2502.3	2355.9	2526.5	2471.3	2469.1	2751.6
វិនិយោគទុន	**307**	**449**	**626**	**829**	**626**	**609**	**642**	**683**	**788**	**799**
សាធារណៈ	83.6	130.5	198.5	200.9	151.4	167.6	190.8	229.9	280.7	293.2
ឯកជន	223.5	318.5	428.0	627.7	475.0	441.3	450.9	453.0	507.6	505.7
ការនាំចេញ	**348**	**544**	**968**	**807**	**896**	**1,010**	**1,079**	**1,501**	**1,627**	**1,742**
ទំនិញ f.o.b.	283.7	490.0	855.2	644.0	736.0	900.0	884.0	1261.0	1374.0	1453.1
សេវាកម្ម	63.9	54.0	113.0	163.0	160.4	109.8	195.0	240.0	253.0	288.8
ការនាំចេញទំនិញ និងសេវាកម្ម	**592**	**885**	**1,374**	**1,287**	**1,252**	**1,312**	**1,365**	**1,776**	**1,873**	**2,040**
ទំនិញ f.o.b.	471.1	744.0	1186.8	1072.0	1064.0	1149.1	1159.0	1524.0	1600.0	1735.6
សេវាកម្ម	120.5	141.0	187.0	215.0	188.0	163.2	206.0	252.0	273.0	304.7
ភាពមិនស្របគ្នានៃស្ថិតិ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ចំណាយ ផសស	**2,136**	**2,413**	**3,097**	**3,136**	**3,044**	**2,911**	**3,170**	**3,187**	**3,372**	**3,594**

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។

តារាង៥. ផសស តាមការចំណាយនៅថ្លៃថេរឆ្នាំ១៩៩៣ (លានដុល្លារ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ចំណាយលើការប្រើប្រាស់	**2,073**	**2,164**	**2,403**	**2,329**	**2,405**	**2,479**	**2,588**	**2,606**	**2,690**	**2,832**
សាធារណៈ	132.6	228.1	230.2	240.3	225.9	224.4	235.9	257.1	300.6	281.1
ឯកជន	1,940.1	1,935.8	2,173.0	2,089.0	2,179.1	2,254.4	2,351.6	2,348.4	2,389.0	2,551
វិនិយោគទុន	**307**	**256**	**375**	**577**	**422**	**326**	**374**	**546**	**644**	**676**
សាធារណៈ	83.6	117.2	163.2	156.7	122.1	148.9	145.3	180.0	223.7	234.7
ឯកជន	223.5	139.1	212.2	420.0	299.4	177.6	228.2	353.7	400.1	441.2
ការនាំចេញ	**348**	**549**	**795**	**647**	**841**	**1,083**	**1,206**	**1,692**	**1,833**	**1,942**
ទំនិញ f.o.b.	283.7	504.5	700.4	516.9	708.4	984.1	1034.7	1477.5	1606.4	1682.2
សេវាកម្ម	63.9	44.5	94.8	130.1	133.0	98.6	171.0	214.3	226.5	260.0
ការនាំចេញទំនិញ និងសេវាកម្ម	**592**	**696**	**1,115**	**1,009**	**1,030**	**1,212**	**1,304**	**1,770**	**1,889**	**2,036**
ទំនិញ f.o.b.	471.1	560.1	963.9	836.2	870.5	1064.9	1122.5	1544.1	1642.1	1761.8
សេវាកម្ម	120.5	136.2	151.5	172.6	159.8	147.4	181.7	226.4	247.1	274.5
ភាពមិនស្របគ្នានៃស្ថិតិ	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
ផសស តាមថ្លៃនៅ	**2,136**	**2,273**	**2,458**	**2,544**	**2,637**	**2,676**	**2,863**	**3,073**	**3,277**	**3,414**

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។

តារាង៦. ការអនុវត្តន៍ថវិកា (លានដុល្លារ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ចំណូលក្នុងស្រុក	103.1	229.3	249.7	284.0	283.0	250.9	348.7	368.8	389.8	441.2
ចំណូលចរន្ត	103.1	229.3	249.7	269.1	278.9	242.0	345.1	361.2	387.5	437.0
ចំណូលពន្ធ	77.9	141.9	173.0	202.5	199.7	180.8	252.5	269.6	279.4	310.3
ចំណូលមិនមែនពន្ធ	25.2	87.4	76.7	66.6	79.2	61.2	92.6	91.6	108.0	126.7
ចំណូលមូលធន	0.0	0.0	0.0	14.9	4.1	8.8	3.6	7.6	2.3	4.2
ការចំណាយថវិកា	**216.2**	**392.8**	**482.7**	**500.3**	**422.4**	**416.1**	**478.1**	**537.2**	**641.4**	**635.5**
ចំណាយចរន្ត	132.6	262.3	284.2	299.4	271.0	248.5	287.3	307.3	360.8	342.3
ប្រាក់ខែ	63.7	112.4	134.5	130.4	128.5	119.1	135.8	133.6	129.7	138.9
មិនមែនប្រាក់ខែ	69.0	149.9	149.7	169.0	142.5	129.4	151.5	173.8	231.0	203.4
ចំណាយមូលធន	83.6	130.5	198.5	200.9	151.4	167.6	190.8	229.9	280.7	293.2
ហិរញ្ញប្បទានក្នុងស្រុក	1.8	30.6	22.1	23.3	30.3	32.0	58.6	80.0	72.1	73.5
ជំនួយពីក្រៅ	81.8	100.0	176.4	177.5	121.1	135.6	132.2	149.9	208.5	219.7
ការទូទាត់ចំណាយ	-	-	16.4	-8.8	1.9	-2.0	-3.9	1.0	14.1	-30.4
អតិរេកសរុប (ឱនភាព)	**-113.1**	**-163.5**	**-216.6**	**-225.1**	**-137.5**	**-167.2**	**-133.4**	**-167.5**	**-237.6**	**-224.7**
ហិរញ្ញប្បទាន	113.1	163.2	216.6	225.1	137.5	167.2	133.4	167.5	237.6	224.7
ហិរញ្ញប្បទានបរទេស	85.0	168.2	217.2	218.2	155.9	134.5	135.1	180.1	226.7	270.7
ការឧបត្ថម្ភផ្នែកថវិកា	3.2	51.5	42.2	56.8	27.6	0.4	1.1	29.3	13.8	45.5
ជំនួយគំរោង	81.8	116.8	190.3	177.1	128.6	134.1	134.0	150.8	213.9	227.2

ការសងរំលោះបំណុលខាងក្រៅ	-	-	-15.3	-15.7	-0.3	0.0	0.0	-	-1.1	-1.9
ហិរញ្ញប្បទានក្នុងស្រុក	28.1	-5.0	-1.1	-3.6	-13.7	31.1	-11.8	-3.9	2.7	-45.7
ហិរញ្ញប្បទានធនាគារសុទ្ធ	10.9	-10.0	2.1	-6.5	-16.3	32.0	-19.3	-30.5	-16.2	-26.8
គណនីរបស់ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចផ្សេងៗ	-	-	-	-0.6	-3.3	1.7	0.8	-0.4	1.0	-1.8
វិស័យឯកជន	-	1.0	-3.3	4.5	4.7	-1.3	7.4	28.6	18.5	-16.8
គំលាតគណនីជាដុល្លាររវាងធធាគារជាតិ និងក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច	-	4.0	0.1	-0.9	1.2	-1.3	-0.6	-1.7	-0.6	-0.3
ប្រតិបត្តិការសំខាន់ៗនានា	-	-	0.5	10.4	-4.7	1.7	10.0	-8.8	8.2	-0.3
កំហុស	0.0	-0.3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0

ប្រភព: CDRI, *ផ្អែកលើទិន្នន័យពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក,* IMF *និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។*

តារាង៧. ការអង្កេតរូបិយប័ណ្ណ (លានដុល្លារ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ទ្រព្យសកម្មបរទេសសុទ្ធ	**50.6**	**152.1**	**222.9**	**333.6**	**391.7**	**457.0**	**529.3**	**673.4**	**784.4**	**950.0**
ទ្រព្យសកម្មបរទេស	126.4	245.8	363.7	466.1	533.8	583.9	657.6	792.5	913.6	1087.8
របស់ធនាគារជាតិ	20.7	118.8	196.5	273.9	301.0	443.4	509.5	610.9	696.3	914.4
របស់បញ្ញើរូបិយវត្ថុធនាគារ	105.7	127.0	167.2	192.1	232.8	140.5	148.1	181.6	217.3	173.3
បំណុលបរទេស	-75.7	-93.7	-140.8	-132.5	-142.1	-126.9	-128.3	-119.1	-129.1	-137.8
របស់ធនាគារជាតិ	-7.3	-29.6	-73.4	-71.3	-65.1	-67.2	-72.8	-72.9	-79.0	-96.2
របស់បញ្ញើរូបិយវត្ថុធនាគារ	-68.4	-64.1	-67.3	-61.2	-77.0	-59.7	-55.5	-46.2	-50.1	-41.6
ទ្រព្យសកម្មក្នុងស្រុកសុទ្ធ	**100.8**	**23.2**	**40.2**	**11.8**	**-2.2**	**-131.2**	**-151.1**	**-197.1**	**-223.4**	**-215.7**
ឥណទានក្នុងស្រុក	146.7	150.4	181.0	214.9	232.9	222.3	229.8	235.5	221.3	239.4
ឱ្យរដ្ឋាភិបាល (សុទ្ធ)	79.8	55.7	60.0	48.3	18.0	47.3	27.0	0.9	-19.1	-30.3
- ឥណទេយ្យលើរដ្ឋាភិបាល	93.0	83.7	88.1	81.0	70.7	76.5	74.3	70.8	69.1	78.8
- ប្រាក់បញ្ញើលើរដ្ឋាភិបាល	-13.2	-28.0	-28.2	-32.7	-52.7	-29.2	-47.3	-69.9	-88.3	-109.1
ឱ្យអង្គការមិនមែនរដ្ឋាភិបាល	66.9	94.6	121.0	166.6	214.9	175.0	202.8	234.6	240.4	269.7
- សហគ្រាសរដ្ឋ	2.6	2.3	2.1	2.0	2.0	1.6	2.7	0.9	1.8	0.5
- វិស័យឯកជន	64.3	92.3	118.9	164.6	212.9	173.5	200.1	233.7	238.7	269.2
ក្នុងនេះ: ជារូបិយវត្ថុបរទេស	41.5	71.8	114.0	159.9	181.7	168.8	190.3	219.7	224.3	252.9
ផ្សេងៗ	-45.9	-127.1	-140.8	-203.2	-235.1	-353.5	-380.9	-432.6	-444.7	-455.1
បញ្ញើដែលដាក់លក្ខខណ្ឌ	-9.5	-11.4	-11.6	-31.2	-13.7	-19.2	-20.9	-22.4	-25.4	-24.3

មូលធន និងបំរុង	-64.8	-188.4	-191.3	-248.4	-288.4	-404.9	-429.4	-465.8	-499.4	-493.9
ផ្សេងៗ	28.4	72.7	62.1	76.4	67.0	70.6	69.4	55.7	80.1	63.1
សាច់ប្រាក់សរុប (M2)	**151.5**	**175.3**	**263.1**	**345.3**	**389.5**	**325.8**	**378.2**	**476.3**	**561.0**	**734.2**
រូបិយវត្ថុ	**86.7**	**77.7**	**112.9**	**124.6**	**128.6**	**144.1**	**139.5**	**140.3**	**155.5**	**206.7**
រូបិយវត្ថុនៅក្រៅធនាគារ	80.7	68.6	101.7	113.6	119.0	134.9	128.4	128.6	147.3	194.7
ប្រាក់បញ្ញើចរន្ត	6.0	9.1	11.2	11.0	9.6	9.2	11.0	11.7	8.1	12.0
រូបិយវត្ថុផ្សេងៗ (Quasi-Money)	**64.7**	**97.7**	**150.2**	**220.7**	**260.9**	**181.7**	**238.7**	**336.0**	**405.5**	**527.5**
ប្រាក់បញ្ញើសន្សំ និងកាលកំណត់	13.2	7.1	2.1	3.0	38.6	5.2	8.3	12.2	13.2	18.9
ប្រាក់បញ្ញើជារូបិយវត្ថុបរទេស	51.5	90.5	148.2	217.7	222.3	176.5	230.4	323.8	392.3	508.6

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។

តារាង៨. ជញ្ជីងទូទាត់ (លានដុល្លារ)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
គណនីចរន្ត (រួមទាំងការផ្ទេរជាផ្លូវការ)	-104	-158	-108	-108	-145	-114	-50	18	57	15
គណនីចរន្ត (ដកការផ្ទេរជាផ្លូវការចេញ)	-240.1	-368	-442.8	-545	-332.9	-312.5	-258	-253	-217	-264.5
ជញ្ជីងពាណិជ្ជកម្ម	-187.4	-254	-331.6	-428	-328	-249.1	-275	-263	-226	-282.5
ទំនិញនាំចេញ	283.7	490	855.2	644	736	900	884	1261	1374	1453.1
- ទំនិញនាំចេញក្នុងស្រុក	149.5	262	268	295	534	604	712	1091	1199	1380.5
- ទំនិញនាំចេញបន្ត	134.2	228	587.2	349	202	296	172	170	175	72.7
ទំនិញនាំចូល (f.o.b.)	-471.1	-744	-1186.8	-1072	-1064	-1149.1	-1159	-1524	-1600	-1735.6
- នៃការនាំចូលបន្ត f.o.b.	-332.8	-503	-601	-723	-765	-853	-987	-1354	-1425	-1562.1
តុល្យភាពសេវាកម្ម	-56.6	-87	-74	-52	-27.6	-53.4	-11	-12	-20	-15.9
វិក័យប័ត្រ	63.9	54	113	163	160.4	109.8	195	240	253	288.8
- នៃការដឹកជញ្ជូន	10.1	11	31	50	51	37	48	71	87	108.4
- នៃការធ្វើដំណើរ	38.8	34	53	82	68	44	125	134	141	153.4
- ផ្សេងៗ	15	9	29	31	41.4	28.8	22	35	25	27
ទូទាត់	-120.5	-141	-187	-215	-188	-163.2	-206	-252	-273	-304.7
- នៃការដឹកជញ្ជូន	-33.6	-72	-84	-100	-94	-98	-105	-142	-157	-179.8
- នៃការធ្វើដំណើរ	-7	-7	-8	-15	-13	-7	-24	-29	-34	-36.4
- ផ្សេងៗ	-79.9	-62	-95	-100	-81	-58.2	-77	-81	-82	-88.5
តុល្យភាពចំណូល	-16.1	-47	-57.2	-85	-42.5	-34.4	-42	-50	-41	-39.1

វិក័យប័ត្រ	0.5	2	9.7	13	16	17	20	32	25	26.2
ការទូទាត់	-16.6	-49	-66.9	-98	-58.5	-51.4	-62	-82	-66	-65.3
- នៃការប្រាក់	-1.8	-15	-18	-19	-13	-17	-15	-19	-17	-15.7
ការផ្ទេរចរន្ត	156.4	230	355	457	253.4	223.4	278	343	344	353
ការផ្ទេរឯកជន (សុទ្ធ)	20	20	20	20	65.2	24.4	70	72	70	73
ការផ្ទេរជាផ្លូវការ (សុទ្ធ)	136.4	210	335	437	188.2	199	208	271	274	280
គណនីហិរញ្ញប្បទាន	123.6	127.3	122.4	259	219.8	154.1	124	100	94.1	122.2
កំចីផ្លូវការ (ដក IMF ចេញ)	123.4	73.2	60	89	62.1	42	44	75	87.1	141.2
- ចំនួននៃការដកចេញ	123.4	73.2	72	96	62.1	49	50	81	95.1	150
- ការទូទាត់ឡើងវិញ	0.0	0.0	-12	-7	0.0	-7.0	-6	-6	-8	-8.9
ការវិនិយោគទុនមិនផ្លូវការ (សុទ្ធ)	0.2	54.1	62.4	170	157.7	112.1	80	25	7	-19
វិនិយោគផ្ទាល់ពីបរទេស (សុទ្ធ)	54.1	69	150.8	294	203.7	120.7	144	112	113	98
ការវិនិយោគផ្សេងៗ (សុទ្ធ)	-53.9	-14.9	-88.4	-124	-46	-8.6	-64	-87	-106	-117
កំហុស និងការមិនបូកបញ្ចូល	0.9	66.9	11.6	-73.3	-43.4	-9.9	-26.5	-32.4	-78.5	34
តុល្យភាពទូទៅ	20.8	36.2	26.2	77.7	31.7	30.7	47.5	85.6	72.6	171.6
ហិរញ្ញប្បទាន	-20.8	-36.2	-26.5	-77.7	-31.7	-30.7	-47.5	-85.6	-72.6	-171.6
ទ្រព្យសកម្មបរទេសសុទ្ធរបស់ NBC	-23	-51.4	-31.2	-74.6	-32.1	-30.7	-54.4	-97.1	-81	-177
បំរែបំរួលធនបំរុង	-23	-71.2	-73.5	-74.6	-32.1	-29.3	-62.7	-101.1	-90.3	-186.9
ការប្រើឥណទាន IMF (លានដុល្លារ)	-	19.8	42.3	-	-	-1.4	8.3	4	9.3	9.9
ហិរញ្ញប្បទានលើកលែង (២០០២)	2.2	15.2	4.7	-3.1	0.4	-	6.9	11.5	8.4	5.4

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។

តារាង៩. ពលកម្ម ផលិតភាព និងប្រាក់កំរៃ

	ឯកតា	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
កំលាំងពលកម្ម	ពាន់នាក់	4310.0	4440.0	4590.0	4750.0	4910.0	5080.0	5250.0	5430.0	5630.0	5830.0
ការងារ	ពាន់នាក់	4233.5	3943.8	4429.7	4456.2	4429.7	4909.2	4891.0	4990.4	5087.3	5201.6
កសិកម្ម នេសាទ និងរុក្ខាប្រមាញ់		3302.0	2958.8	3511.4	3482.5	3491.9	3771.0	3585.6	3649.9	3903.0	3991.9
ឧស្សាហកម្ម		227.5	177.3	141.6	211.1	210.1	216.3	352.5	398.6	419.8	443.7
សេវាកម្ម		704.0	807.7	776.6	762.6	727.6	921.9	952.9	941.9	764.5	766.0
ផលិតភាព (នៅថ្លៃថេរ)	ដុល្លារ/ឆ្នាំ	504.5	611.7	699.1	703.7	687.2	592.9	648.0	638.5	662.9	691.0
កសិកម្ម នេសាទ និងរុក្ខាប្រមាញ់		264.2	340.9	404.8	377.5	369.3	310.1	343.9	310.6	261.3	254.9
ឧស្សាហកម្ម		1194.9	1799.6	2946.3	2091.9	2252.0	2763.1	1920.6	1912.6	2011.0	2142.2
សេវាកម្ម		1317.4	1190.4	1451.5	1599.9	1570.9	1109.7	1185.1	1238.3	1800.4	1943.0
ផលិតភាព (នៅថ្លៃថេរ)/ខែ		42.0	51.0	58.3	58.6	57.3	49.4	54.0	53.2	55.2	57.6
ប្រាក់កំរៃ (ជាដុល្លារ)	ដុល្លារ/ខែ	14.9	18.2	19.4	20.7	20.7	21.1	23.5	24.3	23.6	24.1
កសិកម្ម នេសាទ និងរុក្ខាប្រមាញ់		11.5	12.6	13.6	14.1	14.5	14.6	14.8	14.9	14.9	14.9
ឧស្សាហកម្ម		35.8	41.2	46.6	50.5	52.0	53.9	57.1	62.6	65.5	68.0
សេវាកម្ម		24.0	33.9	40.6	42.2	41.9	40.0	43.7	44.5	44.8	46.8
ប្រាក់កំរៃសរុប (ពាន់ដុល្លារ)		62891.6	71840.7	85822.2	92097.9	91895.4	103505.3	114962.7	121163.4	119972.2	125403.1
ផលចំណេញ (ចរន្តដុល្លារ)/ខែ		27.2	32.8	38.9	38.0	36.5	28.3	30.5	28.9	31.7	33.5

ប្រភព: CDRI, ផ្អែកលើទិន្នន័យពីរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ធនាគារពិភពលោក, IMF និងធនាគារអភិវឌ្ឍន៍អាស៊ី ។